

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

PRISER OCH KONSUMTION

KONSUMENTPRISER
OCH
INDEXBERÄKNINGAR
ÅREN 1931—1959

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1961

INLEDNING

TILL

Konsumentpriser och indexberäkningar / Statistiska centralbyrån. – Stockholm : Statistiska centralbyrån, 1961-1996. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1931/1959, 1960-1994.

1931/59-1961 utgiven av Socialstyrelsen.

Parallelltitel på engelska: Consumer prices and index computations. - Med innehållsförteckning och sammanfattning på engelska.

Föregångare:

Konsumentprisindex / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1954-1962.

Täckningsår: 1954:juli-1962.

Detaljpriser och indexberäkningar åren 1913-1930 / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1933. – (Sveriges officiella statistik).

Efterföljare:

Serierna Konsumentprisindex och Konsumentprisindextal inom Statistiska meddelanden, undergrupp P, 1969-1999.

1985-1999 har serierna koden P 14 (Konsumentprisindex) och P 15

(Konsumentprisindextal), 2000-2005: PR 14, resp. PR 15 (tryckt version).

Fr.o.m. 2002 är serierna PR 14 och PR 15 fritt tillgängliga på SCB:s webbplats.

Översiktspublikation:

Historisk statistik för Sverige. Statistiska översiktstabeller : utöver i del I och del II publicerade t.o.m. år 1950 / Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1960.

Konsumentpriser och indexberäkningar. Åren 1931-1959. – (Sveriges officiella statistik).

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2011.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

PRISER OCH KONSUMTION

KONSUMENTPRISER
OCH
INDEXBERÄKNINGAR
ÅREN 1931—1959

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1961

OFFICIAL STATISTICS OF SWEDEN
PRICES AND CONSUMPTION

CONSUMER PRICES
AND
INDEX COMPUTATIONS
1931—1959

THE SWEDISH SOCIAL WELFARE BOARD

STOCKHOLM 1961

Förord

Till grund för den av socialstyrelsen varje månad utförda beräkningen av konsumentprisindex och av dess föregångare, de båda numera nedlagda serierna levnadskostnadsindex och konsumtionsprisindex, ligger ett stort antal prisuppgifter på enskilda varor och tjänster. För ett begränsat urval av dem publiceras medelpriser månatligen i ett av styrelsen utgivet litet nyhetsblad. Tidigare skedde denna publicering i Sociala Meddelanden men omfattade då endast livsmedel och bränsle.

Medelpriser för vissa enskilda nyttigheter föreligger sålunda redan förut i publicerat skick. Eftersom dessa uppgifter är både ofullständiga och svårtillgängliga och eftersom det föreligger ett ofta känt behov av lättillgängliga prisuppgifter, användbara för historiska jämförelser över både längre och kortare tidsperioder, har styrelsen låtit utarbete den publikation, som härmed föreligger. Publikationen omfattar tiden 1931—59 och ansluter till en tidigare publikation, *Detaljpriser och indexberäkningar åren 1913—1930* (Sveriges officiella statistik).

Under tiden för bokens utarbetande har ledningen för arbetet med indexberäkningarna inom byrån för pris- och socialvårdsstatistik varit anförtrodd åt förste aktuarierna Carl Öberg (till den 31/8 1960) och Inga Tammelin (från den 1/9 1960). Boken har under deras ledning utarbetats av amanuensen Åke Larsson.

Stockholm i december 1960

ERNST BEXELIUS

Erland v. Hofsten

Innehåll

	Sid. Page
Tabellförteckning.....	6
Sammanfattning på engelska	8
Kap. 1. <i>Principer och metoder för insamling av konsumentpriser</i>	19
1. Bakgrund	19
2. Terminologi	19
3. Målsättning	20
4. Sättet för prisinsamlingen.....	20
5. Butiksurvalet	21
6. Valet av representantvaror	22
7. Kvalitetsproblemet.....	23
8. Insamlingsförfarande	25
9. Granskning och bearbetning....	30
Kap. 2. <i>Konsumentpriserna för livsmedel</i> ..	31
1. Inledning	31
2. Vegetabiliska jordbruksprodukter	33
3. Kolonialvaror	43
4. Mejerivaror	47
5. Kött och fläsk	52
6. Fisk	56
7. Sammanfattning	59
Kap. 3. <i>Konsumentpriser för andra varor och tjänster</i>	62
1. Alkoholhaltiga drycker och tobak	62
2. Bostad	64
3. Bränsle och lyse	67
4. Kläder och skor	74
5. Inventarier och husgeråd	77
6. Diverse	79
Kap. 4. <i>Konsumentpriser i olika delar av riket</i>	82
1. Prisutvecklingen landsdelsvis ..	82
2. Regionala olikheter i detaljprisinivån	85
Kap. 5. <i>Indexserier för sammanfattning av prisutvecklingen</i>	91
1. Tidigare indexberäkningar	91
2. Levnadskostnadsindex med juli 1914 som bas	91
3. 1931 års serie	92
4. 1935 års serie intill 1943	95
5. Revisionen 1943 av 1935 års serie	101

Contents

List of tables
<i>Summary in English</i>
Chap. 1. <i>Principles and methods for the collection of prices</i>
1. Background
2. Terminology
3. Purpose
4. The way of collecting prices
5. The selection of retail outlets
6. The selection of items to be priced
7. The quality problem
8. The procedure of price collection
9. Checking and processing
Chap. 2. <i>Consumer prices for food</i>
1. Introduction
2. Vegetable agriculture produce
3. Colonial produce
4. Dairy produce
5. Meat and pork
6. Fish
7. Summary
Chap. 3. <i>Consumer prices of other goods and services</i>
1. Alcoholic beverages and tobacco
2. Dwelling
3. Fuel and light
4. Clothing and shoes
5. Furniture and household goods
6. Miscellaneous
Chap. 4. <i>Consumer prices in different parts of the country</i>
1. The price development for different regions
2. Regional differences of the retail price level
Chap. 5. <i>Index series summarizing the price development</i>
1. Earlier index calculations
2. The Cost of Living Index with July 1914 as basis of publication
3. The series of 1931
4. The series of 1935 up to 1943
5. The revision in 1943 of the 1935 series

	Sid. Page		
6. Konsumtionsprisindex	104	6. The Consumption Price Index	
7. Konsumentprisindex	106	7. The Consumer Price Index	
8. Säsongsutjämnning av priser vid indexberäkningarna	108	8. Adjustments of seasonal price differ- ences at the index calculations	
Kap. 6. <i>Anknytningar till prisanalyser för perioden 1830—1930</i>	111	Chap. 6. <i>Linking up with price analyses for the period 1830—1930</i>	
1. Källmaterialet	111	1. The sources	
2. Bearbetning	112	2. Processing	
3. Levnadskostnaderna åren 1830— 1913	114	3. The cost of living in 1830—1913	
Bilaga 1. Internationell jämförelse	117	Appendix 1. International comparison	
Diagram	119	Diagrams	
Tabellbilaga	122	Table Annex	
Litteraturförteckning	158	Works of reference	

Tabellförteckning

	Sid.		Sid.
Texttabeller			
Tab. 2. 2. Prisindextal åren 1931—1959 för vissa vegetabiliska jord- bruksprodukter (1931 = 100)	35	Tab. 2. 7. c. Prisindextal åren 1947—1953 för undergrupper av livsmedel (1947 = 100)	61
Tab. 2. 3. a. Prisindextal åren 1931—1959 för vissa kolonialvaror (1931 = 100)	43	Tab. 2. 7. d. Prisindextal åren 1953—1959 för undergrupper av livsmedel (1953 = 100)	61
Tab. 2. 3. b. Prisindextal åren 1950—1959 för vissa kolonialvaror (1950 = 100)	43	Tab. 3. 1. a. Prisindextal åren 1935—1953 samt juni 1954 för alkoholhal- tiga drycker och tobak (1935 = 100)	63
Tab. 2. 4. Prisindextal åren 1931—1959 för vissa mejeriprodukter, mar- garin och ägg (1931 = 100)	47	Tab. 3. 1. b. Prisindextal åren 1949—1959 för alkoholhaltiga drycker och tobak (1949 = 100)	63
Tab. 2. 5. a. Prisindextal åren 1931—1959 för vissa kött- och fläsksorter (1931 = 100)	52	Tab. 3. 2. Hyresindex december åren 1939—1959 (1939 = 100)	66
Tab. 2. 5. b. Prisindextal åren 1946—1959 för vissa charkuterivaror (1946 = 100)	56	Tab. 3. 3. Prisindextal åren 1931—1959 för ved, kol och koks (1931 = 100)	72
Tab. 2. 6. Prisindextal åren 1931—1959 för vissa fisksorter (1931 = 100)	57	Tab. 3. 4. a. Prisindextal åren 1935—1953 för kläder (1935 = 100)	76
Tab. 2. 7. a. Prisindextal åren 1931—1: a kvartalet 1939 för undergrup- per av livsmedel (1931 = 100) ..	60	Tab. 3. 4. b. Prisindextal åren 1935—1953 för skor (1935 = 100)	76
Tab. 2. 7. b. Prisindextal åren 1939—1947 för undergrupper av livsmedel (1939 = 100)	60	Tab. 3. 4. c. Prisindextal åren 1952—1959 för huvudgrupper av kläder och skor (1949 = 100)	76
		Tab. 3. 5. a. Prisindextal åren 1935—1953 samt juni 1954 för huvudgrup-	

	Sid.
per av inventarier och husgeråd (1935=100)	78
Tab. 3. 5. b. Prisindextal åren 1953—1959 för huvudgrupper av inventarier och husgeråd (1949=100)	79
Tab. 3. 6. a. Prisindextal åren 1935—1953 för diverse varor och tjänster (1935=100)	80
Tab. 3. 6. b. Prisindextal åren 1949—1959 för diverse varor och tjänster	80
Tab. 4. 1. Procentuell ökning av medelpriserna inom olika landsdelar från juni 1931 till juni 1959 ..	84
Tab. 4. 2. a. Jämförelse mellan priserna inom olika landsdelar för juni 1931 (hela riket=100).....	85
Tab. 4. 2. b. Jämförelse mellan priserna inom olika landsdelar för juni 1959 (hela riket = 100)	86
Tab. 4. 2. c. Den relativa prisnivån i olika landsdelar i juni vissa år för en del varuslag (hela riket = 100)	90
Tab. 5. 4. a. 1935 och 1923 års budget för livsmedel enligt prisnivån år 1935	96
Tab. 5. 4. b. 1935 och 1923 års budget för bränsle och lyse enligt prisnivån 1935.....	97
Tab. 5. 4. c. 1935 och 1923 års budget för kläder och skor enligt prisnivån 1935	98
Tab. 5. 4. d. 1935 och 1923 års budget för diverse varor och tjänster enligt prisnivån 1935	99
Tab. 6. 3. Myrdal-Bouvins konsumentprisindex, utan direkta skatter (1861—70=100)	115
Tab. A. 1. a. Den procentuella förändringen i olika länders prisnivå	117
Tab. A. 1. b. Prisindexar för olika länder (1931=100)	118

Bilagetabeller

	Sid.
Tab. B. 1. Årsmedelpriser (öre) för livsmedel åren 1931—1959	122
Tab. B. 2. Årsmedelpriser (kr) för alkoholfria drycker och tobak åren 1931—1959	128
Tab. B. 3. Årsmedelpriser (kr) för bränsle och lyse åren 1931—1959	130
Tab. B. 4. Årsmedelpriser (kr) för kläder och skor åren 1931—1959	132
Tab. B. 5. Årsmedelpriser (kr) för inventarier och husgeråd åren 1931—1959	136
Tab. B. 6. Årsmedelpriser (kr) för diverse varor och tjänster åren 1931—1959	140
Tab. B. 7. Indexantal för vissa varor och tjänster, årsmedeltal	144
Tab. B. 8. Medelpriser (öre) i juni för vissa livsmedel och bränslen i olika landsdelar	146
Tab. B. 9. Medelpriser för vissa varor och tjänster år 1949	152
Tab. B. 10. Levnadskostnadsindex 1914—1954 (1959) (juli 1914=100) ..	153
Tab. B. 11. Levnadskostnadsindex 1935—1954 (1959) (1935=100)	154
Tab. B. 12. Socialstyrelsens (Riksbankens) allmänna konsumtionsprisindex 1935—1954 (1935=100) ..	154
Tab. B. 13. Konsumentprisindex 1949—1959 (1949=100)	155
Tab. B. 14. Indexantal 1959 (1949=100) för olika varor och tjänster grupperade efter storleksordning ..	156
Tab. B. 15. Indexantal 1959 (1931=100) för olika varor och tjänster grupperade efter storleksordning ..	157

English Summary

Consumer Prices and Index Calculations for the Period 1931—1959

Chapter 1. Price Material

This report is devoted to a survey of data on prices compiled by the Swedish Social Welfare Board (*Socialstyrelsen*) for the period 1931—1959 and the methods used for the calculation of the index.

The Swedish Social Welfare Board has for a considerable time collected data concerning retail prices. Such information about prices has been necessary for the calculation of various price indices made by the Board, namely the various abandoned cost-of-living indices and retail price indices as well as the present index of consumer prices.

The cost-of-living index, which was based on July 1914, was intended to show the average changes in the cost of living for what was called the »normal family», consisting of husband, wife and two children (minors) of the working class or lower middle class living in a town or a built-up area.

Certain additional selected prices were brought in for the calculation of the index of consumer prices in 1931. This index was computed each month by the Bank of Sweden (*Riksbanken*) up to and including June 1949 and from then on by the Social Welfare Board (*Socialstyrelsen*).

When the various earlier indices were abandoned and the consumer price index introduced from July 1954, the collection of price data was undertaken for the purpose of giving a general picture of the retail price level. The shops providing the information were chosen at random from a basic selection compiled by the Swedish Central Bureau of Statistics (*Statistiska Centralbyrån*), also the choice of commodities was influenced by the new purpose of the index.

Price data have always been collected both centrally and locally. The central collection by the Board now covers about one-third of all goods and services.

The local collection up to 1954 was undertaken by a special organization coming under the Social Welfare Board in a number of selected places. Since June 1954 the collection of price data has been undertaken by local officials of the Central Bureau of Statistics and is carried out within what is known as the general purpose sample of 70 primary sampling units.

The number of such local areas as well as the number of commodities, included in the collection of price data, has considerably altered. The Social Welfare Board's own areas in 1931 amounted to 49, of which 42 were towns. In September 1943 the number was increased to 60. These areas were used up to June 1954, when the above mentioned division came about.

The price data from the previously mentioned 49 and 60 local areas were used for both the cost-of-living index and for the consumption price index. From July 1949 food and fuel prices from 35 rural districts were in addition gathered for the compilation of the latter index.

For the period 1930—1954 the shops were selected by the local officials but with the change-over to the consumer price index the methods for the selection of shops were altered. The intention was to ensure from the statistical point of view less questionable data concerning prices for calculating the index.

In November 1958 a new selection of shops was made in the attempt to correct certain faults of the previous selection, especially those caused by lack of information about the size of the shops. Altogether prices are collected from approximately 2,300 sources in the 70 areas.

The choice of commodities in the regular collection of price data is partly based on old patterns, as there is the desire to continue with the prices of commodities which have provided a good basis in the past.

However, the constant changes which take place in the choice of commodities in the shops have necessitated a thorough revision of the list of commodities used.

Determining the changes which have taken place in quality of the listed commodities is a matter of great practical importance. Previously one tried to avoid the issue by taking only commodities, the quality of which remained unchanged over a long period of time. In order to determine the changes taking place the advice of experts in the different fields is sought to-day.

During the entire period dealt with here, local officials have collected each month price data for foodstuffs and fuel. Nowadays the prices are those ruling in the week in which the 15th of the month falls. However, prices of seasonal produce are collected during the summer months (six-month period) the week before and the week after that in which the ordinary price data is collected.

Since 1956 the calculation of dwelling costs is made once a year by means of investigations at random and collection of price data. The annual rent investigations are carried out with a fixed panel of dwellings, i.e. using the same dwellings from year to year.

In addition, since 1956 there has been an annual calculation of cost changes for single family homes.

Up to the change-over to the consumer price index, prices of clothing and footwear were collected the last month of each quarter. From July 1954 such prices are obtained monthly.

When the change-over to the consumer price index took place, the group previously known as »other expenses» (*övriga utgifter*) was divided into three groups, namely alcohol and tobacco, furniture and household utensils, and miscellaneous goods and services.

The collection of price data is carried out partly by local officials and partly centrally by the Board. The number of local areas for the collection of price data on commodities was at first seven, but was increased to 10 in 1932, to 15 in 1939 and to 25 in September 1943. The division into areas, which has already been mentioned,

took place in June 1954, and from then until 1958 price data was obtained from all the 70 areas. After that reports from the 20 rural districts have been limited to certain common consumer goods.

The information is collected once a quarter. Up to the second quarter of 1955 the collection was made at the middle of the last month of the quarter; after that it was made at the middle of the quarter.

Swedish taxes, which were included in the calculation of the cost-of-living index, were »inkomstskatt till stat, kommun och landsting», which literally means »income tax to the State, to the municipality and to the county council». The methods for determining the income on which the actual taxes were to be calculated have been changed several times.

When the price data reaches the Board a careful scrutiny is undertaken. This often involves correspondence with the local officials so that possible mistakes as to quality, etc., are put right as far as possible.

Chapter 2. Consumer Prices of Foodstuffs

Table 2.2 gives the index figures for some of the more important types of arable agricultural produce based on 1931 prices (see Table B 1).

From 1930 up to the middle of 1934 there was a continuous fall in the prices of flour and bread, when a slight upswing in the prices became noticeable.

The tendency towards higher prices for flour immediately after the outbreak of war in 1939 was slight, while on the other hand bread prices were subject to considerable changes. The rate of the price increases tapered off considerably during early 1941, and during the third quarter of that year the deviations tended to be in a downwards direction.

After some price falls for flour in 1945, the price rose at the beginning of 1946 and was further accentuated during the autumn of 1947. During the inflation of 1951 there was a marked rise in the price of flour, and not until the end of 1952 was the price level stabilised; in the second half of 1953 there were slight price reductions. Prices remained constant with only slight variations throughout the period 1954—1959.

Variations in the price of bread since the end of the latest war depend to a large extent on flour prices. However, certain differences in the development of the items can be noted.

Potato prices over the past 30 years have shown very heavy fluctuations from time to time. At the beginning of the 'thirties prices were falling, but after 1934 a period of minor price rises set in.

Potato prices increased very strongly at the beginning of 1940, but the very good crop of that year brought the prices down. Price rises returned the following year. Ordinary market conditions in October 1942 brought down the average price of potatoes considerably, and for the rest of the war period there were only slight price variations.

The stable price position lasted until 1951, when marked price rises took place, and then there were further price rises in 1955 and 1956. The price rises gave way to price reductions in 1957, but after that a renewed upward movement of prices came about at the beginning of 1958 and this continued during 1959.

Table 2.3 a gives some index figures for groceries calculated on the current prices in the retail trade (Table B 1). A further compilation is shown in Table 2.3 b for more recently introduced representative commodities based on 1950 prices.

Table 2.4 provides a general survey of price developments of various dairy produce for the period 1931—1959. The prices are given in Table B 1.

After a tendency for milk prices to sink at the beginning of the 'thirties, the price was stabilised in 1934. A slow rise in milk prices started in 1936 and continued until the outbreak of war in 1939.

Throughout the first year of hostilities the price of milk rose strongly, but after that remained unchanged until December 1941, when a slight decline took place.

The price movements for milk in the post-war period was subject to heavy increases, particularly during recent years. Between 1946 and 1959 the price has risen by over 140 per cent.

Swedish price policy measures have strongly influenced butter prices since 1932.

The earlier downward trend was changed into an upward movement. From then until the end of 1936 the price of butter fluctuated only slightly. Considerable increases in the price of butter came about in July and August 1939, after which the price remained unchanged up to June 1940. In the first years of the war the butter price went up quite markedly, but after 1941 the price remained constant until 1947 when certain rises took place.

In March 1949 the price of butter went up again, and in January 1951 the price was subject to marked increases of over 15 per cent. At the beginning of 1958 there was a violent fall in price amounting to almost two Swedish kronor (2s.9d) a kilogram. However, during the later part of that year the price rose again and during the second half of 1959 the price increases continued.

Table 2.5 a gives the price index figures for some of the more important types of meat including pigmeat based on the average prices for 1931 (see Table B 1).

During the depression the prices for meat and pigmeat fell much lower in comparison with foodstuffs as a whole. The Swedish Government in 1933 passed a number of regulations concerning meat and pigmeat. A definite recovery of these prices then set in, and at the end of 1937 the price level of these items could be said to have been stabilised in general.

The first years of the war saw a marked increase in the price of pigmeat while the prices of other meat rose only slowly. Large increases in the prices of all meats took place during early 1941. Prices fluctuated only slowly for the rest of the war period.

No price changes worth noting happened in the immediate post-war period. A very heavy increase in prices followed during 1951 and 1952, particularly during the first half of 1951. There was an annual increase in meat prices amounting to three per cent in 1956 and 1957, and the 1958 price rise was almost twice as great. There was a 12 per cent increase in pigmeat prices during 1956 representing the largest price rise for all foodstuffs. After a five per cent decrease in the following year, there was again an increase in 1958 of about the same magni-

tude as in 1956. During 1959 the price changes for both meat and pigmeat were considerably less extensive.

Table 2.5 b gives the price index figures for some of the important kinds of cured meats based on the average prices for 1946.

Table 2.6 provides a general survey of price developments for various kinds of fish for the period 1931—1959 (1931 average prices = 100), (see Table B 1).

Price index figures for various sub-groups of foodstuffs at different periods of time are given in the summary of Chapter 2 (see Tables 2.7 a, b, c and d).

Chapter 3. Consumer Prices of Other Goods and Services

Price movements for alcoholic drink and tobacco from 1935 onwards are given in detail in Tables 3.1 a and 3.1 b. The prices of the types can be seen in Table B 2.

Dwellings. The general decline of the economy at the beginning of the 'thirties did not affect rents to any great extent. As the building of dwellings was kept, by and large, at the same level as the boom period despite a declining demand for dwellings, the consequence was that level of rents fell. During the period 1935—1939 the rent level was four to five per cent below the 1931 level.

The economic repercussions of the war crippled building activity. Only a few months after the outbreak of war in 1939 the building of dwellings was restricted to about one-tenth of what had previously been attained. In the spring of 1942 the position with regard to the supply of dwellings necessitated the Swedish Government having to impose rent restrictions. Thus the basic rent for each dwelling was controlled at the rent of the dwelling on 1 January 1942. The rents for houses built after 1942 were determined on the basis of the cost of building. Between 1939 and 1947 the average rent increase was seven per cent.

Only slight increases in the level of rents took place up to 1951. During the Swedish tenancy year 1950—1951 what became known as »general rent increases» were introduced, the effect of which in the following years was very much more noticeable.

The rent index jumped some 10 per cent in 1952 and rose 4 per cent in 1953. During the following years with »general rent increases» about every second year, the rent index went up annually between 2 and 11 per cent.

Table 3.2 gives the rent index figures for the period 1939—1959 (average rent for 1939 = 100).

Price movements for various kinds of fuels from 1931 can be seen in Table 3.3. For other kinds, see Table B 3.

Clothing and footwear. The decreasing trend at the beginning of the 'thirties became less severe and was stopped in 1933. Rather considerable increases in price came about in 1937, but up to the outbreak of war in 1939 there were only insignificant price changes.

During the first years of the war a violent price upswing of all these commodities took place. A certain stabilisation of prices came about in the autumn of 1941, and for the war years which followed the prices of these commodities remained largely unchanged in Sweden.

Clothing and footwear as a group showed an average price rise of 16,5 per cent during the first quarter of 1951. Even during the latter part of that year there were relatively strong price increases, but not of the same magnitude. By the end of that year the wave of price increases had subsided and was followed by a slackening of the prices for yarn and leather clothing. The falling-price tendency became more evident during 1952. After that price fluctuations were quite small and not until 1957 were there any price rises. Also in 1958 and 1959 certain rises came about, especially in ready-made clothing and footwear.

Tables 3.4 a, 3.4 b and 3.4 c elucidate the price movements for kinds of clothing and footwear for the period 1935—1959. Further details of the average prices and the changes in the list of commodities used are given in table B 4.

Furniture and Household Utensils. Price reductions of the majority of articles within this group took place during the depression of 1931—1933. However, in the main the price reductions were fairly small.

The marked rise in import prices brought about by the outbreak of war in 1939 in its turn affected the prices of furniture and household utensils. The price rises were strongest during 1940 and 1941. As a result of the price controls introduced by the Swedish Government in November 1942 there were no further price changes.

The post-war period up to the end of 1950 was subject to rising prices. In the autumn of 1950 prices began to rise at a rapid pace; this trend became stronger during the first half of 1951. Price fluctuations in 1953 and 1954 were insignificant. Price increases registered over the following three-year period showed an average annual rise of between one to two per cent. In the main the price level remained unchanged throughout 1958 and 1959.

Tables 3.5 a and 3.5 b show the price movements between 1935 and 1959 for certain kinds of furniture and household utensils. The average prices of the individual commodities are given in Table B 5.

Miscellaneous. At the beginning of the 'thirties the price fluctuations of most goods and services were insignificant. Soap and soft soap prices had the most marked rises between 1935 and 1940. Trade union subscriptions and insurance premiums rose about the same extent.

Gradually prices for most goods and payments for services were increased after the outbreak of war in 1939. However, after price controls were introduced by the Swedish Government in the autumn of 1942 there were no changes worth mentioning in the price level.

In the immediate post-war period up to 1948 there were price reductions for washing powders, school fees and medicine. From then until 1950 prices remained fairly stable. Marked increases came about at the end of 1950 and the beginning of 1951, but the rate of increase became less during the autumn of 1952. Up to 1958 there was a period of slowly rising prices and at the end of that year prices became stabilised.

Tables 3.6 a and 3.6 b show the price movements for the items between 1935 and 1959. Average prices and index figures for the various kinds of goods and services are given in Table B 7 and B 9.

Chapter 4. Consumer Prices in various parts of Sweden

The survey here has been restricted to the prices of certain foodstuffs and fuels. As far as other goods and services are concerned, the selection and the quality involved has undergone so great changes that a comparison of prices, say, between 1931 and 1959 would be hardly justified.

Table B 8 lists altogether 42 kinds of foodstuffs and fuels. The survey is based upon the ruling June prices for 1931, 1935, 1940, 1945, 1950, 1955 and 1959. The local areas are grouped according to counties, as can be seen on page 82. For compiling the average prices for the counties, there has been applied the weightings for the various areas, which have been used at times in the index calculations.

Table 4.1 gives the price variations in percentage terms for some 30 commodities in different counties from June 1931 to June 1959. The »normal» price increase is between 170 and 270 per cent as half of the commodities can be found between these limits.

Great differences can be noticed when comparing the price movements in different parts of Sweden. Thus, consumer prices in northern Norrland (the very northern part of Sweden) for the majority of commodities seem to have risen less than for Sweden as a whole. On the other hand, prices in western and eastern Sweden have risen considerably more than in other parts of the country.

In order to obtain a more complete picture of price movements between June 1931 and June 1959, the price level at various intervals of time must be studied. To show the price situation in different parts of Sweden on these two occasions, the average prices have been compiled as an index in Tables 4.2 a and 4.2 b (national average price = 100). As can be clearly seen from the tables a considerable levelling-out of prices between the counties has taken place.

The differences in 1931 and 1959 prices can be seen in the table compiled, which appears on page 84. Here the number of commodities have been recorded, which in different parts of the country have at various times exceeded or fallen below the

national average price, and also the number which occur in the 98—102 and the 95—105 intervals.

Table 4.2 c shows the relative price fluctuations for the period 1931—1959.

Chapter 5. General Price Movement Indices

Sweden's first index compilations which were made in 1912 and carried out by the Swedish Social Welfare Board, dealt with the changes in the price of foodstuffs from 1905. In 1916 and 1917 changes were made in the methods of calculation based on the preliminary findings of the 1914 survey of household budgets. July 1914 was made the base and the new index also included commodity fields other than foodstuffs. The index was calculated on an unchanged budget up to 1932, when the budget was brought up-to-date. However, the new index was linked to the old one, and the same was the case with the changes in 1939 and 1943. The index having July 1914 as its base continued to be used right up to the middle of 1954, when the consumer price index was introduced.

To start with the cost-of-living index was a fixed-base index and Laspeyres' formula was used for the calculations. The cost-of-living index with its six part-indices had been compiled regularly four times a year with the exception of the very first time. From 1943 onwards the figures have referred to the price situation at the middle of the last month of the quarter.

The 1935 Index (1935—1943). After bringing the budget up-to-date in 1932, a further revision was made in 1939. For this the findings of the 1933 survey of household budgets was used. The resulting budget differed very little as far as the main features were concerned from the similarly compiled budget of 1932, which was used up to 1935. Tables 5.1, 5.2, 5.3 and 5.4 show the differences in the weighting between the 1932 and the 1935 budgets.

Certain difficulties in index calculations, caused by the elimination of some commodities, arose as early as the first year of the latest war. In an official order it was directed that as a matter of principle the calculations should continue to apply to the same standard. Furthermore, it was stated

that if a commodity had completely disappeared from the market, it should be replaced by commodity of the same standard. In cases where the supply of a commodity was severely reduced without the commodity being rationed, a substitution should also be made. If a substitution should have been made but proved to be impossible to carry out, the commodity in question should be dropped without substitution. In such cases the commodity should be eliminated at the same time from the budget at the base period.

The regulations in the official order regarding direct substitutions came to be used entirely for foodstuffs. Elimination of commodities without substitution took place only with fuels.

The 1943 Revision of the 1935 Index. In accordance with the recommendations by the 1943 Index Committee, a revision of the index calculations was carried out in 1943. The most important change made was that the cost-of-living index from then on was computed as a chain-index with annual links and that the weightings in principle should apply to consumption in the actual year. Edgeworth's formula was considered to be the most appropriate with regard to the practical considerations in the choice of an index formula.

Two indices were compiled — one including and the other excluding direct taxes. Moreover, the number of local areas and the number of representative commodities were increased considerably.

As far as the substitution calculations were concerned, these were also extended and from December 1943 included fuels.

The Consumption Price Index. In September 1931 the Bank of Sweden (*Riksbanken*) took the initiative for the compilation of a new index. This index, which was worked out in co-operation with the Swedish Social Welfare Board, was intended to show over short intervals of time the average price changes for the entire consumption of goods and services by the private sector of the economy. The index was adjusted with regard to indirect taxes and subsidies. Up to the autumn of 1943 price data were collected from 15 local areas

and from then until June 1949 from 25 local areas.

The Swedish Social Welfare Board took over the responsibility for the compilation of the index from July 1949 and some changes in the method of calculation were made. The number of local areas supplying price data for the index was increased. As regards the elimination of seasonal influences the same method was then applied as for the cost-of-living index.

The Consumer Price Index. The only present, official, regularly calculated index of retail price movements in Sweden is the consumer price index. This index, which was started in July 1954, replaced all such earlier indices. The consumer price index has 1949 (entire year) as its base and the connection is by means of the cost-of-living index.

As its name implies, the consumer price index is meant to be a price index and to measure the price changes for the entire consumption by the private sector of the economy. Thus, the imaginary »index family» was by this means removed from the calculations determining the index.

The same method of calculation was adopted as for the cost-of-living index in recent years. However, two index figures are compiled for the month of December — one called the short-term index and the other the long-term index. The first-mentioned is worked out with the same weighting as used for the earlier months of the year. The latter is calculated using the weighting for the known consumption figures of the just completed year. This index figure is then used as the base for the following year's index. No direct taxes are included in the consumer price index.

Elimination of Seasonal Variations. Seasonal variations affect the price structure for certain commodities to a considerable extent. This applies particularly to a number of foodstuffs. The method now used to eliminate seasonal variations is, in brief, based on seasonal price curves drawn up from the three previous calendar years. The seasonal quotas, which are worked out, are subjected to what is known as trend-adjustment based on price move-

ments during the previous three-year period. For this one introduces or eliminates a factor, which has been obtained by calculating the monthly change over the three-year period. With a rising trend the quotas for the first half of the year are increased, while the ones for the second half of the year are decreased. With a falling trend the reverse is applied.

Chapter 6. Price Analysis Connections for the Period 1830—1930

Professor Gunnar Myrdal of the University of Stockholm directed at the beginning of the 'thirties certain research into price statistics for the period 1830—1930.

The main purpose of these price studies was to construct an index, and to use it to make an approximate estimate of the increase in real wages. The price materials used were assessed average market prices, buying prices paid by official institutions as well as quotations of prices appearing in the press. In addition data was obtained from files of business documents; in certain cases prices recorded by private persons were utilised. Finally information was obtained from the accounts of old firms.

The index compiled from this collected material used the ten-year period 1861—1870 as its base. The principle behind the calculation was to determine the value of an adult's annual consumption.

Professor Myrdal's researches were made for the entire period up to 1914. As the Swedish Social Welfare Board's index calculations started for that year, it may be of interest to connect these two indices to obtain a connected annual index for the price level in Sweden from 1830 onwards. For this purpose Table 6.3 will be of use.

Appendix 1 contains a survey of the changes in the price level in certain countries for the period 1931—1959. The index figures, which provide the basis for the comparison, have been taken from the *Year Book of Labour Statistics*, but the indices in the table on page 118 have been recalculated with 1931 as the base. As the methods of index calculation vary considerably from country to country, the index figures can only provide an approximate comparison.

Glossary in English

abborre	perch	cigarrett	cigarette
akvavit	aquavita, brandy	citroner	lemons
alkohol	alcohol	cykel	bicycle
ankelsockor	man's socks	cykeldäck	bicycle tyre
ansjovis	anchovy	dagstidning	newspaper
apelsiner	oranges	dam-	ladies'
apelsinmarmelad	marmalade	dammsugare	vacuum-cleaner
arbetsblus	workman's shirt	diskborste	dish brush
arbets skjorta	working shirt	diskmedel	washing-up agent
armbandsur	wrist watch	diverse	sundry
avgift	charge, fee	djupfrost	deep-frozen
babybyxor	baby trousers	domestik	cotton cloth
bananer	bananas	dricksglas	drinking-glass
barn	child(ren)	drosktrafik	taxi cab traffic
barrved	pine firewood	dryck	beverage
basker	beret	eldfast	fire-proof
beklädnad	clothing	eldningsolja	stoking oil
bensin	petrol	elektrisk	electrical
bildäck	motor tyre	fackförening	trade union
bilfärd	car trip	falukorv	kind of sausage
biljett	ticket	ficklampsbatteri	torch battery
bilmontörsarbete	motor fitter work	filmrulle	film roll
bilreservdelar	spare parts for car	filt	blanket
biograf	cinema	fisk	fish
bitsocker	lump-sugar	fiskbullar	fish-balls
björkved	birch firewood	fiskfärs	creamed fish
blazer	sports jacket	fläsk	pork, pigmeat
blodpudding	black pudding	fläskkorv	pork-sausage
blommor	flowers	fläskkotlett	pork cutlet
bomull	cotton	form	dish
bomullscреpe	cotton crêpe	fotogen	paraffin oil, kerosene
bomullsgarn	cotton yarn	franskbröd	French rolls, buns
bordsknivar	table knives	fritidsskjorta	sport shirt
bostad	dwelling	frukostkorv	breakfast sausage
bruna bönor	brown beans	fårkött	mutton
brännvin	spirits	färsk	fresh
bränsle	fuel	förening	society
bröd	bread	försäkring	insurance
bussresa	bus travel	förtäring utom hemmet	eating out
byxor	trousers	galoscher	galoshes
charkuterivaror	cured meats	garage	garage
chokladkaka	cake of chocolate	gardiner	curtains
chokladkola	chocolate toffee		
cigarr	cigar		

genomsnittlig	average	kjol	skirt
glasögon	eyeglasses	klackning	heeling
glödlampa	electric light bulb	kläder	clothes
grammofonskiva	gramophone record	klänning	dress
grovbröd	coarse bread	kokgas	cooking gas
gruppera	group	koks	coke
gryn	grain, grits, groats	kol	coal
grädde	cream	kolja	haddock
grönsaker	vegetables	konfektion	ready-made clothing
gula ärter	yellow peas	konsument	consumer
gummirock	rubber coat	konsumtion	consumption
gädda	pike	kost	food
gödkalvkött	fatten veil	kostnad	expense
		kostym	suit
halvsulning	soling	krusbär	gooseberries
hammare	hammer	kylskåpslåda	refrigerator box
handdukar	towels	kålrötter	swedes
handskar	gloves	kängor	boots
hatt	hat	kökslampa	kitchen lamp
havregryn	rolled oats	kött	meat
hem	home	köttfärs	minced meat
hemhjälp	domestic help		
herr	man's	lackfärg	lake
hink	pail, bucket	lakansväv	sheeting
husgeråd	household utensils	landsdel	part of the country
hushåll	household	leksaker	toys
höns	fowl, chicken(s), poultry	leverpastej	liver paste, potted meal
		levnadskostnad	cost of living
idrott	sport	licens	licence
indextal	index number	lingon	red whortleberries
inventarier	furniture, fixtures, fittings	linoleum	linoleum
		livförsäkring	life insurance
jacka	jacket	livsmedel	provisions, food
jordgubbar	strawberries	lottsedel	lottery-ticket
järnväg	railway	lyse	light(ing)
jäst	yeast	lågskor	shoes
		långfranska	white wheat bread
kabeljo	salted cod	läkararvode	doctor's fee
kaffe	coffee	läkemedel	medicine
kaffegods	coffee set	lök	onion
kaffepanna	coffee pot		
kakao	cocoa	madrass	mattress
kallops	scotched collops	makaroner	macaroni
kalsonger	drawers	makrill	mackerel
kalvkött	veal	margarin	margarine
kamera	camera	matbord	dining-table
kappa	(woman's) coat, cloak	matbröd	ordinary bread
karameller	sweets	matskedar	table spoons
karbad	bath	matta	carpet, rug, mat
karmfåtölj	easy chair	mazarin	filled pastry, almond cake
katrinplommon	French plum	medelpris	average price
kex	biscuit	middagsmåltid	dinner

mjöl	flour, meal	skinka	ham
mjölk	milk	skinnkläder	leather garments, leather clothing
moped	powered bicycle, moped	skjorta	shirt
morötter	carrots	skjortblus	shirt blouse
motorcykel	motor-cycle	skolavgifter	school fees
motorfordon	motor vehicle	skolböcker	schoolbooks
möbler	furniture	skor	footwear, shoes
mössa	cap	skorpa	rusk
nylon	nylon	skrivmateriel	writing materials
nyponmust	juice made of rose hips	skönlitteratur	books (novels)
nöje	amusement, entertain- ment	småfranska	rolls
ost	cheese	småkakor	cookies, shortbreads
overall	overall	smör	butter
pensionat	pension, boarding-house	socker	sugar
permanentning	permanent waves	sockerdricka	lemonade
pinnstol	kitchen chair	sopborste	sweeping brush
pjäxor	ski-boots	soppa	soup
poplin	poplin	soppkött	meat for soup
portfölj	brief case, portfolio	specerier	groceries
postporto	postage	spegel	mirror
potatis	potatoes	spenat	spinach
prenumeration	subscription (for news- papers etc.)	sport	sport
päls	fur	spårväg	tramway
radio	radio set	spädkalv	sucking calf
radiorör	radio valve	starköl	strong beer
raggsockor	wollen oversocks	stek	roast meat
rakblad	razor-blades	stekgryta	stewing pan
rakning	shaving	stol	chair
rayonull	rayonwool	storleksordning	size
rekreation	recreation, holiday	strumpor	socks, stockings
reparation	repair	strykjärn	iron
resa	travel	strykning	ironing
resväska	suit case	strömming	sprats (Baltic herring)
risgryn	rice	strösocker	granulated sugar
rock	overcoat	stångkorv	sausage-potato dish
rågbröd	rye bread	städrock	apron
ränta	interest	stövel	boot
rödspotta	plaiice	stövlett	half-boot
rökt	smoked	svagdricka	small-beer
saft	fruit syrup	svarta vinbär	black currants
salt	salt	sylt	jam
samsikt	pollard	sylön	dressmaker's fee
sandalett	ladies' shoes (slippers)	symaskin	sewing machine
sill	herring	sysilke	sewing silk
sjukhusvistelse	hospital care	sytråd	sewing cotton
sjukkassa	health insurance fund	såpa	soft soap
skidor	skis	säng	bed
		sötlimpa	sweetened rye bread
		sötmandel	sweet almond
		tabletter	pastiles
		tandkräm	toothpaste

tandvård	dental care	vadd	wadding
te	tea	varor	goods
tele	telephone and telegraph	veckotidning	weekly paper, magazine
tjock	thick	vedsåg	bow saw
tjänst	service, employment	vetemjöl	wheat flour
toalettvål	toilet soap	vín	wine
tobak	tobacco	vinteröverrock	man's overcoat
tofflor	slippers	vitkål	white cabbage
tomater	tomatoes	vitling	whiting
torkat	dried	väska	bag
torsk	cod	vävplastduk	table cloth made of canvased plastic
total	total		
trenchcoat	trenchcoat		
trådspik	nails	ylle	wool(en)
TV-apparat	television set	ägg	egg(s)
tvätt	washing	äpple	apple
tvättbräde	washing board	ärter	peas
tvättpulver	washing agent		
tyger	fabrics	öl	beer
		övrigt	other
ullgarn	woollen yarn		
underklänning	undergown		

Kap. 1. Principer och metoder för insamling av konsumentpriser

1.1. Bakgrund

Socialstyrelsen har sedan lång tid tillbaka regelbundet insamlat uppgifter om priser i detaljhandelsledet. Dessa prisuppgifter har varit nödvändiga för beräkningen av styrelsens olika prisindexserier, nämligen de numera avskafade olika serierna av levnadskostnadsindex och konsumtionsprisindex samt den numera beräknade konsumentprisindex. De enskilda prisuppgifterna har emellertid också ett självständigt intresse. Vissa priser och indextal för enskilda nyttigheter publiceras därför regelbundet, dels i Sociala Meddelanden (Statistisk information) och dels i ett av styrelsen månatligen utgivet nyhetsblad.

Den publikation, som nu framläggs, innehåller en sammanställning av de prisuppgifter, som insamlats för indexberäkningarna under tiden 1931—1959. I viss utsträckning har dessa prisuppgifter tidigare varit publicerade, men priser på åtskilliga nyttigheter har tidigare inte publicerats, och sammanställningar av priser över längre perioder har i varje fall inte förekommit sedan den tidigare publikationen av denna art, *Detaljpriser och indexberäkningar åren 1913—1930* (Sveriges officiella statistik).

Under den redovisade perioden har prisdefinitionerna, terminologien och metoderna för prisinsamlingen upprepade gånger förändrats. Samtidigt härmed har det skett grundläggande förändringar i människornas levnadsför-

hållanden samt i detaljhandelns struktur. Eftersom det här rör sig om en publicering av det under perioden insamlade prismaterialet, säger det sig självt att man måste godta detta material sådant det föreligger. En beskrivning av målsättningen för prisinsamlingen samt det sätt, varpå den gått till, kommer att lämnas i det följande.

1.2. Terminologi

Termen konsumentpriser begagnas numera för att beteckna de priser, som allmänheten faktiskt betalar i detaljhandeln eller motsvarande sista distributionsled. Tidigare benämningar på dylika priser har varit minuthandelspriser och detalj(handels)priser.

De nyttigheter, som inköps i detaljhandelsledet, kan indelas i varor och tjänster. En motsvarande indelning av de lokaler, där inköpen äger rum, är i butiker (försäljningsställen) och betjäningsställen.

Ej sällan föreligger en viss skillnad mellan det faktiska (det uppnådda) priset och det begärda (det åsatta) priset. I princip är det priser av det förstnämnda slaget, som socialstyrelsen söker erhålla för sin prisstatistik och de därpå grundade indexberäkningarna. Vissa svårigheter föreligger otvivelaktigt att vid fortlöpande prisinsamlingar få uppgifter om de faktiska konsumentpriserna beroende på att anonyma provköp eller omfattande kundintervjuer av kostnads-skäl är uteslutna. När det som i detta

fall gäller utvecklingen under en lång tidsperiod med stora prisförändringar, torde avvikelserna från regeln få bedömas som obetydliga.

1.3. Målsättning

Insamling av detaljhandelspriser för livsmedel och bränsle m. m. omhändertogs före socialstyrelsens tillkomst av kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik. I och med organiserandet av socialstyrelsen år 1913 övergick nyssnämnda avdelning till styrelsen. Från och med 1916 utvidgades prisinsamlingen till att omfatta även andra förnödenheter än livsmedel. Detta skedde i och med tillkomsten av levnadskostnadsindex, som första gången beräknades för december 1916 och därefter för maj 1917; från och med tredje kvartalet beräknades indexen för sista månaden i varje kvartal 1917.

Levnadskostnadsindex hade till syfte att beräkna levnadskostnadernas genomsnittliga förändringar för en s. k. »normalfamilj», bestående av man, hustru och ett par minderåriga barn, tillhörande kategorien arbetare och lägre tjänstemän samt bosatt i stad eller tätort. Prisinsamlingen hade en mot denna definition svarande målsättning, vilket innebär att priser endast insamlades i städer och tätorter och från butiker och betjäningstillen, som företrädesvis frekventerades av nyssnämnda befolkningsskategorier. Butikerna var ej slumpvis valda. Även vid valet av noteringsvaror och kvaliteter togs hänsyn till att indexberäkningarna gällde en viss befolkningsskategori.

Ett visst kompletterande prisurval ägde rum i samband med beräkningen av den år 1931 tillkomna konsumtionsprisindex som beräknades varje månad

och som, fram till juni 1949, handhåddes av riksbanken och därefter av socialstyrelsen.

Prisinsamlingen utvidgades år 1949 till att omfatta även landsbygden. Dessa priser utnyttjades dock endast för konsumtionsprisindex och ej för levnadskostnadsindex.

I och med nedläggandet av de olika serierna av levnadskostnadsindex och konsumtionsprisindex och tillkomsten av konsumentprisindex fr. o. m. juli 1954 har prisinsamlingen syftat till att ge en generell bild av priset förhållandena inom detaljhandeln. De uppgiftslämnande butikerna och betjäningstillena har utvalts slumpvis från statistiska centralbyråns basurval (se nedan) och även varuurlvalet har påverkats av den nya målsättningen. Den nya serien är således inte knuten till någon viss familjetyp utan avser att belysa prisutvecklingen för den totala privata konsumtionen.

1.4. Sättet för prisinsamlingen

Priser har alltid insamlats dels lokalt och dels centralt. Den centrala prisinsamlingen omfattar numera omkring en tredjedel av samtliga varor och tjänster. Anledningen till att priserna på ett antal varor insamlas centralt är att många varor kan antas ha enhetliga priser över hela landet eller att kvalitetsförändringarna är svåra att uppskatta till sitt värde eller att definitionen av en representantvara är besvärlig.

Den lokala prisinsamlingen skedde fram till år 1954 genom en särskild, under socialstyrelsen sorterande organisation av ombud på ett antal för ändamålet utvalda orter. Sedan juni 1954 verkställs prisinsamlingen av statistiska centralbyråns lokalombud och sker inom

dess s. k. basurval. Basurvalet, som också används för en rad andra undersökningar, har konstruerats på så sätt, att inom landet utvalts 70 geografiska områden (primära urvalsenheter, puen), vart och ett sammansatt enligt särskilda urvalsmetoder.

Ombudsorternas antal såväl som antalet varuslag, å vilka prisuppgifter införskaffats, har under den här behandlade tidsperioden ändrats avsevärt. Socialstyrelsens egna ombudsorter var år 1931 49, därav 42 städer. I september 1943 utökades antalet till 60 i enlighet med de förslag till direktiv, som framlades av 1942 års indexsakkunniga. Den tidigare överrepresentationen för städerna utjämnades något genom tillkomsten av ett antal mindre orter. Orterna indelades i fyra grupper; den första gruppen bestod av de tre största städerna, därefter följde orter med invånareantal mellan 25 000—75 000, nästa grupp omfattade orter med 10 000—25 000 och den sista gruppen orter med mindre än 10 000 invånare. Antalet orter fördelade på de tre sista grupperna var 15, 20 resp. 22. De då utvalda orterna bibehölls fram till juni 1954, då den tidigare omtalade pueindelningen genomfördes i samband med omläggningen till konsumentprisindex.

Prisuppgifterna från de nyssnämnda 49 respektive 60 ombudsorterna användes både för levnadskostnadsindex och för konsumtionsprisindex. För den senare serien insamlades därjämte fr. o. m. juli 1949 livsmedels- och bränslepriser från 35 landskommuner.

1.5. Butiksurvalet

Mellan åren 1930—1954 utvaldes butikerna av ombuden. Enligt styrelsens dåvarande instruktion för ombuden skul-

le dessa därvid se till, att prisuppgifterna insamlades från försäljningsställen, där varorna allmänt salubjöds. På orter, där försäljning i saluhallar och genom torghandel spelade större roll, skulle åtminstone en av prisnoteringarna för ifrågavarande varuslag avse ett dylikt försäljningsställe. I de fall kooperativ butik fanns på orten, skulle en av prisuppgifterna i fråga om varuslag, som salufördes i sådan butik, alltid avse en kooperativ butik. Hela antalet noteringar från en ombudsort var fastställt till 3—6 för varje varuslag beroende på ortens folkmängd. I Göteborg skulle inhämtas 12 och i Stockholm 18 noteringar. De utvalda försäljningsställena borde anlitas vid varje prisinsamling, till dess de lokala förhållandena påkallade ett varaktigt utbyte av en eller flera av dessa.

I samband med omläggningen till konsumentprisindex ändrades principerna för butiksurvalet. Avsikten härmed var att för indexberäkningarna säkra ett ur statistiska synpunkter mera användningsfritt prismaterial. För de 70 puena upprättades förteckningar över alla detaljhandelsbutiker och liknande försäljningsställen samt betjämningsställen antingen inom hela puet eller — i fråga om större städer — vissa utvalda kvarter etc. inom puet. Vid upprättandet av dessa förteckningar utnyttjades 1951 års företagsräkning kompletterade med undersökningar utförda av statistiska centralbyråns utredningsinstitut. Därefter utvaldes noteringsställen slumpmässigt. Man vidtog dock åtgärder för att i någon mån styra urvalet. Vissa avvikelser gjordes således från regeln att samtliga försäljningsställen skulle ha samma chans att komma med i urvalet. I en del fall gav man butikerna två eller tre gånger så

stor chans på grund av större omsättning (butiker med avdelningar, varuhus, möbelaffärer, järnaffärer), och i andra fall uttogs någon representant för vissa butiksgupper a priori antingen för att få en viktig butikstyp väl representerad (konsumbutiker) eller för att få med betydelsefulla varor med stor budgetvikt (beklädnadsbutiker) eller av speciellt slag (pälsaffärer). En närmare redogörelse för butiksurvalet återfinns i Soc. Medd. 1954, sid. 558 o. ff. Med iakttagande av dessa regler utvaldes ca 1 300 butiker, 1 000 betjäningstillägen och 200 torgstånd fördelade på de 70 puena. Fördelningen gjordes proportionellt mot roten ur antalet vuxna invånare inom varje pue.

I november 1958 genomfördes ett nytt butiksurval, dels för att inte alltför länge besvära samma uppgiftslämnare och dels för att samtidigt söka rätta ill vissa brister i det tidigare urvalet, särskilt de som berodde på att man inte hade haft tillgång till några uppgifter om butikernas storlek. Vidare hade man fått många noteringar på varor med låg prisvarians (t. ex. livsmedel) och få noteringar på varor med hög varians (t. ex. kläder och s. k. övriga varor). Dessutom hade ett betydande antal butiker fallit bort från det ursprungliga urvalet. De register, som kom till användning vid det reviderade butiksurvalet, var dels statens pris- och kartellnämnds butiksregister omfattande 95 puen, dels socialstyrelsens eget register omfattande 70 puen. En mindre del av dessa senare återfanns inte bland SPK:s puen. SPK:s register användes i första hand, när detta innehöll en mängd uppgifter om butikerna, såsom antalet sysselsatta, varusortiment etc. I de fall dessa båda register icke sammanföll, kompletterades socialstyrelsens register

på annat sätt med uppgifter om antalet för allmänhetens betjänande sysselsatta personer, vilket i brist på detaljerade omsättningssiffror denna gång användes som ett mått på butikens storleksordning. Då prisvariansen *mellan* orter visat sig större än *inom* orter, fördelades de noteringar, som bedömdes erforderliga för indexberäkningarna på så många skilda orter som möjligt, dvs. alla 70 puena. Varje pue borde därvid ha minst en notering per vara. Undantag från denna princip gjordes emellertid beträffande kläder och övriga varor, för vilka varugrupper priser skulle insamlas endast i städer och köpingar, där dylika inköp huvudsakligen görs. En redogörelse för detta butiksurval återfinns i Soc. Medd. 1959, sid. 167 o. ff.

Sammanlagt insamlas priser från ca 2 300 noteringsstillägen i de 70 puena. Antalet noteringsstillägen varierar från ungefär 10 i de minsta områdena till ca 130 i det område som representerar Stor-Stockholm.

1.6. Valet av representantvaror

Som ovan framhållits, omfattade prisinsamlingen till en början endast livsmedel, och insamlingen skulle endast hänföra sig till livsmedel, inköpta av arbetare och lägre tjänstemän i städer och tätorter. Med denna målsättning och det jämförelsevis ringa varuurvalet på den tiden, kunde prisinsamlingen omfatta alla viktigare varuslag. En begränsning skedde dock givetvis till vissa varukvaliteter, således endast ett slags kaffe, ett slags socker osv. Utvidgningen av prisinsamlingen till att omfatta även andra slags varor, såsom kläder, husgeråd m. m. skedde till en början mycket försiktigt, och man medtog

blott ett fåtal varor. Vid valet av dylika varor torde man närmast ha tänkt på att välja sådana, som ansågs ha en viss karaktär av nödvändighetsvaror och som därjämte kunde väntas finnas i handeln under lång tid utan att någon kvalitetsändring vidtogs.

Med den målsättning, som numera råder för indexberäkningarna, bör prisinsamlingen i princip omfatta alla varor, som ingår i den privata konsumtionen. Med statistisk terminologi består sålunda totalpopulationen av samtliga de varor, som under en viss tidsperiod ingår i den privata konsumtionen, och urvalet av varor för den regelmässiga prisinsamlingen borde följaktligen ske i form av ett sannolikhetsurval från denna population. På grund av teoretiska och praktiska betänkligheter har dock något sådant urval aldrig ägt rum utan alltjämt tillämpas principer för urvalet av varor, som närmast kan karakteriseras av benämningen »medvetet urval».

Valet av varor för den regelbundna prisinsamlingen bygger delvis på gamla traditioner; man vill fortsätta prisinsamlingen på varor, som länge varit med. Som framgår av de i denna publikation ingående tabellerna har dock i det långa loppet många förändringar skett. Dessa har nödvändiggjorts av de förändringar, som ständigt sker i varurvalet i butikerna samt i allmänhetens inköpsvanor. Under senare år har man vid urvalet även utnyttjat den sakkunskap, som företrädare för olika branschorganisationer biträtt med.

Numera söker man vid valet av representantvaror i en helt annan utsträckning än tidigare se till att samtliga kategorier av varor och tjänster finns företrädade i materialet. I viss utsträckning tvingas man dock undvika

varor, där det erfarenhetsmässigt är mycket svårt att precisera varans kvalitet eller där det sker mycket snabba förändringar i kvaliteterna.

1.7. Kvalitetsproblemet

För att det med hjälp av prisuppgifter, insamlade vid olika tillfällen, skall vara möjligt att göra meningsfyllda uttalanden om prisernas förändringar, är det nödvändigt att priserna avser inte bara samma vara utan också samma varukvaliteter. Inte ens vid samma tidpunkter är det emellertid möjligt att från olika orter erhålla prisnoteringar för identiska varukvaliteter, och under tidens lopp försvinner efter hand många gamla varukvaliteter, samtidigt som nya kommer till. Här står man inför en motsägelse och ett svårlöst teoretiskt problem, vars lösning har stor praktisk betydelse för indexberäkningarna.

Varudefinitionerna för de noterade representantvarorna är numera noggrant gjorda för att så vitt möjligt fylla kraven på identiska kvaliteter. Marginalen kan dock inte vara alltför snäv, enär man då från många orter inte skulle få några noteringar. Inom den ram, som sålunda finns, kan följaktligen olika varukvaliteter noteras. Som exempel kan nämnas den för närvarande gällande beskrivningen av herrskjorta: enfärgad, krympt, helst svensk av bomullspoplin med fast krage och fasta manschetter. Denna beskrivning gör det möjligt för ombuden att insamla priser, som hänför sig till rätt olika kvaliteter, och noteringarna kan följaktligen knappast användas för slutsatser om prisskillnaderna för herrskjortor mellan olika orter vid en och samma tidpunkt.

När det gäller indexberäkningarna, är det viktigt, att varje prisombud så vitt

möjligt noterar samma varukvalitet varje gång. Om blott detta sker — och detta understryks kraftigt i instruktionerna — så kan det synas som om man härigenom eliminerade kvalitetsproblemet vid tidsjämförelser. Emellertid kan den successiva förskjutning i varukvaliteterna, som ständigt äger rum, innebära en indirekt prisändring, till vilken det är nödvändigt att ta hänsyn vid indexberäkningarna. Om man så snart en noterad vara försvinner ur marknaden, byter ut denna mot en annan utan att någonsin låta sådana byten påverka indexen, riskerar man att denna blir alldeles missvisande.

Beträffande varaktiga konsumtionsvaror, vilka i stor utsträckning noteras genom central prisinsamling, sker kvalitetsändringarna vanligen språngvis på så sätt att en viss modell utbyts mot en ny. Det gamla priset på den gamla modellen skall sålunda jämföras med det nya priset på den nya modellen. För att

Ingen kvalitetsskillnad	(0 %)
Något bättre resp. något sämre.....	(ca 25 % av prisskillnaden)
Mycket » » mycket »	(ca 50 % » »)
Avsevärt » » avsevärt »	(ca 75 % » »)

Kvalitetsskillnaden motsvarar prisskillnaden (100 %)

I enlighet med denna skala »skarvas» kvalitetsförändringens värde bort från priset. För att få en rättvisande uppskattning krävs emellertid att såväl prisombud som uppgiftslämnare äger stor branschkunskap.

Under hela den i denna bok redovisade tidsperioden 1931—1959 har många kvalitetsförändringar inträffat. Endast ett fåtal av de varor, som återfanns i den år 1931 begagnade varulistan, finns i själva verket alltså i handeln, vilket tydligt framgår av tabellerna i bilagan. Det är en öppen fråga, i vilken utsträckning man lyckats att på

kunna beräkna vilken prisändring, som en övergång av detta slag innebär, anlitas teknisk expertis, bland annat från statens institut för konsumentfrågor.

När det gäller kläder och andra mer eller mindre modebetonade varor, där kvalitetsförändringar sker mycket ofta och där prisinsamlingen inte kan fixeras till en viss noga specificerad modell, måste ett annat förfaringssätt tillämpas. Problemet undveks länge genom att svårbestämda varor inte medtogs i varulistan. Damkläder medtogs exempelvis inte i någon nämnvärd utsträckning förrän mot slutet av 1940-talet. Numera är varuurlvalet mera omfattande och när det gäller kläder och skor samt inventarier och husgeråd, bedöms kvalitetsförändringarna enligt följande chablonförfarande. Prisombuden har att å en särskild blankett ange värdet av en inträffad kvalitetsförändring på någon av de noterade varorna. Därvid begagnas följande skala:

det ovan skildrade sättet ta hänsyn till kvalitetsförändringarna. I fråga om många varor sker kvalitetsförändringarna successivt och under lång tid, och dylika förändringar är svåra att fånga, men kan inte desto mindre vara mycket betydelsefulla. Som exempel kan nämnas livsmedel; i viss mening kan man för övrigt betrakta olika slag av livsmedel som olika kvaliteter av varan mat.

För en utförlig teoretisk behandling av kvalitetsproblemet hänvisas till Erland von Hofsten: Price Indexes and Quality Changes, Stockholm 1952.

1.8. Insamlingsförfarande

Livsmedel. Antalet varuslag, för vilka prisnoteringar föreligger, uppgick 1931 till 48 och 1959 till 84, alltså nära nog en fördubbling under denna tidsperiod. Under tiden fram till världskrigets utbrott företogs inga genomgripande förändringar av varulistan för livsmedel. Sålunda tillkom 9 varuslag och utmönstrades 7. Bland de varor som tillkom kan nämnas fläskkorv, köttfärs samt vissa fruktsorter såsom äpplen, apelsiner och bananer. Vidare tillkom en liten grupp drycker och njutningsmedel omfattande pilsner, svagdricka och tobak. Mindre gängse varor som separerad mjölk, renkött, salt strömming och kabeljo utrensades. Under kristiden tillkom vissa ersättningsvaror såsom kaffesurrogat och kaninkött. Andra varor, t. ex. bananer, helfet ost, spädkalkv kött, bortföll på grund av importspärr, ransoneringsbestämmelser etc. År 1943 utökades varulistan väsentligt i samband med den revision av levnadskostnadsindex, som då vidtogs. Bland de varuslag som tillkom detta år märks vissa charkuterier såsom rökt skinka och falukorv, vissa frukt- och bärsorter (imp. äpplen, citroner, lingon, röda och svarta vinbär). Sammanlagt tillkom under åren 21 varuslag och utrensades 3. År 1949 företogs ånyo en omfattande revidering av varulistan. En del varor utrensades såsom varande »orepresentativa» (torkade äpplen, torkade nypon, Santoskaffe, rågmjöl). De varuslag som bortföll ersattes i stor utsträckning av mera gängbara (tunn grädde, småkakor, apelsinmarmelad, nyponmust). Nästa större förändring av varulistan företogs i samband med omläggningen till konsumentprisindex i juni 1954. Under denna övergångstid tillkom 10 varuslag (ex. tjock

grädde, djupfryst spenat, frukostkorv, köttsoffa) och utmönstrades 12 (ex. grovbröd, gula ärter, bruna bönor, fårkött, makrill). Efter 1955 har endast mindre förändringar vidtagits.

Under hela den här avhandlade tiden har gällt att ombuden varje månad insamlat prisuppgifter på livsmedel och bränsle. Prisinsamlingen sker numera under den vecka vari den 15:e infaller. För vissa s. k. färskvaror (ex. smör, ägg, kött, färskt fläsk, fläskkorv, färsk fisk) skedde tidigare prisinsamlingen varje vecka, men detta förfarande slopades från och med 1943, då man ansåg denna insamling vara överflödigt. Däremot har priser på säsongvaror insamlats under sommarhalvåret för veckan före och veckan efter den ordinarie insamlingsveckan; under maj dock endast för två veckor (den ordinarie veckan och den därnäst följande). Detta insamlingsförfarande gäller för närvarande för följande säsongvaror: Färsk potatis, färska morötter, tomater, färsk spenat, jordgubbar, krusbär och lingon. Prisernas säsongfluktuationer och därmed sammanhängande problem kommer närmare att behandlas i kap. 4.

Alkoholhaltiga drycker och tobak. Prisnoteringar under denna grupp, som tidigare inräknats under huvudgruppen »övriga utgifter», har under hela perioden insamlats centralt av styrelsen. Därvid har uppgifterna inhämtats från tillgängliga prislistor eller direkt från systemaktiebolaget eller tobaksmonopolet, som under denna tid tillämpade för hela riket enhetliga priser.

Priser på alkoholhaltiga drycker har inhämtats från och med 1935. Varulistan har sedan dess varierat betydligt. Från början följdes prisutvecklingen på 15 märken, därav 7 spritsorter. I sam-

band med kristiden i början av 1940-talet, då bestämmelser angående förbud mot tillverkning av vissa spritdrycker trädde i kraft, minskades varulistan till att omfatta 11 märken. Under efterkrigstiden har en del av dessa tidigare medtagna märken återkommit, men under tiden fram till 1954 utrensades efter hand åtskilliga märken. År 1953 upptog varulistan endast 10 sorter, därav 4 spritsorter. Året därpå utökades ånyo antalet noterade vin- och spritsorter samtidigt som pilsner överfördes till denna grupp från livsmedelsposten, och fr. o. m. 1956 infördes även starköl som representantvara. För närvarande är fördelningen mellan sprit, vin och starköl 7, 12 resp. 2 märken.

Mellan åren 1931 och 1934 inhämtades beträffande undergruppen tobak endast priser på vissa cigarett- och rök-tobaksmärken. Från och med 1935 utökades varulistan till att omfatta även cigarrer, cigarrcigaretter och snus. Under krigsåren minskades varulistan genom bortfall av ett flertal märken. Beträffande cigaretter kan noteras att mellan åren 1942—1944 medtogs endast en representantvara, en cigarett med munstycke. Under efterkrigstiden har efter hand antalet prisnoterade märken väsentligt utökats.

Bostad. Uppgifter angående bostadskostnaderna, som fram till 1956 endast avsåg uthyrda lägenheter, erhöles tidigare främst genom de s. k. bostads- och hyresräkningarna. Sådana utfördes av styrelsen bl. a. under åren 1928, 1933, 1939, 1941 samt 1945. På grundval av den kändedom, som genom dessa undersökningar erhöles om hyrorna i framför allt rikets stadssamhällen, har den genomsnittliga hyran vid nämnda tidpunkter för i fria marknaden uthyrda lägenheter om högst 3 rum och kök fast-

ställt. Under perioden mellan hyresräkningarna har en approximativ beräkning av hyresnivåns förändringar sedan årligen företagits. Därvid har man använt sig av de uppgifter, som erhållits genom de årliga hyresberäkningarna för Stockholms stad samt genom inhämtade bedömanden av myndigheter i rikets städer angående hyresutvecklingen på resp. orter. Under senare år tillkom dessutom uppgifter från hyresrådet och bostadsstyrelsen. Kalkylerna om hyreskostnadernas förändringar, som tidigare i regel inträffade vid kvartalsskiftet den 1 oktober, förelåg i allmänhet inte färdiga förrän till indexberäkningarna per den 1 april. Det i många avseenden bristfälliga materialet gav föga möjlighet att beakta förskjutningar i bostädernas kvalitet. En uppdelning av lägenheterna på sådana med och utan centralvärme genomfördes dock redan 1932.

1952 års indexkommitté framlade i sitt betänkande ett förslag till nya beräkningsmetoder, vilket sedan överarbetades av 1955 års bostadsindexutredning. Enligt det nya förslaget, som fastställdes till efterrättelse, skulle bostadsposten — nu även omfattande egna hem — omräknas helt en gång om året med hjälp av stickprovsundersökningar och prisinsamlingar rörande bostads- och hyresförhållanden. Revisionen skulle beaktas vid beräkningen av den s. k. långtidsindexen i december. På basis av en företagen allmän bostadsundersökning hösten 1955 kunde de nya metoderna tillämpas första gången vid årsskiftet 1956/57. En närmare redogörelse beträffande urvalsmetoder och vissa resultat återfinns i Soc. Medd. 1957, sid. 170 c. ff. De årliga hyresundersökningarna arbetar med ett fast urval av lägenheter om ett rum och kök samt ett till fyra rum och kök, varvid samma lägenheter

undersöks år från år. För att i någon mån eliminera den ogynnsamma effekt, exempelvis i form av ökat bortfall, som kan väntas uppstå när samma undersökningsenheter återkommer upprepade gånger, tillämpas en viss »rotation» i urvalsmassan så att 1/10 av lägenheterna varje år byts ut mot nya. Årligen tillfogas även ett antal nybyggda lägenheter. Materialet för sistnämnda komplettering erhålls av bostadsstyrelsen. I fråga om lägenheter, som vid tidigare undersökningar uppgivits stå tomma eller varit fritt upplåtna, begärs varje år uppgifter per post av fastighetsägaren. Om en sådan lägenhet därvid visar sig vara uthyrd, infogas den i undersökningsmaterialet.

Vid beräkningen av egnahemsindexen bygger man på det urval av lägenheter i egna hem som gjordes 1955. Varje år tillförs urvalet ett antal nybyggda egna hem, svarande mot det totala nybyggnadstillskottet. De kostnader, vilkas utveckling följs är dels kapitalkostnader såsom avskrivningar och räntekostnader för eget och/eller lånat kapital (inkl. eventuell tomträttsavgäld), dels fastighetsskatt, reparationer och underhåll samt onera. Samtliga kostnader beräknas per år. De uppgifter, som införskaffades om kapitalkostnaderna 1955 och som ligger till grund för beräkningarna, var taxeringsvärdet, det vid förvärvet nedlagda kapitalet, värdet av tillbyggnader och förbättringar som vidtagits efter förvärvet, år för förvärvet, byggnadsår, de på fastigheten belöpande lånen, erlagda räntekostnader samt utgående tomträttsavgäld. Vid indexberäkningen utgår man från närmast föregående år och beräknar antingen nya absoluta värden eller de procentuella förändringar som skett. Härvid beaktas de förändringar som sker genom tillkoms-

ten av nybyggda egna hem och genom ägarbyten.

Från och med 1959 företas även en partiell omräkning av egnahemsposten avseende den 1 juni. Därvid beaktas prisförändringar på följande representantvaror ingående i egnahemsindex: låneräntan, försäkringsavgiften, reparationer samt onera. Därjämte görs varje kvartal en justering av hyresposten genom en ungefärlig uppskattning av den fortgående byggnadsverksamhetens inverkan på medelhyror.

Bränsle och lyse. Antalet varor och tjänster för vilka prisnoteringar föreligger uppgick vid periodens början till 13 omfattande ved, torv, kol och koks, fotogen samt elström. Från och med 1932 utmönstrades tre varuslag, nämligen bränntorv, gasverkskoks och engelsk kaminkoks. I samband med kristiden bortföll fotogen, som dock sedermera återinfördes i varulistan mellan åren 1949—1954. Prisnoteringar på pannved inhämtades mellan åren 1941—1954 och fr. o. m. 1948 tillkom eldningsolja som representantvara.

Flertalet bränsle- och lysepriser har sedan 1931 insamlats genom ortsbuden. Mellan åren 1931 och 1947 gällde detta för samtliga hithörande varuslag. Härvid har tillämpats samma regler som för insamlingen av livsmedelspriser, dvs. priserna skall avse prisläget omkring den 15:e i varje månad. Priset på elektrisk ström och kokgas har fr. o. m. 1953 erhållits från Svenska elkraftsföreningen och Svenska gasverksföreningen. Mellan åren 1931—1948 räknades med en genomsnittlig förbrukning av 100 kWh per år för elektrisk ström och 190 m³ för kokgas. År 1949 höjdes förbrukningskvantiteterna till att avse 300 kWh resp. 400 m³ per år. Då därigenom en annan tariff tillämpades, re-

sulterade detta i ett sänkt medelpris per kWh resp. m³. Konsumtionen för elektrisk ström hölls sedan konstant fram till 1954. Fr. o. m. juni samma år t. o. m. april 1957 räknades med en likformig höjning från månad till månad av konsumtionen, men fr. o. m. maj 1957 har tills vidare beräkningarna av medelpriset grundats på en oförändrad konsumtion, 1 140 kWh per medelhus-håll och år, beroende på osäkerheten av statistiken rörande medelförbrukning-en. Den genomsnittliga kokgasförbruk-ningen ändrades från 400 till 300 m³ per år i juni 1954 och har sedan dess hållits konstant. I medelpriset för elek-trisk ström ingår förutom pris per kWh även abonnemangsavgift och grund-avgift. Vid framräkandet av riksmedelpriset är f. n. tillvägagångssättet det följande. De vägda medeltalen för abon-nemangsavgift och grundavgift divide-ras med den genomsnittliga konsumtion-en, varefter det vägda medelpriset per kWh adderas. Vägningstalen har utfor-mats med ledning av antalet invånare i ombudsorterna. Medelpriset för kok-gas beräknas på analogt sätt.

Priser rörande eldningsolja har se-dan denna tillkommit i varulistan 1948 alltid insamlats centralt. I priset ingår även ett beräknat genomsnittligt trans-porttillägg. Under senare år har hänsyn till den ökade rabattgivningen på oljor tagits i index, vilket möjliggjorts av pris- och kartellnämndens undersök-ningar på detta område.

Kläder och skor. Mellan åren 1931—1942 var antalet prisnoterade varuslag 19 omfattande tyger, garner samt klä-des- och skopersedlar. Priser insamlades från alla de 49 ombudsorterna. Vid revideringen av levnadskostnadsindex i september 1943, utökades varulistan till ca 30 varuslag samtidigt som ombuds-

orternas antal sjönk till 25. Ett flertal prisnoteringar insamlades från denna tid centralt av styrelsen, då priser på framför allt skor i samband med pris-kontroll blev enhetliga i hela landet. Sålunda insamlades år 1949 8 skonote-ringar centralt och 5 genom ombuden.

Fram till omläggningen till konsu-mentprisindex insamlades priserna den sista månaden i varje kvartal,¹ dvs. i månaderna mars, juni, september och december i likhet med gruppen »övriga utgifter». Fr. o. m. juni 1954 sker in-samlingen varje månad i den vecka, vari den 15:e infaller. År 1959 upptog varu-listan för kläder och skor 43 artiklar, därav 9 skodon. Fr. o. m. 1959 insamlas emellertid endast priser på skorepara-tioner i de 20 prisområden eller puen, som enbart omfattar landskommuner.

Övriga utgifter. Denna huvudgrupp omfattade vid början av 1930-talet ca 65 varor och tjänster. Olika sorter av en och samma vara har därvid räknats som ett varuslag. Varulistan indelades i 11 undergrupper nämligen: 1. inven-tarier; 2. rengöringsmedel; 3. hälso- och sjukvård; 4. intellektuella ändamål; 5. förenings- och försäkringsavgifter; 6. nöjen och förströelser; 7. resor; 8. rän-tor; 9. telefon, post och skrivmateriel; 10. arbetshjälp i hemmet samt 11. öv-riga ej specificerade utgifter. Fr. o. m. juli 1939 överfördes tobaksposten från livsmedelsgruppen samtidigt som note-ringar på spritdrycker infördes. Under-grupperna indelades i mera enhetliga och avgränsade varugrupper, som t. ex. inventarier i fyra grupper, omfattande möbler, mattor och sängkläder, hushålls-

¹ För riksbankens sedermera socialstyrelsens konsumtionsprisindex noterade dock styrelsen priser rörande beklädnadsartiklar och varor till-hörande »övriga utgifter» även under årets öv-riga månader.

linne och kökssaker samt redskap och verktyg.

Vid övergången till konsumentprisindex uppdelades gruppen »övriga utgifter» till att omfatta tre huvudgrupper, nämligen alkoholhaltiga drycker och tobak, inventarier och husgeråd samt diverse varor och tjänster. Ifrågavarande omgruppering har beträffande pristablerna i tabellbilagan genomförts för hela den här avhandlade perioden.

Prisinsamlingen sker dels genom ombud och dels centralt av styrelsen. Antalet ombudsorster med prisrapportering på detta varuområde var från början 7 och utökades fr. o. m. 1932, 1939 resp. september 1943 till 10, 15 resp. 25 orster. I juni 1954 genomfördes den tidigare omtalade pueindelningen, och prisuppgifter från samtliga 70 puenas erhöles där- efter t. o. m. 1958. Fr. o. m. 1959 har rapporteringen från de 20 landsbygds- puenas inskränkts till några vanliga förbrukningsartiklar, såsom glödlampor, tvätt- och rengöringsartiklar. Antalet varor och tjänster som insamlats centralt har beträffande gruppen »övriga utgifter» varit förhållandevis stort; exempelvis år 1949 insamlades noteringar på 57 av 83 varuslag centralt. För vissa av dessa varor och tjänster erhöles tidigare överhuvud taget inga egentliga prisnoteringar, utan den procentuella prisändringen, då sådan inträffat, beräknades av uppgiftslämnaren. Detta var förhållandet för bl. a. posterna medicin, postporto och fackföreningsavgifter.

Uppgifterna insamlas en gång i kvartalet. Fram till andra kvartalet 1955 skedde insamlingen, liksom för gruppen kläder och skor, i mitten av den sista kvartalsmånaden,¹ därefter i den mellersta kvartalsmånaden. Beträffande hushållstextilier ingående i gruppen inven-

tarier och husgeråd sker dock insamlingen varje månad. Varulistan för inventarier och husgeråd upptar för närvarande 42 varuslag, därav 15 centralt prisinsamlade. Diverse varor och tjänster upptar likaledes 42 varuslag, varav 27 centralt prisinsamlade.

Direkta skatter. De skatter, som ingick i beräkningarna för levnadskostnadsindex, var inkomstskatt till stat, kommun och landsting. Efter den 1 juli 1939 medräknades även den allmänna pensionsavgiften. Utdebiteringen per skatte-krona för kommunal- och landstingskatt utgjorde vägda genomsnitt för de 49 resp. 60 orterna, med varje orsts folk- mängd som vägningsstal. Skatteposten omräknades två gånger årligen, nämligen i april, då de senast fastställda kommunalskattesatserna beaktades, och i oktober, då eventuella ändringar av landstings- och statskatterna iaktogs.

Metoderna för fastställandet av den inkomst, på vilken de aktuella skatterna skulle beräknas, ändrades ett flertal gånger. Detta torde få anses vara en följd av de principiella svårigheterna att på ett invändningsfritt sätt infoga jämförelse- tal angående skattetryckets förändring i en prisindex för ett hushålls privata konsumtion. Olika synpunkter kan läggas på problemet, och vid skilda tidpunkter har olika betraktelsesätt fått vara bestämmande vid val av beräkningssmetod för skatteposten.

För tiden 1927—1930 antogs den s. k. »indexfamiljens» årsinkomst belöpa sig till 4 300 kr. Inkomsten i fråga skulle approximativt överensstämma med förskjutningarna i den allmänna lönenivån. Redan 1918 hade den tidigare principen att beräkna skatten på en oförändrad inkomst av 2 000 kr frångåtts, då denna inkomstnivå på grund av inträffade lönehöjningar visade sig alltför

¹ Se föregående not.

realistisk. Fr. o. m. år 1932 genomfördes en revision av indexberäkningarna, varvid man till grundval för skatte-kalkylen lade indexbudgetens kostnadssumma under inkomståret. Som utgångspunkt för indexberäkningen togs år 1931, och den genomsnittliga totalsumman för detta års budget, 3 500 kr, blev det inkomstbelopp för år 1931, varpå skatteposten beräknades för år 1932. Inkomstbeloppet fortskrevs därefter med ledning av indexberäkningarna t. o. m. mars 1939, då vid denna tidpunkt en mindre jämkning av budgetens totalsumma gjordes i samband med införandet av 1935 som basperiod. Därmed ändrades också inkomstbeloppet, men principen att inkomsten antogs variera med levnadskostnadernas förändringar bibehölls och tillämpades t. o. m. första halvåret 1943.

Fr. o. m. september 1943 användes i anslutning till de då gällande riktlinjerna ett inkomstbelopp, som framräknades genom fortskrivning av budgetbeloppet år 1935 (3 438 kr) med löneutvecklingen. Under de följande åren fortskrevs sålunda den för skatte-kalkylen beräknade inkomstnivån med ledning av tillgängliga uppgifter ur socialstyrelsens lönestatistik angående de manliga industriarbetarnas genomsnittliga arbetsinkomst.

En omläggning av skatteberäkningen kom slutligen till stånd fr. o. m. mars 1951. Den nya metoden innebar i korthet, att de direkta skatterna uträknades på en inkomst, som efter avdrag av därpå belöpande skatter motsvarade den vid varje beräkningstillfälle erhållna kostnadssumman för indexbudgeten exklusive skatter. Skattebeloppet uträknades härvid endast på den så erhållna inkomstnivån men beräknades liksom tidigare som ett vägt medeltal av skatten

för olika familjetyper (familjer med 0, 1, 2, 3 och 4 minderåriga barn).

Inackordering för arbetare. Till ytterligare belysning av levnadskostnadernas förändringar insamlade socialstyrelsen t. o. m. 1947 uppgifter angående inackorderingspriser för arbetare. Uppgifterna inhämtades från ombudsorterna en gång om året under tiden februari—april. Dessa uppgifter användes inte vid beräkningen av levnadskostnadsindex. Noteringarna avsåg priset per vecka för endast måltider samt för måltider och husrum tillsammans; fr. o. m. år 1944 dock endast måltidsinackordering innefattande två måltider per dag mot tidigare tre. Samma år ändrades även medelprisberäkningen till att avse med folkmängden vägda tal, medan de tidigare var ovägda. Dessa medelpriser publicerades i juni- eller julihäftet av Sociala Meddelanden. För att möjliggöra jämförelser med förändringarna i den allmänna levnadskostnadsnivån uträknades och publicerades därjämte indextal, varvid de ovan berörda förändringarna i beräkningssättet i möjligaste mån eliminerades. Underlaget för denna statistik blev emellertid alltmera bräckligt, beroende på uppkomsten av olika slags matserveringar och barer utan fasta abonnemangspriser.

1.9. Granskning och bearbetning

Till hjälp för ombuden har utarbetats förutom allmänna instruktioner ett antal formulär, på vilka varuslagen uppförts med noggrant angivande av sort och kvalitet samt den vikt och/eller volymsmängd, för vilken prisnotering önskas. Det har varit styrelsens strävan, att få varuslagen allt mer preciserade. Ju snävare definitionerna utformats, desto mindre blir givetvis ur-

valssvårigheterna för ombuden, och därigenom ökas också sannolikheten för att ett framräknat riksmedelpris i stort sett avser samma vara. Å andra sidan måste dock framhållas att om definitionerna görs alltför snäva, föreligger den risken att antalet prisnoteringar för vissa varor blir alltför få för att ett tillförlitligt medelpris skall kunna erhållas.

Under den tid levnadskostnadsindex beräknades, alltså fram till mitten av 1954, inlämnade ombuden, som då var direkt underställda styrelsen, sina rapporter med prisnoteringar rörande livsmedel och bränsle samtidigt till styrelsen och till drätselkammaren (resp. kommunalnämnden) på vederbörande ort. En viss lokal kontroll utövades därigenom av de kommunala myndigheterna, som årligen till styrelsen skulle insända protokollsutdrag e. d. med uppgift huruvida skäl funnits till anmärkning eller inte mot prisinsamlingen under det närmast förflutna kalenderåret. Endast i undantagsfall förekom dock erinringar från de kommunala myndigheternas sida.

I och med att konsumentprisindex startade slopades denna lokala kontroll, och prisinsamlingens organisation om-

besörjes, såsom tidigare omtalats, av statistiska centralbyråns utredningsinstitut. Kontakten med ombuden i fråga om de för prisinsamlingen speciella tekniska problemen, t. ex. angående noteringsregler och varubeskrivningar, handhas däremot liksom tidigare av styrelsen.

Efter det prisuppgifterna inkommit till styrelsen, underkastas de en noggrann granskning, som ofta påkallar skriftväxling med ombuden, varvid felaktigheter i fråga om kvaliteter m. m. så vitt möjligt korrigeras. Denna kontakt mellan styrelsen och ombuden är givetvis av mycket stort värde då det gäller att erhålla ett så likformigt prismaterial som möjligt.

De beräkningar, som ligger till grund för uträkningen av konsumentprisindex, handhas av socialstyrelsen. Därjämte föreligger ett särskilt organ, indexnämnden, som har att avgöra frågor av principiell natur rörande tillämpningen av de för indexberäkningen gällande grunderna. Nämnden skall vidare genom rådgivande och kontrollerande verksamhet främja beräkningen av konsumentprisindex. Indexnämnden sammanträder minst en gång i kvartalet. Antalet ledamöter är för närvarande elva.

Kap. 2. Konsumentpriserna för livsmedel

2.1. Inledning

De tre händelser, som tydligast har satt sin prägel på prisutvecklingen under den period denna redogörelse omspänner, är depressionen i början av 1930-talet, krigsutbrottet 1939 samt inflationen 1950/51. Världsdepressionen, som fick sin utlösning vid sammanbrottet på New York-börsen i oktober

1929, blev djup och fick en enastående lång varaktighet. Den medförde en kumulativ sammankrympningsprocess i produktion och handel, sjunkande världsmarknadspriser och hög arbetslöshet; 1931 ledde depressionen till en allmän valutakris och den internationella guldmyntfotens sammanbrott. Fr. o. m. den 28 september samma år upphävdes således riksbankens skyldighet att inlösa

bankens sedlar med guld. Rättesnöret för den svenska penningpolitiken skulle vara att bevara den svenska kronans köpkraft. Konsumentpriserna fortsatte emellertid att falla, och först vid mitten av 1930-talet byttes priset till en svag uppåtående prisrörelse. Priset i detaljhandeln var dock rätt obetydligt; från oktober 1929 till april 1933 sjönk sålunda levnadskostnadsindex ej mer än 10 procent. Under tiden oktober 1936 till oktober 1937 uppvisade index därpå en stegring med 5 procent. Från krigsutbrottet skedde en kraftig stegring av levnadskostnaderna, främst beroende på importprisstegringar genom högre fraktsatser och utländska prisstegringar samt höjningar av de indirekta skatterna på vissa varor. Fram till avspärrningen i april 1940 var prisstegringstakten i genomsnitt 1,4 procent per månad, men mattades av något under tiden fram till prisstoppet, som genomfördes i slutet av oktober 1942, bl. a. till följd av en skärpning av priskontrollen och en utvidgning av ransoneringarna. Genomförandet av prisstoppet underlättades av att importprisstegringarna vid denna tid i det närmaste hade upphört, samtidigt som försörjningsläget för inhemska livsmedel hade avsevärt förbättrats sedan början av 1942. Prisstoppet, som var kombinerat med lönestopp, fungerade därefter tillfredsställande fram till 1946, då en stark importpris- och lönestegningsprocess kom i gång. Efterkrigstiden uppvisar en tämligen stark prisstegring, som särskilt accentueras åren 1951 och 1952. Mellan åren 1946 och 1950 steg levnadskostnadsindex med drygt 11 procent, medan uppgången mellan december 1950 och juni 1952 var närmare 25 procent. En fortsatt uppgång av konsumentpriserna kan efter 1952 konstateras, dock inte i samma

takt som de närmast föregående åren; i jämförelse med utvecklingen under andra hälften av 1930-talet var dock den uppåtående tendensen rätt markerad. I början av 1958 inträdde en stagnation i prisutvecklingen, och mellan april 1958 och juli 1959 låg konsumentprisindexen helt oförändrad, medan under sista hälften av 1959 endast smärre prisstegringar ägde rum.

I anslutning till denna summariska redogörelse för prisrörelserna kommer i kap. 2 och 3 prisutvecklingen för olika varor och varugrupper att behandlas. För att vinna största möjliga klarhet vid framställningen i kap. 2 har därvid varuslag av likartad beskaffenhet sammanförts, då prisutvecklingen för dessa i allmänhet uppvisar ett likartat förlopp. Sålunda har vegetabiliska födoämnen uppdelats i två grupper, den ena benämnd *vegetabiliska jordbruksprodukter* innefattande mjöl, bröd, potatis och socker samt den andra betecknad såsom *kolonialvaror* omfattande kaffe, risgryn, bruna bönor, te och kakao. Av animaliska livsmedel har under rubriken *mejerivaror* sammanförts mjölk, smör, ost, ägg och — något oegentligt — margarin, medan *kött och fläsk* samt *fisk* behandlats var för sig. Årsmedelpriserna för varuslag ingående i dessa varugrupper återfinns i tab. B 1 i tabellbilagan. För ett studium av prisutvecklingen månadsvis hänvisas till Sociala Meddelanden, årgångarna 1931—1959. Det kan vara av intresse att konstatera att olika poster ingående i levnadskostnadsindex och konsumentprisindex under vissa tidsperioder uppvisar mycket olika konjunkturkänslighet, likaså att tidvis starka uppåt- eller nedåtående prisrörelser mellan grupperna motväger varandra och totalt ger en oförändrad prisnivå.

2.2. Vegetabiliska jordbruksprodukter

Konsumtionen av vegetabiliska jordbruksprodukter har värdemässigt sett under de tre senaste decennierna varit under de tre senaste decennierna varit påfallande stabil. Mjöl och gryn, bröd och bakverk, potatis och rotfrukter samt grönsaker, frukt och bär utgjorde år 1931 33 procent och år 1955 30 procent av den totala livsmedelskonsumtionen räknat i löpande priser, alltså endast en obetydlig nedgång trots att betydande inkomst- och prisstegringar ägt rum.

Depressionen i USA i slutet av 1920-talet föranledde en mycket kraftig nedgång av jordbrukspriserna. Det har beräknats att ett prisfall på inte mindre än 55 procent ägde rum från 1929 till bottenläget 1932/33. När krisen nådde Sverige i början av 1930-talet blev verkningarna dock inte tillnärmelsevis av samma omfattning. För de vegetabiliska livsmedlen uppvisar kommerskollegii partiprisindex en nedgång i priserna på 20 procent för tiden februari 1929—januari 1933. Att verkningarna för Sveriges del inte fick samma omfattning som annorstädes kan delvis tillskrivas de statliga åtgärderna av prisreglerande natur som tillgreps för att avvärja den hotande krisen inom det svenska jordbruket. Detta kom därmed att i allt större utsträckning avskämmas från prisfluktuationerna på världsmarknaden.

Vad de vegetabiliska jordbruksprodukterna beträffar, inleddes de statliga åtgärderna med regleringen av spannmålsmarknaden 1930, då man befarade ett sammanbrott av den svenska spannmålsproduktionen till följd av prisfallet på världsmarknaden. Den s. k. inmalningsförordningen, som trädde i kraft den 1 september 1930, innebar att svenskt mjöl under en förmalningsperiod i genomsnitt skulle utgöra en viss

procent av allt vid resp. kvarn framställt mjöl. Inmalningsprocenten för vete varierade i början av årtiondet mellan 50 och 100 procent och för råg mellan 30 och 98 procent. 1931 upprättades ett särskilt halvstatligt organ, Svenska spannmålsföreningen, som tillförsäkrades importmonopol på brödsäd och mjöl med rätt att uppta införselavgift för importerade kvantiteter av omalet vete och råg. I gengäld ålades föreningen att under viss del av året uppköpa till fixerade priser all inom landet odlad spannmål, som utbjöds till försäljning. I och med att statliga minimipriser garanterats blev inflytandet från utlandet i stort sett eliminerat. Den tidigare ansevärd importen av vete kunde därmed skäras ned väsentligt, dock inte helt, då det var önskvärt att blanda en del utländskt vete i det svenska i syfte att bättra på vetemjölets »bakningsförmåga».

En viss överproduktion av spannmål kom under slutet av 1930-talet till stånd, framför allt beroende på goda skördeår men givetvis också på grund av de statliga stödåtgärderna. Under kriget kunde överskottslagren av spannmål mildra svårigheterna till följd av avspärrningen och verkningarna av det ovanligt dåliga skördeutfallet åren 1940 och 1941. Jordbruket inordnades i den allmänna priskontrollen, som då steg för steg infördes också på andra områden. Den prisreglering som då skapades baserades på den s. k. jordbrukskalkylen.

Efter de exceptionella förhållandena under krigsåren ändrades den statliga målsättningen från att tidigare ha stannat vid en kompensation för kostnadsstegringarna till att omfatta en direkt förbättring av jordbrukarnas och de anställdas arbetsinkomster, dvs. jordbruksbefolkningen skulle få samma möjlig-

heter som utövarna av andra näringsgrenar att uppnå en skälig inkomstnivå och få del i den allmänna välfärdsstegringen. 1947 års jordbruksprogram innehöll en rad principbeslut om hur prissättningen på jordbruksprodukter skulle utformas, när mera normala ekonomiska förhållanden inträdde. Hösten 1955 fastställde riksdagen de principer, som skulle ligga till grund för den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter. Denna jordbruksprisöverenskommelse skulle gälla från den 1 september 1956 till den 30 augusti 1959. Inkomstjämförelsen preciserades därvid att avse arbetsinkomsten för å ena sidan brukare av rationellt drivna gårdar om 10 till 20 hektar åker i mellersta och södra Sveriges slättbygder och å den andra sidan inkomster för industriarbetare inom dyrortsgrupperna 2 och 3, oavsett om dessa senare arbetade på landsbygden eller i städerna. Vid förhandlingarna 1955/56 var man ense med den s. k. jordbruksprisutredningen om att inkomstlikställighet torde ha förelegat i genomsnitt för de tre produktionsåren 1950/51—1952/53. Huruvida det prissystem man enades om vid nämnda förhandlingar skulle leda till fortsatt likställighet kunde med då tillgängligt material ej säkert avgöras. Prisöverenskommelsen innebar att novemberpriserna 1955 skulle utgöra s. k. mittpriser, från vilka dagspriserna skulle få röra sig fritt inom vissa fixerade gränser. Tidigare kvantitativa importregleringar sopsades, och i stället infördes importavgifter uppgående till högst 25 procent av importpriset på flertalet varor. Importavgifterna avpassades så att mittprisnivån skulle kunna upprätthållas i möjligaste mån. Om världsmarknadspriserna medförde att prisnivån på något varuslag tangerade

prisgränserna, ändrades t. ex. importavgiften för att hindra ytterligare fall eller stegring av priser inom landet. Inkomsterna för jordbrukarna skulle följaktligen genom detta system komma att inom vissa gränser variera efter världsmarknadspriserna. Vidare utgjorde systemet ett skydd för producenter och konsumenter mot alltför låga resp. höga priser. För att hålla prisnivån stabil med hänsyn till förändringar i penningvärdet infördes därjämte en regel innebärande att om konsumentprisindex, bortsett från bostadsposten och eventuella omsättnings- och/eller punktskatter, ändrades med minst 5 procent skulle prisgränser och importavgifter ändras i motsvarande mån. I den händelse världsmarknadspriserna mera stadigvarande kom att ligga nära den nedre prisgränsen, tillämpades ytterligare en spärrregel, som bygger på en beräknad producentprisindex omfattande alla viktiga produkter, som ingår i prissättningssystemet. De gränser, inom vilka denna index fick röra sig utan omprövning av prissättningen, fastställdes till ± 6 procent. Då ändringen var minst 6 indexenheter och kvarstod så många månader i följd att avvikelserna sammanlagt uppgick till 30 enheter, skulle prissystemet omprövas genom justering av importavgifterna.

Från september 1959 gäller en ny 6-årig jordbruksprisöverenskommelse och tidigare regler har delvis ersatts av nya; dock kvarstod principen att jordbrukspriserna skulle få variera inom vissa gränser med hänsyn till den internationella prisutvecklingen och till kostnadsutvecklingen på för jordbrukets bedrivande nödvändiga kapitalvaror m. m. Kravet på inkomstlikställighet med industriarbetare bibehölls också. Mot bakgrund av den efter hand alltmera regle-

rade prissättningen på jordbrukets producentpriser, kan konsumentprisernas variationer till stora delar anses vara en avspeglning av de statliga ingripandena. Naturligtvis inverkar också variationer i skördeutfall, mellanhändernas och detaljhandelns marginaler samt i viss mån världsmarknadspriserna på prisnivån, men så mycket kan dock sägas att prisutvecklingen med hänsyn till världsmarknadsprisernas starka variationer hade blivit betydligt »ryckigare» om prisbildningen varit helt fri.¹

I tab. 2.2 redovisas med utgångspunkt från 1931 års priser (tab. B 1)

Tab. 2.2. Prisindextal åren 1931—1959 för vissa vegetabiliska jordbruksprodukter (1931 = 100)

År	Vete- mjöl	Råg- sikts- mjöl	Söt- limpa	Havre- gryn	Soc- ker	Po- ta- tis
1931	100	100	100	100	100	100
1932	92	94	98	108	112	100
1933	92	91	95	89	112	77
1934	90	89	95	94	110	77
1935	97	94	95	97	110	92
1936	100	97	97	103	112	100
1937	105	103	102	114	114	108
1938	110	106	105	119	114	108
1939	110	106	107	122	117	115
1940	115	111	125	156	126	146
1941	115	114	134	181	145	131
1942	121	114	125	183	162	192
1943	121	106	121	169	164	154
1944	121	106	118	169	164	154
1945	118	106	118	189	164	162
1946	126	114	120	189	164	185
1947	138	129	128	194	188	200
1948	169	160	138	217	207	185
1949	172	166	148	225	210	177
1950	172	177	141	206	212	215
1951	200	203	169	306	260	269
1952	249	254	200	347	302	285
1953	269	274	211	339	306	285
1954	262	266	208	314	292	308
1955	256	266	213	344	294	354
1956	256	269	220	356	313	368
1957	267	280	229	361	333	300
1958	259	277	234	367	362	400
1959	251	274	234	392	350	446

¹ För ett närmare studium av jordbruksregleringen kan bl. a. hänvisas till Mauritz Bonow: Staten och jordbrukskrisen, Stockholm 1935; Clas-Erik Odhner: Jordbruket vid full sysselsättning, Ystad 1953; Sven Holmström: Jordbruksprisregleringarna, stencil 1957.

indextal för några viktigare varuslag tillhörande de vegetabiliska jordbruksprodukterna.

De olika *mjöl*sorter för vilka prisnoteringar föreligger utgöres av kärnvete-mjöl, sammalet rågmjöl och rågsiktsmjöl, alla av svensk förmalning. Under de första åren av 1930-talet förelåg ett kontinuerligt prisfall för dessa varuslag fram till mitten av 1934, då en svag prisuppgång började göra sig märkbar. Först under 1936 uppnåddes i stort sett samma prisnivå som under 1931. Jämföres prisutvecklingen med den för hela livsmedelsposten i levnadskostnadsindex, framstår prisfallet på mjöl som något djupare och av längre varaktighet än för övriga grupper. För samtliga livsmedel uppnåddes 1931 års prisnivå under år 1935 med ett årligt prisfall åren 1932 och 1933 av 3 resp. 4 procent och en genomsnittlig prisuppgång åren 1934, 1935 och 1936 av 2, 5 resp. 3 procent. Mjölpriserna sjönk under åren 1932, 1933 och 1934 med i genomsnitt per år 7, 2 resp. 2 procent och uppvisade under åren 1935 och 1936 en uppgång med 7 resp. 3 procent. Fram till krigsutbrottet var prisstegringen för mjöl jämfört med livsmedelsposten av något större omfattning. Prisrörelserna för vete- och rågmjöl var under 1930-talet i stort sett likartade med det undantaget att priset för det sammalda rågmjölet praktiskt taget låg oförändrat under åren 1931—1935. Brödprisernas variationer under tiden fram till krigsutbrottet var av naturliga skäl starkt korrelerade med de för mjölpriserna. Vid en jämförelse med dessa kan dock konstateras att prisfallet på bröd under krisåren var av mindre omfattning men att den lägre prisnivån kvarlåg under en längre tid. Först under 1937 uppnåddes 1931 års prisnivå för bröd.

Under den första tiden efter krigsutbrottet utvisade mjölnoteringarna varken i parti eller detalj några större förändringar. Detaljhandelspriserna för samtliga noterade mjölsorter steg under 1939 med endast 2 öre per kg. Under första hälften av 1940 förelåg beträffande partinoteringarna en något stigande tendens, medan detaljnoteringarna i det närmaste var oförändrade. Priset på vetemjöl, som då var 45 öre per kg, låg sedan stilla fram till slutet av 1941, då en uppgång med 2 öre inträffade till följd av övergång till annan sort av högre kvalitet, extra kärnvetemjöl, i samband med att den tidigare noterade kvaliteten inte längre tillverkades. Beträffande rågmjölspriserna var stegringarna under de första krigsåren av något större omfattning. Såunda var prisskillnaden i december 1941 jämfört med augusti 1939 för sammalet rågmjöl och rågsikt 6 resp. 4 öre. Rågsiktsmjölet tillverkades för övrigt från denna tid endast i en kvalitet mot förut tre, av vilka den högsta (märke 000) tidigare noterats. Under år 1942 var priset på vetemjöl och sammalet rågmjöl så gott som oförändrat under hela året. Rågsiktsnoteringarna upphörde fr. o. m. november samma år, sedan denna mjöl-sort försvunnit ur marknaden; i stället noterades samsikt, som utgöres av en blandning av siktat rågmjöl och s. k. veteeftermjöl i proportionen 82 till 18. Priset på samsikt utgjorde i genomsnitt 37 öre per kg mot 40 öre för rågsikt. Det lägre priset på samsikt kompensades vid kostnadsberäkningarna genom en motsvarande höjning av kvantiteten. Under de därpå följande åren fram till krigsslutet var prisförändringarna på mjöl ytterst obetydliga; för rågmjöl och samsiktsmjöl sjönk priset med 1 öre, medan vetemjölsnoteringarna kvarlåg

oförändrade. Prisstegringarna under tiden augusti 1939—juni 1945 utgjorde för vetemjöl 9 procent och för rågmjöl 20 procent eller för hela mjölgruppen 11 procent; prisstegringen hänförde sig i huvudsak till åren 1939 och 1940.

Medan sålunda mjölnoteringarna under krigsåren uppvisade en efter 1941 i stort sett stabil prisnivå, var *brödpriserna* däremot underkastade avsevärda förändringar. Under 1939 utvisade dessa en uppåtgående tendens, särskilt beträffande vetebröd, som steg i pris med i genomsnitt 8 procent. För grovt spisbröd och knäckebröd utgjorde stegringen omkring 5 procent och för sötlimpa och grovbröd (grov hålkaka, ankarstock) likaledes i medeltal 5 procent. Under första kvartalet 1940 undergick brödpriserna ytterligare höjningar, vilket delvis torde bero på fördyringar av vissa ingredienser (industrisockerskatt m. m.). Prisstegringarna fortsatte sedan under året, och i december låg noteringarna på bröd i genomsnitt 21 procent över prisläget månaden före krigsutbrottet (augusti 1939). Om man betraktar prisfördyringen på olika brödsorter sedan sistnämnda tidpunkt visar det sig, att mjukt kaffebröd undergick den starkaste stegringen (33 %), därefter grovbröd med 29 %, sötlimpa och skorpor med resp. 23 och 22 %, grovt spisbröd med 17 %, mjukt vetebröd (matbröd) med 16 % samt knäckebröd med 11 %. Prisstegringstakten mattades av väsentligt under början av 1941, och under tredje kvartalet var förskjutningarna i övervägande nedåtgående riktning. Denna sjunkande tendens, som särskilt gjorde sig märkbar beträffande mjukt matbröd, får delvis ses i samband med att högsta priser fastställdes på ett stort antal ombudsor-ter efter överenskommelser mellan

statens priskontrollnämnd och vederbörande bageriorganisationer. Efter smärre förskjutningar i båda riktningarna under sista kvartalet 1941, stod brödspriserna på ungefär samma nivå i december, som ett år tidigare. En del brödsorter kom efter vidtagna regleringsåtgärder under 1942 att undergå förskjutningar i nedåtgående riktning. Sålunda sjönk under tredje kvartalet medelpriset på sötlimpa från 79 till 72 öre, för grovbröd från 64 till 61 öre och för mjukt matbröd från 94 till 91 öre. Övriga brödsorter, vilka ej prisreglerats, visade däremot något stigande medelpriser. Prisrörelserna under de sista krigsåren kännetecknas av fortsatta mindre prissänkningar för de prisreglerade sorterna till följd av ändrade normalpriser. För övriga brödnoteringar, grovt spisbröd och knäckebröd, för vilka s. k. överenskommelsepriser gällde, förelåg inga ändringar förrän i början av 1945, då endast smärre prissänkningar ägde rum. Jämföres brödspriserna för olika sorter i juni 1945 med förkrigsnivån (augusti 1939), uppvisar det mjuka kaffebrödet den största stegringen, 37 %, därefter skorpor och grovt spisbröd med resp. 34 och 20 % samt grovt rågbröd med 17 %. För övriga brödsorter låg prisstegringarna mellan 5 och 13 %.

Försörjningsläget i fråga om brödsäd var ganska tillfredsställande under hösten 1939. Betydande lager av brödsäd fanns i Sverige vid krigsutbrottet. Det befintliga lagret hos Svenska spannmålsföreningen och handelskvarnarna uppgick till sammanlagt 390 tusen ton. Till jämförelse kan nämnas, att handelskvarnarnas förmalning av vete och råg normalt utgjort 550 tusen ton per år. I ovanstående lageruppgifter innefattas ej saluöverskottet av 1939 års rekordmässiga veteskörd, vilket var betydligt

mer än handelskvarnarnas normala årsförbrukning. Tillräckliga reserver fanns alltså för att täcka eventuellt underskott i ett eller annat års skörd av brödsäd. 1940 års brödsädesskörd understeg med mer än 43 % skörden år 1939 och med över 36 % medelskörden för perioden 1930/39. Särskilt svag var veteskörden, som uppgick till knappt hälften av 1939 års skörd. Till följd av det försämrade läget infördes kortransonering av mjöl, gryn och bröd i slutet av september 1940 med en tilldelning av 1 450 gram per vecka och konsument. Även för år 1941 var brödsädesskörden synnerligen dålig. Sålunda gav vetet inte ens hälften av normal skörd, medan rågen gav ej fullt 70 %. Importen av brödsäd hade helt avstannat till följd av avspärrningen. Grundransonerna för mjöl och bröd sjönk till följd härav och var under andra kvartalet 1942 1 170 gram per vecka. Genom s. k. lejdtrafik med Amerika kunde emellertid tillförseln av vissa varor upprätthållas under hela år 1942. Införse'n av vete uppgick sålunda till 86 tusen ton. För att mildra den prisförhöjande effekten av de dåliga skördeutfallen utökades de statliga subventionerna i form av förmalningsersättningar. Följande års brödsädesskördar blev dock förhållandevis gynnsamma, och trots att handelsförbindelserna västerut tidvis var helt avbrutna kunde den inhemska konsumtionen av brödsäd täckas. 1944 års skörd uppvisade t. o. m. ett överskott, som gjorde det möjligt att bistå Finland och Norge med ej obetydliga kvantiteter. Beträffande ransoneringen av mjöl, gryn och bröd kunde de tidigare knappa ransonerna utökas under senare delen av 1942. Under de följande åren vidtogs inga större förändringar av tilldelningen. Först i oktober 1948 upphävdes ran-

soneringen av dessa varuslag helt.

Under hösten 1945 genomfördes en prissänkning på mjöl, som jämfört med december 1944 innebar en genomsnittlig kostnadssänkning för denna grupp av 4 %. Sänkningarna avlöstes emellertid redan i början av 1946 av prisstegringar, som sedan fortsatte mot slutet av året för att ytterligare accentueras under hösten 1947. Medelpriset för vetemjöl var för 1947 54 öre mot 46 öre 1945. Under motsvarande tid hade rågmjölsnoteringarna stigit från 33 till 40 öre och samsikt från 37 till 45 öre. Även under 1948 fortsatte prisuppgången, delvis beroende på att kvarnarna tilläts uttaga högre priser vid försäljning av vete- och rågmjöl. Åren 1949 och 1950 uppvisade mjölnoteringarna inga anmärkningsvärda förändringar. Vissa förändringar av varulistan för socialstyrelsens prisinsamling företogs under denna tid; sålunda noterades fr. o. m. 1949 inte längre det sammalda rågmjölet och vid slutet av året återinfördes noteringar på rågsiktsmjöl, som ersatte det under krigsåren noterade samsiktsmjölet. Under inflationsåret 1951 kom en kraftig prisstegring på mjöl till stånd, bl. a. till följd av höjda handelsmarginaler och stigande importpriser. Mellan december 1950 och december 1951 steg priserna med drygt 26 %, dvs. betydligt över den genomsnittliga stegringen för livsmedel, som under samma tid var drygt 21 %. Prisstegringarna fortsatte under 1952, och den procentuella stegringen av mjölnoteringarna var av samma omfattning som året innan. Först i slutet av året stabiliserades prisnivån, och under andra halvåret 1953 förekom mindre prissänkningar. Medelpriserna för 1953 låg emellertid mycket högt — vetemjöl 105 och rågsikt 96 öre per kg — och detta prisläge kom under

åren 1954—1959 att kvarstå med endast mindre variationer.

Brödprisernas variationer efter andra världskrigets slut sammanhänger givetvis starkt med prisutvecklingen för mjöl, dock kan vissa olikheter beträffande utvecklingen för de två grupperna konstateras. Sålunda var brödpriserna under hela 1945 oförändrade för att under året därpå undergå en svag stegring. 1947 ökade prisstegringstakten något men var i jämförelse med mjölnoteringarnas av betydligt mindre omfattning. Brödpriserna låg vid slutet av året 11 % över prisnivån i juni 1945, medan motsvarande stegringsprocent för mjölpriserna var 28. I likhet med utvecklingen för mjölpriserna kom under hösten 1948 ytterligare prisstegringar till stånd. I samband med ransoneringarnas slopande i oktober inträdde vissa kostnadsbesparingar för bagerinäringen, varför normalpriserna på en del brödsorter sänktes. Fram till slutet av 1950 var dock prisförändringarna mycket obetydliga, och i stort sett var prisnivån stabil. Av visst intresse är att jämföra olika brödpriser i december 1950 med priserna i juni 1945. Det visar sig därvid att prisstegringen för grovt spisbröd var högst med drygt 36 % följt av mjukt kaffebröd med över 23 %. För knäckebröd och sötlimpa var ökningen resp. 22 och 19 %, för skorpor och matbröd, bakat med vatten, vardera med 18 % och för övriga brödsorter mellan 15 och 8 %. Den genomsnittliga ökningen för hela brödgruppen var 18 %.

Prisstegringen för bröd under 1951 var jämfört med den för mjöl av något mindre omfattning. Stegringen under året var drygt 21 % mot 26 % för mjöl. Den kraftiga prisuppgången fortsatte även under första halvåret 1952 och för de flesta brödsorterna förelåg stegring-

ar på över 10 %. Mot slutet av året var brödnöteringarna relativt oförändrade, och under åren 1953 och 1954 var priserna tämligen stabila med mindre variationer i både uppåt- och nedåtgående riktningar. Under 1955 började emellertid en ny prisstegringsperiod. Den genomsnittliga prisstegringen var under året 6 % för brödgruppen, medan mjölpriiserna låg praktiskt taget stilla. För åren 1956—1959 förelåg en årlig prisökning av brödet på 3 å 4 %, och vid slutet av 1959 hade sedan december 1954 mjukt kaffebröd (bullar) stigit med drygt 45 %, småfranska med 39 %, hårt rågröd med 34 %, skorpor med 20 % samt sötlimpa med 15 %.

Beträffande socker har det tidigare varit brukligt att räkna detta varuslag till kolonialvarorna, men med hänsyn till att sockret numera till alldeles övervägande del utvinnes av svenska sockerbeter kan det vara befogat att inordna socker bland jordbruksprodukterna. Regleringen av sockerindustrin, som tog sin början redan 1930 genom hjälp till betodlarna i form av direkta statsunderstöd, fick fr. o. m. 1932 en med spannmålsregleringen likartad utformning. Sålunda avspärrades landets sockermarknad med hjälp av ett importmonopol, som anförtröddes åt två stora företag inom sockerindustrin, år 1936 sammanslagna till Svenska sockerfabriksaktiebolaget, med skyldighet att vid inköp av sockerbeter och försäljning av socker tillämpa vissa föreskrivna priser och bestämmelser. Ett överpris på socker på den inhemska marknaden i förhållande till världsmarknadpriserna möjliggjorde stödet för sockerproduktion i form av betodling, och till följd härav kunde betarealen väsentligt utvidgas. Under åren 1935—1939 omfattade sockerbetsodlingen i Sverige i me-

deltal något över 50 tusen hektar per år och lämnade en årlig totalskörd på över 1 800 tusen ton sockerbeter. Den genomsnittliga importen av socker, som under femårsperioden 1931/35 var över 40 tusen ton per år, gick under åren 1936—1940 ned till en årlig genomsnittlig införsel av något över 7 tusen ton. Medelpriset för ett kg bitsocker, som i september 1931 var 31 öre, steg sedan kontinuerligt fram till mars 1932 då priset stabiliserades till 47 öre. Under hela 1930-talet kom sedan sockerpriset att undergå endast obetydliga fluktuationer; vid slutet av 1939 var således sockerpriset endast ett öre högre än 1932 års medelpris på 47 öre. Sockerpriset fixerades före ingången av ett regleringsår avtalsvägen till ett bestämt belopp, som sockerbolaget icke fick höja med mindre än att världsmarknadpriset undergått viss stegring.

I samband med världskrigets utbrott gjorde livsmedelskommissionen i skrivelse till Kungl. Maj:t en framställning om att betodlingen måtte utvidgas med hänsyn till sockrets viktiga roll som livsmedel och lättheten att lagra och transportera detsamma. Genom en ökning av arealen skulle sockerkonsumtionen kunna upprätthållas och eventuellt även ökas, vilket kunde bli av stor betydelse bl. a. om knappheten på andra koncentrerade livsmedel skulle uppstå samt möjliggöra konservering av frukt och bär m. m. Under 1940 ökades också sockerbetsarealen med 10 %. Sockerpriset anpassades från början av augusti 1940 efter produktionskostnaden för socker inom landet. Kungl. Maj:t skulle därvid bestämma försäljningspriset på såväl socker och sirap som vid sockertillverkningen erhållna biprodukter. Detaljpriset för bitsocker steg från augusti 1939 till april 1940 från 48 öre

till 54 öre per kg. I mitten av april 1940 infördes sockerransonering, och till att börja med var ransonerna förhållandevis höga (840 gram per vecka och person), men efter hand minskades tilldelningen något. Till följd av den i motsats till brödsädesskörden goda utfallet av sockerbetsskörden 1940 kunde en något så när normal konsumtion av socker upprätthållas. Även under 1941 utvecklade sig betodlingen förhållandevis gynnsamt, och tilldelningarna kunde i stort bibehållas oförändrade. För syltning och saftning utgick liksom tidigare år dessutom en viss extratilldelning.

Prisutvecklingen för bitsocker under tiden april 1940 till juli 1942 kännetecknades av fortsatta prishöjningar. Kilopriset steg under denna tid från 54 till 70 öre, varunder den kraftigaste stegringen inträffade i början av 1941 med en prisuppgång på 7 öre. Fr. o. m. andra halvåret 1942 avlöstes prisstegringen av en period med oförändrade priser. Under större delen av 1943 kvarlåg priset 70 öre, och i samband med omläggningen av prisinsamlingen i september samma år med en utökning av antalet ombudsorтер från 49 till 60 st erhöles ett något lägre medelpris (69 öre). Prisskillnaden eliminerades vid indexberäkningarna, då någon kostnadssänkning i egentlig mening inte förelåg. Åren 1944—1946 var sockerpriset helt oförändrat, 69 öre per kg.

Orsaken till dessa prishöjningar under de första krigsåren är att finna i en avsevärd stegring av betpriserna. Förlusten i anledning av sockerregleringen angavs vid utgången av löpande avtalsåret 1943 till omkring 19,5 milj. kr för sockerbolaget, och enligt avtal var staten skyldig att täcka denna förlust. Då en höjning av sockerpriset med hänsyn till den förda prispolitiken syntes böra

undvikas, anvisades medel på riksstaten för täckande av förlusten. Vid en eventuell nedgång i betpriset och andra tillverkningskostnader i framtiden kunde, påpekades det, statsverket tillföras inkomster som skulle motväga denna förlust, om man lät sockerpriset sjunka i långsammare tempo än som skulle motiveras av kostnadsminskningen. Regleringen av socker föranledde även under följande år betydande förluster för sockerbolaget, vilka emellertid på liknande sätt täcktes genom att anslag anvisades på tilläggsstat.

1945 års sockerbetsskörd uppvisade ett gott resultat och motsvarade ca 270 tusen ton raffinerat socker. Behovet för den inhemska konsumtionen kunde därmed anses fullt tryggt. Vid tillämpning av gällande ransoneringsnormer beräknades konsumtionen till 265 tusen ton per år. Ransonerna av socker sänktes dock något för att möjliggöra ett friställande av vissa mindre kvantiteter för hjälpleveranser till utlandet. Det beredskapslager som hade upprätthållits under hela krisperioden, kunde avvecklas vid krigets slut då behovet av dessa lager ur transport- och distributionssynpunkt ansågs mindre angeläget.

Fr. o. m. juni 1945 började socialstyrelsen inhämta prisuppgifter även på strösocker, då enhetligare kvaliteter på strö- än bitsocker kunde erhållas från ombudsorterna. Konsumentpriserna för strösocker var liksom för bitsocker helt oförändrade fram till slutet av 1946. Genom att vissa livsmedelssubventioner borttogs fr. o. m. 1947 inträdde en avsevärd stegring av sockerpriserna, för bitsocker med 12 % och strösocker med 14 %. I maj samma år företogs ytterligare en uppjustering av priserna med 3 öre; medelpriset för bitsocker var härigenom uppe i 80 öre per kg, och

för strösocker i 74 öre. Prisstegringarna fortsatte även under 1948 delvis till följd av marginalhöjningar inom detaljhandeln, men under åren 1949 och 1950 bibehölls priserna i stort oförändrade.

Den allmänna prisstegringsvågen under 1951 medförde beträffande socker en ökning av priset med 35 %, altså betydligt mer än för hela livsmedelsposten, där en stegring på drygt 21 % förelåg. Under början av 1952 förelåg fortsatta höjningar av sockerpriset. Priset på strösocker var i april 1952 124 öre per kg eller 42 öre högre än priset i december 1950. Bitsockernoteringar hade fr. o. m. oktober 1951 inte längre inhämtats. En stabil prisnivå för socker inträdde efter höjningarna i början av 1952 och varade t. o. m. september 1953, varefter vissa prissänkningar ägde rum. En svag prissänkningstendens gjorde sig sedan märkbar fram till början av 1955, då priset på strösocker under första kvartalet uppgick till 116 öre per kg. Därefter började åter en prisstegringsperiod, som varade fram till början av 1957. Priset steg sålunda kontinuerligt under denna tid från 116 till 136 öre per kg i april 1957. Under senare delen av 1957 förekom vissa nedjusteringar av priset men avbrottet i stegringarna varade inte längre än till februari 1958, då en höjning med 18 öre inträffade, orsakad huvudsakligen av den då tillkomna indirekta beskattningen på bl. a. socker. 1958 kännetecknades i fortsättningen av en mindre nedgång av sockerpriset, och under 1959 var priset förhållandevis fixerat och endast mindre prisrörelser förekom.

Prisutvecklingen under de senaste 30 åren på *potatis*, som utgör ett av de allra viktigaste livsmedlen, karakteriseras av tidvis mycket starka variationer i priserna, särskilt märkbara under

krigsåren men också under de senaste årens kraftiga stegringar. Prisbildningen på matpotatis torde i högre grad än andra jordbruksprodukter vara beroende av förhållandet mellan utbudet och efterfrågan på hemmamarknaden. I början av 1930-talet förelåg förslag till skydd för den inhemska potatisproduktionen för inverkan från världsmarknaden genom importtullar, vilket emellertid inte bifölls av statsmakterna under hänvisning till utrikeshandelns underordnade betydelse för prisbildningen på potatis. Endast under en kortare period, första halvåret 1932, var potatisimporten belagd med tull. Åren 1931 och 1932 uppvisar samma årsmedelpriser, 13 öre per kg, men med sjunkande priser under senare delen av 1932 beroende på det goda skördeutfallet jämfört med föregående år, samt även på grund av den allmänt fallande prisnivån på jordbruksprodukter. Den nedåtgående prisrörelsen på potatis fortsatte under de påföljande åren, men efter 1934 började en period av uppåtgående potatispriser, som fortsatte under de återstående åren av 1930-talet. Prisstegringarna var dock av mindre omfattning; årsmedelpriset för 1939 var sålunda 15 öre per kg eller 5 öre högre än under åren 1933 och 1934.

Under början av 1940 inträffade en genomgående och på vissa orter synnerligen kraftig höjning av potatispriserna, förorsakad av den kalla väderleken och därav framkallade transportsvårigheter. Den genomsnittliga uppgången för första kvartalen utgjorde 6 öre per kg. Det ovanligt gynnsamma skördeutfallet 1940 möjliggjorde under senare delen av året betydligt sänkta priser. Decemberpriset låg sålunda endast 1 öre över motsvarande pris året innan. Potatisskörden, som under tidigare år normalt utgjort 1,8 à 1,9 milj. ton, uppgick 1940 till

rekordsiffran 2,3 milj. ton, vilket be-tecknar den högsta skörd som någonsin redovisats i landet. Efter 1941 års rela-tivt låga potatispriser inträffade under början av 1942 åter markerade höj-ningar, vilka liksom under 1940 orsa-kades av transportsvårigheter till följd av den starka kylan men också på grund av den ökade efterfrågan på oran-sonerade livsmedel som då inträdde i samband med knappheten på mjöl, bröd, kött och fläsk. Skörden av potatis 1941 var något mindre än 1940 års skörd men dock över medelmåttan. I juli 1942 uppgick medelpriset på potatis till 30 öre per kg. Osedvanligt höga priser noterades även på potatis av den nya skörden, och i september var kilopriset 24 öre. Då det befarades att efterfrågan för olika ändamål skulle komma att ytterligare stegras och för att förekomma olämpliga handelstransaktioner och spekulativ prisstegring genomfördes en allmän reglering av handeln med och användningen av potatis. Någon kon-sumtionsreglering genomfördes dock inte, utan försäljningen av potatis läm-nades i stort fri. Normalpriser gällande fr. o. m. den 12 oktober 1942 fastställdes, och medelpriset sjönk därigenom från 24 öre i september till 19 öre per kg. Normalprissättningen fortsatte sedan under 1943 men upphörde under hösten, då till följd av detta års goda potatis-skörd tillgången på potatis kunde anses fullt säkrad för hela konsumtionsåret. 1944 års potatisskörd blev däremot n-märkningsvärt dålig och till följd av minskningen i potatistillgången måste en avsevärd begränsning ske i använd-ningen av potatis för industriella ändamål. Förbud att använda potatis för ut-fodring av djur, som införts i samband med regleringen, återinfördes, likaså det tidigare gällande förbudet att råskala

potatis på näringsställen och allmänna inrättningar. Till följd härav undergick detaljpriset på potatis endast mindre stegringar. Särskilda köldtillägg, som medgavs av priskontrollnämnden, orsa-kade en mindre höjning av potatispri-serna i början av 1945.

Åren närmast efter krigsslutet upp-visar t. o. m. 1949 ett ganska stabilt prisläge beträffande potatis, med un-dantag av 1947 då noteringarna i ge-nomsnitt under året låg något högre. Årsmedeltalen för 1946 och 1948 låg på 24 öre per kg och under 1949 ett öre lägre. Skörden var 1948 av ungefär sam-ma omfattning som rekordsköörden 1940, men följande års låg något under me-delmåttan, vilket f. ö. kännetecknar po-tatisskördarna även för åren 1951—1953. Den successiva prisstegringstendensen, som började under senare delen av 1950, kan delvis förklaras av detta. Sär-skilt märkbara var prishöjningarna un-der 1951 då årsmedelpriset översteg föregående års med 5 öre. Åren 1955 och 1956 blev stegringen än mer mar-kerad till följd av de mycket dåliga skördarna, i synnerhet under 1955, då skörderesultatet endast uppgick till 70 % av normal skörd. Juninoteringen 1956 var sålunda så hög som 59 öre per kg. Under 1957 förbyttes stegring-arna i sänkningar och vinterns och vå-rens låga prisläge fortsatte säsongen ut, men också priserna på nypotatisen var under juli och augusti 10 à 15 öre lägre per kg än vid samma tid föregående år. En kraftig priskörskjutning uppåt skedde därefter i början av 1958, och den främsta anledningen härtill torde vara att finna i att både den svenska skörden och skördarna på kontinenten var betydligt lägre än den mycket rik-liga skörden 1956. Redan tidigt under vintern bedömdes tillgången på svensk

matpotatis vara otillräcklig för att trygga tillförseln till de större avsättningsområdena. Under tiden november 1957 —mitten av juni 1958 importerades 60 tusen ton, vilket i betraktande av att hela den potatiskvantitet som passerar handeln i Sverige uppgår till 555 tusen ton kan anses förefalla måttlig. Den importerade potatisen, som till större delen tillförts de större städerna, torde dock där ha spelat en förhållandevis stor roll för försörjningen.

Under 1959 fortsatte prisstegringarna, och medelpriset belöpte sig till 58 öre mot 52 öre per kg året innan. I syfte att förbättra kvaliteten på matpotatis, som under senare år ofta visat sig mindre god, genomfördes fr. o. m. 1 oktober 1959 bestämmelser angående kvalitetsbenämning på matpotatis, enligt vilka potatis i detaljhandeln inte får säljas under benämning, som anger eller antyder att varan är av särskilt god kvalitet, med mindre den är försedd med det för svensk matpotatiskontroll såsom varumärke registrerade SMAK-märket.

2.3. Kolonialvaror

I tab. 2.3 a har några indexserier för kolonialvaror såsom kaffe, risgryn och bruna bönor, beräknats på de i detalj-

Tab. 2.3 a. Prisindextal åren 1931—1959 för vissa kolonialvaror (1931 = 100)

År	Kaffe	Risgryn	Bruna bönor
1931.....	100	100	100
1932.....	121	93	109
1933.....	118	91	112
1934.....	113	89	123
1935.....	109	87	144
1936.....	108	89	144
1937.....	112	93	126
1938.....	106	96	135
1939.....	111	104	260
1940.....	144	154	274
1941.....	179	222	353

År	Kaffe	Risgryn	Bruna bönor
1942.....	199	293	330
1943.....	206	302	326
1944.....	205	287	326
1945.....	200	257	326
1946.....	200	257	321
1947.....	197	.	307
1948.....	211	.	323
1949.....	206	.	351
1950.....	303	.	342
1951.....	422	.	358
1952.....	441	.	388
1953.....	466	.	440
1954.....	595	.	¹ (519)
1955.....	513	.	.
1956.....	535	.	.
1957.....	527	.	.
1958.....	473	.	.
1959.....	396	.	.

¹ 1:a halvåret.

handeln gällande priserna (tab. B 1). Noteringar på risgryn och bruna bönor insamlades endast t. o. m. 1946 resp. juni 1954, varför tablån därigenom blir ofullständig för senare år. För att i någon mån komplettera detta har med utgångspunkt från 1950 års priser ytterligare en sammanställning gjorts i tab. 2.3 b för senare tillkomna representantvaror såsom te, kakao och sötmandel. Därvid har också kaffe medtagits.

Tab. 2.3 b. Prisindextal åren 1950—1959 för vissa kolonialvaror (1950 = 100)

År	Kaffe	Te	Kakao	Sötmandel
1950.....	100	100	100	100
1951.....	139	107	121	114
1952.....	145	115	136	127
1953.....	154	115	124	118
1954.....	196	120	170	119
1955.....	169	140	187	152
1956.....	176	142	187	240
1957.....	174	151	176	189
1958.....	156	150	194	155
1959.....	131	145	194	152

De kraftiga prissänkningarna på kaffe, som började hösten 1929 i samband med det ailmänna priset, visade under

början av 1931 tecken till avtagande och upphörde under oktober. Under årets sista månader var tendensen stigande, i synnerhet under december, vilket får ses som en följd av de höga växelkurserna på guldvalutorna. Bland de av styrelsen noterade varuslagen var kaffe den enda importvara inom livsmedelsposten, som mera påtagligt influerades av de då rådande valutaförhållandena. Under sista kvartalet 1931 steg medelpriset på prima orostat Santoskaffe med 10 öre per kg. Partipriserna visade en stigande tendens och stegringarna inom detaljhandeln fortsatte under 1932. I början av detta år inträffade dessutom en tullhöjning från 30 till 45 öre per kg för orostat kaffe och från 42 till 60 öre för rostad vara. Priset på rostad Santosblandning, som börjat noteras från januari, då den orostade varan torde ha förbrukats i mycket ringa omfattning, utgjorde i mars 3,11 kr per kg vilket översteg januaripriset med 22 öre. Prisuppgången fortsatte i något avtagande takt under senare delen av 1932 för att helt upphöra under december. För åren 1933—1936 uppvisar kaffet till övervägande del fallande priser. Arsmedeltalet för 1936 var sålunda 2,84 kr per kg mot 3,13 kr för 1933.

Under 1937 undergick kaffepriserna en mindre stegring som emellertid avlöstes av en ny prissänkingsperiod under det därpå följande året. Prisnedgången under 1938 torde sammanhånga med att brasilianska regeringen reducerade exportskatten på kaffe synnerligen kraftigt. Fram till krigsutbrottet förekom under 1939 endast mindre stegringar.

I december 1939 undergick kaffepriserna en avsevärd höjning till följd av den av den urtima riksdagen beslutade

skatten på kaffe, som utgick med 65 öre per kg för orostat och 80 öre för rostat kaffe. Detaljpriset steg under månaden med i genomsnitt 77 öre per kg till 3,68 kr. Handeln med kaffe och te reglerades, alltsedan införandet av importförbud i augusti 1939, genom en fortgående licensgivning, och denna import kunde upprätthållas i ungefär normal omfattning in i mars månad 1940. Då emellertid importmöjligheterna därefter kom att te sig mera ovissa, infördes ransoneringsbestämmelser för kaffe och te fr. o. m. den 27 mars. Tilldelningen utgjorde till en början 100 gram rostat kaffe eller 40 gram te per vecka och person. Från juli kom ransoneringen även att omfatta kakao. Lagren av kaffe minskades mer och mer efter avspärrningen i april 1940, trots att viss import därefter förekom över Petsamo och Göteborg. Vid slutet av januari 1941 uppgick lagren sålunda till mindre än tredjedelen jämfört med april 1940. Ransonerna av kaffe blev följaktligen alltmera begränsade och inte förrän mot slutet av 1943 inträdde en förbättring av försörjningsläget genom att rätt stora partier kunde importeras under sommaren. Under andra kvartalet 1943 var ransonerna lägre än någon gång tidigare. Tilldelningen omfattade då endast 9,5 gram kaffe eller 3,8 gram te per vecka. Bland de statliga åtgärder som vidtogs under de första krigsåren må nämnas det fr. o. m. mars 1941 genomförda beslaget av befintliga kaffelager. Möjlighet vanns härigenom att utöva priskontroll samt att mera effektivt bekämpa den illegala handeln med kaffe, som då förekom i rätt stor omfattning.

Konsumentpriset på kaffe undergick under 1940 en fortsatt stegring. För Santoskaffet var den genomsnittliga uppgången under året 12 %. Fr. o. m. 1941

tillkom den femprocentiga omsättnings-skatten och under såväl 1941 som 1942 förelåg ytterligare stegringar, dock med avtagande tendens sommaren 1941 och större delen av 1942. En i stort sett stabil prisnivå för kaffet kunde iakttagas under tiden januari 1943—september 1944, varefter en prissänkning inträffade i oktober 1944. Medelpriset för oktober var sålunda 5,34 kr per kg mot 5,52 kr månaden innan. Under tiden fram till upphävandet av ransoneringsen av kaffe och te den 31 oktober 1945 uppvisade noteringarna för kaffe inga nämnvärda förändringar.

Kaffekonsumtionen under hela ransonerings-tiden motsvarade ungefär 42 % av normalförbrukningen före kriget och bristen ersattes av olika slags kaffesurrogat. Inte mindre än 155 märken godkändes av livsmedelskommissionen under denna tid, men av dessa torde dock endast ett tjugotal ha kommit till allmänna användning. Vid indexberäkningarna medtogs surrogatnoteringar fr. o. m. juli 1941 och den genom ransoneringsarna bortfallna mängden kaffe ersattes av surrogat. Då kostnaden för ransonen av kaffe plus kaffeersättning understeg kostnaden för full kvantitet kaffe, reducerades kaffepostens vikt i basen i samma proportion.

Prisutvecklingen för kaffe under åren närmast efter krigets slut kännetecknas av en sakta stigande tendens, som emellertid tidvis avbröts av relativt kraftiga sänkningar, varav den mest märkbara dock skedde i samband med avvecklingen av den allmänna omsättnings-skatten fr. o. m. januari 1947. Årsmedeltalen för Santoskaffe sjönk från 5,32 kr per kg åren 1945 och 1946 till 5,25 kr 1947. Vid sidan av denna kaffesort noterades sedan 1941 även priset på mest gångbar sort, som till prisut-

vecklingen i allt väsentligt överensstämde med den för Santoskaffet.

Fram till mitten av 1954 följde där-efter en period av övervägande prisstegringar. Devalveringen i september 1949 av den svenska valutan medförde ytterst kraftiga importprisstegringar för kaffe. Mellan september 1949 och februari 1950 steg importpriset på kaffe, märke Santos 2, med 150 %. Genomslaget i detaljhandeln, som inträffade fr. o. m. årsskiftet, resulterade i en uppgång med 35 %. Att stegringen för konsumenterna inte blev högre förklaras av införandet av ett system med prisclearing, vilket innebar att importörerna erhöill ersättningar från särskild clearingkassa för försålt kaffe. För oktober 1949 utgick ersättningen med 25 öre per kg orostat kaffe och för november med 2 kr per kg. Importsubventionerna för kaffe sänktes sedan avsevärt i mitten av januari 1950 och i samband därmed höjdes konsumentpriset. De totala kostnaderna för subventionering av kaffe under budgetåret 1949/50 uppgick till sammanlagt 46 milj. kr. Med Koreakrigets utbrott i juni 1950 inträdde väsentliga prisstegringar på bl. a. kolonialvaror. Priset på kakao steg sålunda i september med 1 kr per kg i detaljhandeln och i november höjdes kilopriset på kaffe med 3 kr. Under 1951 uppvisade kaffet en betydligt lugnare prisutveckling; noteringen för mest gångbar sort uppgick i december till 11,60 kr per kg, vilket översteg decemberpriset föregående år med 88 öre. Prisstegringen fortsatte under de två följande åren med en något avtagande tendens för 1953. Den genomsnittliga uppgången under åren 1952 och 1953 för kaffe var 8 resp. 3 %. Fr. o. m. 1954 ägde emellertid nya kraftiga prisstegringar rum. Medelpriset i april uppgick sålunda

till 18,20 kr per kg, vilket för övrigt är det högsta pris som noterats för kaffe. Det höga prisläget kvarlåg sedan fram till mitten av 1954 med priser över 17 kr per kg. Senare delen av året kännetecknas däremot av betydligt sänkta priser. I december hade priset sjunkit till 14,72 kr och i början av 1955 företogs ytterligare nedjusteringar. Fram till hösten 1957 förelåg i stort sett stabila priser för kaffe. En betydande överproduktion av kaffe 1957/58 resulterade i starkt fallande världsmarknadspriser, trots de kaffeproducerande ländernas politik att hålla kvar stora lager kaffe för att hindra ett prisfall på marknaden. Sänkta importpriser under de senaste åren har resulterat i ett kontinuerligt prisfall på kaffe i detaljhandeln i synnerhet under 1958, då årsmedeltalet sjönk från 14,40 kr per kg föregående år till 12,92 kr.

Jämfört med 1920-talets priser på *risgryn*, uppvisade noteringarna under hela 1930-talet en avsevärt lägre nivå. Prisfallet på *risgryn*, som började redan 1929, medförde under 1931 en nedgång på 14 %, och jämföres årsmedelpriserna för 1931 och 1935, då bottenläget uppnåddes, var nedgången 13 %. Efter sistnämnda år började en svag uppåtstående tendens, men vid världskrigets utbrott låg fortfarande medelpriset under 1931 års nivå. Mycket markanta prishöjningar inträffade därefter under slutet av 1939 och början av 1940 orsakade av importprisstegringar till följd av höjda transportkostnader. I april 1940 hade medelpriset stigit från 45 öre per kg till 64 öre. Då lagren av *risgryn* alltmer minskades efter avspärrningen genomfördes i början av november 1940 statsbeslag på *risgryn*, och i december infördes reglering av handeln med ris och *risgryn*. Under månaderna

juli—november 1941 ägde någon allmän tilldelning av ris och *risgryn* icke rum. I december, då nytilldelning medgavs, var medelpriset efter fastställda normalpriser 1,14 kr per kg. Normalpriserna höjdes därefter i mars 1942 till 1,35 kr per kg och utgjorde ett s. k. clearingpris, vilket fastställdes efter avtal mellan livsmedelskommissionen och svenska kolonialvaruimportföreningen med syfte att undgå vidare prishöjning som följd av framtida import till ännu högre priser. Genomsnittspriset för mars blev genom tillägg av inrikes transportkostnad 1,38 kr per kg, vilket pris endast med små förskjutningar uppåt sedan kvarstod till september 1944, då normalpriset sänktes med 20 öre per kg. Då förråden av *risgryn* var mycket begränsade, medgavs efter februari icke någon ny tilldelning. I april 1945 inkom en last på 1 500 ton *risgryn*, som i huvudsak var allt som infördes till landet under hela året. Endast i december medgavs en mindre tilldelning till julen. Från årsskiftet 1945/46 frigavs de hos handlarna inneliggande lagren av *risgryn* till försäljning. Under detta år förelåg endast obetydliga förändringar av medelpriserna.

Bruna bönor. Efter det att prissänkningarna upphört fr. o. m. hösten 1931 undergick noteringarna för detta varuslag i början av 1930-talet en fortsatt prisstegring fram till slutet av 1935. Medelpriset på holländska bruna bönor steg sålunda mellan december 1931—december 1935 från 47 öre till 67 öre per kg. Därefter följde en prissänkingsperiod fram till mitten av 1938, då i juli detaljpriset gått ned till 52 öre per kg. Fram till krigsutbrottet kom en ny prisstegringsperiod till stånd, och i juli 1939 hade priset mer än fördubblats jäm-

fört med föregående år. Förbrukningen av bruna bönor uppgick under förkrigstiden till 3 000 ton per år, varav allra största delen importerades. Då tillförseln under hösten 1939 var relativt begränsad, uppstod tidigt knapphet på denna vara. Odlingsstöd för inhemsk produktion av bruna bönor tillkom därför från 1940, varvid odlarna tillförsäkrades statliga garantipriser. Priserna i detaljhandeln visade under större delen av 1940 härigenom tämligen små variationer. Under senare delen av 1940 och början av 1941 inträffade emellertid betydande prisstegringar. Januaripriset 1941 uppgick således till 1,52 kr per kg. Under senare delen av 1941 infördes statsbeslag på bönor, och fr. o. m. 1942 genomfördes ransonering och normalprisbestämmelser. Prisläget, 1,40 kr per kg, bibehölls därefter under de återstående krigsåren. Efter krigets slut inträdde mindre prissänkningar och 1947 hade medelpriset sjunkit till 1,32 kr per kg. Efter uppgång i priset under 1948 och 1949 kunde under 1950 mindre prissänkningstendenser ånyo iakttagas, som emellertid avlöstes av stegringar i samband med inflationskonjunkturen 1950/51.

Efterkrigstidens prisrörelser för *te* och *kakao* kännetecknas av en fortgående prisstegring fram till 1957 med undantag av 1953, då priset på *te* var oförändrat och kakaopriset sjönk något. Verkningarna av Koreakrisen medförde en prisuppgång för *te* med 18 % mellan april—december 1951, medan prishöjningarna på kakao, som inträffade tidigare, medförde en stegring med drygt 30 % mellan augusti 1950—mars 1951. Efter 1957 uppvisade tepriset en sjunkande tendens, medan kakaopriset, efter ett prisfall 1957, undergick en kraftig stegring i början av 1958 men därefter legat oförändrat.

2.4. Mejerivaror

I nedanstående tabell 2.4 lämnas en översiktlig framställning av hur prisutvecklingen gestaltat sig för olika mejerivaror, margarin och ägg för åren 1931—1959. Priserna återfinns i tab. B 1.

Tab. 2.4. Prisindex för åren 1931—1959 för vissa mejeriprodukter, margarin och ägg (1931 = 100)

År	Mjolk, oskummad	Smör, mejeri-	Ost, hel-fet	Ost, halv-fet	Margarin	Ägg, färska
1931	100	100	100	100	100	100
1932	95	92	92	93	97	88
1933	95	96	77	77	98	84
1934	100	108	89	89	109	87
1935	100	105	93	91	105	96
1936	105	103	99	103	103	106
1937	110	116	96	101	115	112
1938	114	122	98	102	124	111
1939	119	129	112	.	128	114
1940	129	145	129	.	174	134
1941	143	169	145	.	233	188
1942	138	178	.	191	233	206
1943	138	178	.	196	233	225
1944	138	178	.	196	226	230
1945	138	178	.	213	209	227
1946	140	178	.	211	209	227
1947	157	200	.	218	222	237
1948	162	204	.	227	233	253
1949	162	216	.	227	209	216
1950	162	220	182	162	202	212
1951	181	253	219	237	274	242
1952	195	262	265	289	298	264
1953	195	270	294	.	309	260
1954	195	271	295	.	298	252
1955	219	278	299	.	307	260
1956	262	299	322	.	296	275
1957	271	285	334	.	270	273
1958	319	238	351	.	270	271
1959	324	251	359	.	269	265

Priset på *oskummad mjölk*, som 1931 uppgick till 21 öre per liter, sjönk till 20 öre under de två därpå följande åren. Efter att åren 1934 och 1935 priset legat oförändrat på 21 öre, började en långsam prisstegring under de återstående åren fram till krigsutbrottet med en genomsnittlig ökning per år av 1 öre per liter.

I slutet av 1932 infördes en mjölkreglering, som innebar att en viss avgift utfogs på all från jordbruket saluförd

mjölk. Syftet med mjölkavgiftssystemet var att inlutna medel skulle användas såsom prisstöd för det svenska exportsmöret på utlandsmarknaderna samt att den återstående delen skulle disponeras för utbetalande av prisbidrag för mjölk, som användes till produktberedning — (dvs. all mjölk avsedd för smör- och osttillverkning. Systemet kompletterades sedan med en margarinaccis och därvid förstärktes regleringsåtgärdernas genomförande samtidigt som margarinets konkurrensförmåga gentemot smör givetvis sjönk.

Under det första krigsåret steg mjölkpriset från 25 öre per liter i november 1939 till 30 öre ett år senare, vilket pris sedan kvarlåg oförändrat till december 1941, då en sänkning av 1 öre inträffade samtidigt som normalpriser på mjölk infördes. I detta sammanhang må nämnas att vid indexberäkningarna hänsyn togs till den fr. o. m. den 9 juni 1941 införda prisrabatteringen på mjölk. Rabattkort tilldelades barn under 16 år, vilkas föräldrar vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt upptagit för ett beskattningsbart belopp understigande 1 000 kr, till vilken grupp den s. k. indexfamiljen hörde. Rabatten utgjorde 10 öre per liter. Fr. o. m. december 1941 fram till hösten 1946 var priset på mjölk oförändrat, 29 öre per liter. I början av november 1941 hade en standardisering av fetthalten i konsumtionsmjölk genomförts, vilket beräknades medföra en minskning av fetthalten med $1/2$ %. Trots sänkningen av literpriset under den efterföljande månaden registrerades förändringen i indexberäkningarna såsom en

¹ Då kalorivärdet beräknades ha sjunkit med 8 å 9 %, ökades vid indexberäkningen mjölkavgiften i hushållsbudgeten i samma proportion.

prishöjning på grund av den relativt större sänkningen av mjölkens kvalitet räknad efter näringsvärdet.¹ För att tillgodose den växande förbrukningen av mjölk under krigsåren inom tätbefolkade områden i mellersta och norra Sverige, tillfördes dessa orter mjölk från andra delar av landet, där mjölken i vanliga fall användes till produktframställning. Under hösten 1942 täcktes sålunda mjölkbehovet för Stockholm och Mälarlänen till 60 å 70 % av leveranser från Skåne, Västergötland och Småland.

Efterkrigstidens prisrörelser för mjölk kännetecknas framför allt under de sista åren av kraftiga stegringar. I nedanstående översikt har sammanställts de höjningar som inträffat åren 1946—1959.

Som synes har prisstegringarna under dessa år varit mycket stora med en procentuell förändring av drygt 140 %. Särskilt stark var stegringen under 1955 med en ökning på över 30 %. Prisstegringarna på mjölk liksom på åtskilliga andra jordbruksprodukter genomfördes såsom en följd av dels ett framkommet underskott i jordbrukskalkylen för produktionsåret 1955/56, och dels såsom kompensation för klena skördar åren 1954 och 1955. En första höjning av den senare anledningen gjordes i april 1955, då mjölkpriset steg med 5 öre. Med hän-

	öre/lit
1946, september	30
1947, januari	32
juni	34
1951, januari	38
1952, januari	41
1955, januari	46
april	51
september	54
november	60
1956, september	61
1957, juli	63
1958, januari	72
1959, september	73

syn till jordbrukskalkylen höjdes mjölkpriset ytterligare med 3 öre i september, och för att ersätta jordbrukarna en del av de uppkomna skördeskadorna på prisreglerade produkter genomfördes i november bl. a. en höjning på mjölk med 6 öre. Prishöjningarna efter 1955 orsakades av prishöjningar vid mejerier, marginalökningar inom handeln samt höjda partipriser på konsumtionsmjölk (januari 1958).

Noteringar på standardmjölk i flaska har insamlats fr. o. m. 1955, då efter hand lösmjölksförsäljningen i framför allt storstäderna minskat högst avsevärt. Numera förekommer den praktiskt taget inte alls. Åren 1955 och 1956 var flaskmjölken i genomsnitt 6 öre dyrare men prisskillnaden har därefter minskat något. År 1959 var sålunda flaskmjölken 4 öre dyrare än mjölk i lös vikt.

Prisbildningen för smör blev fr. o. m. 1932 starkt bunden av de prispolitiska åtgärder som vidtogs i samband med mjölkregleringen. Exporten av smör till framför allt Storbritannien hade under en följd av år varit tämligen stor, då till följd av den svenska mjölkproduktionens stegring avsättningssvårigheter inom landet uppstått och överskottet, huvudsakligen i form av smör, måst exporteras. Först under 1931 påverkades exporten av smör av världsdepressionen. Under 1932 kom en stark minskning till stånd, vilket orsakades av kraftiga sänkningar av exportpriset och återverkningar härav på den inhemska marknaden. I syfte att hindra de låga exportprisernas depressiva inverkan på hemmamarknaden, tillförsäkrades smörexportörerna subventioner med hjälp av de genom mjölkregleringen influtna medlen. Sedan mjölkregleringssystemet ytterligare utbyggts 1933,

vändes den tidigare sjunkande tendensen för konsumentpriset på smör till en uppåtgående rörelse. Efter att i mars 1933 ha gått ned till en lägsta notering av 2,09 kr steg smöret i december samma år till 2,75 kr per kg. Fram till slutet av 1936 uppvisade därefter smörpriserna endast mindre prisvariationer till övervägande del i nedåtgående riktning. Under sista kvartalet 1936 började en prisstegringsperiod, som sedan fortsatte till början av 1938. Mellan september 1936—januari 1938 steg sålunda medelpriset på mejerismör från 2,60 kr till 3,16 kr per kg. Efter i stort sett fasta smörpriser under 1938 och första halvåret 1939, inträffade i juli och augusti 1939 väsentliga höjningar med 25 öre per kg.

Efter prishöjningen i juli 1939 kom smörpriset att ligga oförändrat fram till juni 1940. Fram till avspärrningen i april 1940 hade smörexporten, med ett tillfälligt avbrott hösten 1939, kunnat upprätthållas. Då man efter handelsavspärrningen hade att räkna med ett överskott på smör, måste utrymme beredas för detta på den inhemska marknaden, vilket inte kunde ske på annat sätt än att minska margarinkonsumtionen. Produktionen av hushållsmargarin förbjöds därvid under sommaren 1940. Eftersom smöret betingar ett avsevärt högre pris än margarinet, och därmed en fördyring av matfettförsörjningen uppstår vid ett upphörande av margarinförsäljningen, infördes fr. o. m. den 31 maj 1940 ett rabatteringssystem liknande det som användes för mjölk. Rabatten uppgick till 1,30 kr per kg. I samband med de olika stödåtgärderna för jordbruket höjdes riksnoteringen på smör med 25 öre per kg från början av juli samt i oktober med ytterligare 30

öre. Då det visade sig att inkomstförbättringen för jordbruket var otillräcklig på grund av förlusterna genom den svaga skörden 1940, träffades en uppgörelse mellan regeringen och jordbrukets representanter som bl. a. resulterade i en höjning av smörpriset med högst 50 öre. Konsumentpriset på smör hade därmed stegrats från 3,42 kr per kg i maj till 4,50 kr i december.

Margarintillverkningen, som temporärts nedlagts sedan mitten av maj 1940, igångsattes på nytt i början av oktober för att möjliggöra ett upprätthållande av matfettskonsumtionen enär smörtillförseln minskats på grund av att en hamstring av smör under hösten medfört att lagren småningom hade tömts. Vid margarininköp tillämpades samma rabattsystem som gällde beträffande smör. Rabatten var alltså i bägge fallen densamma, nämligen 1,30 kr per kg. Samtidigt med att margarintillverkningen började, infördes en tilläggsaccis av 1,40 kr per kg, varjämte den gamla margarinaccisen höjdes till 60 öre. Priset på hushållsmargarin i detaljhandeln bestämdes till 3,40 kr per kg, och till en början fick endast rabattkortsinnehavare köpa margarin. I slutet av oktober fick margarinet säljas i öppna marknaden även till andra förbrukare. En nedjustering av margarinpriset företogs därefter i november, då allmänheten ansåg marginalen mellan priset på smör och margarin för liten, vilket förorsakade svårigheter för smörförsäljningen och flerstädes knapphet på smör. I anslutning till en sänkning av tilläggsaccisen nedsattes detaljpriset på margarin till 3 kr per kg. Efter att matfettförsörjningen 1940 hade kunnat upprätthållas i normal omfattning, blev det i fortsättningen nödvändigt att skära ned förbrukningen med 20 à 25 %. Fr.

o. m. den 20 december 1940 infördes kortransonering av matfett, samtidigt som hela fettvarumarknaden underkastades en vittgående tvångsreglering. Tilldelningen av smör och margarin till enskilda förbrukare uppgick i början av ransoneringsperioden till 250 gram per vecka och person.

Smörpriset sänktes i maj och juni 1941 betydligt i samband med att margarintillverkningen under sommarmånaderna ånyo stoppats. Medelpriset för juli uppgick till 4 kr per kg mot 4,51 kr i början av året. I slutet av september återupptogs tillverkningen av hushållsmargarin, enär smörproduktionen börjat nedgå, så att konsumtionsbehovet av matfett inte kunde täckas utan tillskott av margarin. I samband därmed åsattes såväl smör som margarin normalpriser. För margarin blev normalpriset detsamma som det tidigare konsumentpriset, 3 kr per kg, och för smör 4,55 kr per kg, vilket innebar en återgång till prisläget i början av året.

Under åren 1941 och 1942 hade smörtillverkningen minskat betydligt beroende på ökad utslaktning, dåliga höskördar samt till viss del på den minskade tilldelningen av fodermedel. Ransonerna av matfett kunde dock bibehållas oförändrade genom att margarintillverkningen tack vare tillförseln av fettråvaror genom lejdtrafiken rätt väl kunde upprätthållas, och någon nedläggning av produktionen under de följande åren med undantag av en kortare period 1946 behövde icke tillgripas. Någon ändring av gällande normalpriser för smör och margarin vidtogs icke förrän i september och november 1944, då prissänkningar på margarin med 30 öre per kg genomfördes. Normalpriset på smör förblev däremot oförändrat fram till 1947, då vissa livsmedelssub-

ventioner borttogs, vilket orsakade en höjning med 65 öre per kg.

Efter en höjning av margarinpriset i mars 1947 till 2,90 kr per kg förekom under året inga prisförändringar på vare sig smör eller margarin, och under det följande året vidtogs endast mindre uppjusteringar av priserna. Den statliga prisrabatteringen på matfett hade sedan början av 1948 inte upprätthållits och avskaffades formellt i augusti. Då försörjningsläget beträffande matfett såväl inom landet som internationellt vid början av 1949 undergått en betydlig förbättring, kunde fr. o. m. den 25 mars ransoneringarna av matfett slopas. Samtidigt höjdes konsumentpriset för smör till 5,60 kr per kg, medan margarinpriset sänktes till 2,60 kr, vilka priser ansågs skapa ett sådant läge, att vid fri försäljning balans kunde ernås mellan efterfrågan och tillgång på smör och margarin. Denna prisrelation upprätthölls sedan t. o. m. 1950.

Smörpriserna undergick i januari 1951 kraftiga höjningar med över 15 %. Orsaken är att finna i nedsättningar av vissa statliga bidrag, kompensation åt jordbruket för ökade lönekostnader samt marginalförbättring inom handeln, som medförde höjda priser på mjölk och därmed också på gräddde, smör och ost. Efter överenskommelse med margarinfabrikanterna höjdes också priset på margarin med inte mindre än 30 %, och i juni samma år inträffade ytterligare en höjning. Medelpriset uppgick därmed till 3,60 kr per kg. Under 1952 undergick såväl smör som margarin ytterligare höjningar, medan 1953 och 1954 kännetecknades av relativt stabila priser. Till följd av det uppkomna underskottet i jordbrukskalkylen och som kompensation för det dåliga skördeutfallet kom under 1955 nya prishöjningar på

smör och margarin till stånd. Under året höjdes sålunda smörpriset med 90 öre (decembernoteringen 7,79 kr per kg) och margarinpriset med 14 öre (decembernoteringen 3,99 kr per kg). Hösten 1956, då nya överenskommelser om pris-sättningen på jordbrukets produkter trädde i kraft, sänktes priserna på smör och margarin med vardera 50 öre per kg, och under åren 1957—1959 bibehölls margarinpriset i stort sett oförändrat, medan smöret i maj 1958 till följd av det pressade prisläget på världsmarknaden och därav följande export-svårigheter undergick en markant pris-sänkning på hemmamarknaden med nära 2 kr per kg. Till stor del orsakade denna sänkning att den s. k. 6-procentsregeln trädde i kraft senare under året, vilket bl. a. resulterade i en höjning av smörpriset i december i detaljhandeln med 16 %. Efter säsongsmässigt sänkta priser i juni 1959, följde under andra halvåret fortsatta prisstegringar på smör, vilket delvis kan ses som en följd av den på grund av torkan nedgående mjölkproduktionen.

Äggpriserna uppvisade en relativt starkt sjunkande tendens under den ekonomiska depressionen i början av 1930-talet. Årsmedelpriset, som 1931 var 1,61 kr per kg, hade 1933 sjunkit till 1,35 kr. Genom att lönsamheten ytterligare skulle ha minskats genom den 1934 införda importregleringen för och införselavgifterna på majs och vissa andra fodermedel, genomfördes samtidigt ett skydd åt äggproduktionen i form av exportbidrag för ägg. Den fortsatta prisutvecklingen för ägg före krigsutbrottet kännetecknas av höjda priser som delvis var en följd av de statliga stödåtgärderna. I genomsnitt under perioden 1934—1939 gick äggpriserna upp 30 %, varvid de största

stegringarna inträffade mellan åren 1934—1937.

Äggproduktionen blev under krigstiden avsevärt mindre än under normala förhållanden. Särskilt under 1942 var minskningen påtaglig, beroende på den minskning av hönsstammen som skett och som föranletts av 1941 års svaga foderskörd. Nedgången i hönsstammen från hösten 1941 till hösten 1942 beräknades utgöra 25 %. I september 1941 hade ransonering av ägg införts samtidigt som normalpriser utfärdades. Äggpriserna hade stegrats avsevärt sedan krigsutbrottet, särskilt under början av 1941, då marsnoteringen 3,24 kr per kg var dubbelt så hög som motsvarande notering 1939. Efter de säsongmässiga sänkningarna under våren kom priset under de två följande åren att undergå ytterligare stegringar. Årsmedelpriserna för åren 1944—1946 uppvisar ett prisläge, som jämfört med 1939 var ungefär dubbelt så högt. Trots de höga priserna var tillgången på ägg otillräcklig, även inom ransoneringens ram. Från början av 1946 hade ransonerings- och prisbestämmelserna för ägg slopats, vilket möjliggjordes av att äggproduktionen under de senare krigsåren väsentligt ökat. Under 1945 uppnåddes i det närmaste en produktion motsvarande förkrigstidens.

Efter en svag stegringstendens åren 1947—1948, följde under en tvåårsperiod relativt kraftiga prissänkningar, som emellertid åren 1951—1952 motvägdes av prisstegringar så att medelpriset för 1952 i jämförelse med 1948 låg 4 % högre. Bortsett från de säsongmässiga prisvariationerna under året undergick äggpriserna åren 1953—1955 endast mindre justeringar. Första halvåret 1956 däremot kännetecknas av betydligt höjda priser, som med i genom-

snitt 12 % översteg priserna första halvåret 1955. De tre sista åren har äggpriset undergått en svag nedåtgående prisrörelse. Sålunda var medeltalet för 1959, 4,27 kr per kg, 4 % lägre än för 1956.

2.5. Kött och fläsk

Med utgångspunkt från 1931 års medelpriser (tab. B 1) har i tabell 2.5 a uträknats prisindextal för några viktigare varuslag av kött och fläsk.

Tab. 2.5 a. Prisindextal åren 1931—1959 för vissa kött- och fläsksorter (1931 = 100)

År	Nötkött, stek	sopp- kött	Göd- kalv- kött, stek	Får- kött, stek	Salt fläsk
1931	100	100	100	100	100
1932	90	87	92	92	96
1933	82	76	84	86	97
1934	86	81	88	88	92
1935	99	95	96	94	119
1936	107	104	103	100	131
1937	106	103	108	104	132
1938	109	104	112	109	146
1939	118	113	120	117	152
1940	128	123	128	129	171
1941	170	168	168	175	221
1942	180	176	168	196	231
1943	190	182	161	216	248
1944	182	180	160	210	254
1945	181	173	159	200	246
1946	184	165	184	207	256
1947	177	161	188	230	253
1948	190	162	197	269	266
1949	227	178	234	275	240
1950	240	194	257	223	227
1951	271	231	276	276	287
1952	311	278	323	312	357
1953	346	313	352	320	319
1954	335	293	367	¹ (325)	337
1955	370	315	376	.	372
1956	413	370	420	.	452
1957	407	355	440	.	427
1958	430	366	453	.	446
1959	443	377	469	.	461

¹ 1:a halvåret.

Vad beträffar priserna på kött under början av 1930-talet var de i allt väsentligt beroende av förhållandet mellan utbudet och efterfrågan på den in-

hemska marknaden, då såväl import som export alltsedan mitten av 1920-talet varit av underordnad betydelse. Den kraftiga, men förhållandevis sena nedgången i köttpriserna under den ekonomiska krisen kan till stor del sättas i direkt samband med det allmänna prisfallet under depressionen. Den inträffade sänkningen av fläskpriserna påverkade givetvis även priserna på kött i sjunkande riktning, då man ju här har att göra med ersättningsvaror till viss grad. På grund av mejeriprodukternas prisförsämring, följde en stark ökning av nedslaktningen av framför allt sämre mjölkkor, vilket avsevärt stegrade utbudet av nötkött och därmed pressade priserna. — För fläskproduktionens vidkommande kan konstateras en betydande utvidgning i och med majsprisernas starka nedgång under 1931, vilket relativt sett innebar en ökad lönsamhet för fläskproduktion. Till största delen kunde överskottsproduktionen finna avsättning i England, men då detta land i slutet av 1932 tillgrip kontingering, resulterade detta i starkt begränsade avsättningsmöjligheter på den engelska marknaden. Då exportmöjligheter på andra marknader inte förelåg, måste överskottet sålunda utbjudas på hemmamarknaden, varigenom priserna på fläsk kom att pressas betydligt.

Under depressionen blev prisfallet för kött och fläsk avsevärt djupare i jämförelse med utvecklingen för hela livsmedelsposten. Sålunda låg ifrågavarande priser i slutet av 1933 och början av 1934 20 % under prisnivån 1931, medan livsmedelsposten i sin helhet sjunkit med 7 % vid motsvarande tid. År 1933 vidtogs beträffande kött och fläsk en rad statliga åtgärder, vilka utformades dels i exportfrämjande och importhämmande ingripanden samt dels åtgärder

för att åstadkomma en produktionsbegränsning, vilket framför allt genomfördes medelst uttagande av införselavgifter på havre och majs. Sedermera kom därjämte majsimporten att inskränkas till ett minimum. Exportstödet beträffande köttmarknaden skedde genom tillkomsten av s. k. slaktdjursavgifter, vilket möjliggjorde export till bl. a. Tyskland av levande djur trots väsentligt höjda tullar. Genom införandet av mjölkregleringen inträdde därjämte en återhållsamhet i fråga om nedslaktningen, varigenom utbudet av kött minskades.

En avsevärd återhämtning av priserna började därefter inträda fr. o. m. andra kvartalet 1934, och under 1935 överskreds 1931 års prisnivå. Under det sistnämnda året var prisuppgången särskilt stark beträffande fläsk med en stegring av 30 %. Fr. o. m. slutet av 1935 blev prisförändringarna av mindre omfattning och fram till slutet av 1937 var prisnivån i stort sett stabil, varefter priserna till världskrigets utbrott åter rörde sig i uppåtgående riktning. Priserna på kött och fläsk var då genomsnittligt 30 % högre än för 1931.

Tillgången på kött och fläsk var vid krigets utbrott tämligen riklig. Beträffande fläsk inträdde fr. o. m. augusti 1940 en vändning i och med att tillförseln av svin till slakterierna visade en avgjord nedgång. Samtidigt må nämnas att tillgången på fisk minskat avsevärt samt att importen av amerikanskt fläsk upphört, varför man kunde räkna med att en fläskbrist skulle uppstå på marknaden. Ransonering av fläsk infördes därför fr. o. m. den 6 oktober samtidigt som nedslaktningen av svin reglerades. Tilldelningen uppgick i början av ransoneringsperioden till 200 gram per vecka och person. Den stora nedslaktningen av nötkreatur, som kommit till

stånd till följd av den svaga fodermedelstillgången, medförde tills vidare en relativt god tillgång på kött. Delvis blev denna föremål för upplagring genom infrysning eller konservering men förbrukades till stor del omedelbart. Konsumtionen beräknades i slutet av 1940 ha överskridit den normala med 30 %, och då denna höga förbrukning kvarstod under början av 1941, då slakten börjat att allt mer minska, måste även ransonering av kött tillgripas fr. o. m. den 1 april 1941.

Prisutvecklingen på kött och fläsk under de första krigsåren kännetecknas av starka prishöjningar på fläsk från april 1940, medan köttpriserna på grund av den goda tillgången endast steg i långsamt tempo. I november—december samma år inträffade för kalvköttet prishöjningar med 20 à 25 %, och under början av 1941 undergick övriga kött- och fläsksorter kraftiga höjningar. I april 1941, då priserna på vissa köttvaror stabiliserats till följd av livsmedelskommissionens regleringsverksamhet, hade sedan krigsutbrottet priserna på nötkött stigit med 35 %, kalvkött med närmare 40 % samt fläsk med över 40 %. Även i slutet av året förekom vissa prishöjningar bl. a. på kalvkött. Under 1941, då prisstegringstendensen var störst, framför allt under början av året, hade priserna på nöt- och kalvkött stigit med resp. 34 och 19 %, på fårkött med 23 % samt på fläsk med 14 %. Tilldelningen av kött och fläsk minskades starkt från början av 1942, vilket förorsakade prishöjningar på oransonerade köttvaror. Mot slutet av året blev det dock möjligt att öka tilldelningen av kött då slaktdjurstillgången förbättrats. Under fjärde kvartalet 1942 fastställde priskontrollnämnden högstpriser på kött och fläsk, vilket medförde en del prisförskjutning-

ar i båda riktningarna. Sålunda genomfördes prissänkningar på nötkött och spädkalv, medan däremot soppkött och fårkött steg i pris. Prisutvecklingen under 1942 uppvisar i jämförelse med föregående år en avsevärd uppbromsning av stegringstendenserna. Endast fårköttet, som icke prisreglerats, uppvisade väsentliga prisstegringar med 23 %. Under de följande krigsåren var prisförskjutningarna endast av mindre omfattning och endast smärre justeringar med hänsyn till produktionslägets växlingar vidtogs. Principen vid införandet av prisstoppet i november 1942 var att genomsnittsnivån ej skulle få undergå någon höjning. Prishöjningar på bl. a. fläsk och ägg motvägdes genom sänkning av priserna på potatis och vissa köttvaror.

Under åren närmast efter krigsslutet skedde inga anmärkningsvärda prisförändringar i vad avser kött och fläsk. Ändrade normalpriser medförde dock mindre prisförskjutningar i övervägande uppåtgående riktning. Genom omsättningsskattens slopande från början av 1947 sänktes priserna på köttvaror med i genomsnitt 4,5 %, men en tämligen kraftig prisstegring inträdde från tredje kvartalet samma år så att den genomsnittliga förändringen för året blev en ökning med 2,4 %. Åren 1948—49 kännetecknas av fortsatta prishöjningar på flertalet i levnadskostnadsindex ingående köttvaror; under maj—juni 1949 förekom dock betydande sänkningar på fläsk. Då en fortgående förbättring inträtt av försörjningsläget på köttmarknaden, främst genom en ökad fläskproduktion, kunde fr. o. m. den 20 juni 1949 ransoneringen av köttvaror upphävas, och i samband därmed ändrades normalpriserna på vissa slag av dessa varor samtidigt som andra helt ställdes utanför normalprissättningen. Ytterli-

	Pris per kg i öre december			Procentuell förändring	
	1950	1951	1952	dec. 1950— —dec. 1951	dec. 1950— —dec. 1952
Nötkött: stek	407	504	585	+ 24	+ 44
soppkött	308	373	459	+ 21	+ 49
malet.....	361	411	590	+ 14	+ 63
Gödkalvkött: stek	624	661	821	+ 6	+ 32
bog	501	553	701	+ 10	+ 40
Fläskkotlett	464	583	604	+ 26	+ 30
Salt sidfläsk	357	506	507	+ 42	+ 42
Rökt skinka	650	839	882	+ 29	+ 36
Fårstek	482	619	674	+ 28	+ 40
Hönskött	363	414	435	+ 14	+ 20

gare ändring av normalpriserna på vissa kött- och fläskvaror ägde rum den 5 september. De båda prisjusteringarna medförde att priserna steg på soppkött och köttfärs samt sjönk på salt sidfläsk och vissa charkuterier. Bland de varuslag, som helt undandrog normalprissättningen, uppvisade priserna på gödkalvkött samt färsk och rökt skinka stegringar, medan däremot priserna på fårkött och hönskött sänktes. En mycket kraftig stegring i priserna följde sedan under 1951—1952, framför allt under första halvåret 1951. I ovanstående tabell belyses storleken av förändringarna mellan december 1950 och december 1952 för vissa kött- och fläskvaror.

I genomsnitt steg priserna på köttvarorna under 1951 med 27 % och under 1952 med ytterligare 15 % eller under tvåårsperioden med 46 %. Jämfört med hela livsmedelspostens förändring under dessa år, 33 %, framstår stegringarna på kött och fläsk som betydligt starkare.

Det höga prisläget som sålunda uppnåddes genom de genomgripande prisökningarna i början av 1950-talet, kom under åren 1953—1954 att visa en något sjunkande tendens. Beträffande de flesta köttsorterna var prissänkningarna av mindre omfattning, medan fläskpriserna fr. o. m. slutet av 1952 till hösten 1953 uppvisade relativt stora sänkning-

ar. Årsmedelpriset för salt sidfläsk sjönk sålunda från 5,46 kr per kg 1952 till 4,88 kr 1953. Sista halvåret uppvisade köttnoteringarna inga förändringar medan fläsket, efter höjningar i slutet av 1953 och början av 1954, åter visade en sjunkande tendens. I samband med kompensation för det dåliga skördeutfallet 1954 och 1955 samt underskott i jordbrukskalkylen för produktionsåret 1955/56 företogs under 1955 prishöjningar på åtskilliga jordbruksprodukter. Beträffande kött och fläsk blev prisstegringarna under året 16 resp. 17 %. Nötköttet uppvisade den största stegringen med över 25 %, medan höjningarna för priserna på gödkalvkött stannade vid 6 %.

Åren 1956—1957 uppvisade köttpriserna en årlig uppgång med 3 %, medan stegringen under 1958 var ungefär dubbel så stor, orsakad av prishöjningar dels vid årsskiftet och dels vid slutet av året. De sistnämnda höjningarna uppkom till följd av höjda slaktdjursavgifter för producenterna avsedda att täcka exportförluster på fläsk. Fläskpriserna under 1956 visade jämte sockerpriserna den största stegringen av livsmedelsvarorna med 12 %. Efter en nedgång med 5 % under det efterföljande året, kom ånyo en prishöjning under 1958 till stånd av ungefär samma omfattning som under 1956. Höjningarna under 1958 inträffade framför allt un-

der sista kvartalet under inflytande av bättre priser på utlandsmarknaden. Under 1959 var prisförändringarna på såväl kött som fläsk av betydligt mindre omfattning. Sälunda övervägde prishöjningarna på kött, medan fläskpriserna visade en svag nedåtgående tendens.

Då i varulistan för livsmedel i levnadskostnadsindex charkuterivaror inte medtogs förrän vid omläggningen 1943, kommer i det följande endast en summarisk redogörelse för prisutvecklingen efter kriget att göras. Med utgångspunkt från medelpriserna 1946 har i tabell 2.5 b prisindextal för några charkuterivaror uträknats.

Tab. 2.5 b. Prisindextal åren 1946—1959 för vissa charkuterivaror (1946 = 100)

År	Fläsk- korv	Falu- korv	Rökt skinka	Blod- pud- ding
1946.....	100	100	100	100
1947.....	99	98	98	99
1948.....	105	104	105	110
1949.....	100	104	108	105
1950.....	97	102	110	96
1951.....	125	117	119	127
1952.....	157	150	149	167
1953.....	145	146	154	159
1954.....	138	137	164	152
1955.....	155	150	188	169
1956.....	184	174	214	194
1957.....	180	173	229	194
1958.....	174	170	247	202
1959.....	182	171	253	212

Efter mindre prissänkningar fr. o. m. början av 1947, framträdde mot slutet av året vissa prishöjningar, varefter prisläget åren 1947—1950 i stort sett kvarlåg oförändrat. För bl. a. fläskkorv och blodpudding uppvisade priserna dock en tydligt sjunkande tendens. I likhet med prisutvecklingen för kött och fläsk följde därpå den kraftiga stegringen under åren 1951 och 1952 med en genomsnittlig prishöjning för gruppen charkuterivaror med över 50 %. För enklare charkuterivaror som stångkorv

och blodpudding var prisstegringen åren 1951—1952 särdeles kraftig med höjningar på 65 à 70 %, medan för övriga varor prisstegringarna låg mellan 36 och 48 %.

Nästa markanta prisstegringsperiod för charkuterivarorna inträffade åren 1955—1956 efter prissänkningar på de flesta varorna under de två föregående åren. Under 1955 var prisstegringen av ungefär samma omfattning som beträffande kött och fläsk, och under 1956 undergick priserna på charkuterivarorna ytterligare höjningar dock av betydligt mindre omfattning. Efter mindre prisjusteringar i övervägande nedåtgående riktning under 1957, följde en genomsnittlig prisstegring under 1958 med 8 %, varefter prisnivån under 1959 praktiskt taget varit oförändrad.

2.6. Fisk

I tabell 2.6 lämnas en översiktlig framställning av prISRörelserna (tab. B 1) på olika fisksorter under åren 1931—1959 med årsmedelpriserna 1931 = 100.

Prisutvecklingen under 1930-talet kännetecknas av i likhet med övriga livsmedel starkt fallande priser de första åren efter 1931, men i motsats till övriga livsmedel kvarlåg det låga prisläget även under senare delen av decenniet. Den färska fisken uppvisade priser som i jämförelse med 1931 låg mellan 5 och 15 % lägre. Först under 1938 kunde en svag uppåtgående tendens i priserna förmärkas. Prisvariationerna på de olika sorterna av färsk fisk var fr. o. m. 1932 genomgående små. Den färska strömmingen uppvisade det största priset och åren 1934—1936 låg årsmedelpriserna 16 % under 1931 års nivå. Priserna på den salta sillen var underkastade betydligt starkare va-

Tab. 2.6. Prisindextal åren 1931—1959 för vissa fisksorter (1931 = 100)

År	Färsk sill	Färsk strömming	Gädda	Torsk	Kolja	Salt sill
1931	100	100	100	100	100	100
1932	93	91	94	95	98	68
1933	90	87	86	92	94	71
1934	91	84	84	90	91	87
1935	91	84	84	92	94	111
1936	90	84	87	92	95	127
1937	90	85	87	91	95	87
1938	96	90	87	93	96	89
1939	104	93	88	93	98	100
1940	141	118	100	112	117	159
1941	219	171	135	156	172	282
1942	171	193	177	177	197	362
1943	178	187	169	115	144	396
1944	199	171	170	107	158	362
1945	179	184	182	88	121	345
1946	151	184	166	84	117	289
1947	182	187	171	181	151	304
1948	193	197	182	201	171	300
1949	182	188	181	189	170	291
1950	175	185	176	200	152	277
1951	207	228	193	238	199	316
1952	231	250	207	267	215	389
1953	235	251	217	269	219	387
1954	238	253	223	293	228	346
1955	250	260	230	308	253	386
1956	265	282	237	319	228	414
1957	282	293	246	336	246	429
1958	301	310	248	349	251	437
1959	307	309	248	365	259	443

riationer. Särskilt markant var priset under senare delen av 1931, då i december kilopriset sjunkit till 42 öre från 65 öre i början av året. Under senare delen av 1935 och början av 1936 kom därefter en mycket kraftig prisuppgång orsakad av de dåliga fångsterna hösten 1935. Mars 1936 uppnåddes sålunda för den salta islandssillen den höga noteringen 89 öre per kg.

Under 1940 lämnade fisket, generellt sett, avsevärt sämre resultat än under de föregående åren. Framför allt gällde detta havsfisket till följd dels av den stränga vintern med dess kraftiga isbildning vid kusterna, dels av den med kriget sammanhängande avspärrningen från eljest tillgängliga fångstmöjligheter. Likaså visade strömmingsfångsten vid ostkusten en betydande minskning. Re-

dan i oktober 1939 kunde en betydande uppgång konstateras särskilt beträffande sillpriserna, som under tredje kvartalet steg med i medeltal 24 % för såväl färsk som saltad vara, under det övriga fisksorter fördyrades med endast 5 % i genomsnitt. Under det följande året blev stegringen även för andra fisksorter mycket stark. Prisuppgången för färsk fisk uppgick under 1940 till i genomsnitt 30 %. Medelpriset på salt sill utgjorde i december 1,36 kr per kg mot 71 öre vid motsvarande tidpunkt föregående år. Härvid må dock omnämnas att decembernoteringarna uteslutande avsåg norsk sill, då islandssillen, som tidigare noterats, vid denna tid ej förekom i marknaden.

Som en följd av den efter hand ökade knappheten på andra livsmedel fick fisken under krigsåren en allt större betydelse för livsmedelsförsörjningen. De skärpta ransoneringarna av olika livsmedel föranledde en starkt ökad efterfrågan på fisk. Då tillgången var begränsad både till följd av importhindren och svårigheterna för fiskets bedrivande genom de ökade krigsriskerna samt bristen på och fördyringen av bränslet, blev prisstegringen på fisken från krigsutbrottet mycket stark. Under våren 1942, då 70 % av livsmedelskonsumtionen beräknades vara satt på kort, låg fiskpriserna i genomsnitt 140 % över förkrigsläget.

Som följd av den starka prisstegringen och fiskens allt större roll i hushållningen fick de statliga myndigheterna småningom anledning att av konsumenthänsyn ägna prisbildningen på fisk särskild uppmärksamhet. Det första steget togs genom prisregleringen på färsk sill i början av december 1941. Det följdes av bestämmelser om normalpriser på nära nog samtliga slag av saltsjöfisk

under första halvåret 1942. Bakom normalprissättningen låg bestämmelser och avtal, varigenom handeln reglerats samt fiskarna tillförsäkrats avsättning för sina fångster till vissa lägsta priser. För att priserna på den importerade fisken skulle kunna anslutas till de priser som bestämts för den inhemska, infördes i mars 1942 importreglering samtidigt som en särskild clearingkassa inrättades varigenom en utjämning kunde ske av vinster och förluster på olika importerade partier samt mellan import- och inlandspriserna. Under sommaren 1942 hade fiskfångsten kunnat hålla sig uppe på en relativt hög nivå, men under hösten försämrades fångstresultaten genomgående, och särskilt inträdde en markerad nedgång av sillfångsterna på västkusten. På de ännu ej prisreglerade fiskslagen inträdde en högst avsevärd fördyring. Ett flertal av dessa betingade under hösten 1942 priser, som innebar en tre- eller fyrdubbling av genomsnittspriserna under 1941. I syfte att hindra en oskäligen prisstegring på fisk och fiskprodukter åsattes under sommaren och hösten 1942 normalpris på ytterligare ett antal fisksorter, bland vilka märkas tonfisk och åtskilliga slag av färsk söt-vattensfisk. Det försämrade försörjningsläget beträffande fisk medförde på många håll och särskilt i de större städerna svårigheter för detaljhandeln att på ett rättvist sätt fördela tillgänglig fisk mellan kunderna. Då en allmän ransonering av fisk i vanlig ordning skulle vara synnerligen svårhanterlig med hänsyn till den ojämna och osäkra tillförseln, framställdes från olika håll önskemål om införande av lokala ransoneringsringar av fisk, vilket genomfördes på en del orter i slutet av 1942 och början av 1943. I Stockholm infördes fiskransonering vid årsskiftet men kunde i bör-

jan av maj begränsas till att endast avse strömming, sill och makrill. Senare under månaden upphävdes ransoneringsring helt.

Totalt torde fiskproduktionen under 1943 ha hållit sig på ungefär samma nivå som under 1942, dock med vissa anmärkningsvärda förskjutningar mellan de olika fiskslagen. Sålunda visade strömmings- och torskfisket en ökning, medan däremot sillfisket förededde en markerad nedgång. Den förut rätt stora fångsten av tonfisk hade nästan upphört. Importen av färsk fisk nedgick ytterligare, och beträffande salt sill hade importen nästan helt upphört. Det förbättrade försörjningsläget, särskilt i fråga om kött, gjorde att efterfrågan på fisk under senare halvåret 1943 dock i allmänhet rätt väl kunde tillgodoses och möjliggjorde i flera fall prisnedsättningar.

Under de följande krigsåren var tillgången på fisk relativt god och under sommaren 1944 kunde normalprissättningen för samtliga fiskslag med undantag för strömming borttagas. En återgång till den tidigare regleringen skedde dock under slutet av året till följd av det något försämrade försörjningsläget.

De prissänkningstendenser som kunnat urskiljas under senare delen av krigsperioden för vissa fisksorter accentuerades i samband med krigets upphörande. I slutet av 1945 uppvisade priserna på makrill, rödspotta, kolja och salt sill avsevärt lägre priser i jämförelse med föregående år. Särskilt markant var priset på makrill, som under året var inte mindre än 54 %. Priset på strömming visade däremot en höjning med 7 %.

Prisläget för fisk var under efterkrigstiden fram till 1951 i stort sett stabilt. Priserna var i jämförelse med 1939

i genomsnitt ungefär dubbelt så höga. Priset på salt sill, som under kriget uppvisat den största prisstegringen, var trots avsevärda sänkningar ca tre gånger så högt.

Åren 1951—1959 uppvisar årsmedelpriserna för samtliga noterade fisksorter, med undantag av 1953 då mindre prissänkningar inträffade, en fortgående stegring. Särskilt markerad har prisuppgången varit under 1951 samt 1957 och 1958 med en genomsnittlig prisstegring med 11, 10 resp. 7%. Under åren 1952 samt 1954—1956 var den genomsnittliga uppgången av fiskpriserna 4 %, medan under 1959 endast obetydliga stegringar inträffade.

2.7. Sammanfattning

Den ekonomiska krisen i Sverige i början av 1930-talet medförde ett prisfall på livsmedel mellan 1931 och 1933, då bottenläget uppnåddes, med 7 %. För vissa grupper av livsmedel var priset avsevärt större. Kött och fläsk samt fisk uppvisade de största prissänkningarna med 15 resp. 16 %. Specerivarorna däremot uppvisade en stegring från 1931 med 8 %, beroende på bl. a. kaffepri-sernas uppgång genom kronans depreciering i slutet av 1931 samt genom »överpriset» på socker. Genom en successiv utbyggnad av regleringen av jordbruket, isolerades den svenska prisbildningen på jordbruksprodukter från utvecklingen på världsmarknaden genom inmalningstvång, importavgifter, exportsubventioner m. m., vilket mot slutet av decenniet medförde en ganska besvärande överskottsproduktion, som dock under kriget kom att bli värdefull. Resultatet av de statliga ingripandena blev att konsumentpriserna uppvisade en tendens till stegring. År 1935 hade för samt-

liga livsmedel 1931 års prisnivå uppnåtts. För en del grupper av livsmedel var dock prisnivån fortfarande lägre. Så var exempelvis fallet med mjöl, bröd, fisk samt rot- och grönsaker. Under högkonjunkturåret 1937 var dock priserna för samtliga livsmedelsgrupper, med undantag av fisk, högre jämfört med 1931 (7 %), och under det efterföljande året stegrades konsumentpriserna ytterligare. Den största stegringen uppvisade kött, som då låg 20 % över 1931 års priser.

Hur priserna utvecklats för olika grupper av livsmedel ingående i levnadskostnadsindex under perioden 1931—1:a kvartalet 1939 framgår av tab. 2.7 a.

Prisutvecklingen under krigsåren kännetecknas av en mycket stark prisstegring från krigsutbrottet fram till november 1942, då det kombinerade pris- och lönestoppet infördes, varefter prisnivån stabiliserades. Fram till 1947 undergick priserna på livsmedel endast obetydliga variationer och priskontrollens målsättning att den genomsnittliga detaljprisnivån ej skulle förändras, kunde på ett tillfredsställande sätt genomföras. I jämförelse med 1939 års genomsnittspriser låg prisnivån för samtliga livsmedel 1942 40 % högre. Fiskpriserna uppvisade den starkaste uppgången och 1941 hade priserna mer än fördubblats. Även för kött, rot- och grönsaker samt specerier var prisstegringen avsevärd med höjningar på över 50 % mellan 1939 och 1942. Den minsta stegringen uppvisade mjölgruppen, som under motsvarande tid stigit i pris med endast 11 %.

Någon verkligt allvarlig livsmedelsknapphet uppstod inte under krigsåren och försörjningsläget var avsevärt bättre än under första världskriget, vilket torde kunna tillskrivas dels de över-

Tab. 2.7 a. Prisindextal åren 1931—1:a kvartalet 1939 för undergrupper av livsmedel (1931=100)

	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1:a kv. 1939
Mejeriprodukter, margarin och ägg...	100	93	92	98	100	103	109	114	115
Mjöl.....	100	93	92	90	96	99	106	110	107
Bröd.....	100	99	97	95	95	96	101	103	104
Kött.....	100	90	85	85	102	112	113	120	127
Fisk.....	100	87	84	85	90	94	87	89	88
Rotsaker, frukt och grönsaker.....	100	106	89	87	96	98	100	104	105
Specerier.....	100	109	108	109	107	106	112	113	114
Maltdrycker och tobak.....	100	101	104	105	104	104	105	105	105
Samtliga livsmedel	100	97	93	95	100	103	107	111	113

skottslager av spannmål från de goda skördeåren i slutet av 1930-talet samt övriga förråd av livsmedel som lagts upp, dels att ransoneringssystemet infördes för flertalet livsmedel på ett relativt tidigt stadium, vilket möjliggjorde en effektivare planering av tillgängliga resurser samtidigt som prisstegringstendenserna dämpades. Spannmålslagren kunde mildra verkningarna av de dåliga skörderesultaten 1940 och 1941. Där- emot blev det nödvändigt att skära ned boskapsstocken, dock kunde konsumtionsmjölken säljas fritt under hela krigsperioden och minskningen av tillgången på matfett kunde i viss mån kompenseras genom att importerade margarinråvaror kunde ersättas till viss del genom en utökad odling av oljeväxter.

I detta sammanhang förtjänar även den ändrade jordbrukspolitiken att omnämnas. När exporten av livsmedel efter en kort övergångstid bragtes att upp-

höra, måste jordbruksregleringen läggas om till följd av det förändrade läget. Målet för 1930-talets reglering kan sägas ha varit att få till stånd en stegring av priserna på jordbruksprodukter upp till nivån från 1920-talets slut. Då dessutom en mer eller mindre långt driven prisstegring av jordbrukets produktionskostnader måste tas med i beräkningen i samband med krigsutbrottet, ansågs det motiverat, att denna åtföljande stegring borde kompenseras genom höjda priser på jordbrukets produkter. Med utgångspunkt från jordbrukets intäkter och kostnader för konsumtionsåret september 1938—augusti 1939 sattes priserna på jordbruksprodukter så, att relationen mellan intäkter och kostnader för nämnda år kunde upprätthållas.

Efterkrigstiden kännetecknas av starka prisstegringar för livsmedel. Mellan åren 1946 och 1948 inträffade den första prisstegringsperioden, då det in-

Tab. 2.7 b. Prisindextal åren 1939—1947 för undergrupper av livsmedel (1939 = 100)

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947
Mejeriprodukter, ägg och margarin ¹	100	109	118	116	119	123	122	123	135
Mjöl.....	100	104	107	111	112	111	109	118	130
Bröd.....	100	116	126	124	123	122	122	124	129
Kött.....	100	110	144	154	153	148	144	147	145
Fisk.....	100	134	205	211	229	220	214	202	198
Rotsaker, frukt och grönsaker.....	100	137	134	180	169	167	171	172	181
Specerier.....	100	121	144	151	149	147	145	145	151
Maltdrycker.....	100	112	130	131	133	133	132	132	129
Samtliga livsmedel ²	100	114	130	140	138	138	136	138	144

¹ Mejeriprodukter och margarin beräknat på priser med rabatt åren 1940—1947.

² Fr. o. m. 1943 ingick även restaurangmåltider i livsmedelsposten.

Tab. 2.7 c. Prisindextal åren 1947—1953 för undergrupper av livsmedel (1947 = 100)

	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Mjölk ¹	100	103	103	103	115	124	125
Ost.....	100	103	103	86	109	131	147
Mejerismör ¹	100	103	109	112	127	133	137
Ägg.....	100	104	91	92	105	114	112
Margarin ¹	100	104	97	91	121	133	139
Mjöl.....	100	119	123	123	143	177	191
Bröd.....	100	108	111	112	128	146	152
Kött.....	100	104	106	107	127	155	157
Fisk.....	100	102	101	100	118	132	135
Rotsaker, frukt och grönsaker.....	100	101	97	102	113	124	124
Specerier.....	100	110	112	120	149	162	166
Maltdrycker.....	100	104	108	109	122	133	137
Förtäring utom hemmet.....	100	108	115	117	135	152	157
Samtliga livsmedel	100	108	109	111	129	146	149

¹ För år 1947 beräknat på priser utan rabatt, vilken helt slopats fr. o. m. 1948.

flationistiska trycket på samhällsekonomin var särskilt starkt. Prisnivån för livsmedel kom därefter fram till slutet av 1950 att uppvisa en svagt uppåtående tendens. Inflationen medförde en mycket kraftig stegring av livsmedelspriserna. Mellan december 1950 och december 1951 steg således livsmedelspriserna med över 21 %, och även under det följande året fortsatte prisuppgången. När stegringarna upphörde under 1953 hade mjölpriserna nära nog fördubblats sedan 1947, medan priserna på kött och specerier visade en uppgång med 66 resp. 57 %. De minsta prisstegringarna uppvisade ägg (12 %), rotsaker, frukt och grönsaker

(24 %) samt mjölk (25 %). Sammanlagt steg livsmedelskostnaderna mellan åren 1947 och 1953 med 49 %, alltså avsevärt mer än under krigsperioden.

Åren 1953 och 1954 låg prisnivån för livsmedel i stort oförändrad. För ett flertal livsmedelsgrupper förelåg dock prissänkningar, men dessa motvägdes av höjningar inom en del andra grupper. Särskilt specerier visade en markant uppgång. Efter den svåra torkan sommaren 1955 kom därefter starka prisstegringar på rot- och grönsaker och efterföljdes av prisstegringar under det påföljande året på flertalet jordbruksprodukter. Därefter följde en fortsatt prisuppgång fram till början av 1958,

Tab. 2.7 d. Prisindextal åren 1953—1959 för undergrupper av livsmedel (1953 = 100)

	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Mejeriprodukter.....	100	100	106	119	121	126	127
Matfett utom smör.....	100	97	99	96	87	87	87
Bröd, mjöl och gryn.....	100	98	101	105	109	113	115
Ägg.....	100	86	94	104	101	103	98
Kött.....	100	98	105	118	118	123	126
Fläsk.....	100	106	120	139	139	143	149
Charkuterivaror och köttkonserver.....	100	93	101	115	118	118	123
Fisk och fiskkonserver.....	100	100	105	110	116	128	133
Rot- och grönsaker.....	100	105	134	124	110	142	153
Frukt och bär.....	100	99	102	113	124	125	121
Specerier.....	100	112	108	110	110	109	106
Läskedrycker och svagdrycka.....	100	100	102	104	108	122	126
Förtäring utom hemmet.....	100	102	107	114	122	129	134
Samtliga livsmedel	100	100	105	112	115	119	120

dock av mindre omfattning. Fram till hösten 1959 inträdde därefter en period av mycket små prisvariationer för de flesta livsmedelsvarorna. Under senare delen av 1959 började åter livsmedelspriserna stiga. Jämföres årsmedelpriserna för 1959 med dem för 1953 kan konstateras en ökning av livsmedelskostnaderna med 20 %. Bland de grupper som

ökat mest i pris må nämnas fläsk, rot- och grönsaker, samt förtäring utom hemmet, vilka i genomsnitt steg med 49, 53 resp. 34 %.

Hur prisbildningen gestaltat sig för de olika livsmedelsgrupperna framgår av efterföljande översikter för perioderna 1947—1953 samt 1953—1959.

Kap. 3. Konsumentpriser för andra varor och tjänster

3.1. Alkoholhaltiga drycker och tobak

Noteringarna på *spritdrycker*, som inhämtats från 1935, var under senare delen av 1930-talet i stort sett oförändrade. Under 1938 steg den genomsnittliga prisnivån något. På en del vinsorter förekom dock mindre prissänkningar. Fr. o. m. andra kvartalet 1939 höjdes priserna betydligt på samtliga noterade sorter. Sålunda låg brännvinspriset i genomsnitt under 1939 2,10 kr högre än 1935, då medelpriset var 4,35 kr per l. Flertalet noteringar uppvisade höjningar av ungefär samma storleksordning med undantag av vissa lätta viner, som under året steg endast obetydligt i pris.

Till följd av kriget vidtogs en rad mycket kraftiga höjningar av den indirekta beskattningen av spritdrycker. Den första höjningen, som inträffade i början av 1940, medförde prissförändringar med inte mindre än 52 %. Även vid 1942 och 1943 års riksdagar beslöts ytterligare skärpningar av skatten. 1944 låg prisnivån för spritdrycker 139 % över förkrigstidens. Största stegringen uppvisade en del importerade franska viner, som nära nog tredubblats i pris. Priset på renat brännvin hade stigit med 145 % och eau de vie med 137 %. En del märken försvann helt ur marknaden på grund av tillverkningsförbud

eller genom importsvarigheter (punsch, whisky, vissa lätta viner).

Fram till 1948 var prisnivån oförändrad. Detta år genomfördes höjningar av flertalet indirekta skatter som ett led i strävandena att skydda penningvärdet. För spritdryckernas vidkommande innebar detta en genomsnittlig höjning med 18 %. Ytterligare skärpningar av beskattningen på spritdrycker genomfördes åren 1950, 1952 och 1954. Prisläget vid mitten av 1954 hade sedan 1947 stigit med i genomsnitt 72 %. De största ökningarna föll på starkspritsorterna, medan höjningarna av flertalet vinsorter var betydligt mindre. I enstaka fall förekom även prissänkningar på en del vinsorter. Vid 1956 års höstriktdag genomfördes ytterligare en skärpning av spritdrycksbeskattningen. Vinpriserna berördes ej av beslutet. I medeltal medförde den höjda beskattningen att prisnivån för spritdrycker steg med 28 %. Under 1958 inträffade ånyo genomgående skattehöjningar på såväl spritdrycker som vin med i genomsnitt 15 resp. 28 %. En mindre nedjustering av vinpriserna inträffade under 1959, medan priserna på spritdrycker var oförändrade.

Tobak. Prisläget på tobaksvaror undergick under 1930-talet inga nämnvär-

da förändringar. Endast mindre prisjusteringar förekom. Som prisexempel kan väljas cigarettmärket Stamboul, som mellan 1932 och 1939 gick ned med 5 öre per 10 st till 50 öre. Cigarrpriser visade en något stigande tendens, medan priserna på röktoak och snus var oförändrade.

Efter krigsutbrottet följde successiva skärpningar av tobaksbeskattningen. 1940 låg sålunda prisnivån 24 % högre än året innan. Någon nedgång i totalförbrukningen medförde inte dessa prishöjningar. Tvärtom visade förbrukningen av alla varuslag utom tuggtobak en fortgående stegring, vilket orsakades av de omfattande hamstringsköpen. En ganska påtaglig förskjutning till de billigare märkena ägde emellertid rum. Särskilt markant var den stegrade röktoakskonsumtionen. Under våren 1942 genomfördes ransonering av tobaksvaror till följd av Tobaksmonopolets försämrade lagerställning. Det karakteristiska med denna reglering var att den sammanfördes med ransoneringen av kaffe och te. Sålunda fick den, som avstod från halva resp. hela kaffe (te) ransonen utöver den normala tilldelningen av tobak ett resp. två tilläggskort för tobak. Flertalet förkrigsmärken av cigarrer försvann ur marknaden och ersattes med andra, som endast innehöll 2/3 så mycket tobak. En viss kvalitetssänkning på tobaksvarorna kunde ej heller undvikas. I genomsnitt hade priserna 1943 från förkrigstiden stigit till ungefär det dubbla. Under hösten 1945 kunde ransoneringen slopas, och i samband därmed skedde vissa pris-sänkningar på cigarrer. Å andra sidan innebar prissättningen på en del nytusläppta märken av röktoak en viss prissfördyring, som vägde tyngre än förbillandet av cigarrer. Även un-

der 1946 förekom sänkningar på en del cigarettmärken, medan cigarrer och cigarrer visade en stigande tendens.

Efterkrigstidens prisrörelser på tobaksvaror kännetecknades av fortsatta höjningar genom stegringar av den indirekta beskattningen. Förändringarna i pris och skatt skedde tidsmässigt ganska parallellt med de för spritdryckerna. Sålunda inträffade höjningar 1948, 1951 och 1954. Särskilt kraftig var prisstegringen 1951, då en uppgång med närmare 20 % inträffade. Under senare delen av 1950, nämligen åren 1957 och 1958, skedde ytterligare skattehöjningar, dock begränsade till cigarrer, medan cigarrer, cigarrcigarrer och röktoak uppvisat en från 1954 i stort sett oförändrad prisnivå.

Tab. 3.1 a. Prisindex för åren 1935—1953 samt juni 1954 för alkoholhaltiga drycker och tobak (1935 = 100)

År	Alkoholhaltiga drycker	Tobak	År	Alkoholhaltiga drycker	Tobak
1935	100	100	1945	239	190
1936	100	99	1946	239	182
1937	100	98	1947	239	177
1938	102	98	1948	273	194
1939	121	100	1949	282	198
1940	179	124	1950	292	198
1941	190	143	1951	334	230
1942	214	185	1952	337	240
1943	231	193	1953	337	248
1944	239	193	juni 1954	412	254

Tab. 3.1 b. Prisindex för åren 1949—1959 för alkoholhaltiga drycker och tobak (1949 = 100)

År	Spritdrycker och vin	Öl	Tobak
1949.....	100	100	100
1952.....	118	118	121
1953.....	118	122	125
1954.....	134	122	128
1955.....	143	122	127
1956.....	150	126	126
1957.....	180	130	130
1958.....	206	140	142
1959.....	209	143	146

Hur prisutvecklingen på spritdrycker och tobak gestaltat sig från 1935 belyses närmare av tabellerna 3.1 a och 3.1 b. Priserna för de olika sorterna återfinns i tab. B 2 c.

3.2. Bostad

Den knapphet på bostäder, som uppstått genom den låga bostadsproduktionen under det första världskriget och de närmaste efterkrigsåren, kom att kvarligga under större delen av mellankrigstiden. Under senare delen av 1930-talet var dock tillgången på bostäder relativt god. Trots en snabb ökning av bostadsbyggandet från 1923 kunde knappheten inte elimineras till följd av en ännu snabbare efterfrågetillväxt, varför en speciell bostadskonjunktur utbildades. Den allmänna konjunkturedgången i början av 1930-talet kom inte att beröra hyreskostnaderna i nämnvärd utsträckning. Hyresnivån undergick en fortgående stegring från början av 1920-talet fram till 1932. Mellan oktober 1929 och april 1933 utvisade bostadsposten i levnadskostnadsindex en stegring med ungefär en procent, medan totalindex under motsvarande tid sjönk med 10 %. Tillväxten av hushållsbildandet under 1930-talet var såväl absolut som relativt ännu mycket starkare än under det föregående årtiondet, vilket tillsammans med nedgången i räntesatserna under 1933—1935 bidrog till att gynna bostadsproduktionen. En viss känslighet för konjunkturförändringarna utvisade dock bostadsproduktionen, trots de incitament, som resulterat i den starka expansionen. Sålunda upphörde ökningen av bostadsbyggandet under 1932 och följdes av en

mindre nedgång. Under 1933 orsakades denna till stor del av en arbetarkonflikt inom byggnadsfacket. 1936 och 1937 kännetecknas av en avmattning av bostadsproduktionen. Den försämring i byggnadskonjunkturen som konstaterades i början av 1930-talet hade dock en annan bakgrund än 1936/37. Inflyttningen till städer och tätorter, som avtog efter 1930, sammanhänge med de reducerade sysselsättningsmöjligheterna. Då bostadsbyggandet i stort hölls uppe på högkonjunktornivå trots sjunkande bostadsefterfrågan, blev följden att hyresnivån pressades nedåt. Hyresnivån kom under åren 1935—1939 att ligga 4 à 5 % under 1931 års nivå.

Medan sålunda bostadsbyggandets konjunkturreaktioner under 1931—1934 huvudsakligen berodde på variationer i efterfrågan, bestämdes försvagningen i byggnadskonjunkturen 1936—1937 av pris- och kostnadsförändringar. En mycket stark byggnadskostnadsstegring mot slutet av 1936 medförde väsentligt försämrade räntabilitetsutsikter. När prisstegringen upphörde och under hösten 1937 förbyttes i ett prisfall, började bostadsbyggandet på nytt att expandera. Vid utbrottet av kreditkrisen 1939/40 befann sig byggnadsverksamheten i en mycket utpräglad högkonjunktur. Räknet från depressionen 1933 hade bostadsbyggandet ungefär tredubblats, och omfattningen av den totala byggnadsverksamheten var ungefär 80 % större än vid decenniets början, då 1920-talets högkonjunktur torde ha nått sitt högsta läge.

Hur bostadskostnaderna för smålägenheter förändrades under 1930-talet framgår av nedanstående tablå med år 1931 som basperiod.

År	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Bostadsindex	100	100	98	98	96	95	95	95	96

De ekonomiska återverkningarna av kriget framkallade en förlamande kris inom byggnadsverksamheten och särskilt bostadsbyggandet, som redan några månader efter krigsutbrottet inskränktes till ungefär en tiondel av sin förutvarande omfattning. Bostadsreserven var vid krisens början inte över normal storlek, och den minskades snabbt genom den successiva avvecklingen av bostadsproduktionen vid en visserligen reducerad men fortfarande ansevärd hushållsbildning. På ett flertal håll började redan en viss bostadsbrist att framträda. Den statliga bostadspolitiken, som under förkrigstiden inte nämnvärt påverkat den allmänna utvecklingen på bostadsmarknaden, ställdes härigenom inför nya uppgifter. Den lösning, som till en början valdes, innefattade å ena sidan statliga stödåtgärder i form av finansiell medverkan vid bostadsbyggandet och å andra sidan åtgärder för att hålla tillbaka ökningen av tomtpriser och egentliga byggnadskostnader.

Läget med hänsyn till bostadsförsörjningen under våren 1942 föranledde att en reglering av hyresmarknaden framstod som allt mer påkallad. Trots omfattande stödåtgärder från det allmänna sida var knappheten på bostäder mycket utpräglad. Hyrorna hade, bortsett från vissa orter, inte undergått några avsevärda stegringar sedan krigsutbrottet (1 %). Den tilltagande bostadsbristen kunde dock väntas föranleda betydande hyreshöjningar därest prisbildningen på hyresmarknaden lämnades fri och höjningarna skulle bli så mycket mer kännbara som realinkomsterna i stor utsträckning minskats på grund av kristidsförhållandena. Den 19 juni 1942 utfärdades därför dels en lag om hyresreglering och dels en lag om kon-

troll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt. Denna lagstiftning har med endast mindre jämkningar kvarstått under hela perioden.

Regleringen av hyrorna genomfördes på så sätt att grundhyran för varje lägenhet fixerades till det hyresbelopp, som gällde för lägenheten den 1 januari 1942. Vederbörande hyresnämnd kunde dock medge höjning eller sänkning av grundhyran, om hyresbeloppet var avsevärt lägre resp. högre än för jämförliga lägenheter. Hyreshöjning kan jämväl medgivas om värdet av lägenheten ökats genom ombyggnadsarbeten. Hyrorna i hus byggda efter 1942 fastställdes med hänsyn till byggnadskostnaderna. På grund av en fortgående kostnadsstegring uppkom därigenom en splittrad hyresnivå. När de definitiva resultaten av 1945 års allmänna hyresräkning förelåg till indexberäkningarna mars 1947, kunde en genomsnittlig hyreshöjning från 1939 med 7 % konstateras. Hyresstegringen var obetydlig i rikets större städer men mycket betydande i de mindre orterna, där hyresnivån i regel varit lägst. Hyresspridningen mellan orterna hade därigenom minskats. Dock växlade förhållandena i hög grad mellan de enskilda orterna. Å ena sidan fanns orter (t. ex. Stockholm och Malmö) där hyresnivån i stort sett varit oförändrad, och å andra sidan hade hyresnivån stigit med 20 å 30 % och än mer i en rad mindre orter. Bland de faktorer som påverkade hyresnivån för bostäder kan nämnas den förskjutning som ägt rum inom det existerande lägenhetsbeståndet, t. ex. genom hyreslägenheters rivning samt övergång av hyreslägenheter till annan användning eller upplåtelseform. Vidare ändrades medelhyrorna genom de sänkningar eller höjningar av grundhyrorna, som be-

viljats av hyresnämnderna för enskilda lägenheter byggda före 1942 och dels genom tillkomsten av nybyggda lägenheter.

Fram till 1951 kom hyresnivån att endast undergå mindre höjningar. Hyrorerna i bostadslägenheter i nyproducerade statligt belånade flerfamiljshus steg sedan krigsslutet långsammare än produktionskostnaderna, vilket bl. a. sammanhängde med att verkan på hyrorerna av kostnadsstegringen delvis eliminerats genom ökade kapital- och räntesubventioner. Den kraftiga uppgången av byggnads- och driftskostnaderna, som satte in 1950—1951, medförde att de s. k. generella hyreshöjningarna inleddes under hyresåret 1950/51. Vid detta tillfälle avsågs endast en mindre kompensation för att täcka vissa tillkomna merutgifter. Under de närmast följande åren blev den verkan, som de fortsatta generella hyreshöjningarna medförde, betydligt större. Under år 1952 kunde man med ledning av resultatet av vissa bostadskostnadsundersökningar i samband med 1951 års dyrortsutredning konstatera att hyresnivån låg högre än vad tidigare indexberäkningar utvisade. Detta medförde att index för bostadsposten (beräknad enbart för hyreslägenheter) ökades med drygt 4 %. Hösten 1952 medgavs ytterligare generell hyreshöjning om i runt tal 4,5 %. Inräknas inverkan av nybyggnation och hyreshöjningar i det enskilda fallet kom hyresindex att under år 1952 öka med ca 10 %. År 1953 kom ännu en generell hyreshöjning, vilken bidrog till att höja hyresindex med 4 %. Under år 1954 och fram till hösten 1955 var hyresnivån i stort sett oförändrad, då, på grund av framför allt räntehöjningar en ny generell hyreshöjning medgavs, vilket bidrog till att hyresin-

dex steg med drygt 11 % under år 1955. Efterföljande år, då icke någon ytterligare generell hyreshöjning hade medgivits steg hyresindex med något över 2 %. År 1957 kom en ny generell hyreshöjning, vilken medförde en höjning av hyresindex med nära 6,5 %. Under påföljande år, 1958, då någon generell hyreshöjning icke förekom, ökade hyresindex med 3 % och under 1959 med 6 %, varav ca hälften berodde på för år 1959 medgiven ytterligare generell hyreshöjning.

Sammanfattningsvis kan man för åren 1939—1959 redovisa följande indextal avseende hyreskostnaden.

Tab. 3.2. Hyresindex december åren 1939—1959 (1939 = 100)

År	Indextal	År	Indextal	År	Indextal
1939	100	1946	103	1953	128
1940	100	1947	106	1954	130
1941	100	1948	107	1955	145
1942	101	1949	107	1956	148
1943	102	1950	107	1957	157
1944	102	1951	112	1958	162
1945	102	1952	123	1959	172

Från och med år 1956 har vid beräkningen av bostadsindex hänsyn tagits till kostnadsutvecklingen icke blott i hyreslägenheter utan jämväl i egna hem.

En högst avsevärd förbättring av olika hushållsgruppers bostadsstandard ägde under efterkrigstiden rum. Som exempel kan nämnas, att andelen lägenheter med kylskåp ökat från 11 % 1945 till 40 % 1955 och andelen med modern spis samtidigt från 33 till 61 %. Vattenledning och avlopp fanns i nio tiondelar av alla lägenheter mot endast två tredjedelar 1945. Å andra sidan har bostadsbristen skärpts högst avsevärt efter kriget, vilket i många fall lett till synnerligen otillfredsställande bostadsförhållanden. Med bostadsbristen har också följt minskad rörlighet på bo-

stadsmarknaden och en, särskilt i de större städerna, illegal handel med lägenheter. Enligt de sammanställningar som bostadsstyrelsen alltsedan 1949 utfört rörande bristsituationen på bostadsmarknaden stod vid början av år 1956 ca 106 000 bostadssökande utan egen lägenhet, dvs. var inneboende, bodde hos anhöriga etc. De bostadssökande var i hög grad koncentrerade till de största kommunerna. Av dem som saknade egen lägenhet var sålunda ungefär 65 000 bosatta i Stockholm, Göteborg eller Malmö.

Sammanfattningsvis kan sägas att bostadskostnaderna under perioden 1931—1959 stigit mindre än kostnaderna för den totala konsumtionen. I förhållande till priset på samtliga förnödenheter har priset på enbart bostad sjunkit med 35 à 40 % över hela perioden. Till alldeles övervägande del skedde denna relativa prissänkning åren 1945—1955. Därefter har sänkningen avmattats betydligt och under de senaste åren har bostadsposten i förhållande till samtliga utgifter stigit i något snabbare takt.

Om sålunda priserna på samtliga varor och tjänster sedan 1931 ökat med 114 % fram till år 1955 så var ökningen endast 29 % för bostaden. För år 1959 var motsvarande procenttal 147 och 60.

I nedanstående tablå åskådliggörs med utgångspunkt från årsmedeltal den relativa prisutvecklingen för bostadsposten för vissa år, varvid den relativa prisindexen för bostad erhållits genom division mellan bostadsindex och totalindex.

3.3. Bränsle och lyse

Den mest kända svagheten i Sveriges utrustning av naturtillgångar är den bristande tillgången på fossila bränslen, såväl fasta som flytande. Frånsett de skånska stenkolstillgångarna, vilka endast förslår att täcka en ytterst obetydlig del av kolbehovet, är landet för sin försörjning med kolbränslen helt hänvisad till import. Kvantitetsmässigt var denna under 1930-talet av sådan omfattning att den utgjorde över hälften av hela införseln. Exempelvis 1938 uppgick sålunda införseln av stenkol och koks till 7,7 milj. ton vid en sammanlagd införsel av 13,7 milj. ton. Under krigstiden blev importen av kolbränslen starkt beskuren, och under åren 1941—1945 uppgick den genomsnittliga årliga importen till endast 3,5 milj. ton. Mot slutet av kriget var importsvårigheterna särskilt stora, och under sista kvartalet 1944 och första halvåret 1945 låg importen praktiskt taget helt nere. Den minskade bränsleimporten kunde dock till väsentlig del ersättas genom en ökad inhemsk produktion av ved och träkol. Under efterkrigstiden har kol- och koksimporten såväl absolut som relativt visat en fortgående minskning. Medan den åren 1946—1950 fortfarande utgjorde 40 % av den totala införseln, var motsvarande andel för den följande femårsperioden 34 %. 1958 uppgick importen av stenkol och koks endast till 3,3 milj. ton eller en sjättedel av den totala importen. Nedgången torde kunna förklaras av den ökade användningen av andra bränslen för såväl industrin som

	1931	1935	1940	1945	1950	1955	1959
Totalindex	100	98	120	147	164	214	247
Bostadsindex	100	96	97	99	103	129	160
Relativ prisindex för bostad	100	98	81	67	63	60	65

hushållen. En bidragande orsak torde även vara det på alla områden ökade utnyttjandet av elkraft.

En icke ringa del av kolbränslet förbrukas av enskilda hushåll. Den privata förbrukningen, som under förkrigstiden torde ha uppgått till ungefär 20 % av den totala förbrukningen, har dock under senare år sjunkit avsevärt till följd av den ökade användningen av framför allt eldningsolja för uppvärmning.

Under början av 1930-talet uppvisade såväl ved- som kol- och kokspriserna en sjunkande tendens. Under 1931 undergick kokspriserna en sänkning med i genomsnitt 10 %, medan nedgången beträffande ved- och kolpriserna var betydligt mindre, 3 resp. 5 %. Under de två påföljande åren uppvisade vedpriserna avsevärt större sänkningar jämfört med kol och koks. Särskilt under 1932 var nedgången i vedpriserna påfallande. Sålunda sjönk priset på björkved med 1,45 kr per m³ och barrveden med 1,20 kr. Vid mitten av 1934, då pris-sänkningarna i stort sett upphört för flertalet noterade artiklar, hade vedpriserna sjunkit med 21 %, kolpriset med 7 % samt kokspriset med 9 % jämfört med prisläget i mitten av 1931. Under senare delen av 1934 inträffade en del mindre prisstegringar, som i främsta rummet berörde koksen. Prisrörelserna blev under 1935 av mindre omfattning med en något sjunkande tendens för kol och koks samt något stegrade priser för veden. Fram till början av 1937 var tendensen svagt uppåtriktad för de flesta bränsleartiklarna, och fr. o. m. andra kvartalet 1937 började en kraftig uppgång i priserna på såväl ved som kol och koks. Under kvartalet steg sålunda björk- och barrved med i genomsnitt 30 öre per m³, antracit- och hushållskol med 35 resp. 41 öre per hl

samt koks med i medeltal 1,10 kr per 100 kg. Prisuppgången fortsatte även under tredje och fjärde kvartalet men visade tecken till avmattning mot slutet av året och upphörde i början av 1938. Uppgången under 1937, som får ses i samband med den allmänna prisstegringen, berörde i första hand kokspriserna, som steg med i genomsnitt 38 %, medan stegringen för kol uppgick till i medeltal 17 % och för ved till 13 %. Under 1938 kom vedpriserna inte att undergå några större förändringar, men däremot uppvisade kokspriserna en betydande nedgång (21 %). Även kolpriserna undergick sänkningar, dock av mindre omfattning. Vid tiden före krigsutbrottet (augusti 1939) hade vedpriserna i det närmaste uppnått 1931 års prisnivå och kol- och kokspriserna något överskridit denna.

Under det första skedet av krigstiden fram till avspärrningen i april 1940, förelåg mycket kraftiga prisstegringar för såväl ved som kol och koks. Redan under tredje kvartalet 1939 undergick flertalet artiklar väsentliga prisstegringar till följd av de under krigstiden försämrade transportförhållandena, och under vintern 1939/40 förorsakades svårigheterna beträffande bränsleförsörjningen mindre av det pågående kriget än av den exceptionellt stränga vintern. Importen av kol och koks, som under höstmånaderna kunnat upprätthållas i ungefär normal omfattning, kom mot slutet av 1939 att avta i oroväckande grad, varigenom försörjningsläget särskilt beträffande värmeledningskoks försämrades. Då en ökad förbrukning av koks till följd av den starka kylan inträffat, måste ransoneringar av leveranser för centraluppvärmningsändamål tillgripas. I december 1939 hade detaljpriserna på kol och koks från augusti i genomsnitt

stigit med över 20 %, en uppgång som dock var väsentligt mindre än importprisstegringen. Importpriserna på kol och koks hade under samma tid ungefär fördubblats. Att prisstegringen i detaljhandeln blev så pass mycket mindre berodde i någon mån på förekomsten av kvarstående försäljningskontrakt till förkrigspris men väsentligen på den statliga kolprisregleringen, som förhindrade kolhandlarna att ta ut spekulativa vinster på förkrigslagren och som efter hand även innefattade en subvention av kolpriserna. Den försvårade importen av kolbränslen och den till följd härav minskade tilldelningen av framför allt koks, föranledde förbrukarna att i ökad omfattning övergå till inhemska bränslen, i främsta rummet ved men också i viss omfattning träkol och torv. Omfattande lagringsköp av ved företogs varigenom tillgången minskades högst avsevärt och en kraftig prisstegring på ved inträffade, vilken även sammanhängde med den stränga vintern, som försvårade avverkningen. Vid en jämförelse med prisnivån före krigsutbrottet (augusti 1939) hade i maj 1940 björkved stigit i pris med i genomsnitt 38 %, barrved med 47 %, antracit med 33 % samt hushållskol och koks med vardera 54 %.

Efter ockupationen av Norge avspärrades all tillförsel västerifrån och Sverige blev helt hänvisad till import av fossila bränslen från Tyskland. Den med detta land avtalade kolkvantiteten uppgick dock inte till stort mer än halva årsförbrukningen, under det att koksen täckte ungefär 75 % av denna förbrukning. Genom övergången från västlig till mellaneuropeisk marknad kom importprisstegringarna tillfälligtvis att brytas, och beträffande konsumentpriserna för kol och koks hade dessa i ju-

ni 1940 undergått en del sänkningar i jämförelse med det höga prisläget under våren. Under senare delen av året kom dock priserna på de fossila bränslena åter att visa en stigande tendens. Särskilt priset på antracitkol stegrades kraftigt under höstmånaderna. Vad beträffar prisutvecklingen på ved konstateras fortsatta höjningar under 1940. Uppgången var dock väsentligt mindre under andra halvåret. Medelpriserna i december uppgick till 18 kr per m³ för björkveden och 15,10 kr för barrveden, vilket i jämförelse med priserna i december 1939 innebar en stegring med 5,10 resp. 4,70 kr per m³.

Den reglering av användningen av fasta bränslen, som successivt kommit till stånd under den första krigstiden, hade bestått i dels en månadsvis genomförd ransonering av kol och koks, bestämd till vissa kvoter av 1938/39 års förbrukning, dels förbud på vissa orter att utan tillstånd använda ved eller träkol som erättning för kol, koks eller olja, dels slutligen förbud mot varmvattenberedning i fastigheter med centralvärme. Av dessa avsåg vedanvändningsförbudet såväl industri- och järnvägsdrift som hushållsförbrukning, medan de andra endast rörde hushållsförbrukningen. Statens bränslekommission, som inrättades i juli 1940, fick till uppgift att under Kungl. Maj:t handha regleringen av bränsleförsörjningen och övertog därmed de uppgifter som dittills tillkommit industrikommissionen, vednämnden, kolnämnden, bensin- och oljenämnden samt gengasnämnden. Senare ersattes även de lokala organen, vedkontoren, med bränslekontor.

Den plan som från början uppgjorts för att tillgodose behovet under eldningssäsongen 1940/41 av fasta bränslen rubbades i viss mån därigenom att im-

porten av kol och koks ej kunde fullföljas på beräknat sätt. Detta medförde, att förbrukningen i större utsträckning än som förutsetts måste omläggas från importerade bränslen till ved. Man hade därvid i främsta rummet att tillgå den vedreserv, som åstadkommits under föregående vinter och sommar genom avverkning utöver den vanliga kvantiteten. Denna reserv blev emellertid av nyssnämnda skäl otillräcklig. Härtill kom att en avsevärd kvantitet ved måste tillgripas för framställning av träkol eller som vedbränsle för den starkt expanderade gengasdriften. Någon verklig brist uppstod dock ej tack vare det tillskott som för eldningsändamål stod att hämta från cellulosaindustriens lager av massaved. Ganska avsevärda partier dylik ved togs under bränslesäsongen 1940/41 i anspråk för tillgodoseende av framför allt de större städernas behov. Beträffande transporter av de erforderliga, mycket stora vedkvantiteterna till konsumtionsorterna uppstod avsevärda svårigheter. Mest berodde detta på att dessa transporter allt för sent kom i gång.

Normalprissättningen på ved, som infördes den 1 juli 1940, ändrades i början av april 1941 med höjningar i de mest utpräglade underskottsområdena med 50 öre per m³. Därjämte vidtogs en uppflyttning i högre prisklass av grupper av kommuner i ett flertal län, då en bättre avvägning av normalpriset i förhållande till priset i angränsande områden ansågs önskvärd. Vissa höjningar vidtogs också för Norrlandslänen för att stävja det tilltagande jobberi, som utbrett sig på vedmarknaden och som hotade förverkligandet av den uppställda vedförsörjningsplanen. Den tidigare mycket kraftiga prisstegringstendensen för ved kom under 1941 att alltmera

dämpas. Fr. o. m. juli uppvisade priserna på ved endast obetydliga förändringar. Prisutvecklingen för kol och koks under 1941 kännetecknas av något fallande priser på antracit, medan priserna på hushållskol och koks under de tre första kvartalen undergick en del prishöjningar som mot slutet av året upphörde.

Under första halvåret 1942 gick vedpriserna upp ytterligare; särskilt stark var uppgången under juni—juli, då priset på björk- och barrved steg med i genomsnitt 65 resp. 120 öre per m³. Prisläget för ved, som uppnåts i juli 1942, kom därefter fram till mitten av 1943 inte att undergå några nämnvärda förskjutningar med undantag av priset på pannved, som i april 1943 steg med 53 öre per m³. Priserna på kol och koks kom fr. o. m. 1942 att ligga praktiskt taget oförändrade ända fram till mitten av 1946.

Under 1943 registrerades, förutom prishöjningen på pannved i april, vissa prissänkningar på björk- och barrved, vilka berörde inköp av mindre kvantiteter. Prissänkningarna fortsatte under de två påföljande åren med en årlig sänkning av priserna på såväl björkved som barrved med 3 å 4 %. Även under 1946 fortsatte priserna på ved att sjunka, men sänkningarna var dock betydligt mindre än under de närmast föregående åren och upphörde helt mot slutet av året. Priströrelserna på ved kom därefter fram till hösten 1948 att kännetecknas av endast obetydliga prisjusteringar i uppåtgående riktning.

Ett avsevärt höjt importprisläge på kol och koks uppstod strax efter kriget i samband med den omläggning av importen som ägde rum, i det att tillförseln från Tyskland upphörde och ersattes av import från Polen och Förenta Staterna.

Höjningen åtföljdes dock ej av motsvarande stegringar i fråga om utförsäljningspriserna i detaljhandeln. Att så inte skedde berodde på allmänna prispolitiska skäl, som syntes göra det olämpligt att i rådande läge stegra den allmänna prisnivån för kolbränslen. Inte förrän i augusti 1946 vidtogs vissa mindre höjningar av priserna på hushållskol och koks, medan antracitpriset förblev oförändrat. Under hösten 1947 undergick dock priserna på kol och koks en betydligt större höjning. Sålunda stegrades priset på antracit med över 2 kr per hl och priserna på hushållskol och koks med vardera 1 kr per hl.

Samtidigt med en kraftig prisstegring på ved, som inträffade under hösten 1948, sänktes priset på antracit med 20 %, och genom subventionering av övriga kolbränslen kom priserna för dessa att sjunka något. Fram till devalveringen i september 1949 förekom en del pridförskjutningar av mindre omfattning på bränsleartiklarna beroende bl. a. på ändrade utkörningstaxor, subventionernas inverkan samt prissänkningar på hushållskol.

I samband med devalveringen steg priserna på importerade råvaror mycket kraftigt. Fr. o. m. 1 december 1949 utvidgades subventioneringen av hushållens bränslekostnader genom ökade subventioner för antracit och koks. Mellan september och december 1949 sjönk sålunda priset på antracit från 11,69 till 9,97 kr per hl och koks från 6,22 till 4,89 kr per hl. Hushållskol, som ej subventionerats, uppvisade en motsatt prisutveckling. Mot slutet av 1950 steg priserna på såväl ved som kol och koks, vilket förklaras dels av den kraftiga import- och exportprisstegringen orsakad av inflationen samt dels av att den statliga subventioneringen upphörde med

utgången av november 1950. Prisstegringarna fortsatte under hela 1951 och upphörde inte förrän i februari 1952. Av nedanstående sammanställning framgår hur prisstegringsprocessen utvecklade sig under tiden juni 1950—februari 1952.

	Förändring i %			
	juni 1950— dec. 1950	dec. 1950— juni 1951	juni 1951— febr. 1952	juni 1950— febr. 1952
Björkved	+ 11	+ 45	+ 18	+ 90
Barrved	+ 7	+ 42	+ 20	+ 80
Pannved	+ 4	+ 46	+ 22	+ 85
Kol: antracit ..	+ 26	+ 25	+ 10	+ 73
hushålls- .	+ 7	+ 35	+ 11	+ 61
Koks: 20/40 mm	+ 23	+ 26	+ 12	+ 72
40/80 mm	+ 24	+ 23	+ 11	+ 70

Efter det prisstegringarna avstannat i början av 1952, följde en period av allmänt fallande priser på de noterade bränsleartiklarna fram till slutet av 1954. Jämfört med februaripriserna 1952 hade i juni 1954 vedpriserna sjunkit med genomsnittligt 30 %, antracit med 9, hushållskol med 24 samt koks med 15 %.

Under hösten 1954 inträffade en del prishöjningar på ved men längre fram även på kol och koks, och under tiden fram till början av 1957 kan en successiv prisstegringstendens konstateras. Under inverkan av den i juli 1957 införda energiskatten ökade priserna ytterligare men från år 1958 har priserna åter gått ned. Beträffande kol och koks sammanhänger prisutvecklingen, bortsett från den nyss nämnda energiskatten, med den stegring av de internationella kolpriserna, som började våren 1955, samt de inverknings som Suezkrisen medförde i form av ökade frakter. Prisändringarna var dock i genomsnitt ganska måttliga, åtminstone om man jämför med vad som inträffade i samband med inflationen 1950/51. Den minskning av importen av flytande bränslen som följde i samband med Suezkrisen gjorde

Tab. 3.3. Prisindextal åren 1931—1959 för ved, kol och koks (1931 = 100)

År	Björk- ved	Barr- ved	Kol, hus- hålls-	Koks, ca 20— 40 mm	Koks ¹ , ca 40—60 eller 60— 80 mm
1931	100	100	100	100	100
1932	92	92	97	95	95
1933	81	81	96	92	94
1934	79	80	95	93	94
1935	81	82	97	96	97
1936	85	86	98	98	99
1937	93	95	114	123	126
1938	98	101	115	123	127
1939	101	104	116	115	118
1940	141	154	174	175	178
1941	161	178	184	205	207
1942	170	196	190	214	217
1943	187	221	190	213	215
1944	179	211	190	214	215
1945	175	205	190	214	214
1946	174	204	198	225	226
1947	174	203	223	254	257
1948	189	221	254	285	291
1949	208	245	252	273	281
1950	214	242	260	219	223
1951	337	355	383	337	337
1952	370	399	378	362	362
1953	316	351	321	334	334
1954	265	295	318	320	314
1955	276	308	378	348	340
1956	309	347	440	436	430
1957	319	361	473	486	477
1958	311	361	395	466	458
1959	316	361	376	407	398

¹ Fr. o. m. juni 1954 endast storlek 60—80 mm.

att efterfrågan på ved steg kraftigt. Då förbrukningen av ved alltsedan krigsslutet visat en avsevärd nedgång hade också avverkningarna minskat så kraftigt att det redan tidigare hade uppstått viss knapphet. Mot slutet av 1956 uppstod nu ett starkt tryck uppåt på priserna, vilket föranledde ett återinförande av prisstopp på ved, som därigenom blev den enda vara som låg under prisreglering vid årsskiftet 1956/57. Under åren 1957—1959 har priserna på ved visat en i stort sett stabil prisnivå med obetydligt varierande priser. De prisförändringar som förekommit har till övervägande del varit i nedåtgående riktning. I jämförelse därmed uppvisar kol och koks betydligt större prisändringar. Priset på

hushållskol, som i september 1957 under inverkan av energiskatten uppgick till 14,98 kr per hl hade sålunda sjunkit till 11,30 kr i december 1959. Kokspriset har under motsvarande tid likaså pressats betydligt eller från 11,86 till 9,59 kr per hl. Hur prisutvecklingen för olika bränsleartiklar gestaltat sig från 1931 framgår av tabell 3.3. I övrigt hänvisas till tab. B 3.

Försörjningsläget beträffande eldningsolja förbättrades avsevärt som följd av friare import efter krigsslutet. I syfte att vinna besparing på fasta bränslen medgavs i november 1945 inköp för hushållsförbrukning utan kvantitetsbegränsning i hela landet. Då efterfrågan på eldningsolja för uppvärmningsändamål visade en fortgående stegring, genomfördes i början av 1946 fastare bestämmelser angående tilldelningen. Leverantörerna uppmanades med hänsyn till rådande knapphet på eldningsolja att under återstoden av bränslesäsongen 1946/47 begränsa leveranserna till hushållsförbrukare till de kvantiteter, som beräknades täcka behovet intill säsongens slut. I stort kunde dock under våren och försommaren 1947 leveranserna ske utan begränsning. Den senare inträdande åtstramningen av importen medförde emellertid att den fria leveransrätten av eldningsolja mot utställda licenser upphävdes, och den försämrade försörjningssituationen medförde en kännbar beskärning av hushållsförbrukningen av eldningsolja under åren 1948 och 1949. Under bränsleåret 1948/49 blev sålunda importen av valuta-skäl starkt beskuren, och den oljemängd som fick importeras var i första hand avsedd för villor och mindre hyreshus med endast en värmepanna. Först i andra hand kunde tilldelning till större fastigheter komma i fråga. Genom möjlig-

heter till oljeimport mot betalning i mjukvaluta förbättrades vid början av 1950 tillgången av eldningsolja, dock ej till den grad att alla behov kunde väntas bli helt tillgodosedda. Trots detta ansågs en avveckling av gällande ransonerings önskvärd, och efter förhandlingar med oljebolagen, som därvid förband sig att trygga de mindre konsumenternas oljebehov under 1950, kunde försäljningen fr. o. m. den 18 februari ske fritt till samtliga förbrukarkategorier.

Noteringarna på eldningsolja nr I, som insamlats av styrelsen fr. o. m. mitten av 1946, uppvisade under större delen av 1947 i stort sett oförändrade priser. En kraftig höjning inträffade därefter i januari 1948, då priset steg med 20 kr per m³. I mars kom ytterligare en höjning med 10 kr, varigenom priset uppgick till 163,65 kr per m³ (inkl. transporttillägg). En återgång till prisläget i januari skedde dock fr. o. m. juni, varefter priset kvarlåg oförändrat fram till början av 1949. Prisstegringarna under 1948 kan förklaras av den växande internationella efterfrågan samt ökade cifpriser. Då en nedgång i importpriserna inträffade mot slutet av 1948, sänktes konsumentpriserna i flera omgångar från början av 1949 och i september hade priset sjunkit till samma nivå, som rådde under senare delen av 1947. Till följd av devalveringen måste emellertid priset därefter höjas rätt avsevärt. I december 1949 hade priset stigit till 170,35 kr per m³ och låg därigenom 11 % högre jämfört med prisläget ett år tidigare. Under våren 1950 kunde försäljningspriserna på eldningsolja i viss mån nedsättas på grund av sänkning av importpriserna, men då dessa från mitten av 1950 åter steg under inverkan av Koreakrigets utbrott kom konsumentprisutvecklingen under

senare delen av året och början av 1951 att kännetecknas av fortgående kraftiga höjningar. I maj 1951, då kulmen i pris-kurvan nåtts, hade sålunda priset stigit med över 22 % sedan maj 1950. Det höga prisläget från våren 1951 kom i stort sett att kvarligga fram till början av 1953. I samband med den allmänna konjunkturavmattningen sjönk tankfrakterna starkt under första halvåret 1953, vilket resulterade i etappvisa sänkningar av försäljningspriserna under året. Under åren 1954 och 1955 skedde därefter endast obetydliga förändringar av priset på eldningsolja. Suezkrigets utbrott i slutet av 1956 medförde en mycket kraftig stegring av priserna på olja genom blockaden av oljeledningarna i Mellersta Östern. Priserna på den karibiska oljemarknaden reagerade mycket snabbt på den stigande efterfrågan från Västeuropa och de steg kraftigt under november 1956. Den internationella stegringen av frakter och oljepriser medförde för Sveriges del avsevärt höjda priser på flytande bränslen. Priset på den noterade kvaliteten av eldningsolja höjdes successivt från oktober med 32 % fram till februari 1957. När oljeleveranserna från mellanöstern åter kom igång, resulterade detta i sänkta fobpriser och frakter, och priserna på eldningsolja kunde under våren 1957 justeras nedåt. Den 1 juli 1957 infördes energiskatt motsvarande 25 kr per m³ för eldningsolja I och II och i samband därmed höjdes de noterade priserna med motsvarande belopp. Prisutvecklingen på eldningsolja under tiden fram till slutet av 1959 kännetecknades av vikande världsmarknadspriser. Då samtidigt konkurrensen mellan oljebolagen i Sverige alltmera skärpts, uppvisade försäljningspriset en sjunkande kurva. Sålunda sjönk priset på eldningsolja I (inkl. energiskatten)

från juli 1957 till oktober 1959 med 20 %. Till följd av en uppgång i världsmarknadsnoteringarna vidtog en begränsad prishöjning i slutet av 1959.

3.4. Kläder och skor

Beklädnadsvarorna kan sägas utgöra ett mellanting mellan varaktiga och icke-varaktiga konsumtionsvaror. Dels innehåller gruppen varor med relativt lågt pris (strumpor och underkläder), dels också varor i höga prislägen som kräver stora kontanta utlägg (överrockar och dampälsar). Förbrukningstiden är dessutom inte enbart bestämd av den fysiska hållbarheten. Modeväxlingar eller annan social påverkan kan bidra till snabbare eller långsammare ersättningsanskaffning. De starka skiftningarna i varukvaliteten med hänsyn bl. a. till en allt fortgående övergång till syntetiska fibrer under de tre senaste decennierna samt den omständigheten att det ofta är varans estetiska egenskaper, moderiktigheten etc., som avgör konsumentens val, gör det såväl praktiskt som teoretiskt omöjligt att konstruera en användningsfri prisindex.

Det starka priset på textilvaror och lädervaror i partihandeln hösten 1929—hösten 1931 med 30 resp. 25 %, medförde en nedgång i detaljpriserna på i medeltal endast 7 %. Större delen av denna sänkning inträffade under tredje kvartalet 1931. Den sjunkande tendensen, som huvudsakligen orsakades av sänkta skopriser, avmattades därefter och upphörde under 1933. Från hösten samma år kom därefter prisnivån för kläder och skor att uppvisa en svag stegring. Prisstegringarna, som inleddes med höjningar på ullgarn och yllevor och senare följdes av höjningar på konfektionsartiklar, varade därefter fram

till 1935, då en stabilisering av prisnivån följde. 1935 års medelpriser låg dock i allmänhet lägre än 1931 års priser; särskilt var detta fallet beträffande skor. I genomsnitt låg priserna fortfarande 4 % lägre än 1931. Från juni 1936 undergick partipriserna kraftiga höjningar, som under första halvåret 1937 medförde genomgående prisökningar inom detaljhandeln. Prisen steg under 1937 med 8 %. Bland varor med mera markanta prisstegringar kan nämnas ullgarn, som mellan 1936 och 1937 gick upp med 20 %. Fram till krigsutbrottet följde därefter endast obetydliga prisförändringar.

Under de första krigsåren vidtog en våldsam prisstegring på samtliga hithörande varuslag. Redan under de första månaderna steg priset på ullgarn med 30 % till följd av importprisstegringarna, som efter hand påverkade även detaljpriserna på andra beklädnadsvaror vid vilkas tillverkning importerade råvaror används. När en viss stabilisering av prisnivån inträdde under hösten 1941 hade sedan augusti 1939 priset på ullgarn stigit med 118 %, herrskjortor med 63 % och skor med över 40 %. Den minsta prisstegringen uppvisade damstrumpor med i genomsnitt 24 %. Då de fortsatta möjligheterna till import av textilråvaror tedde sig allt mer ovissa genomfördes fr. o. m. 30 december 1941 textilransonering. Genom att billigare priskontrollerade artiklar började komma i marknaden under 1942, kom prisnivån att påverkas. Under året förekom dock fortfarande betydande prisstegringar på bl. a. underkläder och skor. Bland de under 1943 inträffade prisändringarna kan nämnas sänkningar för bomulls- och trikåvaror och höjningar på skor, som för övrigt underkastades ransonering från april 1943. Prisänd-

ringarna registrerades till största delen under första kvartalet. En mindre sänkning på priskontrollerade ylleplagg inträffade under hösten 1943. Den främsta orsaken till de lägre beklädnadskostnaderna var dock den sänkning av genomsnittspriserna på kostymer och överplagg, som ägde rum på grund av ökad användning av priskontrollerade plagg. I december 1942 beräknades omsättningen av priskontrollerade kläder uppgå till 50 % av den totala försäljningen, men i december 1943 utgjorde motsvarande tal 84 %. Då differensen mellan fria och priskontrollerade kostymer och rockar i december 1942 var 54 resp. 31 kr och i december 1943 57 resp. 30 kr gick kostnaderna ned avsevärt under året. Fram till krigsslutet skedde där efter inga nämnvärda prisförändringar; endast mindre prissänkningar på poplinskjorta, ullgarn och galoscher inträffade. De kvalitetsförsämringar som inträdde under krisåren uppskattades till ungefär 10 % för tung konfektion och för bomullstrikå (utom strumpor) till 23 %. (Dessa beaktades vid indexberäkningarna i december 1946, då samtidigt höjningar för vissa noteringar företogs med anledning av en under 1946 genomförd kontrollundersökning.)

Åren närmast efter krigsslutet fram till inflationen 1950/51 kännetecknas av något stigande priser. Prisstegringar förekom på de flesta bomulls- och yllevororna men också på tung konfektion. Prissänkningar förekom bl. a. på herrstrumpor och sysilke.

Under första kvartalet 1951 uppvisade gruppen kläder och skor en genomsnittlig stegring med 16,5 %. Vad skor beträffar steg priserna sedan december 1950 med i medeltal 38,6 %. De främsta orsakerna var att finna i dels höjda importpriser på hudar, dels lädersubven-

tionens bortfall. Dessutom inverkade de ökade arbetskostnaderna vid skofabriker på priserna. Även priset på halvsluning och klackning steg kraftigt. De mest framträdande prishöjningarna på kläder konstaterades på kostymer och ytterplagg, skinnkläder och arbetskläder samt på tyger och strumpor av bomull och ylle. Även under senare delen av 1951 förekom relativt kraftiga höjningar, dock ej av samma omfattning. Vid slutet av året hade prisstegringsvägen upphört och efterträddes av vikan- de priser på garner och skinnkläder. Den sjunkande tendensen framträdde tydligare under 1952 med markerade prissänkningar på kostymer, lätt konfektion, vissa tyger och trikåvaror. Endast ett fåtal varor, däribland ullgarn, blev dyrare. Nästan genomgående sänkta priser på skor konstaterades. Åren 1953 och 1954 var prisförändringarna genomgående små och den genomsnittliga prisnivån för kläder och skor undergick inga förändringar.

Vid början av 1955 inträffade mindre sänkningar på konfektion, trikåvaror, pälsvaror och tyger. De lägre priserna kvarstod fram till 1957, varefter prisstegringar på framför allt tyger och garner inträffade. Även under 1958 och 1959 förekom vissa höjningar, främst på konfektion och skor. Under efterkrigstiden har prisförändringarna på kläder och skor varit betydligt mindre än för övriga grupper, vilket kan tillskrivas den förändrade konsumtionen och det höga kostnadsläget för den svenska textil- och skoindustrien i förhållande till utlandet.

I tabellerna 3.4 a, 3.4 b och 3.4 c åskådliggörs prisutvecklingen för olika grupper av kläder och skor mellan åren 1935—1959. För ett närmare studium av medelpriserna samt varulistans förändringar hänvisas till tabell B 4.

Tab. 3.4 a. Prisindextal åren 1935—1953 för kläder (1935 = 100)

	Herrkostym	Herröverplagg	Arbetskläder	Skjorta	Underkläder	Herrstrumpor	Damstrumpor	Barnstrumpor	Hattar, mössor	Klänningsstyg: ylle	Klänningsstyg: bomull, cellul	Ullgarn	Sybehör m. m.	Summa kläder
1935	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1936	100	101	99	105	100	103	96	99	99	100	100	104	..	100
1937	105	105	105	112	107	110	97	104	101	106	105	127	..	105
1938	107	108	107	117	110	113	96	106	101	108	107	119	..	108
1939	110	110	108	122	113	117	96	107	102	111	109	123	..	110
1940	129	131	133	154	146	151	109	130	113	143	133	191	..	134
1941	163	165	167	202	193	193	122	165	129	195	160	242	..	169
1942	183	182	169	241	186	217	128	178	137	221	165	257	..	186
1943	177	172	167	255	176	222	131	175	143	226	165	259	..	184
1944	165	164	167	254	174	221	130	174	144	227	165	259	..	179
1945	165	163	167	251	175	221	130	174	144	226	161	254	145	178
1946	166	163	177	256	187	220	137	175	144	218	154	253	163	179
1947	170	167	204	268	220	210	156	186	138	203	150	242	187	184
1948	172	171	227	271	221	208	155	207	137	201	155	239	205	186
1949	180	175	235	274	228	206	156	221	138	214	162	238	197	192
1950	184	176	236	274	234	208	157	232	138	222	166	289	208	196
1951	214	202	300	322	284	260	160	295	150	272	191	469	232	231
1952	223	217	311	341	298	276	150	327	155	279	196	362	249	239
1953	212	211	305	341	292	264	140	321	154	261	193	351	255	232

Tab. 3.4 b. Prisindextal åren 1935—1953 för skor (1935 = 100)

År	Herrskor, grövre	D:o av boxkalv	Damskor	Barnskor	Halvsuln. o. klackn.	Gummi- ytterskor	Summa skor
1935	100	100	100	100	100	100	100
1936	103	102	102	103	100	99	102
1937	108	106	106	109	106	107	107
1938	111	110	110	113	110	105	111
1939	113	111	111	116	111	99	112
1940	138	129	132	136	122	116	130
1941	166	153	159	163	138	131	152
1942	182	170	177	180	150	149	168
1943	195	179	187	190	157	160	177
1944	196	179	187	190	158	160	178
1945	194	177	185	187	156	154	175
1946	184	168	179	180	149	152	169
1947	179	163	173	174	146	146	169
1948	178	162	172	174	149	144	170
1949	178	163	173	174	155	144	172
1950	178	163	174	174	156	148	173
1951	272	242	242	258	221	176	238
1952	263	236	238	260	225	187	240
1953	257	216	219	258	220	159	225

Tab. 3.4 c. Prisindextal åren 1952—1959 för huvudgrupper av kläder och skor (1949 = 100)

	1949	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Konfektion o. skrädderiarbete	100	124	120	121	120	121	123	127	127
Underkläder o. strumpor	100	126	121	121	103	101	99	97	96
Päls- o. skinnvaror, huvudbonader, hands- kar m. m.	100	117	117	117	113	113	114	116	116
Tyger, garnar o. sybehör	100	128	126	129	128	128	133	134	137
Summa kläder	100	125	121	122	118	118	120	123	122
Skor	100	140	131	132	132	135	138	141	143
Summa kläder o. skor	100	127	123	123	120	120	122	125	125

¹ Justerat indextal på grund av ändrad gruppindelning (damjumper flyttad från förutvarande gruppen trikåvaror till gruppen konfektion).

3.5. Inventarier och husgeråd

Till denna huvudgrupp, som tidigare ingick i »övriga utgifter», har hänförts möbler, radioapparater, elartiklar, husgeråd, verktyg, hushållstextilier, cyklar, leksaker, sportartiklar samt vissa reseffekter m. m. I likhet med huvudgruppen kläder och skor förekommer således både varaktiga konsumtionsvaror med höga prislägen (möbler, cyklar, ur) och billigare förbrukningsartiklar (glödlampor, filmrullar). I genomsnitt har prisförändringarna på inventarier och husgeråd uppvisat en med samtliga konsumtionsvaror likartad utveckling.

Under konjunkturedgången 1931—1933 inträffade prissänkningar på flertalet noterade artiklar. I allmänhet var prisändringarna tämligen små och endast ett fåtal noteringar undergick mera markanta sänkningar. Bland dessa kan nämnas priset på radiorör, som sjönk med 25 %. Även en del mindre prishöjningar förekom, t. ex. på mattor, filter, handdukar och leksaker. Åren 1934—1936 kännetecknades prisutvecklingen av i stort sett stabila priser, och endast smärre höjningar förekom på vissa möbler och hushållstextilier. Den inflationsbetonade konjunktur, som rådde vid mitten av 1930-talet, medförde under första halvåret 1937 en rad prisstegringar på framför allt möbler och husgeråd. Fram till krigets utbrott förekom ytterligare uppjusteringar av priserna. 1939 hade priserna sedan 1935 stigit på möbler med i genomsnitt 14 %, på husgeråd och verktyg 12 % samt på hushållstextilier 5 %. Medan sålunda prisvariationerna var relativt måttliga under 1930-talet, var däremot förändringarna i konsumtionen desto större. Det beräknade försäljningsvärdet på vissa varaktiga konsumtionsvaror såsom radioapparater, dammsugare och cyklar

sjönk sålunda med nära 50 % mellan 1929 och 1932 och tredubblades där- efter till 1937.

De starka importprisstegringarna i samband med krigsutbrottet påverkade i första hand detaljkonsumentpriserna på vissa utlandspåverkade varor. Efter hand steg priserna även på andra inventarier och husgeråd, som tillverkades av importerade råvaror. På de områden, där lager av utländska råvaror ej fanns att tillgå, blev man tvungen att övergå till inhemskt ersättningsmaterial, varigenom vissa varor ytterligare fördyrades eller kvalitetsförsämrades. Prisstegringen var starkast under 1940 och 1941. Särskilt hushållstextilierna uppvisade starkt stigande priser redan från krigsutbrottet. Mellan augusti 1939 och april 1940 steg dessa med i genomsnitt 18 %, från april 1940 till årets slut med 20 % och under 1941 med ytterligare 26 %. Även husgeråd och verktyg uppvisade betydande prishöjningar, medan däremot priser på möbler fram till början av 1941 endast relativt långsamt stegrades. Bland de höjningar av mera trög- rörliga priser mellan våren 1940 till prisstoppet i november 1942 kan nämnas en höjning av leksaker med 50 % och cyklar med 30 %. Mot slutet av 1942 blev prisstegringen särskilt stark för möbler. Efter prisstoppet kom priserna genomsnittligt inte att undergå några förändringar. I jämförelse med 1939 års medelpriser låg under 1943 priserna på möbler, hushållstextilier och husgeråd 60, 80 resp. 42 % högre.

Efterkrigstiden fram till slutet av 1950 utmärkes av något stigande priser på inventarier och husgeråd. Under 1948 var dock prisrörelserna något starkare, bl. a. förekom betydande höjningar på lakansväv och handdukar. Under hösten 1950 började priserna stiga i raskare tempo

och tendensen förstärktes under första halvåret 1951. De starkaste höjningarna uppkom inom gruppen hushållstextilier (mattor, lakansväv, handdukar och gardiner), möbler och husgeråd (glas och porslin) samt för vissa järnvaror (hinkar och trådspik). Bland prisstegringarna märktes också höjda priser på cykelgummi, oljefärger och leksaker. Även under slutet av 1951 och större delen av 1952 fortsatte prisstegringarna på möbler och husgeråd i mindre omfattning, medan markerade sänkningar inträffade under hösten 1951 på hushållstextilier. Under 1953 och 1954 var prisrörelserna på de flesta noterade artiklarna obetydliga och pristendensen var svagt nedåtriktad. För den därpå följande treårsperioden registrerades prishöjningar med en genomsnittlig årlig stegring mellan 1 och 2 %. Bland anmärkningsvärda förändringar under 1955 kan nämnas höjningar på glas och porslin samt cyklar med 10 %, cykeldäck med 15 % samt sänkningar på representantvarorna för gardintyger och portföljer med 8 å 10 %. Under 1956 förekom höjningar på bl. a. radioapparater och klockor men sänkningar på möbler. Under 1957 var prisförändringarna tämligen jämnt fördelade på de olika delgrupperna. Åren 1958 och 1959 var prisnivån för inventarier och husgeråd oförändrad med genomsnittliga

förändringar understigande 1/2 %. De flesta delgrupperna uppvisade dock mindre prisstegringar, men dessa motvägdes av kraftiga sänkningar av priserna på TV-apparater, som under dessa år sjönk med i genomsnitt 25 %.

I fråga om de relativa priserna, dvs. gruppens prisutveckling i förhållande till samtliga konsumtionsvaror, uppvisar hushållstextilierna de största förändringarna. Under efterkrigstiden har dessas relativa priser legat mellan 15 och 20 % högre än under 1930-talet. I fråga om glas och porslin är det mest iögonfallande en kraftig stegring i de relativa priserna sedan 1948. Ett relativt prisfall uppvisar järnvarorna under hela perioden, och i fråga om dammsugare, symaskiner och radioapparater är det relativa prisfallet särskilt anmärkningsvärt. Mellan 1947 och 1955 visade sålunda radioapparaternas pris i förhållande till andra varor nedgång med över 25 %. I fråga om högt förädlade varor, vilkas produktionskostnader i hög grad påverkas av den tekniska utvecklingen, är denna utveckling tämligen självklar. Som extremfall kan väljas glödlampor, som 1931 kostade 1,04 kr och 1959 sjunkit till 0,84 kr trots en genomsnittlig höjning av konsumentprisnivån under perioden med närmare 150 %.

I tabellerna 3.5 a och 3.5 b belyses

Tab. 3.5 a. Prisindextal åren 1935—1953 samt juni 1954 för huvudgrupper av inventarier och husgeråd (1935 = 100)

År	Möbler	Hushållstextilier	Husgeråd, verktyg	År	Möbler	Hushållstextilier	Husgeråd, verktyg
1935	100	100	100	1945	181	192	163
1936	100	100	100	1946	182	197	163
1937	105	104	108	1947	183	202	157
1938	108	104	110	1948	186	221	161
1939	114	105	112	1949	189	231	167
1940	120	130	128	1950	189	232	167
1941	138	167	148	1951	219	282	195
1942	162	189	159	1952	246	283	213
1943	181	193	163	1953	252	276	212
1944	181	193	163	juni 1954	252	271	211

Tab. 3.5 b. Prisindextal åren 1953—1959 för huvudgrupper av inventarier och husgeråd (1949 = 100)

År	Möbler	Radio, musikinstr.	Armatyr, husgeråd, verktyg	Hushållstextilier	Mopeder, cyklar, sportart., leksaker	Personl. effekter	Summa inventarier o. husgeråd
1949	100	100	100	100	100	100	100
1953	133	111	130	119	133	114	127
1954	134	109	129	119	133	116	126
1955	135	111	130	121	135	112	127
1956	133	115	132	123	135	117	129
1957	133	120	138	126	135	121	133
1958	134	118	140	129	135	125	134
1959	135	109	143	130	137	127	134

prisutvecklingen mellan 1935 och 1959 för vissa grupper av inventarier och husgeråd. Genom att gruppindelningen ändrats vid övergången till konsumentprisindex redovisas indextalerna med dels 1935 och dels 1949 som basår. Medelpriserna på de enskilda varuslagen återfinns i tabell B 5.

3.6. Diverse

Denna stora huvudgrupp består av en mängd olika varuslag och tjänster, som inte har något direkt samband med varandra. Hit har över huvud taget förts alla sådana varor som inte lämpligen kunnat placeras in under någon annan huvudpost. Enligt konsumentprisindexens gruppindelning omfattar diverseposten 10 undergrupper. Tidigare var denna grupp — »övriga utgifter» — betydligt större och omfattade förutom tobak och spritdrycker, inventarier och husgeråd även förenings- och försäkringsavgifter samt ränta på lån. Å andra sidan har noteringar på motorfordon, blommor m. m. tillkommit under senare år. Trots heterogeniteten inom gruppen visar den en prisutveckling i medeltal, som är nära korrelerad med den för samtliga konsumtionsvaror. Prisutvecklingen för de olika undergrupperna divergerar emellertid betydligt; vissa tjänster har sålunda fördrats av-

sevärt mer än exempelvis fabriksvaror sådana som rengöringsmedel och skrivmateriel.

Mellan 1931 och 1935 var prisrörelserna på de flesta varorna och tjänsterna obetydliga. Till övervägande del var prisnivån sjunkande fram till 1934 (1 %). Under 1933 konstaterades billigare priser på rengöringsmedel och tvätt med 4 %, skolböcker med 3 %, nöjen och förströelser med likaledes 3 % samt järnvägsbiljetter med 2 %. Räntesatserna som från 1932 höjts, sjönk under 1933 och åren därefter. Däremot uppvisade läkemedel och skrivmateriel en stigande tendens. Kostnaderna för arbets hjälp i hemmet sjönk kontinuerligt fram till 1935.

I tabellerna 3.6 a och 3.6 b redovisas prisutvecklingen för de olika detaljgrupperna mellan åren 1935 och 1953. Medelpriser och indextal för de olika varuslagen och tjänsterna återfinns i tabellerna B 7 och B 9.

Fram till 1940 var prisstegringen från 1935 starkast för tvål och såpa med 13 %. Även för förenings- och försäkringsavgifter var stegringen av ungefär samma storleksordning. Bland prissänkningarna märks billigare järnvägsbiljetter genom ändrade bestämmelser angående retur biljetternas giltighetstid, sänkta räntesatser (1935) samt sänkta priser på läkemedel. Genomsnittligt övervägde

Tab. 3.6 a. Prisindextal åren 1935—1953 för diverse varor och tjänster (1935 = 100)

År	Tvål, såpa	Tvätt	Kroppsvård	Sjukvård	Intellektuella ändamål	Fören.- o. försäkr.- avg.	Nöjen	Resor	Ränta på lån	Postporto tele o. skrivm.	Hemhjälp
1935	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1936	100	99	101	100	100	100	100	99	91	100	100
1937	107	101	103	99	102	103	101	98	91	100	102
1938	106	101	104	97	102	106	104	98	91	100	103
1939	113	103	105	95	103	112	105	98	91	100	106
1940	143	115	112	98	109	114	112	106	105	104	115
1941	180	129	124	105	116	115	122	119	109	110	128
1942	214	136	129	107	120	116	133	126	102	122	138
1943	229	139	133	109	126	117	138	129	102	126	145
1944	230	142	133	111	127	118	138	129	102	125	151
1945	221	142	133	112	128	118	138	129	93	126	155
1946	213	143	133	110	130	118	137	129	91	126	172
1947	211	142	136	104	129	121	132	129	91	125	200
1948	209	148	139	103	136	123	140	141	91	136	222
1949	204	149	139	104	143	124	140	147	91	147	247
1950	197	149	138	103	149	125	142	148	93	148	261
1951	247	172	156	107	175	135	168	162	102	179	300
1952	241	178	163	111	195	146	179	179	102	202	335
1953	213	178	165	121	197	153	176	185	102	211	348

dock stegringstendenserna, som var särskilt framträdande under början av 1937 och större delen av 1939. I jämförelse med krigs- och efterkrigstidens prisrörelser var dock utvecklingen under hela 1930-talet betydligt lugnare.

Krigsutbrottet medförde inte omedelbart prishöjningar för flertalet varor och tjänster. För tvätt- och rengöringsmedel var emellertid detta fallet; mellan augusti 1939 och maj 1940 steg sålunda priserna för tvål och såpa med över 30 %. Den försämrade fettförsörjningen medförde från maj 1940 ransonering av tvätt- och rengöringsmedel, och ransoneringen kom att kvarstå ända till början av 1949. På läkemedel och tidningar höjdes taxorna efter hand.

Mellan april 1940 och november 1942 kan vidare nämnas en höjning av priserna på skrivmateriel med 50 %, biografbiljetter med 25 % samt spårvägstaxorna med 10 %. I april 1942 höjdes postportot med 15 % och den 1 juli samma år tillkom den särskilda trafikskatten, som i medeltal höjde priset på järnvägsresor med 15 %. Dessutom tillkom den allmänna omsättningsskatten från årsskiftet 1940/41 med 5 %, som dock inte drabbade flertalet tjänster, vissa apoteksvaror samt tidningar och tidskrifter. Efter prisstoppet hösten 1942 undergick prisnivån för diverse varor och tjänster inga nämnvärda förändringar. Bland de varugrupper som fram till 1943 stigit mest sedan 1939 var fram-

Tab. 3.6 b. Prisindextal åren 1949—1959 för diverse varor och tjänster

	1949	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Sjukvård	100	107	116	122	119	122	122	151	150
Kroppsvård	100	118	118	119	120	128	136	137	138
Rengöringsmedel och tvätt	100	118	105	102	98	96	98	99	99
Läsning och skrivmateriel	100	136	137	140	149	160	170	178	185
Post och tele	100	136	144	144	147	154	167	171	171
Nöjen och rekreation	100	123	126	127	129	134	142	151	153
Resor	100	121	126	127	130	137	148	156	155
Motorfordon	100	126	128	137	141	142
Hemhjälp	100	136	141	142	150	161	171	178	188
Blommor m. m.	100	118	122	126	130	130	129	128	127
Summa diverse varor och tjänster	100	121	124	126	129	134	142	149	150

för allt tvål och såpa, som mer än fördubblats i pris. Utgifterna för tvätt, hemhjälp och resor hade fördyrats med 30 à 35 %. Den minsta uppgången visade förenings- och försäkringsavgifter med endast 4 %, medan för övriga grupper prisstegringen låg mellan 12 och 27 %. Under 1944 och 1945 visade priserna för arbetshjälp i hemmet, medicin, föreningsavgifter samt böcker en något stigande tendens, medan sänkningar förekom på tvättmedel samt ränta på lån. I medeltal var dock prisförskjutningarna endast obetydliga och den genomsnittliga prisnivån undergick inga förändringar.

Efter kriget fram till 1948 förekom fortsatta prissänkningar på bl. a. tvättmedel, skolavgifter och läkemedel. Under 1945 sänktes även låneräntan. Relativt kraftiga stegringar förekom på vissa tjänster, såsom hemhjälp. Under 1948 inträffade en hel del stegringar bl. a. till följd av höjd indirekt beskattning (biografbiljetter), men också priserna på järnvägsbiljetter och prenumeration på tidningar undergick relativt stora stegringar. Fram till slutet av 1950 var där efter priserna på hithörande varor och tjänster tämligen stabila. Vissa pappersvaror som hushållspapper och skrivpapper samt tidningar och böcker, uppvisade mot slutet av 1950 starka prishöjningar. Genom diskontohöjningen i december 1950 höjdes posten ränta på lån. Under början av 1951 märktes höjningar på kemisktekniska produkter, såsom tvål, tvättpulver och vissa mediciner. Vidare blev vissa tjänster avsevärt dyrare. Under första kvartalet 1951 steg sålunda priset på tvätt och strykning med 13 %, hårklippning, rakning och permanentning med 12, 33 resp. 18 %. Prisstegringarna fortsatte även under andra kvartalet, med markerade höj-

ningar på bl. a. av det allmänna tillhandahållna tjänster, t. ex. järnvägsresor, postbefordran och telefonsamtal. Telefon och telegramavgifterna höjdes i medeltal med nära 30 % och postportot med 25 %. Under hösten avtog stegringstendensen men fortfarande förekom för enstaka varuslag och tjänster betydande höjningar (böcker och en del nöjen). 1952 och 1953 kännetecknas av endast obetydliga prisförändringar för de flesta varugrupperna. I enstaka fall förekom dock en del större förändringar av taxor och priser. Bland höjningarna märks spårvägstaxor, telefonavgifter och försäkringsavgifter. Priset på hemhjälp stegrades också kraftigt. Vissa tvättmedel och tandkräm blev dock betydligt billigare. Från 1955 till 1958 var den årliga stegringen för posten diverse 4 à 5 %. Under 1955 uppvisade priset på bildäck den största stegringen med 26 %, men också dagstidningar och bussresor blev avsevärt dyrare. Medicin, tvättpulver samt tvätt och strykning blev däremot något billigare. Under 1956 och 1957 var det framför allt resor, nöjen, tandläkararvode samt tidningstaxorna som steg i pris. I övrigt var förändringarna genomgående små och variationerna i priserna för de flesta varorna understeg 5 %. Prisinivån för diverse varor och tjänster stabiliserades ytterligare under 1958 och 1959 då genomsnittspriserna endast visade en uppgång på mellan 1 och 2 %. Förortstrafik med järnväg fördyrades dock under dessa år avsevärt (13 %). Likaså uppvisade priset på hemhjälp, som f. ö. stigit kraftigt ända sedan kriget, väsentliga höjningar. För att belysa utvecklingen mellan 1952 och 1959 återges i tab. 3.6 b indextal med 1949 = 100 för olika delgrupper ingående i diverseposten i konsumentprisindex.

Kap. 4. Konsumentpriser i olika delar av riket

4.1. Prisutvecklingen landsdelsvis

De i de två föregående kapitlen lämnade redogörelserna av prisutvecklingen bygger på medelpriser från samtliga ombudsorter eller prisområden och avser sålunda riket i dess helhet. Då det emellertid i vissa fall föreligger rätt avsevärda skillnader i konsumentpriserna mellan de olika orterna och då prisutvecklingen för dessa olika orter kan uppvisa ett olikartat förlopp, kan det vara av intresse att närmare studera den regionala prisspridningen.

Redovisningen har i det följande begränsats till att avse vissa livsmedels- och bränsleartiklar. I fråga om andra varor samt tjänster har varuurlvalet och de däri ingående varornas kvalitet undergått så stora förändringar under den här avhandlade tidsperioden, att en prisjämförelse mellan t. ex. 1931 och 1959 icke är försvarlig. I många fall omöjliggör dessutom sättet för prisinsamlingen (centralt insamlade priser) en jämförelse inom landet.

I tab. B 8 i tabellbilagan har sammanlagt medtagits 42 livsmedels- och

bränsleartiklar. Urvalet har främst bestämts av att dessa varor återfinns under hela perioden 1931—1959 eller i stor del därav samt att varukvaliteten ej förändrats i större utsträckning. Som utgångspunkt för sammanställningen har valts junipriserna under åren 1931, 1935, 1940, 1945, 1950, 1955, 1959. För att i någon mån undvika den missvisande effekt som, beträffande vissa färskvaror, kan uppstå genom att olika orter vid undersökningstillfället befinner sig i olika faser av säsongcykeln, ha för dessa decemberpriserna under resp. år valts. För att erhålla en sammanfattande bild dels av detaljprisnivåns regionala olikheter och dels av prisrörelsernas olikartade omfattning och intensitet, har ombudsorterna grupperats efter landsdelar på sätt som nedanstående översikt utvisar. Grupperingen av orterna överensstämmer med den, som tidigare tillämpats i liknande sammanhang. (Detaljpriser och indexberäkningar åren 1918—1930).

För beräkningen av medelpriserna i landsdelarna har de vägningstal för de olika orterna, som vid resp. tidpunkt

Prisinsamlingsorter t. o. m. juni 1954

<i>Stockholm:</i>	Stockholms stad.
<i>Östra Sverige:</i>	Eskilstuna, Linköping, Motala, Norrköping, Nyköping, Södertälje, Uppsala, (exkl. Stockholm) Västerås, Örebro, Gimo ¹ , Kisa ¹ , Ringarum ¹ .
<i>Småland och öarna:</i>	Jönköping, Kalmar, Visby, Värnamo, Västervik, Växjö, Bodafors ¹ , Degerhamn ¹ , Markaryd ¹ , Tingsryd ¹ .
<i>Södra Sverige:</i>	Halmstad, Hälsingborg, Karlskrona, Kristianstad, Landskrona, Lund, Malmö, Ystad, Höör ¹ , Simrishamn ¹ .
<i>Västra Sverige:</i>	Borås, Göteborg, Lidköping, Lysekil, Tidaholm, Varberg, Vänersborg, Töreboda ¹ .
<i>Bergslagen:</i>	Arvika, Avesta, Falun, Filipstad, Karlstad, Ludvika, Mora, Ed ¹ .
<i>Nedre Norrland:</i>	Gävle, Kramfors, Sundsvall, Sundsvalls sågverksdistr., Söderhamn, Umeå, Östersund.
<i>Övre Norrland:</i>	Kiruna, Luleå, Malmberget, Vilhelmina.

¹ Orter tillkomna efter 1943.

Prisinsamlingsorter fr. o. m. juni 1954

<i>Stockholm:</i>	Stockholms stad, Danderyd samt 3 landskommuner.
<i>Östra Sverige:</i>	Eskilstuna, Kumla, Linköping, Norrköping, Nyköping, Oxelösund, Sala, Södertälje, Torshälla, Uppsala, Västerås, Örebro, Öregrund, Östhammar, Hallsberg, Malmköping samt 23 landskommuner.
<i>Småland och öarna:</i>	Huskvarna, Jönköping, Ljungby, Vetlanda, Visby, Växjö, Hulfsfred, Norrahammar samt 17 landskommuner.
<i>Södra Sverige:</i>	Halmstad, Hälsingborg, Karlskrona, Kristianstad, Landskrona, Lund, Malmö, Simrishamn, Sölvesborg, Trelleborg, Bromölla, Olofström, Sjöbo, Svedala samt 20 landskommuner.
<i>Västra Sverige:</i>	Borås, Göteborg, Kungälv, Lidköping, Lysekil, Mariestad, Mölndal, Skara, Trollhättan, Uddevalla, Varberg, Vänersborg, Svenljunga samt 20 landskommuner.
<i>Bergslagen:</i>	Avesta, Borlänge, Falun, Karlskoga, Karlstad, Forshaga, Hammarö, Krylbo, Morastrand samt 11 landskommuner.
<i>Nedre Norrland:</i>	Gävle, Sandviken, Sundsvall, Östersund, Frösö, Skön, Timrå, Ånge samt 10 landskommuner.
<i>Övre Norrland:</i>	Lycksele, Skellefteå samt 4 landskommuner.

använts vid indexberäkningarna, utnyttjats.

I tab. 4.1 här priset för skjutningarnas procentuella storlek beräknats för ett 30-tal varuslag inom resp. landsdelar från juni 1931 till juni 1959. Tillförlitligheten i de angivna stegringstalen är givetvis bristfällig, beroende bl. a. på att ortsurval och butiksurval inte är desamma vid de båda tillfällena. Vidare har inte förekommande skillnader i kvaliteter eller sorter för resp. varuslag beaktats, något som dock beträffande här redovisade varor torde vara av underordnad betydelse. Genom att jämförelsen inskränkts till att avse prisnoteringar under endast en månad, kan naturligtvis även tillfälliga prisvariationer ge en skev bild av förändringarnas storlek. Trots dessa ofullständigheter torde dock de framräknade talen ge en tämligen god bild av prisutvecklingen för dessa varor i de olika landsdelarna.

Av här medtagna varuslag utvisar för samtliga orter sötlimpa den minsta prisökningen och nötkött den största. Den »normala» prisstegringen håller sig mellan 170—270 %, i det att hälften av varuslagen återfinns mellan nämnda

gränsvärden. Den fjärdedel av varuslagen, som uppvisar den minsta stegringen är, förutom sötlimpa, smör, vetemjöl, rågbröd, kolja, margarin och skorpor. Å andra sidan ingår i den fjärdedel med exceptionellt höga stegringstal huvudsakligen kött, fläsk, potatis, havregryn samt salt sill. Sålunda uppgår ökningen för gödkalv- och nötköttstek till 332 resp. 369 %, för sidfläsk och potatis till 346 % samt för salt sill och havregryn till 292 resp. 309 %.

Jämföres prisutvecklingen inom olika delar av riket, kan emellertid betydande olikheter iaktas. Sålunda synes konsumentpriserna i övre Norrland för flertalet varuslag ha varit underkastade en mindre stegring än för riket i dess helhet, då endast omkring 3/10 av varorna stegrats mer i pris i förhållande till hela riket. Däremot har priserna i västra och östra Sverige stigit procentuellt avsevärt mer än inom övriga landsdelar. I dessa båda landsdelar uppvisar sålunda ca 3/5 av de i sammanställningen medtagna varuslagen större prisökning än för samtliga ombudsorter. I Stockholm har prisstegringen varit relativt något mindre omfattande, i det att mindre än hälft

Tab. 4.1. Procentuell ökning av medelpriserna inom olika landsdelar från juni 1931 till juni 1959

	Sthlm	Ö:a Sve- rige	Smål. och öarna	S:a Sve- rige	V:a Sve- rige	Bergs- lagen	Nedre Norr- land	Övre Norr- land	Samtl. orter
Mjöl, vete-.....	156	153	151	161	161	154	163	146	151
» rågsikt-	173	185	177	188	197	185	173	184	182
Havregryn	228	294	300	338	317	335	303	287	309
Rågbröd, knäckebröd	141	161	142	123	149	177	186	177	156
Sötlimpa	67	127	166	209	109	114	125	105	134
Skorpor	151	186	188	165	184	160	151	129	170
Mjök, löst mått	200	235	220	256	242	209	200	165	219
Smör	153	159	153	160	152	145	135	120	147
Ost, helfet	206	254	232	251	282	265	257	255	255
Margarin	157	166	165	169	169	163	167	177	167
Ägg	288	260	256	264	284	245	241	250	260
Nötkött, stek	356	370	381	339	415	356	398	346	369
Gödkalkkött, stek	344	334	368	317	331	337	338	—	332
Sidfläsk	286	349	384	345	344	345	327	351	346
Färsk fisk: sill	—	—	261	108	219	248	—	—	172
strömming	328	266	241	177	149	239	319	217	238
gädda	233	156	146	117	161	145	138	241	171
torsk	233	172	206	342	417	202	197	—	254
kolja	165	166	150	116	156	150	150	—	158
Salt sill	286	334	270	285	288	295	307	264	292
Potatis ¹	377	354	317	364	339	375	346	311	346
Salt	212	244	263	307	287	256	275	233	256
Svagdricka	104	197	238	248	223	214	165	119	190
Björkved	220	222	193	139	163	186	398	198	215
Barrved	266	298	288	145	209	256	406	—	258
Kol. hushålls-	335	252	302	314	324	243	245	282	272
Koks, 40—80 mm	252	246	257	283	247	254	285	186	244

¹ Decemberpris.

ten av samtliga varuslag ökat mer i pris än för riket i dess helhet. Övriga landsdelar, Bergslagen, nedre Norrland, södra Sverige samt Småland och öarna intar en mellanställning i fråga om prisstegringen.

Genom att endast ett fåtal representantvaror är gemensamma både 1931 och 1959 och att många viktigare varuslag saknas, gör det svårt att dra några slutsatser om skilda varugrupperns prisutveckling inom olika delar av riket. Så mycket kan dock sägas att, beträffande de vegetabiliska jordbruksprodukterna, södra Sverige uppvisar den största prisstegringen, medan i Stockholm och norra Norrland ökningen på dessa livsmedelspriser varit avsevärt mindre. Mejeri-

produkter och ägg har stigit mest i pris i västra och södra Sverige, minst i Stockholm och övre Norrland. Beträffande kött och fläsk uppvisar Småland och öarna den största och Stockholm den minsta ökningen. Fiskpriserna har stigit procentuellt mer i Stockholm och västra Sverige, mindre i södra Sverige och nedre Norrland än i riket i dess helhet. De medtagna bränsleartiklarna har ökat mest i pris i nedre Norrland och minst i södra Sverige. Sammanfattningsvis kan alltså sägas att prisstegringen på flertalet livsförnödenheter i västra och östra Sverige varit mer accentuerad än i övriga delar av riket, medan priserna i övre Norrland uppvisar en relativt mindre stegringstendens.

4.2. Regionala olikheter i detaljprisivån

För att få en mer fullständig uppfattning av prisutvecklingen mellan juni 1931 och juni 1959, måste även prisnivån vid resp. tidpunkter inom olika delar av landet studeras. Man får sålunda inte av de i föregående avsnitt behandlade prisstegringstendenserna i olika landsdelar, förledas att tro att t. ex. priserna i övre Norrland skulle vara lägre, därför att prisstegringen där varit av mindre omfattning än annorstädes. För att illustrera prisläget i olika delar av riket vid de båda jämförelsetidpunkterna har i tabellerna 4.2 a och 4.2 b medelpriserna omräknats till indextal, varvid resp. riksmedelpris satts lika med 100. Som omedelbart framgår av tabellerna har en be-

tydande prisutjämning mellan landsdelarna ägt rum mellan juni 1931 och juni 1959. En närmare granskning av de framräknade indextalen vid de båda tidpunkterna lämnas i den följande framställningen.

Detaljprisivån i juni 1931. Av de för Stockholm redovisade 29 varuslagen uppvisar 19 högre priser än för riket i dess helhet. Exceptionellt höga relativa priser utvisar följande varuslag: svagdricka, torsk, helfet ost samt havregryn. Priserna på bl. a. hushållskol, strömming och färsk sill ligger däremot avsevärt lägre än motsvarande riksmedelpris. Sammanlagt låg priserna för 11 varuslag i intervallet 95—105. Med undantag för smör var de medtagna mejeriprodukterna relativt något dyrare, vil-

Tab. 4.2 a. Jämförelse mellan priserna inom olika landsdelar för juni 1931 (hela riket = 100)

Varuslag	Stock- holm	Östra Sve- rige	Små- land o. Sve- örarna	Södra Sve- rige	Västra Sve- rige	Bergs- lagen	Nedre Norr- land	Övre Norr- land
Mjöl, vete-.....	92	97	100	97	97	100	103	110
» rågsikt-	97	97	100	100	94	100	109	109
Havregryn	114	100	100	97	100	97	103	111
Rågbröd, knäckebröd.....	106	98	106	115	102	92	90	93
Sötlimpa.....	113	102	87	75	111	108	107	128
Skorpor	112	94	94	96	94	103	108	121
Mjök, löst mått	110	95	95	86	90	105	110	124
Smör	96	96	96	93	99	101	107	113
Ost, helfet	114	101	105	103	94	98	99	99
Margarin.....	100	100	100	100	100	102	103	100
Ägg.....	103	99	86	89	90	106	115	119
Nötkött, stek	107	101	95	102	90	103	99	99
Gödkalkkött, stek	105	99	89	100	96	100	106	123
Sidfläsk	113	101	95	97	101	99	104	103
Färsk fisk: sill	89	—	85	111	94	83	—	—
strömming	87	92	92	111	128	105	79	105
gädda	101	102	101	117	93	96	104	69
torsk	142	132	106	58	63	126	127	79
kolja	111	106	102	112	82	102	109	63
Salt sill	103	89	100	105	102	98	95	116
Potatis ¹	100	100	92	85	100	92	100	138
Salt	106	100	100	94	94	100	100	116
Svagdricka.....	144	96	96	74	94	96	108	135
Björkved	113	97	89	126	118	91	80	89
Barrved	102	94	87	132	114	83	80	89
Kol, hushålls-.....	84	107	107	81	88	115	118	107
Koks, 40—80 mm	94	102	101	84	95	104	100	142

¹ Decemberpris.

Tab. 4.2 b. Jämförelse mellan priserna inom olika landsdelar för juni 1959 (hela riket = 100)

Varuslag	Stock- holm	Östra Sve- rige	Små- land o. öarna	Södra Sve- rige	Västra Sve- rige	Bergs- lagen	Nedre Norr- land	Övre Norr- land
Mjöl, vete.....	94	98	100	101	101	101	107	108
» rågsikt.....	94	98	98	102	99	101	105	109
Havregryn.....	92	97	98	104	102	103	101	106
Rågbröd, knäckebröd.....	100	100	100	100	100	100	100	101
Sötlimpa.....	80	99	99	99	99	99	102	112
Skorpor.....	104	100	101	95	99	99	101	103
Mjök, löst mått.....	103	100	96	96	97	101	103	103
Smör.....	98	101	98	99	101	101	102	101
Ost, helfet.....	98	101	98	101	101	101	100	99
Margarin.....	96	100	99	101	101	100	103	104
Ägg.....	111	99	87	90	96	102	109	115
Nötkött, stek.....	104	101	97	96	98	100	105	94
Gödkalkvött, stek.....	108	99	97	96	96	101	107	—
Sidfläsk.....	98	102	103	97	100	99	100	104
Färsk fisk: sill.....	—	115	112	85	111	107	—	97
strömming.....	110	100	93	91	94	105	98	99
gädda.....	125	96	92	94	90	87	91	87
torsk.....	134	101	92	72	92	102	107	—
kolja.....	114	109	99	93	81	98	106	—
Salt sill.....	102	98	94	103	100	99	99	108
Potatis ¹	107	102	86	88	98	98	100	128
Salt.....	93	96	102	107	102	100	105	105
Svagdricka.....	101	99	100	88	104	104	98	102
Björkved.....	116	99	83	96	99	82	127	84
Barrved.....	105	104	94	91	98	82	112	—
Kol, hushålls-.....	98	101	115	90	100	106	109	110
Koks, 40—80 mm.....	96	103	105	93	96	107	112	118

¹ Decemberpris.

ket även är fallet beträffande havregryn, bröd och skorpor. Vedpriserna uppvisar, i motsats till kol- och kokspriserna, ett högre prisläge i förhållande till hela riket. Även kött och fläsk var i Stockholm relativt dyrare.

I östra Sverige (exkl. Stockholm) låg prisläget något under normalnivån. För flertalet varuslag är prisvariationerna tämligen små och ca 3/4 av priserna ligger mellan indexen 95 och 105. I likhet med Stockholm var torskpriset betydligt högre än genomsnittet för riket. Flertalet vegetabiliska jordbruksprodukter och mejerivaror uppvisar priser liggande obetydligt under medeltalet för ombudsorderna. Bränsleartiklarna utvisar relativt något lägre priser för ved men något högre för kol och koks, alltså

omkastade prisrelationer i förhållande till Stockholm.

Småland och öarna bildar ett prisområde, vars mest karakteristiska drag är låga priser på kött och fläsk, sill och strömming, sötlimpa och skorpor, medelhöga priser på bl. a. mjöl och gryn samt relativt låga priser på mjölk, smör och ägg. Även i denna landsdel ligger priserna för ved betydligt lägre och kol- och kokspriserna över medeltalet för ombudsorderna.

De södra och västra landsdelarna utmärker sig i prishänseende för relativt låga priser på mejeriprodukter. Såväl björk- som barrved var dock avsevärt högre i pris än inom andra delar av riket. För barrved återfinns sålunda medelpriser, som i södra Sverige ligger

drygt 30 % över prisnivån för samtliga ombudsorter. Kol- och kokspriserna däremot var ovanligt låga i motsats till vad fallet var i t. ex. Bergslagen och Norrland.

Detaljprisinivån i Bergslagen, här omfattande orter inom Dalarna och Värmland, utmärkes av relativt små avvikelser från riksmedelpriserna för flertalet livsmedel. Sålunda ligger indextalet för 19 av de medtagna 25 livsmedlen mellan 95 och 105. Denna tendens är särskilt märkbar för en del mejerivaror, för kött och fläsk, mjöl och gryn samt för salt. De relativa prisvariationerna på fisk var däremot större. Priset på torsk var sålunda avsevärt högre (ca 26 %) än för samtliga orter, medan däremot färsk sill ställde sig billigare än i någon annan landsdel. Vedpriserna slutligen var relativt billigare och priserna på kol och koks relativt dyrare.

I nedre och övre Norrland låg ca 3/5 av de i tabellen ingående varuslagen över genomsnittspriserna för riket. Höga relativa priser uppvisade mjöl, gryn och bröd (med undantag av hårt rågröd), de flesta mejeriprodukterna, svagdricka samt kol och koks. Nästan genomgående var dock prisnivån för dessa varuslag betydligt högre i övre Norrland. Medelpriserna för 13 varuslag låg där 10 % eller mer över resp. medelpriser för samtliga ombudsorter, medan motsvarande antal för nedre Norrland endast var 4. Bland de varuslag, som i övre Norrland var osedvanligt dyra, märks koks, potatis och svagdricka, vilkas priser låg 42, 38 resp. 35 % över genomsnittspriserna för riket. Även priserna på sötlimpa, mjölk och kalvstek var betydligt högre än inom andra landsdelar. Priserna på färsk fisk var dock i motsats till nedre Norrland avsevärt lägre. Priset på t. ex. gädda låg i

övre Norrland ca 30 % under riksmedelpriset. I fråga om bränsleartiklarna iakttas markant låga priser på ved och höga på kol och koks.

Detaljprisinivån i juni 1959. I Stockholm uppvisade bl. a. mjöl, gryn, sötlimpa och salt priser liggande under medeltalet för samtliga prisområden (puen). Relativt billigast var sötlimpa, vars pris understeg medeltalet för riket med ca 20 %. I fråga om smör, ost och margarin var prisläget i Stockholm något lägre, medan däremot äggpriset var betydligt högre. Priserna på gödkalv- och nötkött var något dyrare, medan fläskpriset obetydligt understeg normalprisinivån. Samtliga noterade fisksorter låg över genomsnittspriset och dyrast var torsk och gädda. De relativa bränslepriserna utvisade samma bild som i juni 1931, dvs. höga vedpriser och låga priser på kol och koks.

I likhet med prisläget i juni 1931 uppvisar detaljprisinivån i östra Sverige påfallande små relativa prisvariationer. Endast priserna på färsk sill och kolja avviker mera nämnvärt från motsvarande riksmedelpris. Samtliga övriga varuslag ligger mellan indextalen 95 och 105 och över 3/4 av de medtagna varuslagen ligger i intervallet 98—102.

Småland och öarna karakteriseras av genomgående låga priser för mejeriprodukter och ägg. Med undantag av färsk sill var även fisken relativt billigare. Särskilt låga priser uppvisade ägg och potatis. Överhuvudtaget utmärktes denna landsdel i prishänseende av relativt låga priser på de flesta varuslagen. Det lägre prisläget för ved samt det högre för kol och koks kvarstod sedan det tidigare undersökningstillfället.

Prisinivån i södra och västra Sverige uppvisade många gemensamma drag. Sålunda har priserna på mjöl, gryn, ost och

margarin en tendens att ligga något över medelpriserna för riket. Priserna på sötlimpa, skorpor, mjölk, smör och ägg var i dessa landsdelar något lägre och de flesta fisknoteringarna avsevärt lägre än för landet i dess helhet. Bortsett från fiskpriserna var antalet varuslag med små relativa prisvariationer större i de västra än södra delarna. Beträffande vedpriserna kan konstateras att dessa låg något under genomsnittspriserna för landet i motsats till vad fallet var i juni 1931.

Med undantag för vissa fisksorter skilde sig samtliga livsmedelspriser i Bergslagen endast obetydligt från medelpriserna för hela riket. Till övervägande del var prisnivån något högre än normalnivån. Detta var fallet beträffande mejeriprodukterna och ägg, mjöl och gryn samt de medräknade specerivarorna. För de olika fisksorterna iaktas relativt höga priser på färsk sill och strömming samt lågt pris på gädda, medan övriga fiskpriser låg mycket nära genomsnittstalet för samtliga orter. Beträffande vedpriserna märks en nedgång i de relativa priserna i jämförelse med prisläget i juni 1931.

I nedre Norrland har en betydande ut-

jämning av relativpriserna skett sedan början av 1930-talet. Fortfarande ligger dock flertalet varuslag över motsvarande riksmedelpris. Särskilt anmärkningsvärt är detta i vad avser vedpriserna, som här uppvisade det högsta prisläget i landet. Även koksen har blivit relativt dyrare än tidigare. I fråga om livsmedel uppvisade vetemjöl, ägg, gödkalkkött, torsk och kolja priser, som låg mellan 6 och 7 % över riksmedelpriset.

Även i övre Norrland kan konstateras en avsevärd utjämning av prisnivån. Sålunda låg ungefär hälften av varuslagen mellan indextalen 95—105. Det höga prisläget 1931 för exempelvis mjölk och svagdricka har efterträts av priser, som endast överstiger riksmedelpriset med några få procent. I fråga om potatis, ägg och sötlimpa var dock priserna fortfarande betydligt högre i övre Norrland.

För att sammanfatta skillnaderna i prisläget i juni 1931 och juni 1959 har i följande tablå sammanställts det antal varuslag i olika delar av landet, som vid resp. tidpunkter över- eller understiger genomsnittspriset för riket samt det antal som återfinns i intervallen 95—105 resp. 98—102.

Orsakerna till här påvisade skiljaktig-

		över 100	100	under 100	95—105	98—102
Stockholm	juni 1931.....	18	2	7	9	4
	» 1959.....	14	1	11	13	7
Östra Sverige	» 1931.....	9	4	13	19	13
	» 1959.....	11	5	11	25	20
Småland och öarna	» 1931.....	7	6	14	15	9
	» 1959.....	6	3	18	17	12
Södra Sverige	» 1931.....	10	3	14	10	4
	» 1959.....	7	1	19	15	7
Västra Sverige	» 1931.....	7	3	17	10	7
	» 1959.....	8	4	15	22	17
Bergslagen	» 1931.....	12	4	11	18	10
	» 1959.....	14	4	9	21	18
Nedre Norrland	» 1931.....	16	3	7	11	5
	» 1959.....	18	4	4	17	11
Övre Norrland	» 1931.....	17	1	8	5	2
	» 1959.....	17	—	6	11	5

heter i prisbildningen inom olika delar av riket är många och svåra att ange. Deh relativt höga prisnivån på livsmedelsmarknaden i Norrland kan delvis ses i samband med de höga frakt- och transportkostnaderna, som givetvis måste påverka varupriserna ogynnsamt ur konsumentsynpunkt. Befolkningstillväxten och den tilltagande befolkningsagglomerationen under 1930-talet, vilket förorsakade ett ökat införselbehov av livsmedel kan också vara en bidragande orsak till det då höga prisläget. Ett närmare studium av föregående tabeller bekräftar det i och för sig naturliga förhållandet att varuslagen som regel är billigare i orter, som ligger nära produktionscentra eller i områden med produktionsöverskott. Exempelvis ökar priserna i stort sett från söder till norr på mejerivaror och ägg. Västkustfisken är billig i västra och södra Sverige, men dyr längre norr- och österut; med strömmingen råder det motsatta förhållandet. Övre Norrlands låga fiskpriser sammanhänger givetvis med den enkla tillförseeln av bottenhavs fisk och ishavsfisk över Narvik liksom den goda tillgången på insjöfisk. I de flesta fall ligger priserna på ved lägre i Norrland och Bergslagen än i de västra och södra landsdelarna.

Vid sidan av dessa förhållanden måste dock i första hand efterfrågans storlek beaktas. En bygd med jämförelsevis få konsumtionscentra visar gärna en tendens till låga priser även om produktionen inte är påfallande hög. Som exempel härpå kan anföras landsdelen

Småland och öarna. Förekomsten av större städer brukar däremot bidra till att höja priserna på de varor, för vilka dessa städer inte är införsel- eller förädlingscentra. Vidare är befolkningens olika levnadsvanor stundom av stor betydelse för prisbildningen. Om en och samma vara, på vilken tillgången är riklig, efterfrågas starkt i en landsdel men obetydligt i en annan, är det med all sannolikhet troligt att priset blir högre i den senare, eftersom med liten efterfrågan vanligen följer relativt höga handelsomkostnader och därigenom högre handelsmarginaler. Även i övrigt är organisations- och konkurrensförhållandena inom parti- och detaljhandeln orsak till en del skillnader i detaljprisnivån.

Den påtagliga utjämningen av priserna mellan landsdelarna, som kan konstateras för flertalet livsmedel mellan 1931 och 1959, torde i främsta rummet kunna tillskrivas förbättrade kommunikationer, som tillsammans med effektivare distributionsteknik nedbringat frakt- och transportkostnaderna. Inom många områden med relativt höga priser har en skärpning av konkurrensen bidragit till en lägre prissättning.

För att belysa de relativa prisernas förskjutningar under tiden mellan 1931 och 1959, har i tabell 4.2 c priserna för några varuslag, som i vissa landsdelar i högre grad avviker från riksmedelpriset, omräknats till indextal vid ett antal tidpunkter, där medelpriset för riket vid resp. tidpunkt satts lika med 100.

Tab. 4.2 c. Den relativa prisnivån i olika landsdelar i juni vissa år för en del varuslag (hela riket = 100)

		Havregryn	Rågbröd, knäckebröd	Sötlimpa	Ägg	Nötkött, stek	Gödkalvstek	Sidfläsk	Strömring	Torsk	Potatis ¹	Björkved
<i>Stockholm</i>	1931	114	106	113	103	107	105	113	87	142	100	113
	1935	100	106	110	108	106	100	121	114	133	100	111
	1940	105	113	107	105	111	109	108	99	126	119	118
	1945	99	104	108	101	100	102	101	93	110	114	119
	1950	100	102	103	102	103	107	101	95	112	115	113
	1955	92	100	102	109	104	104	94	102	116	106	112
	1959	92	100	80	100	104	108	98	110	134	107	116
<i>Östra Sverige (exkl. Stockholm)</i>	1931	100	98	102	99	101	99	101	92	132	100	97
	1935	100	99	105	98	98	106	111	102	132	108	96
	1940	100	100	108	103	100	103	102	196	114	106	109
	1945	101	100	103	100	101	98	100	98	105	100	89
	1950	99	98	100	98	101	98	100	99	113	100	95
	1955	100	99	102	102	103	101	99	97	109	98	98
	1959	97	100	99	99	99	101	99	102	101	102	99
<i>Småland och öarna</i>	1931	100	106	87	86	95	89	95	92	106	92	89
	1935	100	104	88	90	95	93	98	93	113	92	90
	1940	102	106	85	94	100	94	97	108	96	94	93
	1945	100	99	90	99	99	97	98	99	98	90	85
	1950	96	108	97	93	99	94	99	99	103	81	89
	1955	98	100	99	87	97	94	101	92	87	83	93
	1959	98	100	99	87	97	97	103	93	92	86	83
<i>Södra Sverige (inkl. Malmö)</i>	1931	97	115	75	89	102	100	97	111	58	85	126
	1935	97	112	76	92	105	101	98	100	55	85	132
	1940	102	104	78	95	100	99	100	94	64	100	117
	1945	97	96	88	98	99	97	98	108	87	86	106
	1950	97	100	91	98	90	89	99	106	70	93	101
	1955	105	101	93	91	93	99	99	108	76	87	90
	1959	104	100	99	90	96	96	97	91	72	88	96
<i>Västra Sverige (inkl. Göteborg)</i>	1931	100	102	111	90	90	96	101	128	63	100	118
	1935	100	102	110	91	103	91	104	121	69	100	113
	1940	100	102	108	94	102	98	101	115	89	100	116
	1945	100	101	103	99	101	99	99	106	91	100	113
	1950	101	101	102	98	100	102	100	103	100	104	108
	1955	98	99	102	95	98	99	104	106	98	91	106
	1959	102	100	99	96	98	96	100	94	92	98	99
<i>Bergslagen</i>	1931	97	92	108	106	103	100	99	105	120	92	91
	1935	100	94	105	106	101	96	94	102	129	92	89
	1940	102	97	107	103	101	100	100	100	121	94	88
	1945	101	101	101	101	102	101	100	103	108	100	86
	1950	101	97	99	102	103	100	101	108	102	104	85
	1955	103	99	102	104	104	99	100	103	108	98	86
	1959	103	100	99	102	100	101	99	105	102	98	82
<i>Nedre Norrland</i>	1931	103	90	107	115	99	106	104	79	127	100	80
	1935	103	91	107	115	101	107	97	82	124	100	80
	1940	100	96	101	104	94	99	98	92	135	88	83
	1945	101	101	103	103	102	102	103	100	110	100	90
	1950	104	96	101	105	104	103	98	98	102	100	98
	1955	102	99	102	108	98	100	102	98	101	102	100
	1959	101	100	102	109	105	107	100	98	107	100	127
<i>Övre Norrland</i>	1931	111	93	128	119	99	123	103	105	79	138	89
	1935	103	94	110	114	94	107	89	102	72	115	90
	1940	100	94	123	108	103	111	102	96	—	113	66
	1945	107	100	108	104	102	102	103	103	113	114	82
	1950	107	99	107	111	105	113	103	105	—	119	91
	1955	106	99	105	114	97	100	103	102	114	153	95
	1959	106	101	112	115	94	—	104	99	—	128	84

¹ Decemberpris.

Kap. 5. Indexserier för sammanfattning av prisutvecklingen

5.1. Tidigare indexberäkningar

De första indexberäkningarna i styrelsens regi utfördes 1912 och avsåg livsmedelsprisernas utveckling sedan 1905 med sistnämnda år som basperiod. Vägningstalen hänförde sig till en av Stockholms stads statistiska kontor utförd hushållskostnadsundersökning åren 1907—1908. På grundval av medelpriserna för de olika varuslagen fastställdes kostnaderna av en årsförbrukning för en tvåbarnsfamilj med en utgiftsstat av ca 2 000 kr. I brist på en landsomfattande konsumtionsundersökning användes kvantitetstalen för Stockholm även för övriga orter. Resultaten av beräkningarna publicerades i den av styrelsen utgivna redogörelsen »Livsmedels- och bostadspriser i Sverige under åren 1910—1912». Senare publicerades nya serier med första kvartalet 1913 som bas (Soc. Medd. 1914: 5). Dessa avsåg vissa grupper av livsmedel samt bränsle och lyse men utan sammanfattande generalindextal. Ett försök till hopvägning av de olika gruppindextalerna utfördes i januari 1916, och därvid användes kvantitetstalen från Stockholmsundersökningen. Därefter beräknades fr. o. m. juli 1917 ett ovägt generalindextal för de sammanlagt sex grupperna omfattande 51 varuslag, varvid gruppindextalerna summerades och dividerades med 6.

5.2. Levnadskostnadsindex med juli 1914 som bas

Under de rådande kristidsförhållandena uppstod emellertid snart ett behov att med större säkerhet kunna följa livsmedelskostnadernas förändringar samt att mäta de snabba och våldsamma prisförändringarna även inom andra varu-

grupper. Med hänsyn till de preliminära resultaten av 1914 års hushållsbudgetundersökning skedde under 1916 och 1917 en omläggning av beräkningsmetoderna. Då definitiva resultat av nämnda undersökning förelåg 1920, företogs ytterligare en revision. Basperioden hade redan tidigare flyttats till juli 1914. Vid omläggningen infördes en fullständig familjbudget i beräkningarna, som alltså förutom livsmedel och bränsle även omfattade bostad, beklädnad, skatter och s. k. »övriga utgifter». För var och en av de nämnda sex grupperna beräknades särskilda indextal och för de totala levnadskostnaderna ett generalindextal.

Med tillhjälp av de funna konsumtionstalen vid 1914 års undersökning, utfördes i december 1916 den första beräkningen rörande de totala levnadskostnadernas förändringar från tiden före kriget. Som utgångspunkt för beräkningarna valdes en normalfamiljs årsbudget enligt prisläget i mitten av 1914 med en beräknad total utgiftssumma av 2 000 kr. Normalfamiljen eller den s. k. indexfamiljen avsåg tvåbarnsfamiljer tillhörande kategorien arbetare och lägre tjänstemän bosatta i vissa städer.

Serien med juli 1914 som bas beräknades med oförändrad budget fram till 1932, då en modernisering av budgeten utfördes samtidigt som en ny publiceringsbas, 1931, infördes. Den nya serien anknöts dock till den gamla, och på samma sätt skedde vid omläggningarna åren 1939 och 1943, varför serien med juli 1914 som bas publicerades ända fram till mitten av 1954, då konsumentprisindex startade.

Till en början var levnadskostnadsindex en fastbasindex. Beräkningarna

byggde på Laspeyres' formel, dvs. man räknade ut vad en fastslagen budget kostade i det aktuella prisläget och denna kostnad jämfördes med vad den givna budgeten kostade vid bastillfället. Laspeyres' formel har följande utseende:

$$P_{01} = \frac{\sum p_1 q_0}{\sum p_0 q_0} \text{ eller } \frac{\sum p_0 q_0 \frac{p_1}{p_0}}{\sum p_0 q_0}$$

Priserna vid beräkningsspunkten p_1 multipliceras följaktligen med kvantiteterna för basen q_0 och summan av dessa produkter divideras med summan av produkterna av basens priser och kvantiteter.

Levnadskostnadsindex med dess sex delindex har, med undantag av den allra första tiden då den beräknades mera sporadiskt och hänförde sig till december 1916 samt maj och september 1917, alltid beräknats fyra gånger årligen och avsett prisleghållanden vid tidpunkten så nära som möjligt före den 1 januari, 1 april, 1 juli och 1 oktober. Efter 1943 har noteringarna avsett prisläget vid mitten av den sista kvartalsmånaden.

Under och efter första världskriget uppstod problem vid indexberäkningarna genom ransoneringar och bortfall av varor. Principen att index borde vara en ren prisindex sökte dock styrelsen fasthålla. I många fall blev det härigenom rent fiktiva priser som användes, särskilt vid beräkningen av livsmedelsindex, då vissa priser avsåg fastställda maximipriser för varor, som inte kunde köpas i nämnvärd mängd. Någon hänsyn till ransoneringar togs ej. Endast i undantagsfall utfördes direkta substitutioner, exempelvis beträffande kol och koks genom att kvantiteterna omräknades till vedmängder med samma värmevärde.

5.3. 1931 års serie

Då hushållsbudgeten från 1914 i många avseenden blivit allt mer omodern, genomfördes fr. o. m. 1932 en partiell revision av indexberäkningarna. De viktigaste förändringarna bestod dels i en ny hushållsbudget för beräkningarna, varvid resultaten från 1923 års hushållskostnadsundersökning kom till användning, dels nytt basår (1931) samt dels utbyte av vissa föråldrade varuslag och varukvaliteter mot mera gängse märken, varvid även varusortimentet utökades. 1923 års undersökning, som dittills inte utnyttjats vid beräkningarna, avsåg utgiftsgenomsnitt för dels arbetare och lägre tjänstemän boende i städer och tätorter och dels vissa »lägre välståndsgupper» tillhörande medelklasshushållen, medan 1914 års budget endast hänförde sig till arbetare och lägre tjänstemän i vissa städer.

För att i möjligaste mån ta hänsyn till den olikformade prisutvecklingen sedan 1923 och den därav uppkommande förändringen av familjbudgeten, omräknades de genomsnittliga hushållsutgifterna för de sammanlagt 1 309 hushåll, som ingick i undersökningen, till 1931 års prisnivå. Budgeten beräknades närmare bestämt efter det genomsnittliga prisläget för månaderna december 1930 samt mars, juni och september 1931.

I det följande skall i korthet beskrivas dels beräkningsmetoderna för de olika huvudposterna under särskilt beaktande av vidtagna förändringar i beräkningarna, dels förändringar av de särskilda huvudposternas storlek och sammansättning.

Livsmedel. För de i varulistan medtagna varuslagen uträknades en kostnadssumma, dvs. hushållets förbrukningsmängd multiplicerades med medelpriset för varje enskilt i budgeten upp-

taget varuslag, varefter produkterna summerades. För vissa varor, t. ex. smör, hårt rågröd och nötkött, noterades i prisstatistiken skilda kvaliteter. De vid indexberäkningarna använda priserna utgjordes av ett ovägt medelpris mellan de olika kvaliteterna. Sålunda var smörpriset ett medeltal mellan mejerismör och landssmör. Den betydelsefullaste förändringen inom denna grupp var medtagandet av några varuslag inom gruppen frukt och grönsaker. På grund av noteringssvårigheter infördes endast några få viktigare varuslag, nämligen äpplen, apelsiner, bananer, katrinplommon och vitkål, såsom representantvaror för gruppen. Vidare tillkom en liten grupp drycker och njutningsmedel, omfattande pilsner, svagdricka och tobak. Därjämte vidtogs på de flesta punkter mindre jämkningar av de kvantiteter, med vilka varuslagen ingick i beräkningarna. Hushållets kostnader under basperioden för de i livsmedelsbudgeten specificerade varuslagen belöpte sig till 1 169 kr, vilket ej täckte samtliga utgifter för livsmedel, då inte alla varuslag kunnat medtagas i beräkningarna. Det procentuella kompletteringstal, som då liksom tidigare fått representera de ej medtagna varuslagen, kunde dock genom tillkomsten av de nya varorna sänkas från 29,70 till 10,81 % av de specificerade kostnaderna.

Bostad. Till grund för beräkningarna av hyreskostnadernas förändring låg, som omnämmts i kap. 1, de s. k. hyresräkningar. Vid beräkningarna medtogs samtliga i fria marknaden uthyrda bostadslägenheter om högst 3 rum och kök. Orterna indelades i fem storleksklasser (över 100 000 inv., 20 000—100 000 inv., 10 000—19 999 inv., 5 000—9 999 inv. och övriga orter) och inom varje dylik ortsgrupp uträknades årshyran per eld-

stad (rum eller kök) för bostadslägenheter utan och med centralvärme. Denna eldstadshyra var således en med antalet eldstäder inom resp. lägenhetskategorier vägd medelhyra. Därefter hopvägdes och standardräknades de sålunda erhållna eldstadshyrorna för lägenheter utan och med centralvärme, varvid hänsyn togs till frekvensen centralvärmelägenheter och folkmängdens storlek inom resp. storleksgrupper av orter. Som vikter användes med andra ord den folkmängd, som antogs bo i lägenheter med resp. utan centralvärme, under förutsättning att antalet boende per eldstad var detsamma i bada dessa grupper av lägenheter. Den på så sätt standardräknade medelhyran per eldstad i lägenheter med högst 3 rum och kök skulle sålunda återge hyresnivån resp. år under förutsättning att förekomsten av centralvärmelägenheter varit densamma. Till övriga kvalitetsförändringar inom bostadsbeståndet eller till olikheter i rummens storlek ansåg man sig inte kunna ta hänsyn vid indexberäkningarna.

Under perioden mellan två på varandra följande hyresräkningar skedde en approximativ beräkning av de förändringar i hyresnivån, som inträffat sedan närmast föregående hyresräkning och baserades på de årliga hyresberäkningarna för Stockholm samt på omdömen från myndigheter i rikets städer angående hyresutvecklingen på resp. orter m. m. I följande tablå återges de meddelanden om hyrestendensen, som erhållits vid bostadsmarknadsenkäten oktober 1935. Sänkningen av den standardräknade medelhyran för samtliga lägenheter i Stockholm var vid detta tillfälle 0,9 %.

Antal städer, där hyresnivån för smålägenheter omkring 1 oktober 1935 uppgivits vara:

	Städer med mer än 10 000 inv.			Mindre städer		
	fallande	stilla- stående	stigande	fallande	stilla- stående	stigande
Äldre lägenheter						
1934.....	14	24	1	12	54	7
1935.....	15	21	3	7	57	10
Nybyggda lägenheter						
1934.....	6	30	2	6	48	18
1935.....	9	23	6	19	50	4

I stort sett var sålunda sänkningstendenserna mera framträdande än stegringstendenserna, och de hade synbarligen ökat i betydelse i fråga om nybyggda lägenheter. Med ledning av detta i många avseenden bristfälliga material, kalkylerades vid detta tillfälle med en prissänkning på ungefär en procent.

Bränsle och lyse. Till denna grupp tillades kokgas med en kvantitet, som beräknades med hänsyn till det ungefärliga antalet gasförbrukande hushåll i städer och samhällen. I övrigt förändrades de ingående kvantiteterna av ved, kol och koks något. Något kompletteringstal för ej specificerade varuslag kom här ej till användning.

Beklädnad. Förändringarna inom denna post avsåg huvudsakligen en modernisering av de noterade varukvaliteterna. Därvid fick konfektionskläderna en större vikt och i samband därmed utgick den beställda överrocken. Bland de nytillkomna varorna märktes damstrumpor, barnstrumpor samt en huvudbonad. Kostnaderna för de noterade kläderna (ej skodon) kompletterades med 16,46 %, medan kostnaderna för skodon ingick i beräkningarna utan komplettering.

Skatter. Beräkningen av skatteposten undergick den förändringen, att man till grundval för kalkylerna i stället för en särskild beräknad och fastställd inkomstnivå för berörda samhällsgrupper, vilket dittills varit fallet, lade den totala

kostnadssumman i kronor räknat, som under varje period erhållits vid indexberäkningarna. Skatteunderlaget kom därigenom att bli beroende av levnads-kostnadsindexens ställning under kalenderåret ett resp. två år före löpande beskattningsår. Uppgifterna rörande skattesatsernas storlek erhöles från resp. skattemyndigheter. I skatteberäkningarna ingick tre olika skattearter nämligen statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, landstingsskatt och kommunalskatt. Skatteindexen omräknades två gånger årligen (1 april och 1 oktober). Kommunalskatten uträknades 1 april med ledning av de under årets första månader fastställda skattesatserna, som skulle gälla under kalenderåret, och 1 oktober uträknades den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten samt landstingsskatten.

Övriga utgifter. Beräkningsmetoderna måste i detta fall bli något annorlunda med hänsyn till att några egentliga kvantitetstal icke kunnat erhållas ur budgetundersökningarna. Principiellt utfördes dock beräkningarna även här enligt Laspeyres' formel, ehuru omskriven på följande sätt

$$P_{01} = \frac{\sum p_0 q_0 \frac{p_1}{p_0}}{\sum p_0 q_0}$$

Prisförändringen $\frac{p_1}{p_0}$ för varje enskild post (varuslag eller tjänst) mätt från basperioden till beräkningstillfället väg-

des med andra ord med utgiftsbeloppets storlek i kronor räknat (p_0q_0) under basperioden. Värdet av vägnings-talen p_0q_0 erhöles direkt ur hushållsbudgeten. Övriga utgifter indelades i 11 undergrupper, som i sin tur uppdelades i mer enhetliga och avgränsade grupper (se kap. 1, sid. 15). En sådan detaljgrupp var exempelvis möbler, där priser noterades på matbord, stolar av ek, pinnstolar och turistsäng. Vid indexberäkningarna uträknades först prispörändringarna från basperioden till beräkningstillfället för varje enskilt varuslag. Relationstalen för de i möbler ingående fyra varuslagen lades till grund för ett ovägt medeltal, varefter en kostnadssumma för detaljgruppen uträknades med utgångspunkt från hushållsbudgetens årsutgift för möbler. Efter summering av på liknande sätt beräknade kostnadssummor för samtliga detaljgrupper erhöles slutligen kostnadsbeloppet vid beräkningstillfället för »övriga utgifter». Genom att sätta detta i relation till motsvarande kostnadssumma vid basperioden erhöles indextalet för gruppen.

Undergruppen »övriga ej specificerade utgifter», som i hushållsbudgeten upptogs till 122 kr, underkastades justering endast vid de tillfällen generalindextalet uppvisade en avvikelse från 100 med 5, 10, 15 etc. indexenheter. Det må observeras att beräkningsmetoden på denna punkt avvek från den som tillämpades beträffande den ospecificerade delen av livsmedels- och klädesbudgeten, där särskilda kompletteringstal kom till användning.

5.4. 1935 års serie intill 1943

Ytterligare en modernisering av budgeten företogs år 1939, i det resultatet

från 1933 års hushållsbudgetundersökning kom till användning. En särskild genomsnittsbudget avseende arbetar- och tjänstemannahushåll i inkomstläget omkring 3 500 kr beräknades först. Den så framräknade budgeten, som även justerades med hänsyn till prispörändringarna under tiden 1933—1935, visade sig blott obetydligt avvika från den likaledes till 1935 framräknade budgeten av 1932 vad de stora dragen angick. De avvikelser som förefanns torde närmast ha berott på tillfälligheter som spelat in på urvalet av i genomsnittsberäkningarna ingående hushåll. På grund härav bibehölls 1932 års budget i sina huvuddrag. De avvikelser som förelåg mellan budgeterna berodde främst på vissa omflyttningar mellan huvudposterna. Sålunda överfördes från livsmedelsposten utgifter för tobak till »övriga varor», till vilken grupp även fördes utgifter för spritdrycker, och vidare från bränslekotot ett beräknat belopp motsvarande en genomsnittlig utgift för centralvärme till bostadsposten, som dock vid indexberäkningarna den 1 oktober 1941 återfördes till bränslekotot. Därtill kom vissa smärre förändringar vid beräkningen av skatteindex att påverka skattepostens storlek.

Tillämpningen av 1935 års viktsystem började som nämnts 1939, närmare bestämt vid beräkningstillfället den 1 juli. Först vid denna tid började man sålunda att med hjälp av 1935 års serie framskriva talen i 1914 års serie. Då man inte ansåg sig böra ändra den sistnämnda i efterhand för perioden 1935—1/7 1939, medförde detta att 1914 års och 1935 års serier under sagda period ej är beräknade med samma viktsystem och varuurval. Skillnaden i indextalen var i allmänhet obetydlig och inskränkte sig i det väsentliga till skatteindex,

	1914 års viktsystem		1931 års viktsystem		1935 års vikt-system
	Ursprungligt	Omräknat till 1935 års nivå	Ursprungligt	Omräknat till 1935 års nivå	Ursprungligt
Total utgift, kr.	2 000	3 126	3 500	3 435	3 438
Därav i %:					
Livsmedel	42,8	35,1	37,0	37,5	34,7
Bostad	15,0	19,1	14,6	14,3	14,8
Bränsle och lyse	4,1	3,6	4,1	3,8	3,3
Beklädnad	11,9	12,7	14,1	13,9	13,9
Skatter	7,9	9,2	6,1	6,4	6,5
Övriga utgifter	18,3	20,3	24,1	24,1	26,8
Summa	100	100	100	100	100

som i 1935 års serie steg relativt starkt 1937, då folkpensionsavgiften höjdes, vilken höjning i 1914 års serie återkom först, då anknytningen skedde 1939. Härav framgår att anknytningen skedde på ett sätt som inneburit korrigerings av 1914 års serie för avvikelser gentemot 1935 års, vilka inträffat under den tid de bägge serierna löpte oberoende av varandra.

En konfrontation av livsmedelsbudgeterna enligt den konstruerade genomsnittsbudgeten från 1933 års hushållsbudget och enligt 1932 (1923) års indexbudget visade däremot så betydande olikheter att ett utbyte av vägningsstal här ansågs motiverat. Resultatet av utbytet framgår av tabell 5.4 a. Budgetposterna redovisas där dels som procenttal av hela livsmedelskostnaden, dels beträffande den nya budgeten också som kvantitetstal (liter, kilo etc.). De utgiftsbelopp varmed förnödenheterna vid basperioden ingick i beräkningarna är att betrakta som de egentliga vikterna — ej kvantitetstalen som upptagits i tabellen närmast emedan de kom till användning i det praktiska räknearbetet.

Utgångspunkten vid uppgörandet av viktsystemet har i enlighet med ovanstående varit budgetens utgiftsbelopp. Härvid är att observera, att då de i verkligheten inköpta varuslagen och kvaliteter-

Tab. 5.4 a. 1935 och 1923 års budget för livsmedel enligt prisnivån år 1935

	Kol. 1	Kol. 2
Varuslag och mot kol. 2 svarande kvantiteter	1935 års budget	1923 års budget enligt prisnivån 1935
Utgift, kr	1 192	1 287
Därav i % för:		
Mjök (oskummad), 913 l	17,3	18,8
Smör (mejeri-, lands-), 35 kg	8,1	8,1
Ost (helfet, småpipig, okryddad), 20 kg	3,1	2,4
Margarin (bords-, ej smörblandat), 39 kg	4,7	3,3
Ägg (svenska, färska), 37 kg	5,1	4,8
Potatis (gammal), 308 kg	3,3	4,1
Gula ärtor (svenska), 12 kg	0,5	0,3
Mjöl: vete- (svensk förmalning), 144 kg	4,8	5,7
rågsikts- (svenskt, märke 000), 43 kg ..	1,2	1,5
Havregryn (ångpreparerade), 28 kg	0,9	0,7
Rågbröd: hårt (grovt spisbröd o. knäckebröd), 31 kg	1,9	2,1
sötlimpa eller siktbröd, 38 kg	1,9	2,6
grovbröd, 28 kg	1,1	1,3
Vetebröd: skorpor (ordinära), 9 kg	1,1	0,7
mjukt matbröd, 9 kg	0,6	0,7
mjukt kaffebröd, 25 kg	2,2	2,3
Nötkött, färskt (stek, soppkött), 23 kg	3,3	4,0
Kalvkött, stek (göd- och spädkalv), 18 kg	2,7	3,2
Malet nötkött, 18 kg	2,7	1,9
Fläsk, färskt sidfläsk, 39 kg	6,0	5,5
salt sidfläsk, 12 kg	1,9	1,7
Fläskkorv, 23 kg	3,0	—

	Kol. 1	Kol. 2
Varuslag och mot kol. 2 svarande kvantiteter	1935 års budget	1923 års budget enligt prisnivån 1935
Abborre, gädda, 5 kg	0,6	0,8
Färsk sill, 7 kg	0,4	0,5
» strömming, 10 kg	0,5	0,7
Torsk, 12 kg	0,9	1,1
Salt sill (prima islands-) . .	1,2	1,0
Kaffe (rostat, Santos-blandning), 22 kg	5,7	5,0
Socker (bit-), 116 kg	4,7	4,3
Äpplen, 32 kg	2,7	1,6
Apelsiner (medelstora), 11 duss.	1,1	0,7
Bananer (prima), 7 kg	1,0	1,0
Katrinplommon (amerik. storlek 40/50), 13 kg	1,2	0,4
Vitkål (svensk), 25 kg	0,5	0,5
Pilsner (klass II, utan glas), 50 halvbut.	1,1	1,6
Svagdricka, 75 l	1,0	0,6
Vissa endast före 1/7 1939 medräknade varuslag ¹ . .	—	4,5
Summa	100	100

Anmärkning. Då indexberäkningarna sker med användande av i kol. 1 angivna kvantiteter, måste slutsumman höjas med 5,61 %, motsvarande värdet av ej specificerade livsmedel, innan sammanvägning till generalindextalet sker.

¹ Rågmjöl, risgryn, fårkött, kabeljo, tobak.

na varit långt flera än de som noterats, blev det i allmänhet nödvändigt att låta noteringarna representera inte blott den noterade varan utan även likartade varuslag, varför de som vägningstal utvalda beloppen hänförde sig till grupper av varor. Följaktligen inbegriper mjölkens vägningstal all slags mjölk och grädde, dvs. motsvarar utgiftssumman för alla dessa varuslag. Den kvantitet mjölk (913 l) som angivits i tabellen erhöles på så sätt, att utgiften för all slags mjölk och grädde 1935 dividerats med det samma år noterade priset på oskummad mjölk. Den motsvarar således ej helt den konsumerade mjölkkvantiteten utan är närmast att betrakta som en räkneenhet. Detta gällde i motsvarande delar om de flesta andra noteringar såväl på livsmedelskontot som inom övriga delar av budgeten.

7—391429

En fråga av intresse är hur stor del av den verkliga hushållsbudgeten, som var representerad vid indexberäkningarna. Svaret är givetvis beroende på de krav på representativitet man ställer. Räknar man i fråga om livsmedelskontot med att de noterade varuslagen också var representativa för vissa »besläktade» artiklar i den utsträckning som ovan antytts, blir resultatet att 75 % av det verkliga livsmedelskontot representerades i indexberäkningarna. De orepresenterade posterna utgjordes huvudsakligen av utgifter för förtäring utom hemmet samt för kryddor och vissa konserveringsmedel.

Liksom beträffande livsmedelskontot ändrades proportionerna mellan posterna i bränsle- och beklädnadskontona från den 1 juli 1939 med ledning av erfarenheter från 1933 års hushållskostnadsundersökning. Resultatet härav framgår av tabellerna 5.4 b och 5.4 c. Vad beträffar bränslekotot bör framhållas att kokgasens vikt anpassats efter frekvensen stadshushåll, som hade tillgång till detta bränsle. Omkring 94 % av hus-

Tab. 5.4 b. 1935 och 1923 års budget för bränsle och lyse enligt prisnivån 1935

	Kol. 1	Kol. 2
Varuslag och mot kol. 2 svarande kvantiteter	1935 års budget	1923 års budget enligt prisnivån 1935
Utgift, kr	113	130
Därav i % för:		
Elektrisk ström, 100 kWh	31,0	26,9
Fotogen (Water White), 18 l	3,2	2,3
Kokgas, 89 m ³	13,4	13,1
Ved: björk-, (osågad), 2,3 m ³	19,2	20,3
barr-, (osågad), 2,4 m ³	15,4	19,0
Kol: antracit, 0,5 hl	2,7	7,1
hushållskol, 0,8 hl	2,1	4,5
Koks: 20—40 mm, 1,6 dt	6,4	3,5
40—60 el. 60—80 mm 1,7 dt	6,6	3,3
Summa	100	100

Tab. 5.4 c. 1935 och 1923 års budget för kläder och skor enligt prisnivån 1935

	Kol. 1	Kol. 2
Varuslag och mot kol. 2 svarande kvantiteter	1935 års budget	1923 års budget enligt prisnivån 1935
Utgift, kr	478	477
Därav i % för:		
Gångkläder o. arbetskläder (2/3 av kostnaden för konfektions- o. 1/3 av beställd herrkostym, halva kostnaden för konfektionssydd vinteröverrock, 1 arbetsblus)	38,3	47,3
Underkläder (4 herrskjortor, 4 par herrkalsonger, 5 par herrstrumpor, 4 par damstrumpor, 10 par barnstrumpor)	17,5	9,2
Hattar (2 herrhattar)	5,2	5,0
Tyg och garn (8 m ylletyg till damklänning, 23 m bomullstygn till d:o, 1 kg ullgarn)	14,1	13,6
Skor (halva kostnaden för 1 par herrkängor av sportläder, 4 par d:o barnkängor, 1 par herrkängor av boxkalv, 1 par damlågskor)	16,1	16,1
Galoscher (2 par herr-) ..	1,5	1,5
Halvsulning o. klackning av 6 par herrskor	7,3	7,3
Summa	100	100

Anmärkning. Då indexberäkningen sker med användande av i kol. 1 angivna kvantiteter, måste summan av utgifterna för kläder, hattar, tyg och garn höjas med 20,43 %, motsvarande värdet av ej specificerade artiklar.

hålllets bränsleutgifter kunde anses representerade i de noterade varuslagen, och beträffande beklädnadskontot antogs att 90 % av den verkliga utgiften kunde vara representerad vid beräkningarna.

Vid beräkningen av skatteindextalet vidtogs inga förändringar i beräkningsmetoden jämfört med tidigare förfaringssätt annat än att vederbörliga avdrag fr. o. m. den 1 juli 1939 även gjordes för allmänna pensionsavgifter och försäkringspremier.

Proportionerna mellan posterna inom kontot »övriga utgifter» ansågs ej behöva ändras med anledning av 1933 års undersökning. Då procenttalen mellan de båda budgeterna avviker, som framgår av tabell 5.4 d, beror detta på att från livsmedelskontot överfördes gruppen njutningsmedel. En kalkyl över hur stor del av de verkliga utgifterna, som var representerade i indextalen, ställde sig särskilt svår för kontot »övriga utgifter» till följd av den mångfald artiklar av ofta väsentligt olika slag, på vilken denna del av budgeten var söndersplittrad. Man beräknade att 85 % av kontot var företrätt genom särskilda noteringar. Bland ej representerade kan nämnas utgifter för tandvård, lottsedlar och blommor. Utgifterna för dessa poster och övriga orepresenterade förnödenheter ingick i posten »övriga ej specificerade utgifter». Denna post varierade vid indexberäkningarna, i enlighet med tidigare metod, så att den ändrades proportionellt till dessa var gång en förskjutning uppåt eller nedåt uppgående till fem enheter observerades.

Redan under första året efter andra världskrigets utbrott uppkom vissa svårigheter vid indexberäkningarna till följd av varubortfall. Det gällde till en början ett par mycket enkla fall — gula ärter bortföll genom statsbeslag och bananer genom importens upphörande — men härtill kom att ransoneringen av livsmedel, som tagit sin början genom regleringen av sockerhandeln den 10 april 1940, visade tendens att skärpas och redan medfört ändrade konsumtionsvanor på enstaka punkter. I en framställning till Kungl. Maj:t den 3 oktober 1940 föreslog socialstyrelsen bl. a. vissa ändringar i beräkningsmetoderna, vilka skulle möjliggöra en viss anpassning till rådande konsumtionsförhållan-

Tab. 5.4 d. 1935 och 1923 års budget för diverse varor och tjänster enligt prisnivån 1935

Utgiftens art	1935 års budget	1923 års budget enligt prisnivån 1935
Utgift, kr	923	828
Därav i % för:		
Inventarier	14,3	16,1
Möbler (björkfanerat matbord, klädda stolar och pinnstolar av björk, turistsäng)	5,5	6,2
Mattor, sängkläder m. m. (matta av jutebouclé, d:o av linoleum, trådgardin, vaddmadrass, sängfilt) ..	2,6	2,9
Hushållslinne, kökssaker (handdukar, lakansväv, tallrikar, kaffekoppar, dricksglas, mjölkfat, hink) ..	3,7	4,2
Redskap o. verktyg (tvättbräde, spik, hammare, såg, el. strykjärn, symaskin, glödlampa)	2,5	2,8
Rengöringsmedel och tvätt ..	4,2	4,7
Tvål och såpa (handtvål, tvättvål, såpa)	3,2	3,6
Tvätt (tvätt o. strykning av kragar, hushållstvätt med o. utan mangling)	1,0	1,1
Hälsö- och sjukvård	8,9	9,8
Hälsövård (karbad, rakning, klippning, tandkräm, rakblad)	2,7	2,9
Sjukvård (14 närmare angivna läkemedel, läkararvode)	6,2	6,9
Intellektuella ändamål	9,7	10,7
Skolböcker	1,6	1,7
Skolavgifter	2,2	2,4
Tidningar och litteratur (årspren. och lösnummer av vissa dagliga tidningar, böcker, lösnummer av veckotidningar)	5,9	6,6
Förenings- och försäkringsavgifter	18,9	21,0
Fackföreningar	4,9	5,4
Övriga föreningar	1,1	1,2
Sjukkasor	4,0	4,5
Livförsäkring	8,9	9,9
Nöjen och förströelser	6,3	7,0
Biograf	1,8	1,9
Teater	0,8	0,8
Idrottstävling	0,9	1,0
Radiolicens	0,5	0,6
Leksaker	0,5	0,6
Grammofonskivor	0,4	0,5
Velociped	1,4	1,6
Resor	7,5	8,5
Lokala resor (spårvägsresor, omnibussresor)	2,3	2,6

Utgiftens art	1935 års budget	1923 års budget enligt prisnivån 1935
Andra resor (järnvägsresor, omnibussresor)	5,2	5,9
Räntor	0,9	1,0
Telefon, post och skrivmateriel ..	2,7	3,0
Telefon, telegram	1,5	1,7
Postporto	0,8	0,8
Skrivmateriel	0,4	0,5
Arbetshjälp i hemmet	3,1	3,5
Njutningsmedel	10,3	—
Tobak	4,2	—
Spritdrycker	6,1	—
Övriga ej specificerade utgifter ..	13,2	14,7
Summa	100	100

den (se Soc. Medd. 1940, sid. 669 o. ff.). I de direktiv för indexberäkningarna som hösten 1940 utfärdades av chefen för finansdepartementet fastslogs emellertid att beräkningarna i princip skulle avse oförändrad standard. Vidare framhölls i direktiven bl. a. följande.

Om en vara, som ingick i hushållsbudgeten, helt försvunnit ur marknaden, borde i stället för denna insättas en ersättningsvara av samma standard. Ersättningsvaran skulle inte endast ur näringsfysiologisk synpunkt vara likvärdig med den utbytta varan, utan även i övrigt ligga denna vara så nära som möjligt. Till ledning för valet skulle tjäna den faktiska konsumtionsutvecklingen, som skulle följas genom fortlöpande konsumtionsundersökningar.

Ersättningsvaran skulle vid indexberäkningen alltid medräknas i lägst sådana kvantiteter, som näringsfysiologiskt motsvarade den utbytta varan. Om den kvantitet av ersättningsvaran, som näringsfysiologiskt motsvarade den ersatta varukvantiteten, var billigare än denna, borde utbytet icke få medföra en sänkning av indextalet, såvida inte ersättningsvaran var gängse och även ur andra synpunkter än den näringsfysiologiska var likvärdig med den ersatta va-

ran. När detta icke var fallet borde ersättningsvaran medräknas i sådan mängd, att samma utgiftsbelopp nåddes, som den utbytta varan senast representerat. Om å andra sidan ersättningsvaran var näringsfysiologiskt dyrare än den utbytta varan och en oförändrad näringsstandard sålunda inte kunde upprätthållas inom den gamla kostnadsramen, fick dock en indexstegring bli följden.

För de fall att tillgången på en vara skulle starkt minskas utan att varan ransonerades, borde likaledes en substitution ske, varvid samma principer skulle tillämpas som vid substitution för helt försvunnen vara.

Om substitution enligt förut angivna regler borde ske, men denna icke var möjlig, skulle varan i fråga vid beräkningen få falla bort utan ersättning. Därvid skulle varan samtidigt elimineras ur budgeten vid basperioden.

Direktivens bestämmelser om direkta subventioner kom uteslutande till användning på livsmedelskontot. Uteslutning av varuslag utan ersättning förekom i övrigt endast på bränslekontot, där fotogen fick bortfalla.

Som exempel på hur indexberäkningarna under kristiden i praktiken verkställdes kan väljas beräkningstillfället den 1 januari 1943. De ransoneringskvoter som använts vid indexberäkning-

arna den 1 oktober föregående år bibehölls oförändrade. Vid detta tillfälle hade konsumtionen till följd av ransoneringen beräknats understiga 1935 års konsumtion med följande relationstal: matfett 18 %, ost 76 %, ägg 72 %, spannmålsprodukter 18 %, kött 56 %, fläsk 83 %, socker 10 %, kaffe 89 %.

För en del av de bortfallna varukvantiteterna insattes särskilda ersättningsvaror, såsom mjölk för ost, kött och fläsk samt potatis för spannmålsprodukter och socker. För kött och fläsk insattes dessutom fisk. Man räknade med en ökning av förbrukningen av mjölk med 25 % och av potatis med 33 %, av färsk fisk med 50 % och av salt fisk med 25 %, allt i förhållande till konsumtionsvarnorna 1935. Av den ökande mjölmängden var ej allt utan endast 16 % av de 25 procenten tillgängliga för då ifrågasvarande konsumtion, emedan 9 % beräknades åtgå att kompensera mjölkens genom fetthaltsstandardiseringen minskade kalorivärde.

Substitutionen beräknades med hänsyn till födoämnenas kalorivärde. Genom att substituera vara för vara ansåg man sig ta viss hänsyn även till övriga näringsvärden. Det gällde först att avgöra hur kostnaderna för ersättningsvarorna förhöll sig till kostnaderna för substitutionsvarorna. Därvid uppställdes följande tablå.

	Noterat pris $\frac{1}{1}$ 1943 öre/kg	Reduk- tions- tal	Redu- cerat pris	Antal kal./kg	Pris per 10 000 kal. $\frac{1}{1}$ 1943 öre
Mjölk	28,9	1,00	28,9	597	484
Ost	276,3	0,98	270,8	2 530	1 070
Kött, fläsk, korv.....	321,5	1,01	324,7	3 118	1 041
Färsk fisk	168,0	1,00	168,0	867	1 938
Salt o. konserverad fisk.....	216,1	0,89	192,3	1 913	1 005
Potatis	19,3	0,75	14,5	860	169
Spannmålsprodukter	66,6	1,04	69,3	3 388	205
Socker.....	69,8	0,91	63,5	3 949	161

	Genom ransoneringen bortfallna varukvant.		Ersättningsvaror		
	% av normal konsumtion	kalorier	% av normal konsumtion	kalorier	
Ost (mager)	76	39 094	Mjök 16	71 878	
Kött (alla slag)	56\	321 038	Färsk fisk	50	17 868
Fläsk (» »)	83/		Salt sill	25	8 553
Spannmålsprod.	17	200 215	Potatis	33	98 033
Socker.....	10	50 861	Summa		196 332
Summa		611 208			

De reduktionstal, som anges i tablan, är kvoterna mellan de observerade medelpriserna för resp. post enligt 1933 års hushållsbudgetundersökning och de vid samma tid av styrelsen noterade för i indexberäkningarna ingående representantvarorna, vilket var nödvändigt då de noterade priserna alla avser en viss bestämd kvalitet, vilken står som representant för en varugrupp, vars genomsnittspris kan vara ett annat.

Vid beräkningen av den normala konsumtionens kvantiteter och dessas näringsvärde utgick man från en mycket detaljerad förteckning över de kvantiteter av olika varuslag, som »normalfamiljen» förbrukade vid basen 1935. Vid kaloriberäkningen togs givetvis hänsyn till de förändringar i mjölkens och ostens näringsvärde, som sedan dess inträffat.

Sedan det alltså befunnits att man hade 71 878 mjölkkalorier, insattes 39 094 av dessa som substitution för ost. Då mjök ej utgjorde fullgod ersättning för ost och då osten per kalori räknat var dyrare än mjölken, räknade man kostnaderna för de 39 094 kalorierna efter ostkaloriernas pris. Resten av mjölken insattes i stället för kött och fläsk. Resultatet av dessa kostnadsberäkningar genom den direkta substitutionen blev en ökning av indexhushållets utgifter med 16,19 kr utöver den utgift som skulle uppstått om motsvarande kvantiteter kunnat inköpas av originalva-

rorna. Hela den bortransonerade delen av dessa hade emellertid inte på långt när blivit ersatt. Av ost hade visserligen allt kompensrats, men av de ursprungligen bortransonerade procenten kvarstod ännu beträffande kött 46 (av 56), beträffande fläsk 68 (av 83), spannmålsprodukter 10 (av 17) och socker 6 (av 10), dessa icke ersatta varukvantiteter borttogs helt ur beräkningarna både den 1 januari 1943 och i basen (1935). Livsmedelsposten 1935 minskades härigenom från 1 192 till 930,41 kr. För att livsmedelsposten i sin helhet trots detta skulle få samma vikt som vanligt gentemot övriga i beräkningarna ingående huvudposter ökades den vid basen med 28,12 %, så att den ånyo kom upp till 1 192 kr. Beloppet den 1/1 1943 ökades med samma procenttal. Utgiften för december 1942 kom härigenom att uppgå till 2 023,18 kr, vilket belopp — sedan vederbörliga livsmedelsrabatter om 101,41 kr frändragits — blev den livsmedelsutgift som insattes i beräkningarna av levnadskostnadsindex per den 1/1 1943.

5.5. Revisionen 1943 av 1935 års serie

Då kristidsförhållandena aktualiserade och skärpte åtskilliga av de svårigheter, som var förknippade med beräkandet av levnadskostnadsindex, samtidigt som betydelsen av denna index väsentligt ökats till följd av den allt mer omfattande indexlöneregleringen, genomför-

des fr. o. m. 1943 en revision av indexberäkningarna i överensstämmelse med de direktiv som förordats av 1943 års indexsakkunniga. I sitt betänkande (SOU 1943: 8) förordade dessa att de då gällande direktiven (SFS 1939:292) för beräkningen av socialstyrelsens levnadskostnadsindex skulle ersättas med vissa allmänt formulerade riktlinjer för indexberäkningarna. Beträffande ombudsorganisationen föreslogs en ökning av antalet orter med minst 10. Vidare ansågs en icke oväsentlig utvidgning av antalet i indexberäkningen medtagna varor vara befogad, från 170 till ca 240. Den viktigaste förändringen som föreslogs var dock att levnadskostnadsindex borde beräknas som en kedjeindex med årslänkar, där vägningstalen i princip skulle hänföra sig till konsumtionen under det aktuella året. Revisionen av hushållsbudgeten skulle därvid ske varje december. Indextalet för mars, juni och september borde liksom dittills beräknas enligt fastbasmotoden, varvid utgångspunkten skulle vara läget under december föregående år. Dessutom borde vid beräkandet av indextalen för mars, juni och september mera betydande konsumtionsomläggningar beaktas som konstaterats sedan årets början. När det gäller årslänkarna borde man utgå från priserna för varje vara och tjänst i index vid årets början och slut samt de under året konsumerade kvantiteterna och varans eller tjänstens andel i det totala konsumtionsvärdet för hela året. Vid val av formel ansågs Edgeworth's formel, som kan betraktas som en mellanform av Laspeyres' och Paaches formler, med hänsyn till praktiska omständigheter vara den lämpligaste:

$$P_{01} = \frac{\sum p_1 q}{\sum p_0 q}$$

I praktiken användes formeln omskriven på följande sätt:

$$P_{01} = \frac{\sum \frac{p_1}{p_0} \frac{p_0}{p} pq}{\sum \frac{p_0}{p} pq}$$

Skriven på detta sätt innebär formeln, att priskvoterna för de enskilda nytigheterna $\left(\frac{p_1}{p_0}\right)$, vägs med de tal som utgöres av kostnaderna för perioden mellan 0 och 1 (pq) vilka dock multiplicerats med $\frac{p_0}{p}$ och följaktligen omvandlats till att avse tidpunkten 0.

I övrigt fastslogs i de förslag till riktlinjer för indexberäkningarna, som betänkandet utmynnade i, bl. a. att index liksom tidigare borde avse samma levnadsstandard vid beräkningstillfället som vid den tidpunkt med vilken prisjämförelsen närmast skedde. Vidare borde prismaterialet avse faktiska inköpspriser varigenom följer att indirekta skatter och acciser samt eventuella statliga rabatter skulle medräknas i priserna. Särskild omsorg borde nedläggas på en exakt definition av de noterade varuslagens och tjänsternas kvalitet för att hindra ifrågakommande förändringar att påverka prisnoteringarna.

Två indextal skulle beräknas, det ena med, det andra utan direkta skatter, och genom kedjning till de senast offentliggjorda indextalen enligt den gamla beräkningsmetoden. I indexserien utan skatter borde dock skatteposten först elimineras fr. o. m. 1935.

De direktiv för beräkningen av levnadskostnadsindex, som sålunda framkom i betänkandet, kom under 1943 i allt väsentligt att följas. Vid kvartals-skiftet mars/april 1943 realiserades så-

lunda de sakkunnigas förslag med avseende såväl på kedjemetoden som vägningen. Som utgångspunkt för beräkningarna togs de senaste indextalen i 1935 och 1914 års serier, vilka — vad beträffar samtliga levnadskostnader — var 153 resp. 239. Vidare beräknades kostnadsförändringen december 1942—mars 1943 varefter förändringen tillämpades på nyssnämnda indextal. Det av de sakkunniga föreslagna viktsystemet kom därvid till användning. Den föreslagna utvidgningen av antalet förnödenheter i varulistan för prisinsamlingen med ett 70-tal samt ändrade kvaliteter och sorter på en rad artiklar, företogs likaså fr. o. m. mars. Då alla nytillkomna priser inte kunde användas, därigenom att motsvarande priser i december 1942 inte alltid kunnat erhållas, fick i en del fall de nya varuslagens vikt följa prisutvecklingen för närbesläktade varor och i andra fall användes de insamlade uppgifterna endast som stöd för den uppfattning om prisutvecklingen, vilken kunde erhållas i samråd med branschexpertis. Den viktigaste punkt, där denna senare utväg tillgreps, gällde beklädnadsposten, där prisutvecklingen för kostymer och ytterplagg ej kunde automatiskt framräknas på det inkomna prismaterialet.

Ökningen av antalet ombudsorter från 49 till 60 kunde genomföras fr. o. m. tredje kvartalet 1943.

Beträffande substitutionsberäkningarna utvidgades dessa fr. o. m. december 1943 även till att avse bränsleposten. Beräkningssättet grundade sig på de bestämmelser om tilldelningen av hushållsbränsle för de olika bränsleåren, varvid skillnaderna i sammanlagda kostnader för de olika i bränslebudgeten ingående varuslagens värmepoäng utgjorde substitutionskostnaden. Med detta be-

lopp ökades den på vanligt sätt beräknade bränsleutgiften. Fr. o. m. september 1947 uträknades bränsleindexen enligt en annan metod, varigenom man undvek substitutionskostnadsberäkningarna. Med ledning av uppgifter om tätorternas beräknade förbrukning av vart och ett av de olika varuslagen kunde man med kännedom om de olika varuslagens bränslevärde räkna ut hur mycket det skulle kosta att med den givna fördelningen uppnå det antal bränslepoäng som »indexhushållet» var berättigat till. Kravet på lika standard kunde härigenom upprätthållas trots att fördelningen inom bränsleposten var olika vid bastillfället och det aktuella beräknings-tillfället. År 1948 vidtogs dessutom den förbättringen att vid uträknandet av medelpris för samtliga orter på de olika bränsleslagen särskilda vikter användes.

Under krigsåren genomfördes mindre konsumtionsundersökningar varje kvartal. Dessa undersökningar tillkom närmast för att man skulle kunna studera, hur krisförhållandena påverkade befolkningens näringsförhållanden, så att näringsbrister skulle kunna upptäckas i god tid och åtgärder häremot kunna vidtagas. Undersökningsresultaten kunde dock även utnyttjas för revision av indexbudgeten. Kvartalsundersökningarnas värde för detta ändamål var emellertid begränsat, eftersom bokföringen endast upptog livsmedel och varje bokföringsperiod endast omfattade två veckor, i vissa fall fyra veckor. För revisionen av andra budgetposter var man följaktligen hänvisad till andra uppgifter om konsumtionsförändringarna. Vid kvartalsundersökningen i november 1941 insamlades visserligen en del uppgifter om konsumtionen av kläder och skor och »övriga utgifter», men eftersom dessa uppgifter i huvudsak endast om-

fattade en månads förbrukning, hade de ett begränsat värde.

Först i samband med den revision av indexbudgeten, som ägde rum hösten 1948, kunde färskare uppgifter avseende hela budgeten utnyttjas. Då förelåg nämligen resultat från en mindre hushållsundersökning som företagits enligt en annan metod än den tidigare med bokföring. Den nya metoden innebar att man genom intervjuer erhöll upplysningar om lämpliga, utvalda familjers konsumtionsvanor. Under våren 1948 intervjuades omkring 290 hushåll i åtta städer och tätorter. Följande år utfördes ytterligare en undersökning som omfattade omkring 600 hushåll, och metodmässigt utfördes undersökningen som en kombination av intervjuer och bokföring.

Med den formel och den kedjeindexmetod, som tillämpades vid beräkningarna för levnadskostnadsindex, uppstod vissa speciella problem i samband med budgetbytena. Budgeten reviderades i sin helhet varje år. Utgångspunkten för beräkningarna utgjorde prisnoteringarna i mitten av december. När dessa förelåg beräknades en index, som utvisade levnadskostnadsutvecklingen sedan december närmast föregående år. Beräkningarna skulle därvid baseras på en budget som avsåg förhållandena under mellanperioden. Indexarna för de mellanliggande kvartalen uträknades alla i förhållande till närmast föregående decemberindex. Därvid skulle man strängt taget i formeln begagna kvantitetsvärden, som verkligen hänförde sig till konsumtionen mellan december och det aktuella beräkningstillfället. Detta var emellertid i praktiken ogenomförbart, bl. a. därför att man inte kände de aktuella konsumtionsförändringarna med tillräcklig noggrannhet och snabbhet.

Vägningstalen per mars och juni hänförde sig därför till konsumtionsförhållandena under föregående år. I september företogs dock en preliminär revision av budgeten, så att vägningstalen så vitt möjligt kom att hänföra sig till det aktuella året. Denna revision justerades därpå i december med hänsyn till den ytterligare kännedom om konsumtionsvanorna som då var kända. — Både vid den preliminära revisionen i september och den definitiva i december skedde jämförelsen direkt med december föregående år. Detta fick till följd att jämförelsen med närmast föregående kvartal kunde bli missvisande. Man kunde t. ex. i september på grund av de ändrade vägningstalen komma till en något högre eller lägre index än i juni, trots att under mellantiden inga prisförändringar inträffat. Principiellt borde då också indexen för juni revideras, vilken skulle blivit annorlunda om den reviderade budgeten tillämpats redan då. Detta gjordes dock ej med hänsyn till praxis att inte justera redan publicerad indexsiffra. Då vägningstalen i allmänhet inte har något större inflytande på indexberäkningarnas resultat när det gäller korta tidsperioder utan alltför stora prisförändringar, skulle det dock i praktiken ha varit fråga om mycket obetydliga justeringar.

5.6. Konsumtionsprisindex

Då Sverige lämnade guldmyntfoten i september 1931, befarades att denna åtgärd skulle leda till en icke önskvärd höjning av den inhemska prisnivån. Målet för den svenska penningpolitiken skulle vara att bevara kronans köpkraft och till vägledning för denna strävan tog riksbanken initiativ till uträknandet av en ny prisindexserie. På grund

av sin speciella karaktär ansågs socialstyrelsens levnadskostnadsindex inte vara en tillfredsställande mätare av detaljprisnivåns förändringar. Riksbankens konsumtionsprisindex som utarbetades i samarbete med socialstyrelsen, skulle med korta mellanrum belysa den genomsnittliga prisförändringen för hela den enskilda konsumtionen av varor och tjänster och därmed på ett allmängiltigt sätt inregistrera den förda penningpolitikens verkningar med avseende på penningvärdet. Indexen korrigerades med hänsyn till indirekta skatter och subventioner.

Varuurlvalet skulle i princip vara rörligt för att kunna anpassas efter de aktuella konsumtionsvanorna. I fråga om prisvalet nöjde man sig till en början med ett mindre antal representativa städer och tätorter bland socialstyrelsens ombudsorter, ehuru indexen skulle avse hela befolkningens konsumtion. Beträffande antalet varuslag och uppgiftsfrekvensen företogs däremot en betydlig utvidgning i förhållande till levnadskostnadsindex. Vid beräkningen av konsumtionsprisindex utnyttjades dels det insamlade materialet för levnadskostnadsindex samt dels särskilda uppgifter, som i huvudsak insamlades av styrelsens prisombud. Fram till hösten 1943 insamlades uppgifter från 15 och därefter fram till juni 1949 från 25 ombudsorter; i båda fallen på orter från vilka styrelsen inhämtat prisuppgifter för även andra varugrupper än livsmedel, bränsle och lyse. Vid medeltalsberäkningarna vägdes noteringarna på så sätt att priserna för Stockholm och Göteborg erhöll vikterna 3 resp. 2 medan var och en av noteringarna från övriga orter hade vikten 1. När antalet orter utökades till 25 tillämpades följande vikter: Stockholm 20, Göteborg 10, Malmö 5, sex övriga orter

med mer än 25 000 inv. 18, sex orter med 10 000—25 000 inv. 13 och tio orter med mindre än 10 000 inv. 34. En mindre jämkning av dessa vikter skedde våren 1949. För tiden september 1931—december 1938 skedde insamlingar varje vecka och därefter varje månad.

Fr. o. m. juli 1949 övertogs serien av socialstyrelsen och namnet ändrades därvid till socialstyrelsens allmänna konsumtionsprisindex.

Innan övergången skedde tillgick indexberäkningarna så att de beräknade riksmedelpriserna jämfördes med motsvarande priser föregående vecka (månad). Sedan de relativa prisförskjutningarna fastställts, beräknades medeltal av dessa för de olika utgiftsgrupperna och för den totala konsumtionen. Prisrelationerna vägdes därvid med vägningstal som motsvarade de olika varornas och tjänsternas andel (i promille) i den totala privata konsumtionen inom landet.

Vägningstalen i riksbanksindexen har i princip varit rörliga och vid beräkningen av indexen användes medeltalet av vikterna för de två perioder jämförelsen avsåg. Materialet för justeringen av vikterna erhöles genom de särskilda konsumtionsvärdeundersökningar som emellanåt företogs av riksbanken. Revisionerna av viktsystemet företogs, särskilt under krigsåren, nästan varje år. Konsumtionsprisindexen uträknades fram till 1937 enligt s. k. aritmetisk metod och därefter enligt s. k. geometrisk metod. De båda formlerna kan därvid återges på följande sätt:

$$P_{01} = \frac{\sum p_1 p_0 q}{\sum p_0 q};$$

$$\log P_{01} = \frac{\sum q(\log p_1 - \log p_0)}{\sum q}.$$

I formlerna betecknar p_0 och p_1 priserna vid resp. basperioden och det aktuella beräkningstillfället och q de för resp. perioder fastställda vägningsstalen. Det kan anmärkas att den formel som fr. o. m. 1943 användes för levnadskostnadsindex var identisk med den 1931—1937 tillämpade indexformeln och till vilka beräkningarna återfördes då konsumentprisindex övertogs av socialstyrelsen.

För att i någon mån eliminera den brist som uppstod då indextalen omräknats till en kedjeindex med fast bas genom multiplikation av vecko- resp. månadsindexerna, vidtogs justeringar av indextalen varje kvartal, senare varje år, grundade på direkta jämförelser mellan det aktuella beräkningstillfället och någon tidigare period.

En del förändringar i beräkningssättet genomfördes då socialstyrelsen övertog serien. Syftet var att eliminera vissa olikheter med levnadskostnadsindex som inte betingades av dessa båda seriers allmänna karaktär och ändamål. Samtidigt utökades prismaterialet för konsumtionsprisindexen i fråga om antalet medräknade ombudsorter. Beträffande grupperna livsmedel, bränsle och lyse insamlades priser inte bara från de 60 ombudsorterna, som ingick vid beräkningen av levnadskostnadsindex utan också 35 ombudsorter på landsbygden, vilka sedan december 1948 kvartalsvis ingick i prismaterialet. Priserna från de 60 städerna och tätorterna sammanvägdes till ett medelpris med samma vikter som tillämpades för levnadskostnadsindex. I fråga om landsbygdsorterna uträknades ett enkelt medeltal. Riksmedelpriset vägdes sedan på så sätt att stads- och tätortspriset gavs vikten 2 och landsbygdspriset 1. Då landsbygdsorterna endast insände uppgifter för må-

naderna mars, juni, september och december fick städernas och tätorternas prisförändringar under mellanliggande månader representera utvecklingen i hela riket.

I fråga om säsongutjämnningen tillämpades samma metod som för levnadskostnadsindex (se sid. 109 o. ff.). Lika så återgick man, som ovan antytts, till den aritmetiska indexformeln som under de första åren användes för riksbankens indexserie. Därmed uppnåddes överensstämmelse med den för levnadskostnadsindex sedan 1943 tillämpade metoden.

Det i riksbankens index använda vikt-systemet, som utgjordes av promilletal, bibehölls emellertid oförändrat. Vissa omgrupperingar inom de olika posterna vidtogs dock. Sålunda flyttades spritdrycker, viner och tobak från »födo- och njutningsämnen» till »övriga varor och tjänster». Därigenom blev gruppindelningen densamma som för levnadskostnadsindex.

För att begränsa antalet basperioder i de fortlöpande indexserierna bestämdes publiceringsbasen för konsumtionsprisindexen till 1935, som då utgjorde basåret för huvudserien i levnadskostnadsindexen. Vid omräkningen av den ursprungliga riksbanksserien med september 1931 som basperiod sattes årsmedeltalet för 1935 — för generalindextalet 100,5 — lika med 100 och innebar för generalindexens del endast en obetydlig ändring av de tidigare publicerade indextalen.

5.7. Konsumentprisindex

Den enda numera officiella, regelbundet beräknade indexserien över prisutvecklingen i detaljhandelsledet i Sverige är konsumentprisindex. Denna serie, som började beräknas fr. o. m. juli 1954,

ersatte därmed samtliga tidigare serier, dvs. levnadskostnadsindex med och utan skatter och sociala förmåner (1914 och 1935 års serier) samt styrelsens allmänna konsumtionsprisindex. Konsumentprisindex har 1949 (hela året) som bas. Någon retroaktiv beräkning för tiden 1950—juni 1954 företogs emellertid ej. Anknytningen till basåret måste därför ske med hjälp av någon av de tidigare indexserierna som täcker den ifrågasatta perioden. Mycket talade för att därvid använda sig av konsumtionsprisindexen, som till sin konstruktion nära överensstämde med den nya serien, men med hänsyn till levnadskostnadsindexens mera officiella karaktär och vidsträcktare användningsområde ansågs det mera lämpligt att indextalen för denna serie användes vid anknytningen. Konsumtionspris- och levnadskostnadsindex var f. ö. nästan identiska vid omläggningen.

Som namnet anger avser konsumentprisindexen att vara en prisindex och skall mäta prisförändringarna inom hela den privata konsumtionen, således inklusive förbrukningen på restauranger och andra näringsställen men exklusive övrig konsumtion, t. ex. inom militära förband och på anstalter av olika slag. Den fiktiva men ibland som ett konkret hushåll uppfattade indexfamiljen var därmed avförd ur indexberäkningarna. Indexfamiljens i kronor och öre angivna utgiftsbudget ersattes med vägningsstal, som anger värdet av årsförbrukningen av olika varor och tjänster i promille av den totala privata konsumtionens värde under ett år. I vissa avseenden råder rätt stor överensstämmelse mellan socialstyrelsens allmänna konsumtionsprisindex och konsumentprisindex, t. ex. i fråga om vägningsstälens utformning, prismaterialets anknytning till både stä-

der och tätorter och beräkningsfrekvensen (månadsvis).

I det betänkande, som avgavs av 1952 års indexkommitté (SOU 1953:23) framhåller de sakkunniga att de icke finner någon anledning att ifrågasätta en omläggning av själva beräkningsmetoden, dvs. indexformeln och systemet med en kedjeindex. Beräkningssättet blev således detsamma som för levnadskostnadsindexen under senare år, där den s. k. Edgeworths' formel använts (se sid. 102). I praktiken har det i brist på fortlöpande, snabba uppgifter om förbrukningens förskjutningar blivit så, att Laspeyres' formel med fasta vikter motsvarande värdet av sistförflutna års förbrukning tillämpats för indextalen för det löpande året. När man kommit till december räknas först en decemberindex med samma oförändrade vägningsstal som begagnats för de föregående månaderna av året, den s. k. korttidsindexen. Något senare genomförs en reviderad beräkning för december, varvid vägningsstalen för de då kända konsumtionssiffrorna för det just tilländalupna året används. Det reviderade talet benämns långtidsindexen för december och får sedan utgöra utgångspunkten för den nya indexserien under det följande året. Det är med andra ord dessa reviderade decemberindexar, som ingår i kedjan av årsindexar.

Vid beräkningen av långtidsindex för december företar man också andra justeringar av indextalen än de som blir följden av att man använder nya vägningsstal. Sålunda finns det ett antal varuslag, för vilka det inte är möjligt att varje månad få aktuella prisuppgifter. För att undvika att under löpande året få ett hak i indexserien, låter man sådana nya prisuppgifter slå igenom just i december vid beräkningen av långtids-

indexen, där det ändå blir ett hak i förhållande till den oreviderade december-siffran. Om man däremot lät det uppstå hak under det löpande året, så skulle det med rätta kunna invändas att man lät en jämförelse mellan två månader påverkas av vad som i själva verket hade hänt tidigare. Vid beräkningen av lågtidsindexen i december sker också den årliga omräkningen av bostads-posten. Denna bygger på en särskild under-sökning (se sid. 26). Om en generell hyreshöjning eller annan dylik förändring skulle inträffa under året, så inräknas dock effekten omedelbart i index, ehuru blott provisoriskt i avvaktan på resultatet av nästa undersökning av bostads-posten.

Formelmässigt sett överensstämmer sålunda konsumentprisindex såväl med levnadskostnadsindex som konsumtionsprisindex. Den viktigaste nyheten i samband med att konsumentprisindex fick ersätta de tidigare serierna var det ovan angivna förfarandet med två indextal för december samt att någon ny serie med direkta skatter icke tillkom. Beträffande prisinsamlingsförfarandet, som vidare omorganiserades, hänvisas till redogörelsen i kap. 1 (sid. 20 o. ff.).

I fråga om vägningstalen, som skall innefatta all slags förbrukning, måste varuförteckningen utformas på ett sådant sätt, att ett stort antal sinsemellan likartade varor ryms under samma rubrik. Det måste sålunda heta »charkuterivaror», »ylletyger», »skrivmateriel» osv. och ej någon speciell typ av de olika varorna. Vid prisinsamlingen måste man däremot välja ut vissa, noggrant preciserade varor, vilkas prisutveckling successivt följs. Vägningstalen, som anges i promille, bygger på konjunktur-institutets beräkningar av den totala privata konsumtionen, vilka i sin tur byg-

ger på ett stort antal andra källor. I fråga om jordbruksprodukter utförs beräkningarna sålunda av jordbruksnämnden, i fråga om andra grupper bygger de på import- och exportstatistiken samt på statistiken över den inhemska produktionen. Precisionsgraden hos de framkomna promilletalen är av naturliga skäl mycket olika. Beträffande vissa varugrupper är precisionen hög, medan man för andra varugrupper endast har att lita till mycket grova uppskattningar. Detaljfördelningen av vägningstalen sker huvudsakligen med hjälp av resultaten från undersökningarna om den genomsnittliga fördelningen av hushållsutgifterna, de s. k. levnadskostnadsundersökningarna, varav den senaste företogs under 1958.

5.8. Säsongutjämning av priser vid indexberäkningarna

För åtskilliga varor påverkas prisbildningen i betydande grad av årstidernas växlingar. Särskilt gäller detta en del livsmedel. För dylika varor stiger och sjunker priserna efter årstidernas växlingar, som rätt nära överensstämmer år efter år.

Indexberäkningarna avser ju att mäta förändringarna i kostnaden att upprätthålla en oförändrad standard, och jämförelsen sker med hjälp av en årsbudget, som används oförändrad under det löpande beräkningsåret. Säsongsvängningar i priserna tenderar därmed att direkt påverka totalindex i proportion till säsongvarans vägningstal i budgeten. Detta kan anses orealistiskt, eftersom den faktiska förbrukningen av varan i fråga är större under högsäsongen, då priset är lågt, än under övriga månader, när noteringarna ligger högt. Säsongsvängningarnas inverkan på index kan

således motverkas antingen genom en utjämning av priserna med ledning av den normala variationskurvan eller genom användning av olika vägningstal under olika delar av året. Då den sistnämnda metoden förutsätter en så ingående kännedom om varuförbrukningen under olika delar av året, som sällan står till buds, och i övrigt bör undvikas av praktiska skäl, har socialstyrelsen valt att för vissa varor — tidvis med viss komplettering — tillämpa en prisutjämning under året som approximativt ersätter en säsongvariation av vägningstalen. Till utjämningen medverkar emellertid helt automatiskt även det förhållandet att hög- och lågprisperioderna inte sammanfaller för de olika säsongpåverkade varorna.

I början av 1930-talet var det endast ägg som var föremål för säsongmässig prisutjämning, men vid uppläggningsen av 1935 års serie utsträcktes utjämningsförfarandet även till äpplen, apelsiner och vitkål. Justeringen av de noterade priserna gjordes då med ledning av femårsmedeltal (för ägg tioårsmedeltal). För varje januari, februari etc. uträknades genomsnittspriset för de fem (tio) år, som hade föregått det år, under vilket en viss indexberäkning skedde. Av dessa månadsmedeltal framräknades ett årsgenomsnitt och på basis därav relationstal för varje månad. Med dessa »säsongkvoter» dividerades det löpande årets månadsmedelpriser, innan dessa infogades i indexberäkningarna. Denna metod begagnades fram t. o. m. den 1 mars 1941 men måste då överges, då det visade sig att de på förkrigstidens säsongvariationer baserade säsongkvoterna icke längre kunde tillämpas. Det var närmast handelsavspärningarna som rubbade de normala priskurvorna.

Den säsongutjämningsmetod, som so-

cialstyrelsen då övergick till, kan beskrivas på följande sätt. När den nya skörden av t. ex. äpplen kommit i marknaden i september, togs det noterade priset utan justering. För oktober togs medeltalet av september- och oktoberpriserna, för november medeltalet av dessa två jämte novemberpriset osv. fram t. o. m. februari, i vars medelpris såldes ingick de senaste sex manadernas priser. Detta pris fick därefter stå fast till nästa september, då det utbyttes mot det då aktuella priset, varefter samma förfarande upprepades. Samma metod användes för apelsiner och vitkål med andra noteringsperioder. Hela tiden gavs varje vara ett och samma vägningstal från månad till månad. För ägg tillämpades en liknande utjämningsperiod ett par kvartal, varefter säsongjusteringen slopades för detta varuslag, enär de reglerade äggpriserna inte längre var underkastade någon säsongmässig förändring. Bakgrunden till den nu beskrivna utjämningsmetoden var att hushållen då i stor utsträckning ännu tillämpade en viss förrådshushållning och att i varje fall respektive varor fanns i handeln i större mängder endast under vissa månader.

Efter förslag av 1942 års indexsakkunniga (SOU 1943:8) tillämpades fr. o. m. juli 1943 en ny metod för säsongutjämning, som byggde på en kombination av de före kriget och de 1941—1943 begagnade principerna. Man använde därvid för utjämningen dels en »normal» säsongpriskurva (första steget), dels togs hänsyn till att priserna från den årstid, till vilken inköpen av en vara koncentrerades, var av större betydelse för levnadskostnaderna än priser under resten av året (andra steget). Till grund för konstruktionen av de »normala» säsongkvoterna lade styrel-

sen en femårsperiod (budgetår) före beräkningsåret. Vid uträkningen av de under femårsperioden genomsnittliga månadskvoterna grundades dessa på medeltal av för varje år beräknade relationstal. Det andra steget bestod i att man med ledning av ungefärliga uppgifter om förbrukningens fördelning på årets månader gjorde en säsongkurva bestående av avrundade relationstal från 100 till 0, som angav hur stora kvantiteter, som inköptes under de olika månaderna. När säsongkvantiteten under varans högsäsong var 100—80, korrigerades priset endast enligt säsongkvotmetoden, men då kvantiteten sjönk under 80, beräknades ett vägt medeltal mellan det säsongkorrigerade priset för den aktuella månaden och medelpriset under senaste högsäsong (= de månader, då kvantitetstalet var lägst 80). Medeltalet uträknades så, att priset för den aktuella månaden vägdes med säsongkvantiteten för månaden i fråga (t. ex. 60), medan medelpriset för den senaste högsäsongens månader som vägningstal fick skillnaden mellan 100 och den aktuella månadens tal (i exemplet således 40). För de månader, där säsongkvantiteten angavs såsom 0 fick det senast använda priset kvarstå oförändrat i den nya indexberäkningen.¹ Denna dubbla säsongutjämningsmetod tillämpades för morötter, vitkål, tomater och äpplen.

För potatis och ägg gjordes utjämningsmetoden med hjälp av endast säsongpris-kurvor. Några kvantitetskurvor användes således inte för dessa varor när konsumtionen i dessa fall ansågs någorlunda jämnt fördelad under året. För apelsiner och spenat användes däremot endast en kvantitetsjustering utan före-

gående säsongjustering av priserna. Vidare må nämnas att för representantvaror för blommor, nejlika, tillämpades ett löpande 12-månadersmedeltal. För sådana varor slutligen, som endast inköps under vissa delar av året eller som överhuvud inte förekommer i marknaden annat än under en viss årstid t. ex. vinterkläder och skidor, gick man till väga på så sätt att prisrörelserna följdes under själva säsongen (utan utjämningsmetod) och när denna var över, lät man varorna stå kvar i indexkalkylen med de priser de hade vid sista noteringen.

Fr. o. m. 1957 genomfördes en ny säsongutjämningsmetod, dels för att undvika en eftersläpning av reella prisändringars effekt på indextalet genom medräknandet av en föregående högsäsongens priser, dels för att få ett enhetligt och mindre arbetskrävande system. Den nya metoden bygger på säsongpris-kurvor baserade på de tre senaste kalenderåren. De funna säsongkvoterna underkastas en s. k. trendjustering på grundval av prisutvecklingen under den senaste treårsperioden. Man lägger därvid till eller drar ifrån en faktor, som erhållits genom att beräkna förändringen per månad under treårsperioden. Vid stigande trend ökas kvoterna för första halvåret: januarikvoten med ett tal lika med 6 gånger nämnda faktor, februarikvoten med 5 gånger faktorn osv., medan andra halvårets kvoter minskas: juli-kvoten med faktorn, augustikvoten med 2 gånger faktorn etc. Vid fallande trend blir förfarandet det motsatta. De varor för vilka den nya metoden har tillämpats för 1957—1959 är potatis, morötter, vitkål, tomater, spenat, äpplen, apelsiner, ägg och nejlika.

Metoden att för varor, som endast noteras vissa årstider (t. ex. skidor) eller som endast saluförs vissa månader

¹ Utjämningsförfarandet har utförligt beskrivits i Erland v. Hofstens bok *Index och levnadskostnad*, Stockholm 1949.

(t. ex. lingon), använda det noterade priset under säsongen (utan utjämning) och att låta det sist noterade priset stå

kvar under övriga månader av året används fortfarande för vissa livsmedel, klädesplagg m. m.

Kap. 6. Anknytningar till prisanalyser för perioden 1830—1930

6.1. Källmaterialet

Under början av 1930-talet utfördes vid Stockholms högskolas socialvetenskapliga institut under ledning av professor Gunnar Myrdal vissa prisstatistiska undersökningar avseende tidsperioden 1830—1930.¹ En kort sammanfattning av denna undersöknings uppläggning och huvudresultat kommer att lämnas i det följande, i syfte att belysa prisutvecklingen före tillkomsten av socialstyrelsens levnadskostnadsindex.

Huvudsyftet med ifrågavarande prisstudier var framför allt att konstruera en index, med vars hjälp bl. a. en approximativ uppskattning av reallöneutvecklingen skulle kunna ernås. Det prismaterial som utnyttjades var markegångstaxorna, upphandlingspriser vid offentliga institutioner och prisnoteringar från äldre dagstidningar och tidskriftspress. Dessutom inhämtades uppgifter från arkiverade affärshandlingar, såsom kassaböcker, motböcker med kunderna, bodkladdar etc. I vissa fall kunde även prismaterial från privatpersoner i form av t. ex. hushållsböcker användas. Då det i äldre tider i mycket stor omfattning förekom att arbetarna vid bruken gjorde sina inköp av livsmedel i den s. k. brukshandeln och dessutom erhöll en del av lönen i form av naturaförmåner, blev det nödvändigt att genomgå räkenskaper och övriga handlingar från

ett stort antal bruk. Beträffande källmaterialets värde är följande att anföra.

Markegångspriserna var som regel lägre än priserna på öppna marknaden och avsåg något växlande kvaliteter, dels inom olika landsdelar och dels tidsmässigt sett. Preciseringen av de kvaliteter prisnoteringarna avsåg var i dessa taxor tämligen vaga. I jämförelse med annat prismaterial kunde dock konstateras att markegångspriserna, även om de absolut gav något för låga värden, var synnerligen konjunkturkänsliga och i det stora hela gav en fullt riktig bild av prispörändringarnas omfattning och storlek för många viktiga livsförnödenheter. Särskilt gäller detta riksmedelpriserna, som erhöles genom medeltalsberäkningar på grundval av länstaxorna. Mindre tillförlitliga var däremot taxepreiserna för vissa enskilda län, och deras värde som prisstatistiskt material växlar även från tid till annan.

Upphandlingspriserna, som erhöles genom utdrag ur räkenskapsböcker och verifikationer från offentliga institutioner, var av något annan beskaffenhet. Inköpen av livsmedel vid ett flertal inrättningar, såsom fängelser, barnhem, lasarett m. fl., skedde genom s. k. upphandling, varvid enskilda affärsmän inlämnade anbud på varuleveranser för en period av 6 à 12 månader framåt. Detta system för inköp synes ha utvecklats sig ur ett matentreprenadssystem, vid vilket hela kosthållet överlämnades åt en viss entreprenör, varvid anbudet avsåg priset per matportion. Dessa portionspriser

¹ GUNNAR MYRDAL, assisted by SVEN BOUVIN, *The Cost of Living in Sweden 1830—1930*, Stockholm, Economic Studies N:r 2, London 1933.

var dock omöjliga att använda på grund av att portionernas storlek och sammanställning visade sig vara starkt växlande vid skilda inrättningar och vid olika tidsperioder. Vid inrättningar med eget kosthall var däremot de bokförda upphandlings- och anbudspriserna användbara. En närmare granskning gav dock vid handen, att betydande kvalitetsolikheter förelåg. I jämförelse med övrigt prismaterial visade sig dessa upphandlingspriser dels vara lägre än de i detaljhandeln och närmast att betrakta som ett mellanting av detalj- och partipriser, dels mindre konjunkturkänsliga, vilket sammanhängde med att accepterade anbud var bindande för hela kontraktstiden.

Från tidningspressens ekonomiska avdelningar och marknadstablåer kunde värdefulla upplysningar om prisbildningen på viktigare förnödenheter erhållas. Som regel var även kvalitetsbestämningarna någorlunda korrekta; givetvis förekom även här stora växlingar under skilda perioder samt skillnader mellan olika tidningar. Likaså skiftade prisnoteringarnas karaktär. Ibland avsåg noteringarna torghandelspriser, medan däremot vid andra tillfällen partipriser angetts. Då det i de flesta fall framgick vilket pris som åsyftades, var det möjligt att sammanställa och bearbeta enhetligt material och på så sätt erhålla prisserier av relativt homogen beskaffenhet. För Norrland var tidningspriserna med undantag för Gävleborgs län mycket ofullständiga, medan för övriga landsdelar i stort sett fullgott material erhöles. Efter genomgång kunde sammanlagt 112 tidningar lämna användbara prisuppgifter för 74 olika orter i riket.

Bland övrigt prismaterial visade sig de uppgifter som erhöles från privatper-

soner vara mindre värdefulla på grund av bristande kontinuitet och starkt växlande kvaliteter. Värdefullare var då de prisuppgifter, som erhöles från äldre handelsfirmor och från den gamla brukshandeln.

Beträffande bostadskostnaderna i äldre tider saknades praktiskt taget mer detaljerade och tillförlitliga uppgifter. Det material som stod till buds utgjordes framför allt av prisnoteringar på byggnadsmaterial, hyreslistor från Stockholms stad samt räkenskapsuppgifter från de s. k. gustavianska arvegodsen, tillhörande Uppsala universitet.

Den sålunda verkställda inventeringen av tillgängligt prisstatistiskt källmaterial torde ha varit så omfattande, att ytterligare uppgifter knappast kunde stått att erhålla. Det hopsamlade materialet är givetvis bräckligt och i många avseenden otillfredsställande, men utgör å andra sidan det enda som står till buds, när man önskar studera levnads-kostnadernas förändringar i äldre tid.

6.2. Bearbetning

Med hänsyn till föreliggande uppgifter och med den kännedom om pris- och marknadsförhållanden, som på olika sätt erhållits, måste i varje särskilt fall en omprövning av uppgifterna företas, vilket slutligen resulterade i prisserier för de olika varuslagen. Prisserierna var närmast att betrakta som ett mellanting av detalj- och partipriser. Källmaterialet sammanställdes länsvis, varefter riksmedelpriser uträknades på grundval av länspriserna i form av vägda medeltal, varvid folkmängden inom länen utgjorde vägningstalen. Dessförinnan omräknades dock samtliga prisnoteringar i moderna mynt per vikts- eller volymenhet i decimalsystemet.

Den index, som konstruerades på grundval av det insamlade prismaterialet, har som bas 10-årsperioden 1861—1870. Principen för beräkningen bestod i fastställandet av kostnaden för en vuxen persons årsförbrukning. Härvid uppdelades hushållsbudgeten genomgående i större och enhetligare utgiftsposter såsom livsmedel, bränsle, lyse, beklädnad, bostad samt övriga utgifter. Indextalen har därefter erhållits genom en enkel division av resp. års kostnadssummor med motsvarande kostnadssumma för basperioden. Index anger sålunda hur mycket billigare eller dyrare det blivit i förhållande till 1860-talet under förutsättning av oförändrade förbrukningsvanor. Då emellertid mycket genomgripande förändringar ägt rum under den långa tidsperiod det här var fråga om inte bara i fråga om konsumtionens kvalitativa och kvantitativa sammansättning och omfattning utan också att åtskilliga varuslag försvann ur marknaden och nya tillkom, anpassades indexbudgetens sammansättning i görli-gaste mån efter de under olika tidsperioder aktuella konsumtionsförhållandena, för att indexen på ett tillförlitligare sätt skulle avspegla levnadskostnadernas förändringar.

Detta problem löstes schematiskt på så sätt att två olika budgeter användes vid indexberäkningarna, varvid den äldre, a-budgeten, avsåg att återspegla konsumtionsvanorna under 1830- och 1840-talen, medan den s. k. b-budgeten var av modernare snitt och hänförde sig till senare hälften av 1800-talet. Under 50-årsperioden 1830—80 återgavs resultatet av indexberäkningarna enligt bägge dessa vägningsmetoder i form av två jämn-löpande serier. Fr. o. m. 1881 beräknades indextalen däremot enbart på grundval av den yngre b-budgeten. Genom

dessa dubbelräkningar för äldre tider har en viss kontroll vunnits om indextalens tillförlitlighet, samtidigt som möjlighet beretts till att konstruera en indexserie, som förutom prisernas fluktuationer även inkluderar förändringarna i levnadsstandard och levnadssätt. Det bör emellertid poängteras att då för äldre tider mer detaljerade och tillförlitliga uppgifter helt saknas om konsumtionen, ifrågavarande a- och b-budgeter utgör grova approximationer på grundval av vissa företagna undersökningar om nationalinkomsten samt uppgifter hämtade från tidigare publicerade undersökningar.

Utgifternas procentuella fördelning på de olika huvudposterna för basperioden 1861—70 framgår av följande tablå.

	Budget a	Budget b
Livsmedel	65,0	55,0
Bränsle	2,5	3,0
Lyse	1,0	1,5
Beklädnad	10,0	12,0
Bostad	7,5	10,0
Övriga utgifter.....	14,0	18,5
Summa	100	100

Den äldre a-budgeten uppvisade sålunda en avsevärt högre utgiftsandel för livsmedel än b-budgeten, medan utgiftsandelarna för övriga poster var något lägre. Till grund för beräkningarna för livsmedelskostnaderna låg förbrukningskvantiteter i kg, liter etc. för sammanlagt 33 varuslag, varvid konsumtionen enligt b-budgeten såväl kvantitativt som kvalitativt var överlägsen a-budgeten.

Det tillgängliga prismaterialet för beklädnadsartiklar hänförde sig dels till markegångstaxorna och dels till upphandlingspriserna vid Stockholms allmänna barnhus samt till marinförvaltningen. Då både varornas antal och art växlade något inom de olika uppgiftskällorna, beräknades fyra särskilda pris-

indexserier. Dessa visade en tämligen god överensstämmelse och kunde på grafisk väg ersättas med en enhetlig indexserie.

Beträffande utgifterna för bostad fanns med undantag för Stockholm inga som helst upplysningar om hyrorna i äldre tid. Här konstruerades i stället en indexserie som utvisade byggnadskostnadernas förändringar. Priserna vägdes vid kostnadsberäkningen enligt två olika budgeter med hänsyn till de förändringar i byggnadssätt och bostadsvanor, som ägde rum under 1800-talet. Likaledes beräknades utgifterna för belysning enligt två olika budgeter. Posten övriga utgifter, som innefattade ej upptagna varor och tjänster i budgeten, antogs variera med de totala levnadskostnaderna.

Generalindextalet erhöles som ett med utgiftsandelarna för de olika huvudposterna vägt medeltal. Vissa jämförelser och kontroller möjliggjordes genom beräkningar av liknande art med avseende på partipriserna under tidsperioden 1860—1913 utförda av dr Karl Åmark.

6.3. Levnadskostnaderna åren 1830—1913

De stora dragen i prisnivåns utveckling från 1830-talets början till första världskriget kan i korthet sammanfattas i följande. Under 1830-talet var priserna med smärre undantag långsamt stigande fram till 1838, varefter en sjunkande tendens kan iakttas för åren 1839 och 1840. Under de efterföljande två åren steg prisnivån på nytt för att 1842 ligga ungefär på samma höjd som 1838. Därefter inträffade ett relativt kraftigt prisfall, som 1844 återförde priserna till ungefär samma nivå som 1830. Åren 1845—1847 utmärktes av kraftiga prisstegringar med kulmen under 1847, varefter en långsam sänkning ägde rum fram till

1849. Fram till 1856 vidtog därefter en period med oavbrutet stigande priser. Från 1849 till 1856 steg dessa med 44 %, beräknade enligt a-budgeten och med 37 % enligt b-budgeten. Från 1857 till 1874 utvisade prisnivån en tydlig periodicitet med ett avstånd mellan kurvtopparna på 5 å 6 år. Från höjdpunkten 1856 utmärktes följande tidsperioder av sjunkande priser, nämligen åren 1857—59, 1863—65, 1869 och 1870 samt 1875—79. Stigande priser karakteriserade däremot åren 1860—62, 1866—68 och 1871—74. En ovanligt lång dyrhetsperiod inträdde under åren 1873—78. Mot slutet av 1870-talet inträffade emellertid ett starkt prisfall, som kom prisnivån att sjunka med 7 å 8 % från 1877 till 1880. År 1881 steg prisnivån på nytt, men under 1882 började en sjunkande tendens åter göra sig gällande, varefter ett till att börja med långsamt men sedermera allt hastigare prisfall pressade ned prisnivån fram till 1888. Denna tidsperiod med oavbrutet sjunkande prisnivå var framför allt orsakad av den stora jordbrukskrisen, som sänkte priserna på samtliga jordbruksprodukter, särskilt på de vegetabiliska livsmedlen. Åren 1888—91 utvisade en stegring av priserna, varefter en sänkning inträdde fram till 1894. Från sistnämnda år fram till krigsutbrottet 1914 ägde en så gott som oavbruten stegring rum. Intensiteten är dock något växlande. Åren 1897—1900, 1907 och 1912 var perioder med särskilt stark stegring.

De häftiga och språngvisa förändringarna av prisnivån i äldre tid, upphörde under 1800-talets senare hälft. Från 1880 och fram till första världskrigets utbrott kan en starkt utpräglad kontinuitet i prisväxlingarna iakttas, som skedde långsamt och med mindre förändringar från det ena året till det andra.

Tab. 6.3. Myrdal-Bouvins konsumentprisindex, utan direkta skatter (1861—70 = 100)¹

År	Index- tal	År	Index- tal	År	Index- tal	År	Index- tal
1830.....	75,9	1870.....	97,0	1910.....	113,2	1950.....	307
1831.....	79,0	1871.....	99,5	1911.....	111,6	1951.....	355
1832.....	78,8	1872.....	103,5	1912.....	119,1	1952.....	383
1833.....	77,4	1873.....	111,7	1913.....	119,4	1953.....	388
1834.....	78,4	1874.....	115,7	1914.....	121	1954.....	391
1835.....	79,7	1875.....	114,9	1915.....	139	1955.....	401
1836.....	78,9	1876.....	115,3	1916.....	157	1956.....	421
1837.....	81,1	1877.....	114,7	1917.....	198	1957.....	440
1838.....	85,5	1878.....	107,2	1918.....	276	1958.....	459
1839.....	84,1	1879.....	100,6	1919.....	319	1959.....	463
1840.....	82,4	1880.....	105,8	1920.....	321		
1841.....	83,6	1881.....	108,4	1921.....	275		
1842.....	84,7	1882.....	105,5	1922.....	223		
1843.....	80,7	1883.....	104,9	1923.....	207		
1844.....	75,3	1884.....	101,1	1924.....	207		
1845.....	78,6	1885.....	96,3	1925.....	211		
1846.....	82,2	1886.....	91,6	1926.....	203		
1847.....	83,9	1887.....	88,3	1927.....	201		
1848.....	81,6	1888.....	91,5	1928.....	202		
1849.....	80,6	1889.....	95,6	1929.....	200		
1850.....	80,4	1890.....	97,7	1930.....	194		
1851.....	82,0	1891.....	100,7	1931.....	187		
1852.....	84,6	1892.....	98,9	1932.....	183		
1853.....	87,3	1893.....	94,9	1933.....	179		
1854.....	93,3	1894.....	90,1	1934.....	180		
1855.....	100,1	1895.....	91,7	1935.....	183		
1856.....	110,3	1896.....	91,0	1936.....	186		
1857.....	110,6	1897.....	93,9	1937.....	191		
1858.....	99,0	1898.....	98,4	1938.....	195		
1859.....	93,2	1899.....	102,8	1939.....	200		
1860.....	97,4	1900.....	103,9	1940.....	225		
1861.....	101,4	1901.....	101,4	1941.....	254		
1862.....	104,2	1902.....	102,2	1942.....	275		
1863.....	99,0	1903.....	104,0	1943.....	278		
1864.....	94,8	1904.....	102,7	1944.....	277		
1865.....	94,7	1905.....	104,9	1945.....	276		
1866.....	97,7	1906.....	107,1	1946.....	277		
1867.....	103,8	1907.....	112,6	1947.....	284		
1868.....	107,3	1908.....	114,3	1948.....	298		
1869.....	101,2	1909.....	113,3	1949.....	303		

¹ Indextalen från 1830 t. o. m. 1931 hämtade ur G. Myrdals bok »The Cost of Living in Sweden» (1830—1913 enligt budget b). Fr. o. m. 1932 har serien med 1914 = 100 omräknats med faktorn 1,1835 och fr. o. m. 1955 har serien med 1949 = 100 omräknats med faktorn 3,0310 (se not 2).

² Omräkningsfaktorer:

$$\text{År 1931} = \frac{187}{158} = 1,1835$$

$$\text{År 1954} = \frac{391}{129} = 3,0310$$

Ifrågavarande undersökningar fördes fram t. o. m. 1913. Då socialstyrelsens indexberäkningar började 1914, kan det vara av intresse att sammankoppla dessa bägge indexserier, så att en sammanhängande årsindexserie rörande prisni-

vån i Sverige erhålles fr. o. m. 1830. En dylik sammankoppling stöter givetvis på många svåra hinder av såväl teoretisk som praktisk natur. Dels är, som framgått av den ovan lämnade framställningen, prismaterialet ej helt jämförbart,

dels är vägningsstalen för de olika varorna eller tjänsterna tämligen olika. I socialstyrelsens generalindexstal ingick utgifter för skatt, medan skatteposten eliminerats i Myrdals indexserie. Emellertid blir alla försök till mera noggranna jämförelser mellan priserna under vitt skilda tidsperioder dömda att misslyckas på grund av strukturförändringar i det ekonomiska livet och omvälvningar i människornas livsföring. I själva verket är det ganska meningslöst att jämföra levnadskostnaderna exempelvis 1830 och 1950, då ju levnadssättet varit underkastat så stora förändringar

att alla indexstal måste bli absurda storheter. Då i tabell 6.3 en sammanknytning av socialstyrelsens indexstal med de av Myrdal för äldre tidsperioder beräknade ändå verkställt, har detta skett närmast med tanke på en jämförelse av priserna under 1800-talets senare hälft och tiden under och efter första världskriget. Men även dylika jämförelser måste företagas med stor försiktighet och reservation, då indexstalen endast kan göra anspråk på att utgöra en grov approximation av verkligheten och endast i största allmänhet anger utvecklingstendensen.

Bilaga 1. Internationell jämförelse

I det följande kommer en översiktlig framställning av prisnivåns förändringar i vissa länder under perioden 1931—1959 att lämnas. Indextalen, som ligger till grund för jämförelsen, har hämtats från publikationen Year Book of Labour Statistics, varvid i följande tabell serierna omräknats med 1931 som basår. Då tillvägagångssättet vid indexberäkningarna varierar högst betydligt i olika länder, kan indextalen endast tjäna som grund för en ungefärlig jämförelse. Med undantag för Sverige beräknas dock numera samtliga länders prisindex enligt Laspeyres' formel, men då även prismaterialens representativitet och omfattning samt viktsystemets utformning till en del bestämmer en indexseries förlopp, kommer vid skillnader i dessa faktorer länderna emellan en direkt jämförelse givetvis att försvåras. För vart och ett av länderna har dessutom beräkningsmetoderna vid skilda tillfällen reviderats, så att anknytningar mellan nya och äldre serier inte alltid på ett invändningsfritt sätt kan verkställas. Genom att de officiella indextalen publicerats utan decimaler kan vid anknytningen mellan två serier dessutom fel-

aktigheter uppstå genom avrundningarna. Det bör i övrigt ihågkommas att de faktiska olikheter i konsumtionen som föreligger länderna emellan alltid vållar olägenheter vid internationella jämförelser; antingen så att de försvåra jämförbarheten mellan indexserierna uppbyggda på skilda viktsystem med hänsyn till konsumtionen, eller så att de inskränker giltigheten inom resp. land av serier uppbyggda på ett för flera olika länder gemensamt viktsystem.

Med reservation för ovan angivna felkällor återges i efterföljande tabell indextal för 16 länder. Mest iögonfallande är den synnerligen starka stegring som prisnivån under eller efter andra världskriget varit underkastad i Frankrike och Finland samt framför allt i Italien. I sistnämnda land har priserna under åren 1931—1959 sålunda mer än 70-dubblats. Den minsta stegringen uppvisar Schweiz, vars priser i genomsnitt fördyrats med ca 65 %. Även USA och Canada uppvisar i förhållande till övriga länder en relativt liten ökning. För flertalet länder har ökningen dock legat mellan 100 och 200 %.

Tab. A. 1 a. Den procentuella förändringen i olika länders prisnivå mellan vissa år

	1931—1933	1933—1938	1938—1946	1946—1952	1952—1959
Sverige	- 4	- 8	+ 42	+ 39	+ 20
Norge	- 3	- 15	+ 59	+ 33	+ 23
Danmark	+ 4	- 14	+ 58	+ 30	+ 20
Finland	- 4	+ 8	+ 353	+ 153	+ 32
Storbritannien	- 6	- 12	+ 31	+ 36	+ 24
Frankrike	- 10	+ 34	+ 543	+ 331	+ 28
Italien	- 8	+ 23	+ 2 713	+ 96	+ 16
Holland	- 8	= 0	+ 90	+ 37	+ 19
Belgien	- 11	+ 16	+ 219	+ 24	+ 10
Schweiz	- 13	+ 5	+ 53	+ 13	+ 5
USA	- 15	+ 6	+ 38	+ 35	+ 10
Canada	- 13	+ 7	+ 22	+ 51	+ 9
Sydafr. unionen	- 6	- 7	+ 34	+ 39	+ 19
Indien (Bombay).....	- 6	- 5	+ 144	+ 30	+ 22
Australien	- 8	+ 12	+ 27	+ 89	+ 29
Nya Zeeland.....	- 12	+ 19	+ 25	+ 42	+ 29

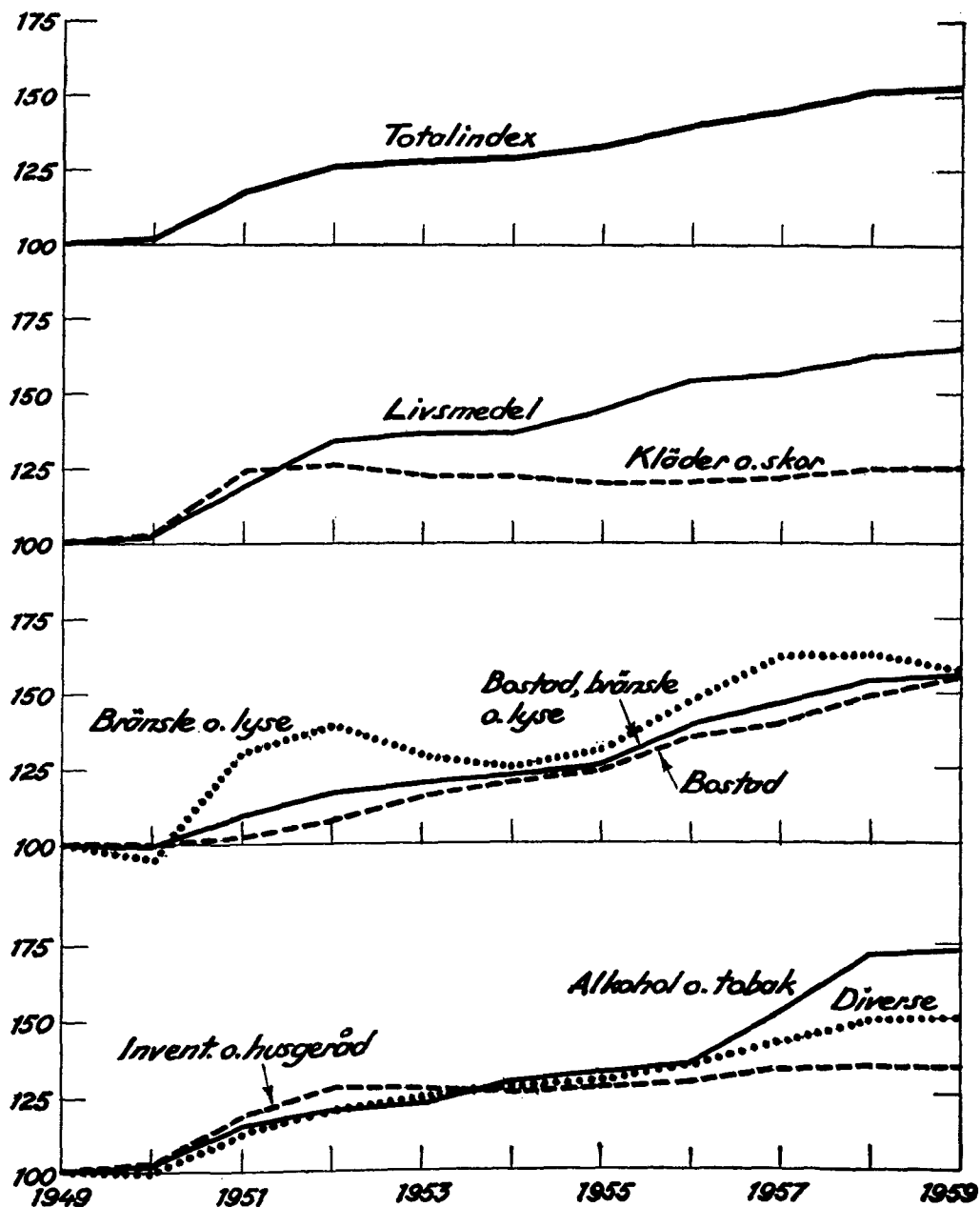
Tab. A. 1 b. Prisindex för olika länder

(1931 = 100)

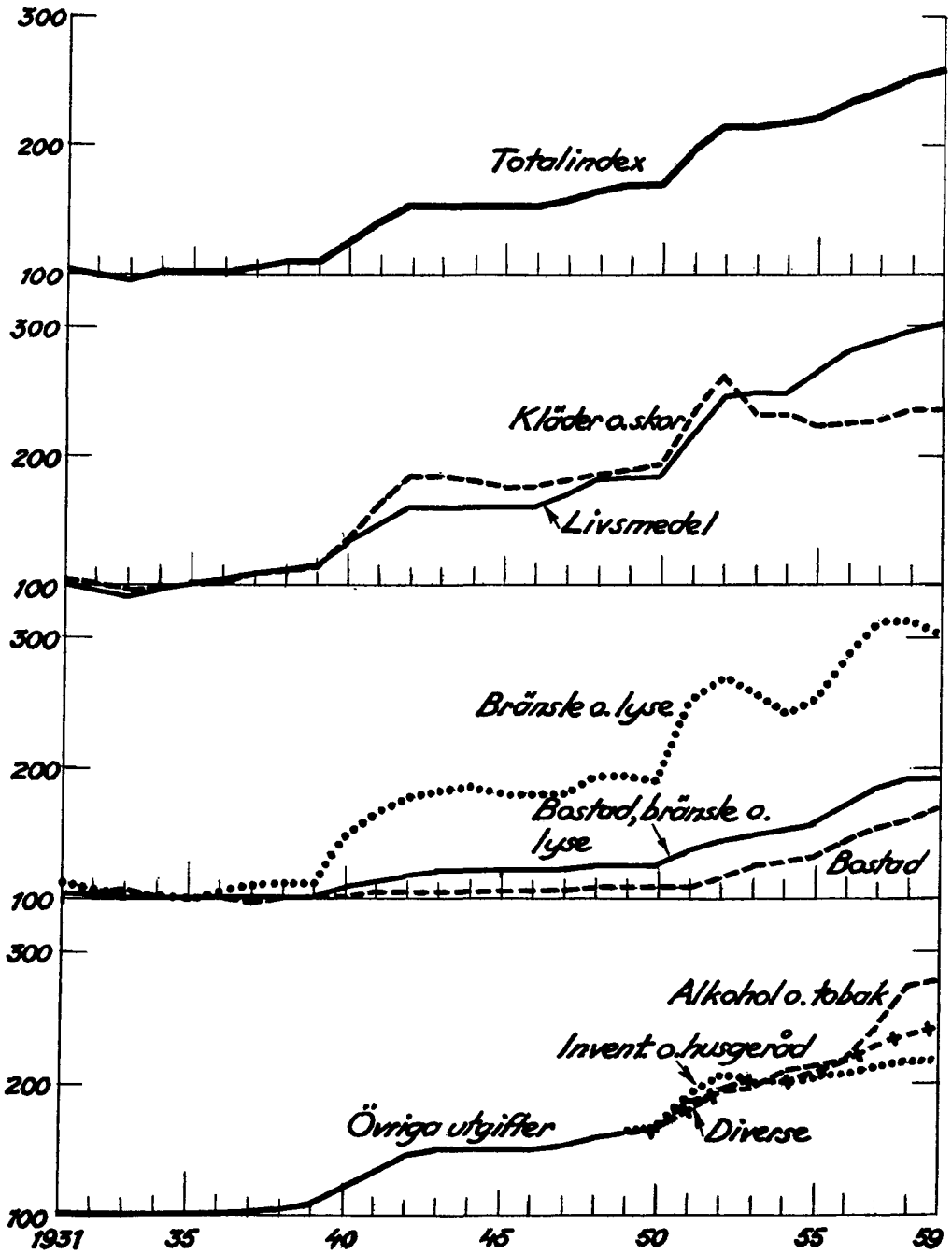
	Sverige	Norge	Danmark ¹	Finland	Storbrit.	Frankrike	Italien	Holland ²	Belgien ³	Schweiz ⁴	USA	Canada	Sydafr. unionen ⁵	Indien ⁶ (Bombay)	Australien	Nya Zeeland
1931	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1932	98	98	100	99	98	94	95	93	90	92	90	90	96	99	95	93
1933	96	97	104	96	94	90	92	92	89	87	85	87	94	94	92	88
1934	97	97	108	95	96	86	87	92	85	86	89	88	95	93	94	90
1935	98	99	111	96	97	80	89	90	86	86	91	88	94	94	95	92
1936	99	101	112	96	100	89	95	88	91	87	92	90	94	95	98	96
1937	102	109	117	101	104	105	105	91	99	91	96	92	97	99	100	102
1938	104	112	119	104	105	121	113	92	103	91	94	93	101	99	103	105
1939	107	114	122	106	108	130	117	93	103	92	93	92	101	99	105	109
1940	121	133	152	126	124	156	137	107	116	101	94	96	104	105	110	114
1941	136	155	175	149	135	181	159	122	—	116	97	101	108	116	115	119
1942	147	164	182	175	136	211	183	130	—	129	108	107	118	147	125	123
1943	149	168	185	198	135	270	308	136	—	136	115	108	125	216	129	126
1944	148	171	187	211	136	344	1 367	139	—	139	117	108	129	222	129	128
1945	148	174	189	294	138	474	2 848	160	—	140	119	109	133	220	129	130
1946	148	178	188	471	138	778	3 179	175	329	139	130	113	135	242	131	131
1947	153	179	194	611	141	1 242	5 151	181	336	145	148	124	140	261	136	135
1948	160	178	199	821	149	1 990	5 454	188	386	150	159	141	148	284	148	145
1949	163	178	201	836	154	2 322	5 534	200	374	149	159	147	154	288	162	148
1950	165	187	213	952	157	2 554	5 460	219	370	147	159	152	160	293	179	156
1951	190	217	236	1 145	173	3 018	6 006	238	405	153	172	166	172	309	203	173
1952	206	237	244	1 192	188	3 350	6 224	240	409	157	175	171	187	315	247	186
1953	208	242	244	1 215	194	3 317	6 388	240	409	156	177	169	193	341	271	195
1954	210	252	247	1 215	198	3 317	6 580	250	413	157	177	171	196	337	274	204
1955	216	255	261	1 179	206	3 350	6 708	255	413	159	177	171	202	317	282	208
1956	226	264	276	1 312	218	3 417	6 963	260	425	161	181	173	206	330	298	216
1957	236	272	283	1 458	225	3 516	7 027	276	438	164	186	179	212	347	306	220
1958	246	286	286	1 555	231	4 014	7 219	281	442	167	191	183	220	371	311	230
1959	249	291	293	1 579	233	4 279	7 219	286	450	165	193	186	222	385	319	240

¹ Inkl. direkta skatter.² Före 1950 inkl. direkta skatter.³ Exkl. bostad.⁴ Exkl. bostad.⁵ Inkl. direkta skatter, före 1938 exkl. kläder och skor.⁶ Före 1938 exkl. diverseposten.

Prisutvecklingen 1949—1959
(1949=100)

Prisutvecklingen 1931—1959
(1935 = 100)

Hushållsbudgetar i procent

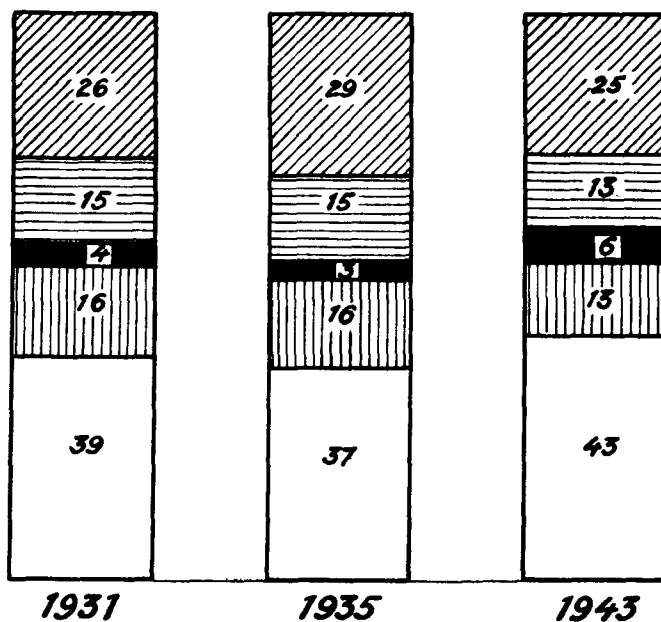
Övriga utgifter

Kläder o. skor

Bränsle o. lyse

Bostad

Livsmedel

Diverse

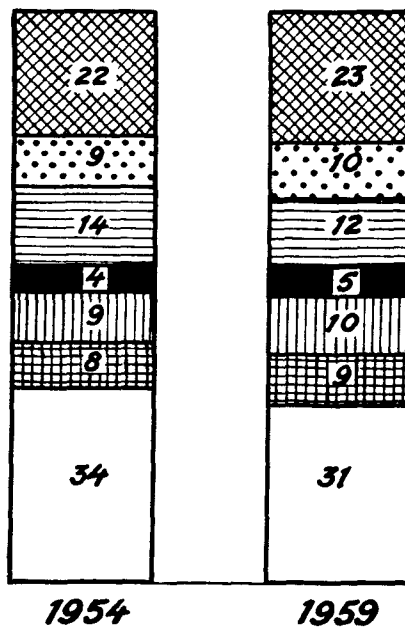
Inventarier o. husgeråd

Kläder o. skor

Bränsle o. lyse

Bostad

Livsmedel

1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959		
47	47	47	46	49	54	66	67	67	78	97	105	102	100	100	104	101	98	1	
33	34	33	33	36	40	45	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
40	37	37	37	40	45	56	58	62	71	89	96	93	93	94	98	97	96	3	
66	61	61	68	68	70	78	81	74	110	125	122	113	124	128	130	132	141	4	
135	139	132	118	118	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	
79	80	80	78	81	85	101	103	104	117	180	186	182	—	—	—	—	—	6	
80	83	82	81	85	93	104	110	110	114	176	180	176	176	184	192	212	226	7	
95	99	99	107	111	119	128	130	129	146	180	184	181	—	—	—	—	—	8	
76	74	72	72	73	78	84	90	86	103	122	129	127	130	134	140	143	143	9	
—	68	67	66	66	72	79	80	82	—	—	—	125	—	—	—	—	—	10	
62	59	58	58	60	65	62	63	64	76	91	94	93	—	—	—	—	—	11	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	10	11	12	12	13	14	12	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	66	69	72	73	13	
93	94	94	94	94	95	103	110	111	129	—	—	—	—	—	—	—	—	14	
104	102	102	102	103	106	112	110	110	123	—	—	—	—	—	—	—	—	15	
157	160	157	153	152	165	186	190	188	219	286	302	297	314	345	369	400	412	16	
—	329	399	345	280	281	290	400	399	488	560	580	566	594	634	646	677	680	17	
189	197	199	198	201	209	229	234	234	277	315	325	325	331	352	364	372	380	18	
—	—	—	—	—	—	—	58	57	60	61	62	62	64	68	70	74	73	19	
—	—	—	—	—	27	28	29	29	33	41	44	41	42	44	45	45	46	20	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	41	40	21	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52	61	62	72	72	22	
29	29	29	29	30	33	34	34	34	38	41	41	41	46	55	57	67	68	23	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	
—	—	—	—	—	—	—	24	24	26	28	27	27	28	30	31	33	34	25	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	66	67	70	70	26		
455	455	455	455	455	510	520	550	560	645	669	688	690	710	762	728	606	641	27	
446	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	
—	—	—	—	—	—	—	—	345	417	504	558	560	568	612	635	667	683	29	
270	276	276	300	298	307	320	320	334	407	—	—	—	—	—	—	—	—	30	
300	300	292	270	270	287	300	270	260	354	384	398	385	396	382	348	348	347	31	
332	363	370	365	366	382	407	348	341	390	425	419	406	419	443	439	437	427	32	
326	343	329	328	333	321	344	411	435	490	563	627	607	669	747	737	779	801	33	
264	273	270	260	248	242	243	267	291	347	417	469	439	472	555	533	549	565	34	
310	314	308	301	301	295	301	332	361	397	519	602	580	645	735	745	768	754	35	
379	362	361	357	415	422	444	527	578	621	727	792	826	846	944	989	1 019	1 055	36	
—	320	321	319	352	367	369	417	449	506	607	658	701	725	827	839	874	896	37	
261	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	
—	283	256	234	234	256	319	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	
427	471	458	436	451	501	584	600	486	601	680	698	708	—	—	—	—	—	40	
—	340	286	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	
—	415	370	398	370	374	419	391	362	388	445	451	464	466	487	489	493	476	42	
—	400	423	446	486	462	498	505	501	592	662	671	691	736	813	847	865	884	43	
352	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	
354	379	388	377	392	387	407	367	348	439	546	488	516	569	692	653	682	706	45	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	
—	—	—	—	—	373	—	408	412	478	649	652	655	717	806	829	846	872	47	

Tab. B 1. Årsmedelpriser (öre) för livsmedel åren 1931—1959

Varuslag	Kvantitet	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
98 Torkade nypon	kg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
99 Nyponmust	pkt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100 Sylt	1/2 kg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Specerier</i>												
101 Kaffe, Santosblandning	kg	205	322	313	301	291	284	298	281	295	382	476
102 » mest gångbar sort	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	508
103 Kaffesurrogat	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104 Te	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
105 Kakao	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
106 Bitsocker	»	42	47	47	46	46	47	48	48	49	53	61
107 Strösocker	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
108 Salt	»	16	16	16	16	15	15	15	15	16	21	24
109 Sötmandel	hg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
110 Vitpeppar	10 g	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
111 Jäst	hg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
112 Chokladkola	kg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
113 Karameller	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
114 Chokladkaka, ofylld	80 g	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115 Tabletter	ask	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Läskedrycker o. malldrycker</i>												
116 Sockerdricka	1/3 l	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
117 Svagdricka	5 l	80	80	80	80	75	75	80	80	80	90	105
<i>Förtäring utom hemmet</i>												
118 Middagsmåltid	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
119 Kaffe (kanna) o. två vinerbröd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Noter till tab. B 1. Livsmedel. (Noterna hänför sig till kantnumren.)

- 1 Mjöl, vete-. 1931—41: kärn-, svensk förmalning; 1942—48: mest gångbara sort; 1949: vitamini-serat; 1950—59: kärnvetemjöl, kvarnförpackat i påse (2,5 kg).
- 2 Mjöl, råg-. 1931—48: sammalet eller toppmalet, svenskt, bästa sort.
- 3 Mjöl, rågsikts-. 1931—42: svenskt; 1943—49: samsikts-; 1950—59: rågsikts-, kvarnförpackat i påse (2,5 kg).
- 4 Havregryn. 1931—52: ångpreparerade; 1953—59: kvarnförpackade i påse.
- 7 Rågbröd. 1931—51: grovt spisbröd; 1952—59: mellanbröd, sågat (1/4 kg).

- 8 Rågbröd, knäckebröd. 1952—54: sågat, ej delika-tess (1/4 kg).
- 10 Samsiktsbröd: grovt delikatessbröd eller kavring.
- 27 Smör, mejeri. 1953—59: runmärkt.
- 29 Ost, helfet. 1931—41: småpipig, okryddad; 1950—59: Svecia 45 +, runmärkt, lagr.-tid 3—5 må-nader.
- 30 Ost, halvfet. 1931—49: småpipig, okryddad; 1950—51: runmärkt.
- 33 Nötkött, stek. 1950—53: extra prima, stora fran-syskan med ben; 1954—59: ej stjärnstämplat.
- 34 Soppkött. 1950—53: extra prima; 1954—59: ej stjärnstämplat.

1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	
—	271	375	370	360	343	344	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98
—	—	—	—	—	—	—	93	90	90	94	100	99	—	—	—	—	—	99
—	—	—	—	—	—	—	148	140	147	186	188	188	—	—	—	—	—	100
530	547	546	532	532	525	562	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	101
563	580	568	547	548	541	577	564	828	1 152	1 204	1 272	1 624	1 400	1 460	1 440	1 292	1 083	102
249	233	235	235	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103
—	—	—	—	—	—	—	—	1 733	1 854	2 000	2 000	2 080	2 422	2 455	2 619	2 594	2 521	104
—	370	416	403	403	393	501	454	545	661	740	677	927	1 020	1 020	957	1 055	1 055	105
68	69	69	69	69	79	87	88	89	109	—	—	—	—	—	—	—	—	106
—	—	—	62	62	73	81	81	82	104	121	123	117	118	125	133	145	140	107
25	26	26	26	25	22	26	45	44	52	60	60	54	55	57	58	58	57	108
—	—	—	—	—	—	—	—	73	83	93	86	87	111	175	138	113	111	109
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	21	27	24	23	22	20	110
—	17	17	16	16	15	15	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	111
—	—	—	651	641	641	748	764	781	1 082	1 173	1 111	1 111	—	—	—	—	—	112
—	609	609	619	560	530	630	640	627	830	823	703	708	690	685	689	707	691	113
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	118	110	106	100	100	117	114
—	—	—	—	—	—	—	20	20	25	25	25	33	40	40	40	42	43	115
—	—	—	—	—	24	27	28	28	30	31	31	32	33	34	35	40	42	116
105	130	129	129	130	128	131	135	136	159	176	182	183	188	196	210	220	233	117
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	291	303	326	349	376	407	531	118
—	—	—	—	—	—	—	—	83	96	101	103	108	113	119	124	128	143	119

36, 37 Gödkalvkött, stek och bog. 1950—59: med ben, extra prima.

42 Höns. 1943—59: plockad, ej urtagen vara.

53 Rökt skinka. 1943—50: benfri, rullad; 1951—59: varmrökt, ej i skivor.

58—66 Färsk fisk. 1931—59: prisuppgifterna avse fisk av medelstorlek, orensad (se dock nedan).

58, 60 Sill, makrill. 1950—59: storlek I.

63 Torsk. 1950—59: storlek I, styckad.

65 Kolja. 1950—53: storlek II, rensad, med huvud; 1954—59: storlek I.

67 Salt sill. 1931—40: prima islands-; 1941—49: mest gångbara sort; 1950—59: islands-, utan huvud.

70 Fiskbullar. 1945—51: i buljong; 1952—59: i hummersås.

78 Tomater, färska. 1943—49: prisuppgifterna avser medeltalet under säsongmånaderna.

79 Färsk spenat. 1943—49: prisuppgifterna avser medeltalet under säsongmånaderna.

82 Bruna bönor. 1931—40: holländska; 1941—54: mest gångbara sort.

89 —93 Bär: prisuppgifterna avser medeltalet under säsongmånaderna.

96 Katrinplommon. 1932—57: lös vikt; 1958—59: i plastpåse.

100 Sylt. 1949—51: lingonsylt; 1952—54: hallonsylt.

101 Kaffe. 1931: Santosblandning, orostat; 1932—48: rostat.

113 Karameller: ofyllda, oinslagna.

118 Middagsmåltid. 1953—59: smör, bröd, varmr. o. soppa eller dessert, utan drinks.

Tab. B 2. Årsmedelpriser (kr) för alkoholhaltiga drycker och tobak åren 1931—1959

	Kvantitet	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
<i>Spritdrycker</i>												
1 Absolut rent brännvin	l	2,65	3,45	4,30	4,35	4,35	4,35	4,35	4,42	6,45	8,35	8,65
2 Brännvin special	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 Kronbrännvin	»	3,10	3,90	4,75	4,80	4,80	4,80	4,80	4,87	6,90	8,55	9,15
4 Bordsbrännvin	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 OP Anderssons akvavit	»	3,15	3,98	4,85	4,90	4,90	4,90	4,90	4,98	7,00	8,73	9,25
6 Skåne akvavit	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 Eau de Vie**	»	4,90	5,70	6,55	6,60	6,60	6,60	6,60	6,63	8,65	10,35	11,78
8 Eau de Vie, Ordinaire	»	3,75	4,58	5,45	5,50	5,50	5,50	5,50	5,54	6,35	9,45	10,23
9 Grönstedts***	67 cl	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 Cognac Rivière V. O. P.	75 cl	10,10	11,21	12,94	13,70	14,92	14,52	11,78	11,23	11,84	15,00	15,27
11 Whisky, Standard Selection....	»	8,75	9,68	10,55	10,60	10,60	10,60	10,60	10,64	12,65	14,48	16,97
12 Whisky, Finest Scotch	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13 Punsch, Grönstedts blå	»	6,20	7,07	8,86	9,00	6,94	6,94	6,94	6,97	7,59	9,85	10,15
<i>Viner</i>												
14 Madeira Fine	75 cl	2,95	3,17	3,21	3,21	3,21	3,21	3,21	3,21	3,79	5,52	5,96
15 Madeira Malvoisie	»	5,89	5,44	5,36	5,36	5,36	5,36	5,36	5,36	6,01	7,98	9,01
16 Madeira, Campanario	»	3,21	3,44	3,48	3,48	3,48	3,48	3,48	3,48	4,06	5,79	6,28
17 Invalid Port	»	5,00	5,54	5,93	6,20	6,20	6,20	6,20	6,20	6,68	9,05	10,22
18 Red Portwine	»	3,48	3,84	3,91	3,91	3,21	3,21	3,21	3,21	3,79	5,52	5,96
19 Sherry, Ammotillado	»	3,48	3,84	3,91	3,91	3,91	3,91	3,91	4,13	4,70	6,43	7,00
20 Cap Constantia	»	2,68	2,90	2,95	2,95	2,95	2,95	2,95	2,95	3,51	5,20	5,55
21 Vinglög	»	2,14	2,32	2,36	2,36	2,36	2,36	2,36	2,36	2,95	4,50	4,68
22 Vermouth	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23 Martini	100 cl	5,00	5,38	5,44	5,46	5,56	5,48	4,54	4,50	5,30	7,70	8,33
24 Bacchi Wapen	75 cl	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25 Röd bordeaux, Medoc	»	1,75	2,04	2,10	2,10	2,10	2,10	2,10	1,90	2,15	2,90	3,63
26 Ch. Kirwan	»	3,25	3,79	4,06	4,28	4,60	4,60	3,64	3,25	3,64	5,30	6,10
27 Bourgogne, Geisweiler Grand Vin	»	3,13	3,90	4,15	4,52	4,70	4,70	4,70	4,70	4,56	6,68	7,63
28 Vin Rouge d'Algérie	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29 Fragal	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30 Montrouge	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
31 Estremadura	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32 Vino Tinto Español	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33 Vino Blanco Español	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Öl</i>												
34 S:t Eriks Three Towns	33 cl	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35 Guld-Tuborg	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
36 Öl, klass II	»	0,22	0,22	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24	0,27	0,31

1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	
9,45	10,40	10,65	10,65	10,65	10,65	12,65	12,65	12,65	15,00	15,50	15,50	16,75	17,71	18,90	23,40	26,41	27,00	1
9,95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,50	15,50	16,17	19,50	22,11	22,33	2
—	11,15	11,15	11,15	11,15	11,15	13,15	13,15	13,15	15,75	16,10	16,10	18,55	—	—	—	—	—	3
10,25	11,25	11,25	11,25	11,25	11,25	13,25	13,25	13,25	15,75	16,10	16,10	18,55	20,64	21,63	26,00	29,67	30,00	4
14,45	15,40	15,65	—	—	12,50	14,60	14,60	14,60	16,50	17,33	19,00	22,88	24,06	25,21	30,00	33,36	33,67	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21,00	21,06	22,17	26,75	30,67	31,00	6
26,35	27,27	29,90	29,90	28,30	29,20	30,43	26,93	24,25	28,13	28,73	30,13	31,75	31,28	33,04	37,00	41,75	42,70	7
21,60	22,60	—	—	—	22,60	24,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29,00	29,06	30,54	35,90	37,52	37,75	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16,80	16,80	16,80	17,35	20,17	20,94	21,00	10
6,25	6,89	6,96	6,96	6,96	6,96	7,95	7,50	8,31	8,00	8,37	8,30	8,30	8,30	8,30	8,30	10,11	10,00	14
9,21	9,21	9,21	9,06	8,57	8,57	9,31	9,38	9,78	10,18	9,78	9,64	10,05	10,18	10,18	10,18	12,60	12,70	15
6,57	7,16	7,23	7,23	7,23	7,23	8,22	8,30	8,57	8,84	8,64	8,57	8,57	8,57	8,57	8,57	10,44	10,27	16
10,45	14,10	14,10	13,33	11,00	10,25	9,96	10,25	11,63	12,00	12,00	12,00	12,19	12,25	12,25	12,40	15,41	15,50	17
6,99	7,26	7,45	7,39	7,23	7,23	7,95	8,04	8,18	8,18	8,51	8,57	8,57	8,57	8,57	8,57	10,97	11,06	18
7,85	9,32	9,32	9,06	8,30	8,30	8,78	8,51	8,30	8,30	8,51	8,57	8,78	8,78	8,78	8,78	10,54	10,75	19
5,63	6,70	6,70	6,70	6,54	6,05	7,04	7,13	7,13	7,13	7,40	7,50	7,50	7,50	7,50	7,50	9,10	9,25	20
4,88	5,36	5,36	5,36	5,00	4,99	5,82	5,89	5,89	5,89	5,89	5,89	5,60	5,63	5,63	5,60	6,65	6,75	21
—	—	6,11	6,11	5,31	5,15	6,18	6,20	6,00	6,00	5,63	5,63	5,96	5,89	5,89	5,86	6,90	7,00	22
10,15	12,84	16,10	16,10	14,22	10,50	12,25	12,75	12,75	12,75	12,75	12,75	13,13	13,25	13,25	13,25	16,00	17,74	23
—	3,80	3,80	3,80	3,80	3,80	4,00	4,00	4,00	4,60	3,93	—	—	—	—	—	—	—	24
5,55	—	—	—	—	—	4,75	4,63	4,50	4,42	4,25	4,25	4,25	4,25	4,25	4,44	5,27	5,50	25
8,06	13,50	13,83	14,30	13,52	12,00	10,47	7,97	7,75	7,67	7,69	8,00	8,00	8,00	8,00	9,05	9,33	8,94	26
—	—	14,35	—	14,83	14,27	13,77	11,69	11,00	10,92	10,75	10,75	10,56	10,50	10,50	10,79	12,29	11,71	27
—	5,25	—	—	3,25	3,25	3,98	3,75	3,50	3,42	3,44	3,50	3,50	3,50	3,50	3,50	4,54	4,42	28
—	—	—	—	3,25	3,00	3,25	—	—	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,25	3,25	29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,00	3,00	3,00	3,69	3,53	30
—	—	—	3,43	3,08	2,75	—	—	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,23	3,25	31
4,50	4,50	3,92	3,50	3,50	3,50	3,69	3,50	3,50	3,23	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,46	3,35	32
4,20	4,20	3,97	3,80	3,75	3,50	3,48	3,25	3,25	3,17	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,48	3,35	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,85	0,86	0,88	0,89	34
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,34	1,34	1,34	1,25	35
0,32	0,32	0,32	0,32	0,31	0,30	0,33	0,33	0,33	0,37	0,40	0,40	0,40	0,41	0,42	0,44	0,48	0,49	36

Tab. B 2. Årsmedelpriser (kr) för alkoholhaltiga drycker och tobak åren 1931—1959

		Kvantitet	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
<i>Cigarrer</i>													
37	Flor de Brasil	st	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,21	0,22	0,25	0,25
38	Aromatica	»	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,22	0,25	0,30
39	Bolero	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40	Ritmeester Ones	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Cigariller</i>													
41	Havanna nr 2	»	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,09	0,11	0,12
42	Matanzas	»	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,11	0,13	0,14
43	Ritmeester Livarde	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44	39:an Turk	10 st	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17	0,20	0,25	0,30
45	Bridge	20 »	0,50	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,60	0,70	0,90
46	Virginia	20 »	1,00	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	1,35	1,60	—
47	Stamboul	10 »	0,50	0,55	0,55	0,55	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	0,60	0,70
48	Broadway Blend	10 »	0,40	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	0,55	0,65	—
49	Cigarretter med munstycke	10 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	Hudson	20 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
51	Carmencita	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
52	Robin Hood	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Boy	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Ray	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Bill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	1,35	1,40	—
56	Boston	»	—	—	—	—	—	—	—	—	1,40	1,60	—
57	John Silver	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Ritz	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
59	Marvels	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Domino	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
61	Philip Morris	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Röktobak</i>													
62	Mixture	50 g	0,75	0,75	0,75	0,80	0,80	0,80	0,80	0,80	0,90	1,10	1,50
63	Tigerbrand	»	1,00	1,00	1,10	1,20	1,10	1,10	1,10	1,10	1,20	1,45	1,70
64	Riksshag	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,65
65	Hamiltons Blandning	»	1,25	1,25	1,25	1,40	—	—	—	—	1,55	1,80	2,05
66	Kungsbländning	»	1,50	1,55	1,55	1,55	1,55	1,55	1,55	1,55	1,70	2,00	2,25
67	Prince Albert	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Snus</i>													
68	Ettan	»	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,22	0,32	0,37

Tab. B 3. Årsmedelpriser (kr) för bränsle och lyse åren 1931—1959

Varuslag	Kvantitet	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943
1	Elektrisk ström ..	kWh	0,36	0,36	0,35	0,35	0,35	0,34	0,33	0,33	0,33	0,34	0,34	0,33
2	Kokgas	m ³	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17	0,17	0,23	0,24	0,24	0,21
3	Fotogen	l	0,24	0,23	0,24	0,22	0,20	0,20	0,21	0,22	0,30	0,54	—	—
4	Björkved	m ³	11,65	10,70	9,45	9,20	9,45	9,95	10,85	11,45	11,75	16,45	18,70	19,85
5	Barrved	»	8,90	8,20	7,25	7,15	7,30	7,65	8,45	9,00	9,30	13,75	15,80	17,45
6	Pannved	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14,75	15,90	15,89
7	Kol: antracit-, hemkörd	hl	6,57	6,33	6,20	6,13	6,14	6,07	6,44	6,47	6,66	9,31	10,28	9,85
8	Kol: hushålls-, hemkörd	»	3,01	2,92	2,88	2,87	2,91	2,94	3,44	3,47	3,48	5,24	5,55	5,71
9	Koks: ca 20—40 mm	»	2,39	2,27	2,21	2,22	2,30	2,34	2,94	2,94	2,74	4,19	4,89	5,11
10	» ca 40—60 el.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	60—80 mm	»	2,22	2,11	2,08	2,08	2,15	2,20	2,79	2,81	2,61	3,96	4,59	4,81
11	» ca 60—80 mm	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Eldningsolja nr 1..	m ³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Anmärkningar (hänses till varunumret):

1 De genomsnittliga förbrukningskvantiteterna ändrades fr. o. m. 1949 till att avse 300 kWh per år. Tidigare räknades med 100 kWh per år. Över-

gången medför ett sänkt pris, då därigenom en annan taxa tillämpas. Fr. o. m. sept. 1957 inkl. energiskatt.

1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959		
0,35	0,35	0,35	0,35	0,43	0,40	0,42	0,43	0,43	0,55	0,57	0,58	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52	37
0,35	0,35	0,35	0,35	0,35	0,38	0,40	0,40	0,40	0,55	0,57	0,60	0,56	0,55	0,55	0,55	0,55	0,55	0,55	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36	39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85	0,85	40
0,16	0,16	0,16	0,16	0,20	0,20	0,22	0,22	0,22	0,29	0,30	0,33	0,31	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,29	41
0,18	0,18	0,18	0,18	0,22	0,22	0,25	0,25	0,32	0,32	0,33	0,36	0,34	0,33	0,33	0,33	0,33	0,33	0,33	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,30	0,30	0,30	0,31	0,32	0,32	0,32	43
0,35	0,35	0,35	0,35	0,35	0,40	0,55	0,55	0,55	0,65	0,70	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75	0,85	—	—	44
1,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48
1,00	1,00	1,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49
—	—	—	2,27	2,00	2,00	2,20	2,20	2,20	2,60	2,40	2,40	2,50	2,50	2,50	2,60	2,90	2,90	2,90	50
—	—	—	1,60	1,40	1,40	1,60	1,60	1,60	1,80	2,10	2,10	2,20	2,20	2,20	2,40	2,70	2,70	2,70	51
—	—	—	1,70	1,50	1,50	1,70	1,70	1,70	2,00	2,20	2,20	2,30	2,30	2,30	2,40	2,65	2,70	2,70	52
—	—	—	1,70	1,50	1,50	1,70	1,70	1,70	2,00	2,20	2,20	2,30	2,30	2,30	2,50	—	—	—	53
—	—	—	2,00	2,00	2,00	2,20	2,20	2,20	2,80	2,60	2,60	2,70	—	—	—	—	—	—	54
—	—	—	—	—	1,80	2,00	2,00	2,00	2,40	2,40	2,40	2,50	2,40	2,40	2,60	2,90	2,90	2,90	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,40	2,40	2,40	2,40	2,40	2,40	2,60	2,90	2,90	2,90	56
—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	2,40	2,40	2,40	2,40	2,40	2,60	2,90	2,90	2,90	57
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,40	—	2,60	2,80	2,80	2,80	58
—	—	—	—	—	—	—	—	2,60	2,60	2,60	2,65	2,80	2,80	2,80	2,90	3,13	3,25	3,25	59
—	—	—	—	—	—	—	—	2,40	2,50	2,50	2,50	—	2,75	2,75	—	3,25	3,25	3,25	60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,19	3,25	3,15	3,15	3,15	3,25	3,48	3,60	3,60	61
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62
—	—	—	—	3,00	3,00	3,25	3,25	3,25	3,90	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	63
2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,25	2,25	2,25	2,50	2,60	3,10	3,10	3,10	3,10	3,10	3,10	3,10	3,10	64
2,05	2,05	2,05	2,05	3,50	3,50	3,75	3,75	3,75	4,25	4,00	4,00	3,80	3,80	3,80	3,80	3,80	3,80	3,80	65
—	—	—	—	—	—	4,25	4,25	4,25	—	—	4,44	4,25	4,25	4,25	4,25	4,31	4,62	4,62	67
0,42	0,42	0,42	0,42	0,55	0,55	0,58	0,58	0,58	0,72	0,78	0,72	0,78	0,78	0,78	0,78	0,78	0,78	0,78	68

1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959		
0,32	0,32	0,31	0,31	0,31	0,17	0,17	0,17	0,18	0,18	0,18	0,11	0,12	0,12	0,14	0,15	1	
0,20	0,20	0,20	0,20	0,21	0,20	0,21	0,22	0,26	0,27	0,26	0,24	0,29	0,30	0,33	0,33	2	
—	—	—	—	—	0,29	0,31	0,35	0,36	—	—	—	—	—	—	—	3	
20,91	20,40	20,25	20,29	21,98	24,18	24,95	39,26	43,05	36,82	30,82	32,19	35,97	37,11	36,22	36,77	4	
18,77	18,28	18,14	18,10	19,70	21,77	21,55	31,60	35,54	31,25	26,24	27,44	30,89	32,11	32,15	32,09	5	
16,10	15,74	15,51	15,47	17,08	18,88	18,22	27,34	30,34	25,26	22,04	—	—	—	—	—	6	
9,77	9,77	9,76	10,49	10,98	9,73	9,95	15,33	16,39	15,58	15,16	—	—	—	—	—	7	
5,73	5,73	5,96	6,70	7,66	7,60	7,83	11,54	11,38	9,67	9,58	11,37	13,25	14,24	11,88	11,32	8	
5,11	5,12	5,38	6,08	6,81	6,52	5,24	8,06	8,65	7,98	7,64	8,31	10,42	11,61	11,13	9,73	9	
4,77	4,76	5,02	5,71	6,46	6,24	4,94	7,49	8,04	7,41	7,17	—	—	—	—	—	10	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,79	7,55	9,54	10,60	10,16	8,84	11
—	—	124,45	133,63	155,85	145,35	175,35	201,43	204,46	194,75	181,06	182,50	194,21	234,96	216,48	202,53	12	

2 Förbrukningskvantiteterna ändrades från 190 m³ till 400 m³ fr. o. m. 1949 (se f. ö. under 1).

4—6 Osågad, hemkörd, fr. o. m. 1951 prima vid köp av 3 m².

8—11 Fr. o. m. juni 1957 inkl. energiskatt.

12 Inkl. transporttillägg. Fr. o. m. juni 1957 inkl. energiskatt. 1958 inkl. oljerabatter.

1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959		
154	143	123	122	120	114	115	117	164	184	208	198	176	189	191	190	210	203	1	
—	154							—	—	—	—	—	—	173	197	211	203	195	—
—	41,80	—	—	—	—	—	—	84,60	92,63	96,34	96,69	94,96	92,61	97,56	—	—	—	—	3
259	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	349	354	375	381	406	454	5	
161	152	143	142	140	131	132	135	185	218	233	222	217	208	212	224	235	237	6	
—	—	—	—	—	—	—	—	118	134	138	132	138	—	—	—	—	—	7	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103	106	121	134	134	8	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55,24	57,07	52,32	68,48	66,71	9	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	168	164	—	—	—	10	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	179	195	202	11	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	101	106	102	12	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	201	201	222	232	221	13	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30,96	29,25	30,16	28,70	28,86	14	
—	—	—	—	—	—	—	—	42,98	51,68	57,11	54,26	55,09	—	—	29,84	30,36	31,60	15	
—	11,90	11,81	12,26	13,64	15,45	17,58	18,05	18,15	24,71	27,69	25,72	25,56	25,25	25,83	26,11	26,38	25,60	16	
12,85	12,38	12,49	12,54	12,65	13,08	15,35	16,50	16,65	19,58	20,81	20,77	18,79	16,53	16,64	17,21	17,91	19,15	17	
—	6,55	6,46	6,47	6,55	7,16	9,90	10,43	10,64	13,11	13,56	13,01	12,47	12,12	12,55	—	—	—	18	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,08	16,83	18,33	19	
5,83	5,64	5,62	5,75	6,41	7,24	8,32	8,55	8,47	11,55	12,11	12,18	12,29	—	—	—	—	—	20	
—	—	—	—	—	—	—	—	20,07	20,12	21,19	18,15	17,00	16,03	17,95	16,76	18,62	19,53	21	
—	—	—	—	—	—	—	—	17,81	18,61	21,80	22,42	21,83	21,23	19,43	18,72	20,07	20,23	22	
—	—	—	—	—	—	—	—	23,98	23,53	27,82	28,98	27,01	23,53	24,29	24,11	21,29	28,56	27,89	23
—	—	—	—	—	—	—	—	17,76	20,54	22,38	23,62	23,14	24,40	27,22	27,98	29,72	30,95	24	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	
5,57	4,66	4,46	4,47	4,68	4,89	5,48	5,75	6,13	8,00	8,63	8,08	8,02	7,94	7,85	8,62	8,79	8,46	26	
—	—	—	—	—	16,55	16,50	17,10	17,50	20,39	21,00	—	4,20	4,35	4,50	4,56	4,72	4,64	27	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12,41	11,34	19,77	18,32	17,21	18,15	17,90	18,11	—	28	
—	—	—	—	—	2,23	2,00	2,00	2,00	2,30	5,66	5,48	5,19	4,95	5,02	5,26	5,40	5,51	29	
4,18	3,89	3,82	3,83	4,09	4,05	3,99	3,90	4,26	5,33	5,66	5,48	5,19	5,53	5,16	4,82	4,71	4,42	30	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	
4,61	4,78	4,78	4,73	4,77	5,02	5,15	5,27	8,35	8,48	7,92	7,40	7,01	6,50	6,41	6,07	5,81	5,39	32	
—	—	—	—	—	4,80	3,55	3,55	3,82	6,08	6,48	6,00	5,93	—	—	—	—	—	33	
2,13	1,59	1,43	1,42	1,32	1,35	1,54	1,65	2,01	2,93	3,24	3,18	3,12	3,12	3,07	—	—	—	34	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,89	4,60	4,46	4,10	35	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	
—	—	—	—	—	95	96	97	98	134	143	155	155	146	142	158	133	139	37	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	687	722	703	676	592	595	597	606	591	38	
13,94	15,35	16,26	16,29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	
—	16,25	16,85	17,12	17,14	16,24	15,96	28,40	28,44	29,78	31,09	31,45	32,42	33,18	34,69	36,00	37,02	36,31	40	
—	6,92	7,11	7,14	7,04	6,77	7,10	8,47	8,52	9,23	9,82	9,87	9,98	—	—	—	—	—	41	
—	7,49	7,52	7,53	7,57	7,28	7,51	—	—	—	—	—	—	—	—	15,57	16,58	16,38	42	
—	—	—	—	—	—	—	4,46	4,42	4,86	5,29	5,33	5,09	4,98	5,03	—	—	—	43	
—	—	—	—	—	15,54	15,66	15,85	15,75	16,99	17,84	17,75	17,24	16,09	19,08	19,35	19,64	19,85	44	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45	
19,62	19,52	19,63	19,12	19,00	18,20	18,00	22,41	27,18	44,35	34,23	33,26	34,68	32,32	34,10	38,07	38,72	40,07	46	
—	5,91	5,84	5,84	6,46	7,39	8,72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	
—	—	—	—	—	0,35	0,35	0,29	0,29	0,34	0,35	0,35	0,38	—	—	—	—	—	48	
—	—	—	—	—	0,43	0,48	0,50	0,51	0,55	0,59	0,60	0,60	0,60	0,67	0,74	0,77	0,78	49	
1,60	1,50	1,50	1,51	1,58	1,58	1,64	1,68	2,05	2,05	2,73	2,83	2,72	2,87	3,20	3,21	2,90	2,93	48	
—	2,41	2,40	2,32	2,13	2,04	2,06	2,24	2,59	3,27	4,10	4,39	4,69	4,37	4,27	—	—	—	50	

Tab. B 4. Årsmedelpriser (kr) för kläder och skor åren 1931—1959

	Kvantitet	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
51 Klänningstyg, rayon	m	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
52 » ylle	»	3,10	3,01	2,93	3,12	3,19	3,20	3,38	3,43	3,61	4,67	6,38
53 » bomullserépe	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54 » rayonsilke	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55 Domestik, oblekt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skor												
56 Herrarbetskängor	par	13,36	12,73	11,96	12,08	12,62	13,35	14,00	14,36	14,65	17,91	21,60
57 Kängor av svart boxkalv	»	18,12	16,89	15,62	15,63	15,41	15,65	16,39	16,86	17,12	19,92	23,52
58 Herrlågskor av svart boxkalv ..	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
59 » p-stämplade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
60 » brunt kalvskinn ..	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
61 Damlågskor, svart boxkalv	»	15,16	14,35	13,99	14,15	13,20	12,68	13,25	13,67	13,89	16,48	19,82
62 » kulört »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
63 » » p-stämpl.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
64 Barnpjäxor	»	11,35	10,38	9,91	9,89	10,43	11,15	11,77	12,24	12,51	14,72	17,64
65 Barnlågskor	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
66 » p-stämpl. 1	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67 » » 2	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
68 Damsandalett	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
69 Dampumps	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
70 » p-stämpl.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
71 Herrlågskor med rågummisula ..	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
72 Damlågskor » » ..	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
73 Barnlågskor » » ..	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
74 Damstövlett, gummi	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
75 Damstövel, gummi	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
76 Dambottiner, gummi	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77 Galoscher	»	4,14	3,63	3,50	3,57	3,68	3,65	3,92	3,85	3,65	4,26	4,80
78 Skinntofflor	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
79 Halvsuln. och klackning	»	6,57	6,39	6,10	5,90	5,82	5,84	6,18	6,41	6,49	7,12	8,07

Noter till tab. B 4. Kläder och skor. (Noterna hänför sig till kantnumret.)

- Vinteröverrock, konf. 1931—43: grått paletåtyg, prima helyllekvalitet, lastingfoder och mellanfoder; 1944—48: medeltal för vinteröverrock, trenchcoat och gummirock (gabardinrock 1949); 1950—56: ulster, tyg av minst 80 % ull, foder av rayonsilke; 1957: tvåradig, ca 50 % ull; 1958—59: 80 % ullmaterial.
- Herrtrenchcoat. 1950—54: yllegabardin, mellanlägg av gummitaft, utan löst foder.
- Poplinrock. 1950—53: foder av samma material som rocken, ärmarna raglanskurna. rak modell; 1954—56: foder av rayonsiden, 100 % bomull.
- Herrkostym, beställd. 1931—42: kraftig prima blå kamgarnscheviot, foder av serge eller liknande; 1954—59: skraddarsydd (med provningar) rock, väst och byxor, svenskt kamgarn, 100 % ull, ej sommarkostym.
- Herrkostym, mättbeställd konf. 1957—59: helst svenskt kamgarn, 100 % ullmaterial, tygvikt helst 350—400 g per m².
- Herrkostym, konf. 1931—49: blå kamgarnscheviot, god kvalitet, med sergefoder eller liknande; 1950—54: rock, väst och byxor, kamgarn, 100 % ull, medelgod kvalitet, ej sommarkostym; 1955—59: tygvikt helst 350—400 g per m².
- Sportkostym. 1950—54: tweed, kavaj och byxor.
- Blazer. 1955—56: mönstrat tyg av kamgarnstyp, ca 50 % ull, 50 % rayon; 1957—59: omönstrat eller svagt mönstrat tyg av kardgarnstyp (streichgarn) minst 80 % ullmaterial.
- Udda byxor. 1955—56: kamgarn, minst 80 % ull; 1957: ca 50 % ull, 50 % rayon; 1958—59: 100 % ullmaterial.
- Damvinterkappa. 1955—56: svenskt tyg, minst 70 % ull, rak modell, mellanfoder, ärmarna raglanskurna.
- Damulster. 1957—59: helst svenskt tyg, minst 60 % ullmaterial, mellanfoder.
- Poplinkappa. 1957—59: dam-, rak modell, isydd ärm, foder av rayonsiden.
- Damdräkt. 1955—59: kamgarn, 100 % ull, tygvikt helst 300—350 g per m².
- Skidbyxor. 1955: barn-, blandylle, slalommodell, fodrade, storlek 6 år; 1956: yllediagonal; 1957—59: ca 50 % ullmaterial.
- Barnoverall. 1950—54: storlek 6 år, tredelad, jacka med dragkedja, rakskuren byxa med bröstlapp, blandylle, jacka och byxor fodrade; 1957—59: hel overall, bomullspoplin, foder av flanel, storlek 1—2 år.
- Skjorta. 1931: kulört, svenskt bomullstyg eller perkal, utan manschetter; 1932—48: tryckt hollands- eller god perkal med två kragar och manschetter, svensk tillverkn.; 1949—53: tryckt poplin med två lösa permanentbehandlade kragar och fasta manschetter; 1954—59: enfärgad poplin

1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51
10,21	14,00	14,57	14,54	14,02	13,03	12,92	13,73	14,98	18,36	19,02	17,82	17,94	10,62	10,23	10,32	10,30	10,70	52	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53
—	1,00	0,99	0,99	1,04	1,10	1,29	7,17	7,38	7,82	7,75	7,30	6,84	7,76	8,01	2,97	3,02	3,00	54	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
23,63	26,19	26,54	28,19	25,18	25,34	25,64	25,00	25,00	38,12	36,14	33,98	33,88	—	—	—	—	—	56	
26,18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	
—	27,97	28,31	27,87	27,47	28,17	29,64	36,40	37,45	49,88	50,23	45,89	44,90	44,76	46,36	47,62	49,94	55,62	58	
—	—	—	—	—	—	—	27,75	27,75	43,59	44,00	—	—	—	—	—	—	—	59	
21,65	24,16	24,21	23,90	22,79	23,18	23,99	33,31	34,24	44,16	44,11	40,72	41,35	42,37	42,87	46,57	47,14	50,17	61	
—	—	—	—	—	—	—	26,25	26,25	39,63	40,25	—	—	—	—	—	—	—	62	
19,45	20,75	21,37	21,23	20,25	20,57	21,03	19,75	19,75	29,08	30,24	31,71	31,97	32,45	33,61	34,43	34,85	35,78	63	
—	16,23	16,95	17,22	17,25	17,24	17,49	12,75	12,75	18,57	20,76	23,76	26,27	24,05	24,01	23,45	24,08	25,18	64	
—	—	—	—	—	—	—	17,00	17,00	26,04	26,75	—	—	—	—	—	—	—	65	
—	—	—	—	—	—	—	36,46	36,17	44,26	45,14	42,13	42,48	—	—	—	—	—	66	
—	25,12	25,24	25,03	24,72	24,81	25,26	31,42	32,35	—	—	—	41,85	41,96	42,70	40,75	42,28	46,53	67	
—	—	—	—	—	—	—	24,25	24,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	59,71	53,36	49,07	48,80	—	—	—	—	—	69	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	59,67	61,20	55,00	52,00	—	—	—	—	—	70	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	32,50	33,13	—	—	—	—	—	—	—	71	
—	—	—	—	—	—	—	16,50	16,95	20,14	—	—	—	—	—	—	—	—	72	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,30	14,20	14,00	—	—	—	—	—	73	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21,95	22,05	22,24	19,72	20,44	20,70	—	74	
5,48	5,90	5,90	5,66	5,60	5,36	5,30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	
—	—	—	—	—	—	—	17,00	17,00	23,22	21,20	19,00	17,62	16,19	16,34	15,39	15,60	14,74	76	
8,75	9,11	9,19	9,09	8,68	8,47	8,68	9,02	9,07	12,80	13,02	12,76	13,00	13,55	14,05	15,12	15,65	16,03	77	

- med fast permanentbehandlad krage och fasta manschetter.
- 19 Arbetsskjorta. 1943—56: mörkt, rutigt eller mönstrat bomullstyg med fast krage.
- 20 Sport- och fritidsskjorta. 1957—59: mönstertryckt bomullstyg, vanl. skjortmodell.
- 22 Skjortblus. 1949—53: vistrakvalitet, vit eller enfärgad; 1954—59: bomullstyg.
- 23 Städrock. 1949—55: bomullstyg, mönstrad, kort ärm; 1956—59: avskuren i midjan, två fickor, skjortbluskrage.
- 24 Damjumper. 1949—59: 100 % ull, slätstickad med lång ärm.
- 25 Sylön för damkjöl. 1950—59: tyg av ylletyp, rak med ett eller två veck, blixtlås i sidan, kostnad för sybehör ej medräknad.
- 26 Herrkalsonger. 1931: prima ullbomull, storlek 5; 1932—54: lahmansstickade, oblekta, vinterkvalitet; 1955—59: oblekt interlock eller finribb, 100 % bomull, tunnelresår.
- 27 Dambenkläder. 1954—59: bomullstrikå, interlock eller finribb, 5—7 cm muddben, grenförstärkta.
- 28 Damgarnityr. 1947—52: charmeuse, damlinne och benkläder, med spets.
- 29 Damunderklänning. 1952—55: charmeuse; 1956—59: nylon eller perlon-charmeuse, nylonspets upp och nedtill.
- 31 Herrstrumpor. 1931—42: helylle, svarta, engelsk stickning; 1943—50: kamgarn, medeltjocka; 1951—55: helylle, nylonförstärkta; 1956—59: ull

- och nylon samspunnet, enfärgade eller melerade.
- 32 Ankelsockor. 1954—59: herr-, 100 % nylon (perlon), enfärgade.
- 33 Damstrumpor. 1931—49: konstsilke; 1950—59: nylon (perlon).
- 35 Barnstrumpor. 1931—54: bomull, storlek 6; 1955—56: nylonförstärkta i tå och häl.
- 37 Skinnjacka. 1947—56: extra prima nappaskinn med skärp, foder av ylle eller rayon; 1957—59: getnappa, höftlång, utan skärp.
- 38 Dampås. 1951—59: fårskinn, scanofix, hellång, medelgod kvalitet, storlek 42.
- 40 Herrhatt, mjuk. 1943—48: ullfilt, sidenfoder; 1949—59: hårfilt.
- 41 Sportmössa. 1943—48: kardgarnstyg; 1949—54: kamgarnstyg, utan slag, rayonfoder.
- 44 Handskar. 1947—59: nappa, får- eller getskinn, bomullsfoder.
- 45 Ullgarn. 1931—54: kammat; 1955—59: även nyloninblandat.
- 46 Bomullsgarn. 1943—48: oblekt, nr 20, 2-trådigt.
- 48 Sytråd. 1947—59: vit, six cord, 200 yards.
- 52 Klänningstyg, ylle. 1931—42: bredd ca 85 cm; 1943—54: bredd ca 130 cm.
- 64 Barnpjäxor. 1931—34: barnkängor av boxkalv; 1935—59: barnpjäxor av sportläder.
- 69 Dampumps. 1943—48: svart boxkalv; 1949—50: kulört box- eller spädkalv; 1954—56: svart mocka; 1957—59: svart kalvskinn.

Tab. B 5. Årsmedelpriser (kr) för inventarier och husgeråd åren 1931—1959

(Anm. Vid prisnoteringer överstigande 100 kr har öretalen slopats)

Varuslag	Kvantitet	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
<i>Möbler</i>												
1 Matbord	st	54	53	51	50	74	75	80	82	87	91	105
2 Pinnstolar, björk, lack.	»	4,69	4,63	4,49	4,47	4,34	4,37	4,64	4,75	5,14	5,45	6,39
3 Stolar, stoppade	»	18,83	17,99	17,76	17,61	18,63	18,51	19,34	19,71	20,69	21,38	24,18
4 Karmfåtölj	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 Säng	»	16,39	16,23	15,87	15,64	15,17	15,09	15,75	16,07	16,87	18,13	20,35
<i>Radio, TV etc.</i>												
(radioör se tab. B 7)												
6 Radioapparat	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 Radiogramfon	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 TV-apparat	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 Gram.-skiva 78 v	»	—	—	—	—	—	—	—	—	3,50	3,50	4,14
10 » 45 v, EP	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11 » 33, LP, 25 cm.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Elart., husgeråd, verktyg</i>												
12 Kökslampa	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13 Glödlampa, 25 watt	»	1,04	0,85	0,84	0,84	0,84	0,86	0,90	0,90	0,90	0,90	0,94
14 Ficklampsbatteri	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15 Strykjärn	»	9,77	9,61	9,35	9,25	9,44	9,39	9,65	9,73	9,94	11,30	13,29
16 Dammsugare	»	—	232	229	228	230	226	225	225	221	221	173
17 Symaskin	»	281	293	298	299	299	299	299	299	330	353	380
18 Porslinstallrikar	duss	4,43	4,42	4,39	4,41	4,34	4,32	4,65	4,75	4,74	5,33	6,42
19 Kaffegods	»	4,07	3,96	3,93	3,93	3,86	3,81	4,07	4,14	4,09	4,65	5,58
20 Dricksglas	»	2,00	1,87	1,73	1,72	1,76	1,71	1,73	1,74	1,76	1,88	2,11
21 Bordsknivar, rostfr. stål	»	—	15,20	13,74	13,34	13,03	12,95	13,41	13,80	14,17	16,33	19,65
22 Matskedar	»	—	14,17	13,81	13,51	13,11	13,14	13,67	14,20	14,77	16,42	18,65
23 Diskborste, plast o. nylon	st	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24 Kylskåpslåda, plast	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25 Mjölkat	»	1,57	1,44	1,51	1,56	1,53	1,51	1,61	1,67	1,70	1,92	2,33
26 Syltkruka	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27 Aluminiumkastrull	»	—	1,95	1,94	1,95	1,92	1,92	2,23	2,33	2,38	3,27	4,08
28 Stekgryta	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29 Kaffepanna, emalj.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30 Eldfast form	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
31 Hink, galv., 12 l.	»	1,27	1,15	1,14	1,23	1,25	1,27	1,71	1,66	1,71	2,13	2,50
32 Tvättbräde	»	1,60	1,40	1,35	1,33	1,32	1,31	1,36	1,41	1,46	1,80	2,27
33 Trådspik, 2 tum, pkt	1000 st	0,81	0,74	0,74	0,78	0,81	0,82	0,99	1,03	1,06	1,36	1,42
34 Hammare	st	1,47	1,44	1,37	1,36	1,42	1,41	1,48	1,53	1,56	1,76	1,97
35 Sopborste	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
36 Vedsåg	»	5,55	5,29	5,19	5,09	5,08	5,10	5,32	5,51	5,65	6,59	7,50
37 Väggspegel	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38 Oljefärg, vit	1/2 l	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39 Lackfärg, synt.	1/4 l	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Hashällstextilier</i>												
40 Handdukar	duss	10,59	11,29	11,16	11,21	11,70	11,98	12,36	12,45	12,83	15,59	20,57
41 Lakansväv	m	1,50	1,43	1,38	1,39	1,42	1,40	1,55	1,48	1,45	1,73	2,04
42 Gardintyg	»	1,69	1,46	1,43	1,43	1,44	1,44	1,51	1,55	1,55	1,74	2,12
43 Vaddmadrass	st	19,12	18,52	17,50	16,77	16,96	16,78	17,12	17,05	17,12	19,74	24,28
44 Filt	»	6,84	7,20	7,05	7,10	7,40	7,46	7,92	8,06	8,50	11,46	14,66
45 Matta	»	24,43	25,46	25,31	25,05	24,96	25,10	25,72	25,90	26,81	35,40	48,45
46 Vävpastduk	m	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47 Linoleummatta	»	6,21	6,59	5,97	5,81	5,81	5,81	5,83	5,68	5,43	7,01	9,60

Tab. B 5. Årsmedelpriser (kr) för inventarier och husgeråd åren 1931—1959

Varuslag	Kvantitet	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
<i>Mopeder, sportart. etc.</i>												
(cykel, leksaker se tab. B 7)												
48 Moped	st	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
49 Cykeldäck	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50 Skidor	par	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
51 Kamera	st	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
52 Filmrulle	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Personliga artiklar</i>												
53 Glasögon	par	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54 Herrarmbandsur	st	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55 Reparation av ur	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56 Portfölj	st	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57 Resväska	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Noter till tab. B 5. Inventarier och husgeråd. (Noterna hänför sig till kantnumret.)

- Matbord. 1931—34: ekfanerat, 90×110 cm, med utdragsskivor; 1935—45: björkfanerat, 75×130 cm, med utdragsskivor; 1946—54: bonad björk, 75×130 cm, förlängningsskivan 50 cm bred; 1955—59: matvråbord, bonad björk, Perstorps-platta, 70×90 cm med två utdragsskivor vardera ca 35 cm.
- Stolar. 1931—34: av ek, utan armstöd, stoppade och klädda med pegamoid; 1935—42: av björk; 1943—53: klädda med (jacquardvävt) tyg av ordinär kvalitet; 1954—59: inkl. klädselkostnad men utan tyg.
- Karmfåtölj. 1948—54: med resårstoppad sits, fast stoppning i ryggen, öppna sidor, klädd med jacquardvävt tyg; 1955: ca 80 cm hög, inkl. klädselkostnad men utan tyg; 1956—59: med sits av nosag- eller resistotyp.
- Säng. 1931—53: s. k. turistsäng; 1954—59: med botten av nosag- eller resistotyp, med träram, utan gavlar, ev. med löstagbara eller vikbara pölstöd, ca 80×195 cm.
- Radio. 1947—53: medelpris för olika märken; 1954—59: liten nätmottagare, 6 rör.
- Radiogrammofon. 1953: ett märke; 1954—59: medelpris för två märken, modellbyten 1956 och 1959.
- TV-apparat. 1958—59: medelpris för två märken, modellbyte 1959.
- Grammofonskiva. 1939—53: medelpris för 25 cm och 30 cm skivor; 1954—56: 25 cm skiva.
- Kökslampa. 1943—54: glob 200 mm i diameter, pendelns längd ca 300 mm; 1955—59: pendelns längd ca 55 cm.
- Elstrykjärn. 1931—54: med sladd, 400 watt; 1954—55: ca 700 à 800 watt; 1956—59: med termostat.
- Dammugare. 1932—42: prisinsamling för riksbanken, 1941 övergång till nya och billigare märken; 1943—47: medelpris för 9 modeller; 1948—54: medelpris för 4 modeller; 1954—59: medelpris för 2 modeller, modellbyte 1958.
- Symaskin. 1931—54: medelpris för 2 märken. varav en elektrisk, modellbyte 1939; 1955—59: medelpris för 2 märken, båda elektriska, modellbyte 1956.
- Porslinstallrikar. 1931—45: vit fajans, flata, 24 cm; 1946—59: benfärgad fajans med enkel dekor.
- Kaffegods. 1931—45: vit- eller benfärgad fajans, odekorerade; 1946—59: enkel dekor, 1:a sortering.
- Dricksglas. 1931—45: halvfasett, oslipad botten; 1946—59: ej slipat, ej kristall, utan fot, rymd 20 à 25 cl, höjd ca 10 cm, 1:a sortering.
- Bordsknivar. 1932—41: prisinsamling för riksbanken.
- Matskedar. 1932—48: nysilver, undermetall alpacka, svenska, (åren 1932—41 prisinsamling för riksbanken); 1949—53: rostfritt stål; 1954—59: nysilver.
- Mjölkfat. 1931—45: av lera, helglaserat, med pip, 3 l.
- Syltkruka. 1946—52: saltglaserad, 5 l.
- Aluminiumkastrull. 1932—53: med lock, 2 l, ej planslipad, (1932—41 prisinsamling för riksbanken); 1954—59: planslipad, ebonitskaft.

1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	837	796	860	913 48
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,28	9,75	8,80	8,37	9,05	9,84	10,09	10,30	10,51 49
—	—	—	—	—	—	28,40	28,60	29,26	32,66	34,87	34,47	34,24	29,77	26,74	28,25	27,83	27,95 50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1,75	1,75	1,75	1,72	1,60	1,60	1,60	1,65	1,90	2,00	2,00	2,00	2,00	2,20	2,20	2,20	2,20 52
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34,00	34,00	34,00	34,00	41,00	46,00 53
—	—	—	—	—	—	90	135	134	129	123	125	131	131	132	135	140	147 54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18,00	18,00	18,00	18,00	19,33	24,00	26,00	26,00 55
—	—	—	—	—	—	65,83	60,00	60,00	74,05	74,38	67,50	49,75	45,00	47,63	45,00	45,00	63,50 56
—	—	—	—	—	—	13,46	13,97	14,08	16,81	18,15	18,31	18,18	19,08	19,66	20,09	20,58	23,00 57

- 28 Stekgryta. 1942—51: ej planslipad, ej emaljerad; 1952—53: planslipad, emaljerad in- och utvändigt, 3 l; 1954—59: emaljerad utvändigt, 4 l.
- 29 Kaffepanna. 1942—52: emalj, 1 1/2 l, ej planslipad.
- 30 Eldfast form. 1948—55: av lera, utan dekor, rektangulär.
- 32 Tvättbräde. 1931—52: med zinkplåt på ena sidan.
- 34 Hammare. 1931—59: med böjd kliven klo, ej gjutgods, vikt med skaft ca 350 g.
- 35 Sopborste. 1943—54: kort, rak, av tagel, medelgod kvalitet; 1955—59: prima tagel, borstlängd ca 8 cm, skaft ca 60 cm.
- 36 Vedsåg. 1931—51: med stålbåge, svenskt fabrikat, ställbar, blad 3 1/2 fot; 1952—54: ny kvalitet, 39 tum inkl. blad.
- 37 Väggspegel. 1948—50: storlek 35×90 cm; 1951—54: storlek 42×84 cm.
- 40 Handdukar. 1931—59: hellinne, parkumvävda med bård, ofällade, storlek 55×70 cm, svensk vara.
- 41 Lakansväv. 1931—42: svensk, extra prima, oblekt bomullslärf, bredd 142 cm; 1943—54: blekt, bredd 150 cm, 2-skaft; 1955—59: bredd 140 cm.
- 42 Gardintyg. 1931—41: trådgardin av bomullsgarn, bredd 85 cm; 1942—45: av cellul, bredd 90 cm; 1946—54: tryckt cellul eller rayonull, bredd 80 cm; 1955—59: tryckt bomull eller rayon.
- 43 Vaddmadrass. 1931—41: prima var, enkel vit vadd, vikt ca 6 kg, 75×190 cm; 1942—45: cellullsbolstervar, prima grå vadd; 1946—54: stjärnbolstervar av bomull, uppsydd kant, prima vit vadd; 1955—59: 5 kg krollsplint, 2 kg melerad vadd.
- 44 Filt. 1941—42: gråfilt, halvulle, 140×190 cm, vikt 1,6 kg; 1943—45: blandulle, 140×200 cm; 1946—48: halvulle, jacquardvävd; 1954—59: yllefilt, blandat ylle och rayon, mönstrad eller omönstrad, 150×200 cm, svensk tillverkning.
- 45 Matta. 1931—42: jutebouclé, 2×3 m; 1948—51: axminster, svensk; 1952—53: svensk eller utländsk; 1954—59: yllewilton, svensk eller utländsk (ca 150×210 resp. 140×200 cm).
- 46 Vävplastduk. 1954—59: mönstertryckt, bredd 115 cm.
- 47 Linoleummatta. 1931—42: tryckt, kvalitet 2, bredd 2 m, tjocklek 1,8 mm.
- 48 Moped. 1956—59: medelpris för tre märken, modellbyten 1957 och 1958.
- 49 Cykeldäck. 1951—59: med kantråd, dimension 28×1 1/2×1 5/8.
- 50 Skidor av björk. 1948—55: 6 3/4 fot, extra prima, utan bindningar, ej limmade; 1956—59: 6 1/2 fot.
- 51 Kamera. 1955—59: inkl. väska, format 6×6, modellbyten 1958 och 1959.
- 52 Filmrulle. 1943—55: 6×9 ortokromatisk; 1956—59: pankromatisk.
- 53 Glasögon. 1954—57: vanliga glas, bågar av celluloidkomposition; 1958—59: bågar av plast.
- 54 Herrarmbandsur. 1948—59: modellbyten 1949 och 1954.
- 55 Reparation av ur. 1952—59: fullständig genomgång.
- 56 Portfölj. 1948—59: av oxhud, modellbyten 1954 och 1959.
- 57 Resväska. 1948—59: av träfiber, hörnbeslag av vulcanfiber, ca 70×40×20 cm.

Tab. B 6. Årsmedelpriser (kr) för diverse varor och tjänster åren 1931—1959

	Kvantitet	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	
<i>Sjukvård</i>													
(se tab. B 7)													
<i>Kroppsvård</i>													
1	Toalettvävl	st	0,30	0,29	0,29	0,28	0,26	0,26	0,27	0,27	0,28	0,34	0,42
2	Tandkräm	»	0,75	0,75	0,75	0,75	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,05	1,46
3	Rakning		0,39	0,39	0,38	0,38	0,37	0,37	0,38	0,38	0,39	0,42	0,45
4	Rakblad	10 st	2,46	2,44	2,43	2,45	2,48	2,50	2,51	2,51	2,52	2,55	2,66
5	Härklippning		1,47	1,41	1,38	1,35	1,33	1,34	1,39	1,44	1,44	1,58	1,67
6	Permanentning		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Bastubad		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Karbad		1,07	1,07	1,07	1,07	1,12	1,13	1,15	1,16	1,18	1,25	1,31
9	Hållfotsinlägg	par	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Rengöringsmedel och tvätt</i>													
10	Tvättvävl	st	0,41	0,41	0,41	0,39	0,31	0,31	0,31	0,31	0,33	0,40	0,57
11	Såpa	kg	0,47	0,45	0,43	0,42	0,46	0,46	0,53	0,52	0,57	0,78	0,91
12	Tvättpulver (ej synt.)	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	» (synt.)	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Diskmedel	1/2 l	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Hushållspapper	rulle	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Tvätt o. strykn. av stärkekragar ..	5 st	1,15	1,12	1,10	1,06	1,03	1,03	1,04	1,04	1,06	1,14	1,29
17	» » » » skjorta ..	st	0,72	0,73	0,71	0,67	0,66	0,65	0,66	0,66	0,68	—	—
18	Hushållstvätt utan mangling ..	kg	0,56	0,50	0,48	0,45	0,44	0,44	0,45	0,45	0,47	0,54	0,61
19	» » med » ..	»	0,67	0,65	0,61	0,61	0,60	0,59	0,59	0,59	0,61	0,68	0,74
<i>Läsning och skrivmateriel</i>													
(skönlitteratur, skolböcker, skolavgifter och skrivmateriel se tab. B 7)													
20	Dagstidning, lösnr	st	0,11	0,11	0,11	0,12	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11	0,12
21	» » årspren.		15,70	15,73	15,80	16,52	14,92	15,23	15,71	16,09	17,12	18,53	19,65
22	» » kvartalspren.		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Veckotidning, lösnr	st	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,33	0,35
24	» » årspren.		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Nöjen och rekreation</i>													
25	Biljett till biograf	st	1,02	1,09	1,09	1,09	1,09	1,09	1,09	1,09	1,09	1,21	1,28
26	» » idrottstäv.	»	1,12	1,12	1,12	1,12	1,02	1,03	1,03	1,05	1,06	1,16	1,25
27	» » teater	»	2,59	2,60	2,52	2,48	2,46	2,51	2,53	2,53	2,63	2,87	2,93
28	» » dans	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Radiolicens	»	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00
30	TV-licens	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
31	Pensionatsvistelse		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Resor</i>													
(järnvägsresa, drosktrafik se tab. B 7, även spårvägs- o. bussresa)													
32	Spårvägsresa		0,16	0,16	0,16	0,17	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16	0,18	0,21
33	Bussresa inom orten		0,21	0,21	0,21	0,22	0,21	0,21	0,21	0,21	0,21	0,22	0,25
34	» » utom orten, enkel ..		0,66	0,67	0,67	0,65	0,65	0,66	0,65	0,65	0,65	0,71	0,82
35	» » » t. o. r.		1,17	1,19	1,20	1,18	1,18	1,19	1,17	1,17	1,17	1,25	1,40
36	Bilfärd, landsvägsfärd	10 km	4,45	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,66	5,18

Tab. B 6. Årsmedelpriser (kr) för diverse varor och tjänster åren 1931—1959

	Kvantitet	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
<i>Motorfordon</i>												
(bilreservdelar, garagekostn., fordonsskatt se tab. B 7)												
37 Chevrolet	st	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38 Volkswagen 113	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39 Volvo	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40 Ford (engelsk)	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
41 Opel Rekord	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42 Mercedes 190	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43 Fiat 1100	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44 Motorcykel	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45 Bilmontörsarbete	per tim.	—	1,36	1,33	1,34	1,35	1,35	1,36	1,39	1,42	1,53	1,66
46 Bildäck	st	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47 Bensin	l	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Hemhjälp</i>												
48 Med kost	per dag	4,40	4,33	4,30	4,28	4,13	4,16	4,20	4,24	4,39	4,75	5,31
49 Utan »	per tim.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Blommor m. m.</i>												
50 Nejlika	st	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
51 Lottsedel	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Noter till tab. B 6. Diverse varor och tjänster. (Noterna hänför sig till kantnumret.)

- 1 Toalettvävl. 1942: övergång till annan sort, överfettad lanolintvävl.
- 2 Tandkräm. 1935: övergång till annan sort.
- 4 Rakblad, medeltal för två varierande märken.
- 6 Permanentning. 1944—51: elektrisk, med schamponering och vattenondulering; 1952—59: kemisk, inkl. tvättning och enkel klippning.
- 12 Tvättpulver, ej syntetiskt. 1942—49: medeltal för två märken; 1950—53: medeltal för tre märken; 1954—59: ombudsinsamling.
- 14 Diskmedel, flytande, syntetiskt, med flaska.
- 15 Hushållspapper. 1949—53: crêpe, cellulosaavadd, rullens bredd ca 17 cm, diameter ca 12 cm; 1954—59: bredd ca 23 cm.
- 20, 21 Dagstidning. 1935: omläggning av prisinsamlingen.
- 23 Veckotidning, lösnr. 1944, 1948 resp. 1954: utökning av antalet ingående tidningar; 1954—59: även seriemagasin.
- 26 Biljett till idrottstävling. 1931—54: 2:a plats, sittplats; 1935: omläggning av prisinsamlingen; 1955—59: ståplats.
- 27 Biljett till teaterföreställning. 1931—42: ombudsinsamling, 2:a plats; 1943—51: priser från de större teatrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö; 1952—59: samtliga större teatrar.
- 28 Biljett till dans. 1944—57: priser från folkparker (1944—48: prisinsamling för riksbanken); 1958:

1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 200	15 758	15 985	18 011	20 573	21 611	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 452	6 986	6 986	7 493	7 380	7 399	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 857	9 405	9 895	10 613	10 450	10 138	39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 390	9 890	6 960	7 414	7 743	7 756	40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 908	9 322	9 797	9 807	41
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 923	15 190	15 178	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 500	8 573	8 641	—	—	—	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 000	2 139	2 115	2 827	—	—	44
1,81	1,86	1,82	1,88	1,96	2,12	2,31	4,58	4,60	5,48	6,16	6,31	6,38	6,65	7,26	8,19	9,10	10,48	45
—	—	—	—	—	—	—	63	78	109	103	95	103	119	121	124	102	99	46
—	—	—	—	—	—	0,69	0,70	0,74	0,57	0,57	0,58	0,59	0,61	0,63	0,69	0,73	0,75	47
5,72	5,98	6,19	6,40	7,05	8,23	9,01	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48
—	—	—	—	—	—	—	1,64	1,74	1,97	2,23	2,32	2,43	2,65	2,84	3,02	3,16	3,32	49
—	—	1,52	1,62	1,59	1,65	1,70	1,73	1,70	1,72	1,78	1,69	1,43	1,54	1,56	1,53	1,53	1,63	50
—	—	—	—	—	—	—	12,00	12,00	12,58	13,00	13,00	13,00	13,00	14,50	15,00	15,00	15,00	51

- omläggning av prisinsamlingen, endast priset för dans under sommarsäsongen har medtagits här.
- 31 Pensionatsvistelse. 1949—59: helpension per dygn för man, hustru och ett barn.
- 34 Bussresa utom orten, enkel 1931—54: 10 km; 1955—59: 15 km.
- 36 Bilfärd, landsvägsfärd. 1931—45: insamling för Riksbanken.
- 37—44 Motorfordon. Priserna avser riktpriiser gällande fritt fabriks eller importhamn inkl. accis eller omsättningsskatt men exkl. leveranskostnader. Fr. o. m. mars 1959 inkluderar däremot priset för Opel Rekord även leveranskostnader.
- 39 Volvo. 1954—57: PV 444 Standard; 1958—59: PV 544 Standard.

- 40 Ford. 1954—55: Ford Zephyr; 1956—59: Ford Anglia.
- 44 Motorcykel. 1954—57: medeltal för två märken, modellbyte 1957.
- 45 Bilmontörsarbete. 1932—48: lön per arbetstimme under ordinarie arbetstid (prisinsamling för riksbanken); 1949—59: kundens kostnad per arbetstimme.
- 46 Bildäck. 1949—53: 4-lagers, utan slang, ett märke; 1954—59: medeltal för två märken, fr. o. m. 1958 mindre dimension.
- 47 Bensin, inkl. zontillägg, fr. o. m. juni 1957 inkl. energiskatt.

Tab. B 7. Indextal för vissa varor och tjänster, årsmedeltal

	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941
1 Bostad.....	100	100	99	98	97	95	95	95	96	97	98
<i>Inventarier och husgeråd Radio, TV etc.</i>											
2 Radiorör	100	86	75	69	69	69	69	62	61	66	75
<i>Mopeder, sportart. etc.</i>											
3 Cykel	100	100	93	89	87	80	82	91	88	99	119
4 Leksaker	100	115	118	108	105	105	110	111	121	129	144
<i>Diverse sjukvård</i>											
5 Sjukhusvistelse.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6 Läkemedel	100	102	105	106	106	105	104	98	96	101	116
7 Läkararvode	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 Tandvård	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Läsning och skrivmateriel</i>											
9 Skönlitteratur	100	100	100	100	96	94	99	100	100	111	119
10 Skolböcker.....	100	100	99	97	97	97	97	97	97	102	109
11 Skolavgifter	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	103
12 Skrivmateriel	100	103	104	104	104	104	104	104	105	117	137
<i>Post och tele</i>											
13 Postporto	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
14 Tele	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Resor</i>											
15 Järnväg, förortstrafik långtrafik	100	100	98	96	93	85	85	85	85	90	95
16 Drosktrafik	100	100	100	100	100	100	100	100	127	172	196
17 Spårvägs- o. bussresa.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Motorfordon</i>											
18 Bilreservdelar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19 Garagekostnad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20 Fordonsskatt.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Förenings- o. försäkringsavgifter</i>											
21 Fackförening.....	100	100	100	100	100	100	100	101	107	107	107
22 Övriga föreningar	100	100	100	100	100	100	100	102	116	118	118
23 Sjukförsäkring	100	105	106	106	106	106	113	121	123	128	133
24 Livförsäkring	100	100	100	100	102	103	105	106	111	114	114

Anm. Observera att för prisserier, som börjar senare än år 1931 det första året för vilket priser föreligger, satts = 100.

1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	
97	98	98	99	99	102	103	103	103	104	111	119	125	129	141	147	155	160	1
75	75	75	75	73	48	48	48	46	46	40	32	34	34	34	35	36	39	2
129	133	133	133	133	129	129	129	132	153	166	168	167	175	189	194	201	203	3
170	183	183	183	183	178	183	183	187	258	284	279	277	277	273	267	262	257	4
100	102	110	112	112	—	—	—	—	—	5
120	126	130	132	127	116	115	118	114	126	135	134	131	120	121	121	125	124	6
—	—	—	—	—	—	—	—	100	104	109	113	130	—	—	—	—	—	7
100	120	125	130	132	146	180	180	8
129	149	153	162	175	172	176	189	204	245	296	290	298	317	338	369	402	427	9
113	116	116	116	116	113	116	116	116	147	174	171	171	171	171	—	—	—	10
109	111	111	111	111	104	92	92	92	92	94	98	—	—	—	—	—	—	11
158	160	160	160	160	154	152	157	162	214	230	218	212	213	214	219	224	224	12
113	118	119	121	121	121	121	121	121	142	162	169	169	169	169	181	189	189	13
102	102	102	102	102	102	119	125	125	152	172	181	181	186	197	213	219	218	14
102	110	110	110	110	110	129	137	139	149	167	171	171	175	182	200	222	235	15
202	211	211	211	211	211	235	248	248	262	287	298	296	297	182	198	208	208	16
—	—	—	—	—	—	—	100	100	110	121	127	131	135	137	143	163	155	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	102	110	114	116	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	103	111	115	117	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	106	106	106	106	106	20
107	107	107	107	107	107	107	106	108	111	119	128	—	—	—	—	—	—	21
121	121	137	141	142	152	162	189	194	217	230	239	—	—	—	—	—	—	22
133	133	133	133	134	137	140	141	142	157	170	174	—	—	—	—	—	—	23
114	116	116	116	116	120	122	123	123	137	149	152	—	—	—	—	—	—	24

Tab. B 8. Medelpriser (öre) i juni för vissa livsmedel och bränslen i olika landsdelar

Varuslag	Kvan- titet	Stockholm						
		1931	1935	1940	1945	1950	1955	1959
1 Mjöl, vete-.....	kg	36	37	45	46	64	98	92
2 * rägsikts-.....	»	33	33	39	32	60	90	90
3 Havregryn.....	»	40	35	58	67	74	115	131
4 Rågbröd, knäckebröd.....	»	93	87	101	110	132	176	224
5 Sötlimpa.....	»	69	64	79	78	89	134	115
6 Skorpor.....	»	158	145	163	226	250	349	396
7 Mjök, löst mått.....	l	23	24	29	32	36	53	69
8 Grädde, tunn.....	dl	—	—	—	—	24	28	34
9 Smör, mejeri-.....	kg	233	269	349	455	560	698	588
10 Ost, helfet.....	»	218	171	249	—	345	562	666
11 Margarin.....	»	130	130	—	—	—	398	334
12 Ägg.....	»	116	127	187	341	319	429	450
13 Nötkött, stek.....	»	194	188	262	340	479	725	885
14 Gödkalvkött, stek.....	»	239	219	313	370	562	831	1 060
15 Sidfläsk.....	»	168	224	266	380	350	517	649
16 Fläskkorv.....	»	—	—	209	280	260	406	459
17 Rökt skinka.....	»	—	—	—	—	670	1 180	1 490
18 Blodpudding.....	»	—	—	—	140	122	228	257
19 Färsk fisk: sill.....	»	64	69	—	130	—	150	—
20 strömming.....	»	53	64	78	90	110	175	227
21 gädda.....	»	165	144	165	372	367	489	550
22 torsk.....	»	135	116	130	95	221	332	450
23 kolja.....	»	132	125	144	170	172	270	350
24 Salt sill.....	»	65	55	83	205	153	216	251
25 Fiskbullar.....	400 g	—	—	—	—	83	133	147
26 Potatis ¹	kg	13	13	19	24	31	50	62
27 Morötter ¹	»	—	—	—	30	40	82	98
28 Vitkål ¹	»	—	22	23	33	36	64	64
29 Äpplen ¹	»	—	88	165	177	152	203	208
30 Apelsiner ¹	»	—	65	179	115	168	172	170
31 Ärtor, hushålls-.....	400 g	—	—	—	84	78	103	84
32 Kaffe, Santosblandning 1931—45	kg	210	210	399	530	—	—	—
33 * mest gångbar sort fr. o. m. 1950.....	»	—	—	—	—	780	1 352	1 068
34 Socker, bit-.....	»	40	43	51	59	88	—	—
35 * strö-.....	»	—	—	—	—	81	113	135
36 Salt.....	»	17	17	22	—	45	57	53
37 Svagdricka.....	5 l	115	125	140	—	165	216	234
38 Pilsner.....	¹ / ₃ l	—	—	26	—	—	41	51
39 Björkved.....	m ³	1 325	1 050	1 950	2 425	2 750	3 533	4 267
40 Barrved.....	»	915	730	1 700	2 150	2 252	2 900	3 350
41 Kol, hushålls-.....	hl	255	280	495	573	777	1 123	1 109
42 Koks, 40—80 mm.....	»	240	196	366	459	449	727	845

¹ Decemberpriser.

Östra Sverige							Småland och öarna							
1931	1935	1940	1945	1950	1955	1959	1931	1935	1940	1945	1950	1955	1959	
38	38	44	46	67	101	96	39	38	44	46	66	101	98	1
33	33	39	36	62	94	94	34	33	37	36	61	95	94	2
35	35	55	69	73	125	138	35	35	56	68	71	123	140	3
86	81	89	106	127	174	224	93	85	94	105	131	176	225	4
62	61	80	74	86	134	141	53	51	63	65	83	131	141	5
133	129	156	193	229	335	380	133	124	155	188	226	330	383	6
20	21	26	28	32	45	67	20	19	25	27	31	43	64	7
—	—	—	—	24	28	34	—	—	—	—	24	40	33	8
234	269	345	455	560	700	605	233	266	341	454	558	696	590	9
194	181	235	—	345	570	687	201	183	239	—	345	559	667	10
130	136	—	—	—	400	346	130	130	—	—	—	397	344	11
112	116	183	338	301	399	403	100	106	168	332	284	343	356	12
184	173	237	345	469	718	865	172	168	235	338	460	682	827	13
225	230	295	355	514	801	976	203	203	268	350	492	748	952	14
150	200	251	376	346	546	674	141	181	240	370	340	556	682	15
—	—	194	251	241	397	465	—	—	191	249	234	400	480	16
—	—	—	—	637	1 096	1 380	—	—	—	—	628	979	1 416	17
—	—	—	122	108	212	262	—	—	—	118	111	202	256	18
—	60	78	130	125	173	225	61	50	—	123	110	157	220	19
56	57	76	95	115	166	205	56	52	85	96	115	158	191	20
166	145	160	300	294	408	425	165	145	162	280	295	374	405	21
125	115	117	90	223	310	340	101	98	99	84	202	248	309	22
126	124	149	162	198	295	335	121	114	129	165	188	264	303	23
56	51	74	204	150	213	243	63	51	75	201	142	200	233	24
—	—	—	—	83	131	154	—	—	—	—	83	130	150	25
13	14	17	21	27	46	59	12	12	15	19	22	39	50	26
—	—	—	31	42	80	96	—	—	—	31	40	65	86	27
—	21	25	30	39	67	73	—	27	26	30	38	62	66	28
—	95	123	184	112	187	179	—	99	105	193	127	205	177	29
—	65	161	121	145	150	172	—	80	158	116	145	153	160	30
—	—	—	78	80	104	90	—	—	—	78	82	104	89	31
202	292	377	550	—	—	—	200	281	368	549	—	—	—	32
—	—	—	—	790	1 387	1 085	—	—	—	—	788	1 372	1 113	33
42	44	53	—	90	—	—	43	45	55	—	89	—	—	34
—	—	—	62	83	119	138	—	—	—	63	82	118	137	35
16	15	21	—	44	55	55	16	16	21	—	42	54	68	36
77	85	90	—	134	187	229	69	70	88	—	122	170	233	37
—	23	27	—	34	42	48	—	23	28	—	33	40	47	38
1 132	903	1 804	1 811	2 325	3 108	3 646	1 047	853	1 543	1 735	2 177	2 929	3 062	39
839	669	1 524	1 639	2 019	2 692	3 336	777	602	1 285	1 532	1 889	2 480	3 014	40
326	296	521	577	742	1 087	1 146	325	293	503	575	815	1 132	1 307	41
260	229	390	489	498	742	900	257	202	411	495	500	726	917	42

Tab. B 8. Medelpriser (öre) i juni för vissa livsmedel och bränslen i olika landsdelar

Varuslag	Kvantitet	Södra Sverige						
		1931	1935	1940	1945	1950	1955	1959
1 Mjöl, vete-	kg	38	38	44	46	68	103	99
2 » rågsikts-	»	34	33	38	38	62	96	98
3 Havregryn	»	34	34	56	66	72	131	149
4 Rågbröd, knäckebröd	»	101	92	93	102	130	177	225
5 Sötlimpa	»	46	44	58	63	78	123	142
6 Skorpor	»	136	124	155	183	230	328	360
7 Mjök, löst mått	l	18	21	25	28	32	44	64
8 Grädde, tunn	dl	—	—	—	—	24	28	32
9 Smör, mejeri-	kg	227	268	341	455	560	700	591
10 Ost, helfet	»	197	170	235	—	345	575	691
11 Margarin	»	130	131	—	—	—	399	349
12 Ägg	»	101	109	169	329	300	356	368
13 Nötkött, stek	»	186	186	237	340	417	654	816
14 Gödkalkkött, stek	»	227	221	283	350	467	788	946
15 Sidfläsk	»	145	182	246	370	340	544	645
16 Fläskkorv	»	—	—	174	248	241	397	464
17 Rökt skinka	»	—	—	—	—	600	1 018	1 407
18 Blodpudding	»	—	—	—	119	118	212	242
19 Färsk fisk: sill	»	80	68	92	120	119	160	166
20 » strömming	»	68	56	74	105	123	186	188
21 » gädda	»	191	159	174	325	305	410	415
22 » torsk	»	55	48	66	75	137	218	243
23 » kolja	»	133	126	164	162	193	248	287
24 Salt sill	»	66	50	78	208	151	219	254
25 Fiskbullar	400 g	—	—	—	—	83	129	152
26 Potatis ¹	kg	11	11	16	18	25	41	51
27 Morötter ¹	»	—	—	—	21	34	61	85
28 Vitkål ¹	»	—	17	22	21	26	45	49
29 Äpplen ¹	»	—	91	124	187	125	207	172
30 Apelsiner ¹	»	—	66	143	116	144	149	158
31 Ärtor, hushålls-	400 g	—	—	—	72	80	105	88
32 Kaffe, Santosblandning 1931—45	kg	200	285	375	549	—	—	—
33 » mest gångbar sort fr. o. m.	»	—	—	—	—	780	1 387	1 083
34 Socker, bit-	»	39	44	53	—	89	—	—
35 » strö-	»	—	—	—	62	81	116	140
36 Salt	»	15	15	21	—	46	53	61
37 Svagdricka	5 l	59	60	73	—	111	152	205
38 Pilsner	1/13 l	—	24	29	—	33	40	47
39 Björkved	m ³	1 476	1 243	1 936	2 165	2 469	2 835	3 523
40 Barrved	»	1 183	1 051	1 806	1 935	2 062	2 428	2 903
41 Kol, hushålls-	hl	245	244	454	539	701	1 020	1 015
42 Koks, 40—80 mm	»	214	190	364	459	474	725	819

¹ Decemberpriser.

Västra Sverige							Bergslagen							
1931	1935	1940	1945	1950	1955	1959	1931	1935	1940	1945	1950	1955	1959	
38	38	44	48	68	100	99	39	38	45	47	68	105	99	1
32	33	37	38	62	92	95	34	32	38	37	62	97	97	2
35	35	55	68	75	123	146	34	35	56	65	75	129	148	3
90	84	91	107	131	175	224	81	77	86	107	126	175	224	4
68	64	80	74	88	134	142	66	61	79	73	85	135	141	5
133	126	145	184	235	331	378	145	141	166	201	231	332	377	6
19	20	25	29	33	44	65	22	22	27	29	34	47	68	7
—	—	—	—	24	28	36	—	—	—	—	24	29	31	8
240	282	349	455	560	699	605	246	275	348	455	560	699	603	9
180	168	239	—	345	578	687	188	172	234	—	344	566	686	10
130	134	—	—	—	400	350	132	130	—	—	—	398	347	11
102	107	167	332	300	371	392	120	125	183	341	312	407	414	12
163	183	241	346	465	686	839	187	178	238	349	475	731	853	13
220	199	279	359	531	785	948	227	209	285	364	523	791	992	14
150	192	249	375	344	574	666	148	173	247	377	349	554	659	15
—	—	184	261	251	400	449	—	—	184	254	244	394	466	16
—	—	—	—	655	1 118	1 472	—	—	—	—	673	1 107	1 431	17
—	—	—	125	117	206	262	—	—	—	120	115	204	264	18
68	64	90	123	115	176	217	60	55	100	132	136	180	209	19
78	68	91	103	120	183	194	64	57	79	100	125	177	217	20
152	133	159	324	328	377	397	157	145	161	292	285	368	385	21
60	60	92	78	197	278	310	114	112	125	93	200	307	344	22
97	97	128	153	187	219	248	121	110	139	166	197	280	302	23
64	52	83	201	154	219	248	62	52	76	206	152	219	245	24
—	—	—	—	83	132	153	—	—	—	—	83	135	157	25
13	13	16	21	28	43	57	12	12	15	21	28	46	57	26
—	—	—	34	49	72	100	—	—	—	32	43	78	89	27
—	22	25	34	44	66	72	—	24	27	31	35	58	61	28
—	94	134	199	141	210	171	—	97	129	164	140	206	182	29
—	64	155	113	140	137	151	—	67	156	119	162	151	154	30
—	—	—	75	80	104	88	—	—	—	72	80	104	88	31
204	288	378	549	—	—	—	201	290	368	549	—	—	—	32
—	—	—	—	782	1 391	1 122	—	—	—	—	780	1 406	1 127	33
41	45	54	—	88	—	—	42	47	54	—	90	—	—	34
—	—	—	62	81	117	138	—	—	—	64	84	123	141	35
15	16	21	—	46	55	58	16	15	20	—	41	59	57	36
75	65	85	—	136	183	242	77	70	78	—	129	196	242	37
—	24	28	—	34	42	47	—	23	27	—	33	39	47	38
1 381	1 064	1 927	2 299	2 645	3 354	3 627	1 059	841	1 459	1 754	2 068	2 726	3 030	39
1 017	813	1 551	2 020	2 393	2 976	3 137	739	607	1 204	1 565	1 860	2 274	2 633	40
267	252	525	571	755	1 111	1 133	350	342	485	609	780	1 131	1 199	41
243	200	424	475	478	748	844	264	229	392	501	517	767	935	42

Tab. B 8. Medelpriser (öre) i juni för vissa livsmedel och bränslen i olika landsdelar

Varuslag	Kvan- titet	Nedre Norrland						
		1931	1935	1940	1945	1950	1955	1959
1 Mjöl, vete-	kg	40	42	46	48	70	104	105
2 » rågsikts-	»	37	34	39	38	63	98	101
3 Havregryn	»	36	36	55	69	77	127	145
4 Rågbröd, knäckebröd	»	79	75	85	107	125	175	226
5 Sötlimpa	»	65	62	75	74	87	135	146
6 Skorpor	»	152	134	170	203	230	343	382
7 Mjök, löst mått	l	23	23	27	30	35	48	69
8 Grädde, tunn	dl	—	—	—	—	24	28	32
9 Smör, mejeri-	kg	261	284	350	455	560	699	613
10 Ost, helfet	»	190	173	221	—	345	550	679
11 Margarin	»	134	133	—	—	—	399	358
12 Ägg	»	130	136	186	348	321	424	443
13 Nötkött, stek	»	180	178	221	350	481	687	897
14 Gödkalkvött, stek	»	241	234	283	369	540	793	1 055
15 Sidfläsk	»	155	180	243	387	337	565	662
16 Fläskkorv	»	—	—	176	259	245	418	489
17 Rökt skinka	»	—	—	—	—	656	1 101	1 469
18 Blodpudding	»	—	—	—	120	104	224	266
19 Färsk fisk: sill	»	—	—	—	—	—	—	—
20 » strömming	»	48	46	73	97	114	168	201
21 » gädda	»	169	137	155	287	268	365	402
22 » torsk	»	121	108	139	95	201	288	359
23 » kolja	»	130	117	155	170	211	317	325
24 Salt sill	»	60	53	79	211	142	213	244
25 Fiskbullar	400 g	—	—	—	—	83	133	158
26 Potatis ¹	kg	13	13	14	21	27	48	58
27 Morötter ¹	»	—	—	—	30	43	77	92
28 Vitkål ¹	»	—	26	31	31	38	61	64
29 Äpplen ¹	»	—	106	128	182	131	211	196
30 Apelsiner ¹	»	—	81	151	122	158	170	195
31 Ärtor, hushålls-	400 g	—	—	—	75	80	106	95
32 Kaffe, Santosblandning 1931—45	kg	195	282	372	549	—	—	—
33 » mest gångbar sort fr. o. m. 1950	»	—	—	—	—	780	1 411	1 143
34 Socker, bit-	»	44	48	56	—	92	—	—
35 » strö-	»	—	—	—	64	85	124	143
36 Salt	»	16	15	20	—	45	58	60
37 Svagdricka	5 l	86	85	90	—	133	190	228
38 Pilsner	¹ / ₃ l	—	24	27	—	33	41	50
39 Björkved	m ³	936	752	1 376	1 824	2 386	3 144	4 660
40 Barrved	»	712	609	1 095	1 644	2 133	2 576	3 600
41 Kol, hushålls-	hl	358	348	490	566	792	1 196	1 234
42 Koks, 40—80 mm	»	255	247	386	473	481	790	981

¹ Decemberpriser.

Övre Norrland							Samtliga orter							
1931	1935	1940	1945	1950	1955	1959	1931	1935	1940	1945	1950	1955	1959	
43	39	46	49	69	107	106	39	38	45	47	67	102	98	1
37	35	46	40	64	99	105	34	33	38	37	62	94	96	2
39	36	55	73	79	133	151	35	35	55	68	74	125	143	3
82	77	84	106	129	175	227	88	82	89	106	130	176	225	4
78	64	91	78	92	138	160	61	58	74	72	86	132	143	5
170	147	183	219	232	334	390	141	131	159	199	234	335	380	6
26	25	31	33	39	47	69	21	21	27	29	34	46	67	7
—	—	—	—	25	28	—	—	—	—	—	24	28	33	8
275	360	360	459	570	702	606	243	276	347	455	560	698	600	9
190	172	219	—	342	558	674	192	174	233	—	345	568	681	10
130	133	—	—	—	400	360	130	133	—	270	260	398	347	11
134	135	192	352	342	448	469	113	118	178	337	307	392	407	12
180	166	242	350	484	681	802	182	177	236	343	463	700	853	13
280	234	317	370	593	799	—	228	218	286	361	523	796	984	14
153	165	251	390	357	569	690	149	185	247	377	345	552	664	15
—	—	68	257	257	421	482	—	—	185	259	247	402	467	16
—	—	—	—	626	1 124	1 533	—	—	—	647	1 095	1 465	1 767	17
—	—	—	120	127	239	284	—	—	—	125	116	215	260	18
—	—	—	—	—	—	190	72	63	91	125	118	159	196	19
64	57	76	100	122	176	203	61	56	79	97	116	172	206	20
112	102	—	249	194	325	382	163	141	159	316	308	404	441	21
75	63	—	97	—	325	—	95	87	103	86	197	285	336	22
75	75	—	—	—	300	—	119	115	141	164	184	267	307	23
73	57	76	208	143	209	266	63	52	77	205	152	214	247	24
—	—	—	—	83	134	157	—	—	—	—	83	132	153	25
18	15	18	24	32	72	74	13	13	16	21	27	47	58	26
—	—	—	26	41	87	101	—	—	—	30	42	75	94	27
—	28	32	33	40	75	80	—	23	26	30	37	62	66	28
—	103	129	190	115	217	232	—	97	125	183	133	199	187	29
—	87	—	120	129	210	226	—	71	155	117	150	166	169	30
—	—	—	74	81	108	96	—	—	—	77	80	105	89	31
202	296	372	550	—	—	—	201	288	374	535	—	—	—	32
—	—	—	—	780	1 414	1 114	—	—	—	—	780	1 387	1 104	33
45	50	57	—	92	—	—	42	46	54	—	89	—	—	34
—	—	—	65	85	125	151	—	—	—	62	83	119	140	35
18	17	22	—	47	59	60	16	15	21	26	45	56	57	36
108	105	114	—	158	200	237	80	75	85	129	136	188	232	37
—	28	29	—	35	44	53	—	24	28	32	33	41	49	38
1 038	850	1 100	1 675	2 212	3 007	3 088	1 170	945	1 655	2 034	2 441	3 157	3 681	39
800	654	883	1 496	2 020	2 725	—	895	725	1 390	1 825	2 114	2 698	3 203	40
325	788	490	557	1 002	—	—	304	292	496	572	767	1 094	1 132	41
363	223	364	463	543	—	1 038	255	215	387	476	484	738	876	42

Tab. B 9. Medelpriser för vissa varor och tjänster år 1949

Varuslag	Kvantitet	Pris kr	Anmärkning
Radorör	st	11,67	Medelpris för 6 typer , , 2 ,
Cykel	,	195,00	
Sjukhusvistelse.....		53,87	Genomsnittlig kostnad för 20 dagars vård på allmän sal
Läkemedel	{ magnecytabletter	50 st	Desutom noterades 17 andra läkemedelsartiklar
	{ zinksalva	50 g	
	{ ricinolja	100 g	
	{ borsyrelösning	300 g	
	{ bomull	100 g	
Läkararvode		16,72	Medelarvode per besök
Tandvård, amalgamfyllning.....	st	4,00	
Skönlitteratur		3,33	Pris för 100 sidor
Skolböcker	
Skolavgifter		45,45	Avser höstterminen 1949
Skrivmateriel	{ skrivpapper, linjerat.....	25 ark	10 papper, 10 kuvert
	{ blyertspennor	duss	
	{ kuvert	25 st	
	{ bläck, flaska	st	
	{ papeteri	10/10	
Postporto	{ brev, riks, högst 20 g		0,20
	{ » lokal, » » »		
	{ enkelt brevkort		
	{ paket, högst 1 kg		
	{ inbetalning till postgiro.....		
Järnvägsresor	{ Stockholm—Malmö, enkel.....		3:e klass persontåg, dessutom noterades priset för resa Stockholm—Nynäshamn och Stockholm—Västerås
	{ Stockholm—Uppsala, »		
	{ » » t. o. r.....		
Drosktrafik, 10 km, taxa I + påslag		7,00	Gäller priset i Stockholm
Fackföreningsavgift, årsavgift		55,98	Vägt medeltal för 44 förbund
Övriga föreningar	{ skytteföreningar		Avgift till riksorganisationen , , ,
	{ Sv. Turistföreningen		
	{ I O G T		
	{ N T O		
Sjukförsäkring		ca 35,00	Medlemsavgift i genomsnitt
Olycksfallsförsäkring		1,10	Premie per 1 000 kr vid invaliditet

Tab. B 10. Levnadskostnadsindex 1914—1954 (1959)

Juli 1914 = 100

	Livs- medel	Bostad	Bränsle och lyse	Bekläd- nad	Övriga utgifter	Samtliga utg. exkl. skatter	Skatter	Samtliga utg. inkl. skatter
1914 juli	100	100	100	100	100	100	100	100
1916 dec.	152	108	168	160	125	141	109	139
1917 maj	174	108	190	170	130	155	109	152
1918 sept.	180	112	240	210	150	170	109	166
1918	261	114	305	301	200	232	113	225
1919	317	124	335	331	217	268	151	261
1920	293	140	358	370	235	269	264	269
1921	239	158	280	282	227	231	356	241
1922	182	163	192	217	198	187	285	195
1923	163	169	185	197	188	174	217	177
1924	162	180	181	192	184	174	177	174
1925	168	186	176	191	181	177	166	176
1926	158	188	172	186	180	171	181	172
1927	152	196	176	181	179	169	184	171
1928	153	199	164	185	179	170	184	171
1929	149	200	161	184	178	168	185	169
1930	138	204	158	180	177	163	177	164
1931	129	206	152	173	176	158	174	159
1932	125	206	146	168	176	155	172	156
1933	121	203	138	164	175	151	185	153
1934	122	201	136	166	174	152	190	154
1935	128	199	137	167	174	155	181	156
1936	133	196	140	169	173	157	172	158
1937	138	195	148	178	176	161	171	162
1938	143	196	152	182	178	165	178	166
1939	148	198	153	185	184	169	189	171
1940	168	199	195	222	205	190	213	192
1941	192	201	225	275	226	215	254	218
1942	207	200	243	304	246	232	295	236
1943	206	202	249	305	256	235	308	239
1944	204	202	250	299	258	234	346	241
1945	203	203	249	296	258	233	365	241
1946	204	203	248	296	258	234	380	243
1947	215	210	249	301	259	240	517	257
1948	231	212	265	305	272	252	387	261
1949	233	212	265	313	278	256	386	265
1950	237	213	255	319	280	259	418	269
1951	277	215	345	388	318	300	617	320
1952	312	229	367	398	340	324	771	353
1953	319	246	343	384	345	328	722	354
1954	318	255	331	386	351	330	686	353
1955	339
1956	356
1957	372
1958	388
1959	392

Anm. Levnadskostnadsindex uträknades under tiden 1919—1954 en gång varje kvartal. De här återgivna talen utgörs av vägda genomsnitt av dessa kvartalssiffror. Kvartalssiffrorna återfinns bland annat i Sociala Meddelanden. Beräkningen av levnadskostnadsindex upphörde med utgången av 1954, men en framskrivning av det sammanfattande indextalet exklusive skatter genom multiplikation av konsumentprisindex med faktorn 2,56 kan anses berättigad och lämnar det i tabellen för åren 1955—59 angivna resultatet.

Tab. B 11. Levnadskostnadsindex 1935—1954 (1959)

År 1935 = 100

	Livs- medel	Bostad	Bränsle och lyse	Bekläd- nad	Övriga utgifter	Samtliga utg. exkl. skatter	Skatter	Samtliga utg. inkl. skatter
1935	100	100	100	100	100	100	100	100
1936	104	99	102	101	100	101	96	101
1937	108	98	108	106	102	104	99	104
1938	112	99	110	108	103	106	105	106
1939	115	100	111	111	106	109	107	109
1940	131	100	142	133	118	123	118	123
1941	149	101	164	164	131	139	141	139
1942	161	101	177	182	142	150	164	151
1943	161	102	181	182	147	152	171	153
1944	159	102	182	178	149	151	192	154
1945	158	102	181	177	149	151	202	154
1946	159	102	180	177	149	151	210	155
1947	167	105	181	180	150	156	286	164
1948	180	107	192	183	157	163	214	167
1949	182	107	193	187	160	166	214	170
1950	185	107	186	191	162	168	232	172
1951	216	109	251	232	183	194	342	205
1952	243	116	267	238	196	210	427	226
1953	249	124	249	230	199	212	400	227
1954	248	129	241	230	203	214	380	226
1955	220
1956	231
1957	241
1958	251
1959	254

Anm. Fr. o. m. år 1955 är index för samtliga utgifter exklusive skatter framskriven genom multiplikation av konsumentprisindex med faktorn 1,66. I övrigt se anmärkning till föregående tabell.

Tab. B 12. Socialstyrelsens (Riksbankens) allmänna konsumtionsprisindex 1935—1954

År 1935 = 100

	Livsmedel	Bostad	Bränsle och lyse	Beklädnad	Övriga utgifter	General- index
1935	100	100	100	100	100	100
1936	102	99	102	100	100	101
1937	106	98	106	106	102	104
1938	110	99	109	106	104	105
1939	113	100	111	108	106	108
1940	127	100	153	128	123	123
1941	151	101	171	161	140	142
1942	164	101	182	180	158	155
1943	162	102	186	190	165	159
1944	157	102	184	189	169	158
1945	155	103	182	188	170	158
1946	158	103	177	195	173	160
1947	163	106	184	190	174	162
1948	176	107	195	195	188	172
1949	178	107	198	200	195	176
1950	181	108	192	203	195	178
1951	212	109	247	246	228	208
1952	240	116	263	252	240	223
1953	242	125	243	244	241	224
1954	227
1955	234
1956	245
1957	255
1958	268
1959	269

Anm. Fr. o. m. år 1955 är generalindex framskriven genom multiplikation av konsumentprisindex med faktorn 1,76.

Tab. B 13. Konsumentprisindex 1949—1959

År 1949 = 100

	Livs- medel	Alkohol- haltiga drycker o. tobak	Bostad, bränsle och lyse	Därav		Kläder och skor	Inven- tarier och hus- geråd	Di- verse	Total index
				enbart bostad	bränsle o. lyse				
1949 årsmedeltal	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1950 »	102	102	99	100	96	102	101	100	101
1951 »	119	116	110	102	130	124	118	112	117
1952 »	134	120	117	108	139	127	127	121	126
1953 »	137	122	120	116	129	123	127	124	128
1954 »	137	129	122	120	125	123	126	126	129
1955 »	144	132	126	124	130	120	127	129	133
1956 »	154	135	139	135	147	120	129	134	139
1957 »	157	152	147	140	162	122	133	142	145
1958 »	163	171	154	149	163	125	134	149	152
1959 »	165	173	156	155	158	125	134	150	153
1959 jan.	164	174	157	154	161	125	133	149	152
febr.	163	173	158	154	165	124	134	149	152
mars	163	174	158	155	165	125	134	149	152
april	162	173	157	155	161	125	134	149	152
maj	163	174	156	155	159	125	133	149	152
juni	162	173	156	155	157	125	133	149	152
juli	163	173	156	155	157	125	133	149	152
aug.	165	173	156	155	156	125	133	150	153
sept.	168	173	155	155	155	125	134	150	154
okt.	168	173	155	155	153	126	133	151	154
nov.	168	173	155	155	153	126	134	151	154
dec.	169	173	156	156	156	126	134	151	154

Anm. För löpande månatliga siffror hänvisas till dagspressen, en av socialstyrelsen utgiven särskild stencil samt tidskriften Sociala Meddelanden.

Tab. B 14. Indextal 1959 (1949 = 100) för olika varor och tjänster grupperade efter storleksordning

Stekgryta	517	Söttlimpa (VR-bröd)	159
Matskedar	352	Bildäck	157
Katrinplommon	324	Cykel	157
Radiolicens	300	Veckotidning, lösnr	157
Hammare	291	Postporto	156
Potatis, gammal	252	Sytråd	156
Sång	244	Spårvägs- och bussresa	155
Rökt skinka	233	Totalindex	154
Kakao	232	Herrlågskor, svart boxkalv	153
Eau de Vie**	231	Björkved	152
Bussresa utom orten, enkel	229	Färsk fisk: kolja	152
Nötkött, köttfärs	227	Porslinsallrikar	152
Biljett till dans	227	Salt sill	152
Skönlitteratur	226	Damlågskor	151
Lingon	226	Färsk spenat	151
Mjukt kaffebröd, släta bullar	217	Sockerdricka	150
Aluminiumkastrull	217	Kol: hushålls-, hemkörd	149
Gödkalvkött, bog	215	Koks: ca 20—40 mm	149
Tabletter	215	Öl, klass II	148
Färsk skinka	214	Herrkalsonger	147
Absolut rent brännvin	213	Hushållstvätt med mangling	147
Ansojvis	213	Barrved	147
Nötkött, soppkött	212	Lök, gul	147
Rågbröd, grovt spisbröd	205	Mjöl, vete	146
Bloodpudding	202	Bill, cigaretter	145
Hemhjälp (utan kost)	202	Citroner	143
Gödkalvkött, stek	200	Skinnjacka	143
Mjolk, löst mått	200	Skrivmateriel	143
Härklippning	198	Drosktrafik	142
Nötkött, stek	195	Grädde, tunn	142
Färsk fisk: torsk	193	Herroverall	142
Salt svenskt sidfläk	192	Tvätt och strykning av skjorta	142
Kaffe, mest gångbara sort	192	Herrstrumpor	141
Klänningstyg, bomull	189	Leksaker	140
Fiskbullar	188	Eldningsolja nr 1	139
Fläskkorv	182	Stolar, stoppade	139
Morötter, ej primörer	182	Filmrulle	138
Barnpjäxor	181	Färsk fisk: gädda	137
Ullgarn	179	Kaffegods	136
Halvsulning och klackning	178	Tvättpulver (ej synt.)	136
Biljett till teater	177	Snus, Ettan	134
Dagstidning, lösnr	176	Vin, Madeira Fine	133
Herrkostym, konf.	176	Cigarrcigaretter, Havanna 2	132
Fläskkotlett	175	» Matanzas	132
Pensionatsvistelse	175	Biljett till biograf	130
Havregryn	174	Margarin	129
Tele	174	Herrhatt, mjuk	128
Vinteröverrock, konf.	174	Salt	127
Strösocker	173	Handdukar	126
Svagdricka	173	Småkakor	126
Mjukt kaffebröd, vinerbröd	170	Handskar, herr-	125
Färsk fisk: sill	169	Lottsedel	125
Pinnstolar, björk, lack	169	Dricksglas	124
Mjöl, rågsikts	166	Lakansväv	124
Färsk fisk: strömning	164	Ägg	123
Falukorv	164	Bordsknivar (rostfr. stål)	122
Bastubad	163	Höns	122
Vitkål	163	Apelsinmarmelad	118
Skorpor av vete	162	Vin Rouge d'Algérie	118
Biljett till idrottsävling	160	Smör, mejeri-	117
Kex, ofyllda	159	Städrock	117
Robin Hood, cigaretter	159		

Tab. B 14. Indextal 1959 (1949=100) för olika varor och tjänster grupperade efter storleksordning

Vin, Ch. Kirwan	117	Ärter, hushålls-	101
Damjumper	116	Vaddmadrass	100
Skjorta av poplin	116	Skidor	98
Vermouth	112	Tandkräm	98
Apelsiner	111	Radioapparat	97
Tomater	111	Nejlika	94
Gardintyg	109	Glödlampa, 25 watt	93
Herrarmbandsur	109	Äpplen, svenska	93
Karameller	108	Skjortblus	87
Äpplen, import.	108	Skinnofflor	87
Bensin	107	Matbord	86
Toalettvål	107	Hushållspapper	81
Portfölj	106	Radorör	81
Läkemedel	105	Rakblad	79

Tab. B 15. Indextal 1959 (1931 = 100) för olika varor och tjänster grupperade efter storleksordning

Porslinstallrikar	548	Dagstidning, lösnr.	273
Katrinplommon	535	Herrkostym, konf.	272
Kaffegods	505	Skorpor av vete	270
Gödkalkkött, stek	469	Margarin	269
Pinnstolar, björk, lack.	466	Vitkål	269
Salt svenskt sidflask	461	Stolar, stoppade	268
Ullgarn	458	Ägg	265
Säng	447	Herrstrumpor	264
Potatis, gammal	446	Färsk fisk: kolja	259
Nötkött, stek	443	Leksaker	257
Salt sill	443	Biljett till biograf	256
Skönlitteratur	427	Herrkalsonger	253
Koks: ca 20—40 mm.	407	Mjöl, vete-	251
Nötkött, köttfärs	403	Smör, mejeri-	251
Mjukt kaffebröd, släta bullar ..	400	Färsk fisk: gädda	248
Havregryn	392	Vinteröverrock, konf.	248
Nötkött, soppkött	377	Totalindex	247
Kol: hushålls-, hemkörd	376	Biljett till idrottstävling	246
Dricksglas	372	Halvsulning och klackning	244
Hammare	367	Toalettvål	243
Färsk fisk: torsk	365	Biljett till teater	241
Barrved	361	Sötlimpa (VR-bröd)	234
Salt	356	Veckotidning, lösnr.	230
Rågbröd, grovt spisbröd	353	Skrivmateriel	224
Drosktrafik	351	Gardintyg	219
Skjorta av poplin	348	Tele	218
Klänningsstyg, bomull	345	Cykel	203
Handdukar	337	Tandkräm	196
Bussresa, utom orten, enkel	330	Hushållstvävt med mangling ..	193
Mjök, löst mått	324	Postporto	189
Björkved	316	Vaddmadrass	189
Barnpjäxor	315	Apelsiner	132
Lakansväv	311	Äpplen, svenska	131
Färsk fisk: strömning	309	Läkemedel	124
» » sill	307	Rakblad	91
Radiolicens	300	Glödlampa, 25 watt	81
Svagdricka	291	Radorör	39
Hårklippning	281		
Mjöl, rågsikts-	274		

Litteraturförteckning

- Betänkande angående levnadskostnadsindex, SOU 1943: 8
 Bonow, M. Staten och jordbrukskrisen, KF, Sthlm 1935
 Detaljpriser och indexberäkningar åren 1913—1930, SOS Sthlm 1933
 v Hofsten, E. Index och levnadskostnad, Tiden, Sthlm 1949
 • Konsumentprisindex, Tiden, Sthlm 1959
 • Price Indexes and Quality Changes, Forum, Sthlm 1952
 Holmström, Sven. Jordbruksregleringarna, Stencil 1957
 Konsumentprisindex: Betänkande angående omläggning av levnadskostnadsindex, SOU 1953: 23
 Lindahl, E. Sveriges Riksbanks konsumtionsprisindex, Ekonomisk Tidskrift 1933
 Lindahl, E. och Lundberg, H. Konsumtionsprisernas utveckling i Sverige 1931—1937, Ekonomisk Tidskrift 1938: 1.
 Lundberg, E. Konjunkturer och ekonomisk politik, Konjunkturinstitutet, Sthlm 1953
 Malmquist, S. Precisionsproblemet vid beräkning av konsumentprisindex, Statistisk Tidskrift 1958
 Montgomery, A. Svensk ekonomisk historia mot internationell bakgrund 1913—1939, KF, Sthlm 1946
 Myrdal, G. and Bouvin, S. The Cost of Living in Sweden 1830—1930, Stockholm, Economic Studies N:r 2, London 1933
 Nettoprisindex, SOU 1958: 36
 Odhner, Cl.-E. Jordbruket vid full sysselsättning, KF, Sthlm 1953
 Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken, SOU 1946: 46
 Åmark, K. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. I—X. SOU 1941—51

Periodiska publikationer

- Jordbruksekonomiska Meddelanden
 Kommersiella Meddelanden
 Meddelanden från Konjunkturinstitutet, serie A
 Pris- och kartellfrågor
 Sociala Meddelanden